

UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA

Cu titlu de manuscris

C.Z.U: 81`1-115:39=135.1=161.1=112.2(043)

HÎRBU Stella

**STRUCTURI COMPARATIVE CU ELEMENTUL „CA”
ÎN LIMBILE ROMÂNĂ, RUSĂ și GERMANĂ
(studiu contrastiv-tipologic și etnolingvistic)**

**621.01. LINGVISTICĂ GENERALĂ; FILOSOFIA LIMBAJULUI;
PSIHOLINGVISTICĂ; LINGVISTICĂ INFORMATIZATĂ**

Teză de doctor în filologie

Conducător științific:

Condrea Iraida, dr. hab., prof. univ.

Autor:

Hîrbu Stella

CHIȘINĂU, 2023

© Hîrbu Stella, 2023

CUPRINS

ADNOTARE	5
АННОТАЦИЯ	6
ANNOTATION	7
LISTA TABELELOR	8
LISTA FIGURILOR	9
LISTA ABREVIERILOR	10
INTRODUCERE	11
1. FUNDAMENTE TEORETICE ȘI PERSPECTIVE ETNOLINGVISTICE ÎN CERCETAREA UNITĂȚILOR DE LIMBĂ	19
1.1. Corelația și interacțiunea dintre <i>limbă, gândire și cultură</i> : abordări teoretice.....	19
1.1.1. <i>Considerații privind conceptul „cultură”</i>	19
1.1.2. <i>Aspecte ale studiilor privind corelația dintre limbă și cultură</i>	23
1.1.3. <i>Controverse privind corelația dintre limbă, gândire, cultură</i>	24
1.1.4. <i>Aspecte etnolingvistice în studierea unităților de limbă</i>	31
1.2. Tabloul lingvistic al lumii ca expresie a valorilor naționale	35
1.2.1. <i>Considerații privind conceptul „tabloul lumii”</i>	35
1.2.2. <i>Apariția și dezvoltarea conceptului „tablou lingvistic al lumii”</i>	38
1.3. Modalități de reprezentare lingvistică a dimensiunilor culturale	45
1.3.1. <i>Însemne culturale</i>	47
1.3.2. <i>Context cultural</i>	48
1.3.3. <i>Concept cultural</i>	50
1.3.4. <i>Conotație culturală</i>	51
1.4. Percepția stereotipică a realității obiective: conștiința națională românească, rusească, germană	53
Concluzii la capitolul 1.....	58
2. COMPARAȚIA – CATEGORIE FILOZOFICĂ, LOGICĂ ȘI LEXICO-SEMANTICĂ	61
2.1. Comparația – metodă de cunoaștere empirică.....	61
2.2. Natura lingvistică și logico-semantică a comparației.....	68
1.2.3. <i>Structura comparativă stabilă ca unitate frazeologică în limbile română, rusă, germană</i>	73
1.2.4. <i>Particularitățile structurale și semantice ale comparațiilor stabile cu elementul „ca” în limbile română, rusă, germană</i>	78
2.2. Considerații privind motivația unităților lingvistice	88
1.2.5. <i>Considerații privind natura arbitrară vs. non-arbitrară a semnului lingvistic</i>	88

1.2.6. Prezența motivării în unitățile polilexicale stabile figurative.....	92
Concluzii la capitolul 2.....	99
3. STRUCTURILE COMPARATIVE STABILE CU ELEMENTUL	
„CA” ÎN LIMBILE ROMÂNĂ, RUSĂ ȘI GERMANĂ DREPT	
EXPRESIE A VIZIUNII ETNOLINGVISTICE ASUPRA LUMII	102
3.1. Specificul etnocultural al structurilor comparative stabile.....	102
3.2. Aspectul exterior al omului exprimat prin structurile comparative	
în limbile română, rusă și germană: perspectiva etnolingvistică.....	104
3.2.1. Câmpul semantic „Impresia generală privind aspectul exterior al omului”	110
3.2.2. Câmpul semantic „Vestimentația”	128
3.2.3. Câmpul semantic „Statura omului”	136
3.2.4. Câmpul semantic „Capul”	145
3.2.5. Câmpul semantic „Părul”	150
Concluzii la capitolul 3.....	164
BIBLIOGRAFIE	176
DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII.....	201
CURRICULUM VITAE AL AUTOAREI.....	202

ADNOTARE

Hîrbu Stella. STRUCTURI COMPARATIVE CU ELEMENTUL „CA” ÎN LIMBILE ROMÂNĂ, RUSĂ și GERMANĂ (studiu contrastiv-tipologic și etnolingvistic), teză de doctor în filologie, specialitatea 621.01, Chișinău, 2023

Structura tezei: adnotările în limbile română, rusă și engleză, lista abrevierilor, introducere, 3 capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie din 408 titluri, 165 pagini text de bază, 24 figuri, 28 tabele, declarația privind asumarea răspunderii și CV-ul autorului.

Cuvinte-cheie: limbă, cultură, tablou lingvistic al lumii, concept, context cultural, conotație culturală, motivație semantică, etnolingvistică, comparație, structuri comparative stabile, comparat, baza comparației, comparant, imagine.

Scopul lucrării rezidă în identificarea valorilor semantice și a rolului structurilor comparative stabile la modelarea tabloului lingvistic al lumii, precum și relevarea atât a trăsăturilor comune, cât și a particularităților etnolingvistice în exprimarea relațiilor comparative privind aspectul exterior al omului în limbile română, rusă, germană.

Obiectivele cercetării sunt axate pe identificarea și analiza particularităților lexico-semantice ale structurilor comparative stabile cu elementul „ca” în limbile română, rusă și germană din perspectiva contrastiv-tipologică și etnolingvistică; selectarea materialului factual pentru formarea unui corpus reprezentativ de unități în cauză privind aspectul exterior al omului în cele trei limbi; descrierea naturii logice și lingvistice a comparației, identificarea funcției cumulative a structurilor comparative care fixează experiența vorbitorilor nativi, precum și analiza componentei lexicale, figurative a structurilor comparative, în limbile română, rusă și germană, pentru a descrie aspectul exterior al omului.

Noutatea științifică a lucrării rezidă în faptul că pentru prima dată este efectuată o analiză a unităților lexicale în cauză în trei sisteme lingvistice (român, rus și german), prin combinarea unei varietăți de aspecte etnolingvistice, cognitive, semantice și lexicale, care a scos în evidență aspecte comune și conținutul pregnant etnocultural al acestora, legătura cu mentalitatea, cultura, istoria și modul de viață al membrilor celor trei etnoculturi.

Rezultatele obținute care contribuie la soluționarea unei probleme științifice constau în identificarea valorilor semantice și a rolului structurilor comparative stabile în modelarea viziunii lingvistice asupra lumii, ceea ce a condus la elaborarea unui corpus reprezentativ privind aspectul exterior al omului, în cele trei limbi, însoțit de comentarii de ordin etnolingvistic și la clasificarea unităților în cauză după 12 câmpuri lexico-semantice, fapt ce a permis relevarea atât a similitudinilor, cât și a particularităților etnolingvistice în exprimarea relațiilor comparative referitoare la aspectul exterior al omului, în cele trei sisteme lingvistice. Rezultatele studiului sunt aplicate în domeniile academice și practice ale filologiei.

Semnificația teoretică a investigației constă în sinteza principalelor teorii și concepții privind noțiunile comparație, structura comparativă stabilă, tablou lingvistic al lumii; corelația și interacțiunea dintre limbă și cultură. Importanța teoretică rezidă în faptul că rezultatele studiului vor contribui la completarea cunoștințelor existente privind particularitățile lexico-semantice și etnolingvistice ale structurilor comparative stabile în limbile română, rusă și germană.

Valoarea aplicativă. Având caracter interdisciplinar, rezultatele lucrării vor putea fi utilizate în lexicografie, la cursurile și orele practice de predare a limbilor rusă, română și germană, lingvistică generală, culturologie și etno-lingvistică, la cursurile speciale de lingvistică contrastiv-tipologică, precum și în cadrul cursurilor de traducere și interpretare a textelor.

Implementarea rezultatelor științifice. Rezultatele științifice au fost expuse în comunicările prezentate în cadrul conferințelor științifice naționale și internaționale axate pe problematica în cauză și implementate în cadrul cursurilor universitare: „Istoria culturii și civilizația germană”, „Limba germană B 1- 4” „Limba germană și comunicare de specialitate I / II” care contribuie la formarea și dezvoltarea competențelor socio-culturale. Tema abordată se regăsește în 15 publicații ale autoarei.

АННОТАЦИЯ

Хырбу Стелла. СРАВНИТЕЛЬНЫЕ СТРУКТУРЫ С ЭЛЕМЕНТОМ «КАК» В РУМЫНСКОМ, РУССКОМ И НЕМЕЦКОМ ЯЗЫКАХ (контрастивно-типологическое и этнолингвистическое исследование),

кандидатская диссертация по филологии, специальность 621.01, Кишинев, 2023 г.

Структура диссертации: аннотации на румынском, русском и немецком языках, список сокращений, введение, 3 главы, общие выводы и рекомендации, библиографию из 408 наименований, 165 страниц основного текста, 24 диаграмм, 28 таблиц, декларация об ответственности и резюме автора.

Ключевые слова: язык, культура, языковая картина мира, концепт, культурный контекст, культурная коннотация, семантическая мотивация, этнолингвистика, сравнение, устойчивые сравнительные конструкции, субъект сравнения, основание сравнения, объект сравнения, образ.

Цель исследования заключается в выявлении семантических значений и роли устойчивых компаративных структур в формировании языковой картины мира, а также выявлении как общих черт, так и этнолингвистических особенностей в выражении сравнительных отношений касательно внешнего облика человека в румынском, русском и немецком языках.

Задачи исследования сосредоточены на выявлении и анализе лексико-семантических особенностей устойчивых сравнительных конструкций с элементом «как» в румынском, русском и немецком языках с позиций контрастивно-типологического и этнолингвистического подхода; подбор фактического материала для формирования репрезентативного корпуса рассматриваемых единиц относительно внешнего облика человека в трех языках; описание логической и лингвистической природы сравнения, выявление кумулятивной функции сравнения, закрепляющей опыт носителей языка, а также анализ лексического, образного компонента сравнительных структур в румынском, русском и немецком языках для описания внешнего облика человека.

Научная новизна работы заключается в том, что впервые анализ устойчивых сравнительных конструкций трех языковых систем (румынской, русской и немецкой) проводится путём комплексного сочетания целого ряда аспектов (этнолингвистических, когнитивных, семантических и лексических), что позволило выявить общие аспекты и выраженное этнокультурное содержание устойчивых сравнительных конструкций, их связь с менталитетом, культурой, историей и образом жизни представителей трех этнокультур.

Полученные результаты, способствующие решению важной научной проблемы в диссертации, заключаются в выявлении семантических значений и роли устойчивых сравнительных структур в формировании языковой картины мира, что привело к разработке репрезентативного корпуса относительно внешнего аспекта человека, на трех языках, сопровождаемый этнолингвистическими комментариями, а также к классификации рассматриваемых единиц по 12 лексико-семантическим полям, что позволило выявить как сходства, так и этнолингвистические особенности в выражении сравнительных отношений касательно внешнего облика человека, в трёх языковых системах. Результаты исследования применяются в академических и практических областях филологии.

Теоретическая значимость исследования заключается в синтезе основных теорий и концепций, касающихся понятия картины мира; соотношения и взаимодействия языка, мышления и культуры. Результаты исследования способствуют пополнению существующих знаний о лексико-семантических и этнокультурных особенностях устойчивых сравнительных конструкций в румынском, русском и немецком языках.

Прикладная ценность исследования. Результаты данного исследования могут быть использованы в лексикографии, в курсах и практических занятиях по преподаванию русского, румынского и немецкого языков, общему языкознанию, культурологии и этнолингвистике, в курсах по контрастивно-типологической лингвистике, а также в курсах по письменному и устному переводу.

Внедрение научных результатов. Научные результаты исследования были представлены в докладах на национальных и международных научных конференциях, посвящённых рассматриваемой проблематике, и внедрены в университетские курсы: «История немецкой культуры и цивилизации», «Немецкий язык В 1-4», «Немецкий язык и деловая коммуникация I / II», способствующие формированию и развитию социокультурных компетенций. Данная тема освещена в 15 публикациях автора.

ANNOTATION

Hîrbu Stella. COMPARATIVE STRUCTURES WITH THE ELEMENT „AS” IN ROMANIAN, RUSSIAN AND GERMAN LANGUAGES (contrastive-typological and ethno-linguistic study), PhD thesis in philology, specialty 621.01, Chisinau, 2023

The structure of the thesis: annotations in Romanian, Russian and English, a list of abbreviations, an introduction, 3 chapters, general conclusions and recommendations, a bibliography of 408 titles, 165 pages of the main text, 24 figures, 28 tables, a declaration of responsibility and the author's CV.

Key words: language, culture, linguistic picture of the world, concept, cultural context, cultural connotation, semantic motivation, ethnolinguistics, comparison, stable comparative structures, tenor, tertium comparationis, vehicle, image.

The aim of the research lies in the identification of semantic values and the role of stable comparative structures in shaping the linguistic picture of the world, as well as revealing both common features and ethnolinguistic peculiarities in the expression of comparative relations regarding the external appearance of man in the Romanian, Russian and German languages.

The objectives of the research are focused on the identification and analysis of the lexical-semantic peculiarities of stable comparative structures with the element „as”, in Romanian, Russian and German, emphasising a contrastive-typological and ethnolinguistic approach; selecting relevant data to create a comprehensive corpus of linguistic units under study that describe the physical appearance of individuals in these three languages; elucidating the logical and linguistic nature of comparison, exploring the cumulative function of these comparative structures in capturing the experiences of native speakers and analysis of the lexical, figurative component of comparative structures across Romanian, Russian and German languages in the context of describing human external appearance.

The scientific novelty of the work lies in the fact that, for the first time, an analysis of stable comparative structures (similes) within the three linguistic systems (Romanian, Russian and German) is carried out by combining a variety of ethnolinguistic, cognitive, semantic, and lexical aspects, which revealed common aspects and their meaningful ethnocultural content, the connection with the mentality, culture, history, and way of life of the members of the three ethnocultures.

The results obtained that contribute to the solution of an important scientific problem in the thesis consist in the identification of semantic values and the role of stable comparative structures in shaping the linguistic worldview, which led to the development of a representative corpus regarding the physical appearance of individuals, in the three languages, accompanied by ethnolinguistic comments, and to the proposed classification of the units into 12 lexical-semantic fields which facilitated the revelation of both similarities and distinctive ethnolinguistic characteristics in how comparative relations concerning human physical appearance are expressed within the three linguistic systems. The results of this study are applied in academic and practical fields of the philology.

The theoretical significance of the investigation lies in the synthesis of the main theories and conceptions concerning the notion of world picture; correlation and interaction between language, thought and culture. The theoretical significance lies in the fact that the results of the study contribute to the completion of the existing knowledge on lexico-semantic and ethnocultural peculiarities of stable comparative structures in Romanian, Russian and German.

Application value. The results of this cross-disciplinary research have applications in various fields such as lexicography, educational settings for Russian, Romanian, and German languages, general linguistics, cultural studies, ethnolinguistics, courses focusing on comparative linguistic analysis, and courses of translation and interpretation.

Implementation of scientific results. The scientific results of the study were presented within the national and international scientific conferences focused on the issue in question and implemented within the university courses: “History of German culture and civilization”, “German language B 1-4”, “German language and specialised communication I / II” which contribute to the development of socio-cultural competences. The topic is covered in 15 publications of the author.

LISTA TABELELOR

Tabelul 1.1.	Expresii comparative privind <i>abuzul față de o persoană</i> în exemplul <i>vacă</i> ..56	
Tabelul 1.2.	Expresii comparative privind <i>viclenia</i> în exemplul <i>vulpe</i>56	
Tabelul 1.3.	Expresii comparative privind <i>sărăcia</i> în exemplul <i>șoarece de biserică</i>57	
Tabelul 1.4.	Expresii comparative privind <i>arogața</i> în exemplul <i>păun</i>57	
Tabelul 2.1.	Terminologia privind elementele structurii comparative canonice80	
Tabelul 2.2.	Structura comparativă: <i>Adjectiv + E.C. (Element Comparativ) + Substantiv</i>81	
Tabelul 2.3.	Structura comparativă: <i>Adjectiv + E.C. + Substantiv + (Atribut)</i>82	
Tabelul 2.4.	Structura comparativă: <i>Verb + E.C. + Substantiv</i>82	
Tabelul 2.5.	Structura comparativă: <i>Verb + E.C. + Substantiv + (Complement circumstanțial)</i>82	
Tabelul 2.6.	Modalități de exprimare a comparantului în structurile comparative83	
Tabelul 2.7.	Valența comparativă internă directă84	
Tabelul 2.8.	Valența comparativă internă inversă84	
Tabelul 2.9.	Structura comparativă cu semnificația „a dormi profund”86	
Tabelul 3.1.	CS <i>Impresia generală privind aspectul exterior al omului</i> : SC cu elementul „ca” în limba română110	
Tabelul 3.2.	CS <i>Impresia generală privind aspectul exterior al omului</i> : SC cu elementul „ca” în limba rusă112	
Tabelul 3.3.	CS <i>Impresia generală privind aspectul exterior al omului</i> : SC cu elementul „ca” în limba germană113	
Tabelul 3.4.	CS <i>Vestimentația</i> : SC cu elementul „ca” în limba română129	
Tabelul 3.5.	CS <i>Vestimentația</i> : SC cu elementul „ca” în limba rusă130	
Tabelul 3.6.	CS <i>Vestimentația</i> : SC cu elementul „ca” în limba germană131	
Tabelul 3.7.	CS <i>Statura omului</i> : SC cu elementul „ca” în limba română137	
Tabelul 3.8.	CS <i>Statura omului</i> : SC cu elementul „ca” în limba rusă138	
Tabelul 3.9.	CS <i>Statura omului</i> : SC cu elementul „ca” în limba germană139	
Tabelul 3.10.	CS <i>Capul</i> : SC cu elementul „ca” în limba română146	
Tabelul 3.11.	CS <i>Capul</i> : SC cu elementul „ca” în limba rusă147	
Tabelul 3.12.	CS <i>Capul</i> : SC cu elementul „ca” în limba germană148	
Tabelul 3.13.	CS <i>Părul</i> : SC cu elementul „ca” în limba română151	
Tabelul 3.14.	CS <i>Părul</i> : SC cu elementul „ca” în limba rusă152	
Tabelul 3.15.	CS <i>Părul</i> : SC cu elementul „ca” în limba germană153	

LISTA FIGURILOR

Figura 1.1.	Interacțiunea dintre <i>limbă, gândire și cultură</i> în viziunea S.G.Ter-Minasova	41
Figura 2.1.	Clasificarea unităților frazeologice după H. Burger (1989)	78
Figura 2.2.	Structura comparativă canonică	81
Figura 3.1.	Structura CS <i>Impresia generală privind aspectul exterior al omului</i> după imaginea-etalon în SC cu elementul „ca” în limba română.....	112
Figura 3.2.	Structura CS <i>Impresia generală privind aspectul exterior al omului</i> după imaginea-etalon în SC cu elementul „ca” în limba rusă	113
Figura 3.3.	Structura CS <i>Impresia generală privind aspectul exterior al omului</i> după imaginea-etalon în SC cu elementul „ca” în limba germană.....	115
Figura 3.4.	Structura CS <i>Vestimentația</i> după imaginea-etalon în SC cu elementul „ca” în limba română	130
Figura 3.5.	Structura CS <i>Vestimentația</i> după imaginea-etalon în SC cu elementul „ca” în limba rusă	131
Figura 3.6.	Structura CS <i>Vestimentația</i> după imaginea-etalon în SC cu elementul „ca” în limba germană.....	132
Figura 3.7.	Structura CS <i>Statura omului</i> după imaginea-etalon în SC cu elementul „ca” în limba română	137
Figura 3.8.	Structura CS <i>Statura omului</i> după imaginea-etalon în SC cu elementul „ca” în limba rusă	138
Figura 3.9.	Structura CS <i>Statura omului</i> după imaginea-etalon în SC cu elementul „ca” în limba germană.....	140
Figura 3.10.	Structura CS <i>Capul</i> după imaginea-etalon în SC cu elementul „ca” în limba română	146
Figura 3.11.	Structura CS <i>Capul</i> după imaginea-etalon în SC cu elementul „ca” în limba rusă	147
Figura 3.12.	Structura CS <i>Capul</i> după imaginea-etalon în SC cu elementul „ca” în limba germană.....	148
Figura 3.13.	Structura CS <i>Părul</i> după imaginea-etalon în SC cu elementul „ca” în limba română	151
Figura 3.14.	Structura CS <i>Părul</i> după imaginea-etalon în SC cu elementul „ca” în limba rusă	152
Figura 3.15.	Structura CS <i>Părul</i> după imaginea-etalon în SC cu elementul „ca” în limba germană.....	153
Figura 3.16.	Structura corpusul de SC după limbile română, rusă și germană	160
Figura 3.17.	Distribuția SC în limbile română, rusă și germană, după CS	160
Figura 3.18.	Distribuția ierarhică a CLS după frecvența de utilizare în limba română	162
Figura 3.19.	Distribuția ierarhică a CLS după frecvența de utilizare în limba rusă.....	162
Figura 3.20.	Distribuția ierarhică a CLS după frecvența de utilizare în limba germană ..	163
Figura 3.21.	Repartizarea SC cu elementul „ca” pe CLS, în limbile română, rusă și germană	164

LISTA ABREVIERILOR

<i>Câmp lexical</i>	CL
<i>Câmp lexico-semantic</i>	CLS
<i>Câmp semantic</i>	CS
<i>Câmp tematic</i>	CT
<i>Dicționarul Explicativ al Limbii Române</i>	DEX
<i>Dicționar General de Științe ale Limbii</i>	DGȘL
<i>Limba română</i>	(rom.)
<i>Limba rusă</i>	(rus.)
<i>Limba germană</i>	(germ.)
<i>Structuri comparative</i>	SC
<i>Structuri comparative stabile</i>	SCS
<i>Tablou al lumii</i>	TL
<i>Tabloul conceptual al lumii</i>	TCL
<i>Tabloul lingvistic al lumii</i>	TLL
<i>Traducerea noastră / ne aparține</i>	trad.n.
<i>Unități polilexicale stabile</i>	UPS
<i>Unități polilexicale stabile figurative</i>	UPSF

INTRODUCERE

Actualitatea și importanța problemei abordate este determinată de rolul sporit al factorilor culturali în lingvistica contemporană. Odată cu globalizarea, când aceleași modele și concepții culturale sunt difuzate în întreaga lume prin intermediul proiectelor și programelor de televiziune, ale filmelor, muzicii, cărților, inteligenței artificiale, a apărut, pe de o parte, pericolul uniformizării mentale atât a unor categorii de indivizi în parte, cât și a unor națiuni întregi, ceea ce poate conduce la pierderi spirituale și morale ireparabile pentru întreaga omenire. Pe de altă parte, Uniunea Europeană se definește printr-un mozaic lingvistic de culturi, tradiții, obiceiuri și religii care formează o comunitate de cetățeni europeni uniți prin diversitate în jurul unor valori fundamentale comune. Faptul că europenii s-au unit în jurul unor valori fundamentale comune, promovând pacea și prosperitatea pe bătrânul continent și acceptând totodată să-și orienteze spiritul către valorile culturale, tradiții, religii și diverse limbi ale continentului nostru, demonstrează și motto-ul Uniunii Europene „Uniți prin diversitate”. În noul context istoric și geopolitic, interesul națiunilor pentru cultura lor specifică, pentru imaginea lor în lume, precum și pentru studiile interculturale, din perspectivele contrastiv-tipologică și etnolingvistică, este pretutindeni în creștere. Luând în considerare vectorul european al Republicii Moldova, cercetarea de față este extrem de actuală și foarte importantă. După cum menționează Gr. Georgiu, trăim, actualmente, „într-o lume a imaginilor create de sistemul mediatic, sistem ce are puterea miraculoasă de a defini situațiile noastre existențiale și agenda dezbaterilor publice.[...] În competiția pentru imagine, care în prezent se desfășoară în această arenă globală, promovarea valorilor culturale, pentru a le face cunoscute și recunoscute pe plan internațional, are un rol extrem de important” [52, p. 19]. Cultura și limba constituie fundamentul pe care se bazează identitatea și unicitatea oricărei națiuni. Totodată, relevanța studiului se datorează direcției antropocentrice a lingvisticii moderne, care consideră individul ca pe un punct de referință în analiza fenomenelor lingvistice.

În ultimele decenii, abordările lingvistice au fost marcate de tranziția la o nouă paradigmă de cunoaștere a limbii - cea antropologică, conform căreia limba nu mai este tratată ca sistem static de semne, ci, mai degrabă, ca mijloc de comunicare, ea fiind o reflecție asupra lumii, o componentă integrantă și purtătoare a culturii grupului etnic care o utilizează. În acest sens, factorul uman în limbă, precum și corelația și interacțiunea dintre limbă și cultură, mentalitate și gândire, se plasează în prim-plan, iar limba, considerată drept cod care reflectă realitatea și o interpretează dintr-o perspectivă etnoculturală, reprezintă, poate, una dintre cele mai actuale probleme în lingvistica contemporană și în științele conexe.

Cercetările etnolingvistice realizate până în prezent demonstrează că fiecare comunitate există prin limba și cultura proprie, astfel încât competența lingvistică este fundamentală pentru existența umană. În demersul nostru vom încerca să analizăm competența lingvistică și să aducem dovezi, conform cărora *limba* nu este doar un produs, ci o activitate dinamică și creativă, o reflectare a lumii înconjurătoare și o modalitate de reprezentare și reproducere a culturii. Corelația dintre *limbă* și *cultură* este demonstrată elocvent de domeniul frazeologiei și, în acest sens, vom exemplifica atât universalul, cât și specificul cultural al entităților lingvistice prin abordarea unor structuri comparative stabile cu elementul „ca” în limbile română, rusă și germană, cu referire la descrierea aspectului exterior al omului. Ținem să argumentăm printr-un comentariu etnolingvistic universalitatea și specificitatea structurilor comparative în cauză, care sunt generate și configurate în funcție de factorii extralingvistici, precum amplasarea geografică, clima, condițiile naturale, istorie, aspectele sociale sau politice, relațiile economice și valorile culturale, structura socială, credința, tradițiile, modul de viață etc., care sunt unici sau comuni pentru identitatea culturilor supuse analizei.

Din timpuri străvechi, *comparația* deține un loc special în formarea imaginii lingvistice asupra lumii, deoarece esența sa se înrădăcește în capacitatea ființei umane de a compara și de a contrapune fenomenele experienței mentale și ale percepției obiective. Structurile comparative reprezintă un material important pentru înțelegerea mecanismelor de cunoaștere umană a lumii și, respectiv, se numără printre universalitățile lingvistice care, practic, se regăsesc în orice limbă.

Ca fenomen cu multiple valențe, *comparația* reprezintă obiectul de studiu al unui număr variat de științe, precum filozofia, logica, psihologia, lingvistica etc. În lingvistica modernă, *comparația* acționează ca un mijloc utilizat pentru transpunerea culturii în entități lingvistice; ca o formațiune lingvoconceptuală care are un statut cognitiv și participă activ la exprimarea viziunii lingvistice asupra lumii; ca o metodă de cunoaștere a lumii și o modalitate de a consolida această cunoaștere în cultură.

Structurile comparative pot îndeplini funcția de vizualizator al mentalității culturale și naționale a vorbitorilor nativi, reflectând, în același timp, statutul real al câmpului conceptual. Analiza semantică a comparației, respectiv a obiectelor antrenate de conștiința subiectului vorbitor pentru comparație, face posibilă relevarea preferințelor tematice și culturale ale unui individ, precum și a particularităților spiritului și viziunii acestuia asupra lumii.

În același timp, un interes deosebit îl reprezintă nu doar limba ca sistem, ci și elementele sale individuale, printre care în centrul atenției se plasează structurile comparative stabile.

Exprimând eficient particularitățile mentalității unei națiuni, *comparația* ca unitate lexicală stabilă conceptualizează un volum esențial de cunoștințe umane despre realitatea înconjurătoare, participând la transferul etaloanelor și stereotipurilor naționale din generație în generație.

În contextul celor expuse, relevanța studiului de față este justificată de necesitatea de a cunoaște structurile comparative stabile de pe poziții etnolingvistice, deoarece anume aceste unități comparative servesc drept mijloace de stăpânire a realității cunoscute empiric și, în același timp, de evaluare a acesteia prin intermediul imaginilor-etalon, al căror ansamblu constituie, în general, o imagine lingvistică asupra lumii care reprezintă un răspuns la nevoile practice ale omului, oferindu-le o bază cognitivă esențială, pentru a se adapta la mediul lor înconjurător. Prin urmare, aspectele nuanțate anterior denotă o actualitate incontestabilă a studiilor contrastive, aceasta fiind condiționată de următoarele: necesitatea realizării unui studiu aprofundat al relației dintre limba și cultura unui popor; tendința de a extinde domeniul cercetării interculturale; studierea insuficientă a problemelor raportate la specificul etnolingvistic al structurilor comparative și de influență a mentalității naționale asupra semanticii unităților comparative în limbile română, rusă, germană.

Preocupările constante ale cercetătorilor au condus la apariția numeroaselor studii care abordează *comparația* drept element al imaginii etnolingvistice asupra lumii, relevând influența culturii și a gândirii asupra structurii și semanticii unităților comparative.

În perioada modernă, cele mai semnificative contribuții la studierea comparației drept categorie lexico-semantică le-au adus o serie de lingviști renumiți, somități ale secolelor XX și XXI. În frazeologia limbii române se face referire la cercetările și monografiile lui Th. Hristea, N. Corlăteanu, I. Coteanu, C. Munteanu, I. Condrea, L. Zbanț, V. Molea, A. Savin-Zgardan, I. Melniciuc, Gh. Colțun ș.a. O serie de interpretări frazeografice, lucrări și dicționare ce conțin atât expresii frazeologice, idiomuri, cât și structuri comparative stabile au fost realizate de autorii C. Boroianu, A. Dobrescu, St. Dumistrăcel, Gh. Bolocan, T. Voronțova, V. Ilincan ș.a. În lingvistica rusă, structurile comparative ca unități frazeologice au fost și rămân a fi subiectul de cercetare al unor lingviști precum V.V. Vinogradov, V. M. Ogoltsev, M. I. Cheremisina, V.A. Maslova, V.N. Telia, V.O. Nazarean, E.T. Cherkasova, L.A. Lebedeva și alții. Printre cercetătorii occidentali cu renume în domeniul respectiv pot fi nominalizați lingviștii K. Lerner, V. Kuppermann, K. Herberman. În domeniul frazeologiei germane, preocupări constante ce țin de *comparație* din perspectiva frazeologiei, la nivel structural-tipologic, semantic, funcțional, au manifestat cercetătorii lingviști R. Eckert, K. Günther, W. Fleischer, H. Burger și W. Eismann.

Studiul de față a fost realizat în baza sintezei unor variate postulate teoretice atestate în știința lingvistică privind semnificația, conținutul și utilitatea comparațiilor stabile, pornind de la următoarele:

1. Structura comparativă cu elementul „ca” drept unitate frazeologică reproductibilă constituie expresia stabilă a legăturii dintre elementele sale logice constitutive.
2. Structura comparativă cu elementul „ca” reprezintă o categorie complexă, cu un caracter cognitiv, care reflectă, în general, un subiect, fenomen sau o secvență de realitate.
3. Comparația stabilă exprimă o modalitate de reflectare a imaginii lingvistice asupra lumii.
4. Specificul etnocultural al comparațiilor stabile figurează atât în expresie, cât și în conținut.

Scopul și obiectivele tezei. Lucrarea de față se axează pe analiza contrastiv-tipologică și etnolingvistică a structurilor comparative cu elementul „ca” în limbile română, rusă și germană. Scopul rezidă în identificarea valorilor semantice și a rolului structurilor comparative stabile în modelarea viziunii lingvistice asupra lumii, precum și relevarea atât a trăsăturilor comune, cât și a particularităților etnolingvistice în exprimarea relațiilor comparative referitoare la aspectul exterior al omului, în cele trei sisteme lingvistice. Prin urmare, atingerea scopului presupune parcurgerea unei serii de obiective, dintre care menționăm următoarele:

1. Studiul celor mai semnificative lucrări teoretice consacrate problemei interacțiunii dintre limbă, cultură, tabloul lingvistic al lumii etc., rezumând astfel cele mai importante rezultate ale cercetărilor teoretice privind comparația drept categorie filozofică, logică și lexico-semantică.
2. Selectarea materialului factic pentru formarea unui corpus reprezentativ de SC în limbile română, rusă și germană prin excerptare dintr-o varietate de surse: dicționare monolingve și bilingve; dicționare frazeologice; platforme și corpusuri digitale de referință pentru limbi.
3. Descrierea naturii logice și lingvistice a comparației, precum și justificarea abordării antropocentrice și, în special, etnolingvistice a studiului asupra SC.
4. Analiza structurilor comparative drept unități polilexicale stabile figurative din perspectivă motivațională identificând legăturile semantic motivate care afectează modul în care SC funcționează în discursul curent, precum și adevărata etimologie și dezvoltare istorică a acestora.
5. Identificarea funcției cumulative a structurilor comparative care fixează cunoștințele și experiența vorbitorilor nativi, codificând și conservând informațiile de ordin cultural.
6. Analiza semantică a componentei figurative a SC cu elementul „ca” și a uzualității acestora în limbile română, rusă și germană privind descrierea aspectului exterior al omului.

Noutatea științifică a lucrării constă în faptul că pentru prima dată a fost efectuată o analiză a structurilor comparative stabile în trei sisteme lingvistice (român, rus și german) prin combinarea

unei varietăți de aspecte etnolingvistice, cognitive, semantice și lexicale, care a scos în evidență aspecte comune, precum și conținutul pregnant etnolingvistic al acestora, legătura cu mentalitatea, cultura, istoria și modul de viață al celor trei culturi. Confruntarea planuri-lor de exprimare și de conținut ale SCS a condiționat identificarea preferințelor tematice și percepția mai profundă a tabloului lingvistic a lumii din perspectiva limbilor română, rusă și germană.

Ipoteza de cercetare. Se presupune că principalele caracteristici și proprietăți ale înfățișării umane sunt universale pentru reprezentanții etniilor română, rusă și germană, diferă doar specificul conținutului lor etnocultural. În cadrul studiului de față s-au luat în considerare următoarele ipoteze:

1. Structurile comparative cu elementul „ca” în limbile română, rusă și germană constituie expresii stabile și corespund, din punct de vedere structural, formulei canonice de comparație logică cu trei componente: comparat – bază a comparației – comparant, introdusă de unul dintre elementele comparative (în limba română – „ca”, „precum”; în limba rusă – «как», «будто», «словно»; în germană – „wie”, „so wie”).
2. Structurile comparative cu elementul „ca”, drept unități frazeologice, se caracterizează prin reproductibilitatea, unicitatea semantică, coerența dintre elementele logice ale componentelor lor, stabilitatea structurală și expresivitatea.
3. Analiza semantică a structurilor comparative permite relevarea atât a preferințelor tematice și a particularităților privind dezvoltarea istorică a trei etnoculturi supuse studiului, cât și a direcțiilor asociațiilor figurative ale acestora.
4. Comparantul determină semantica structurilor comparative, în general, și reflectă, atât universalitatea, cât și specificul etnocultural al unităților comparative stabile.

Metodologia cercetării. În procesul de elaborare a tezei, pornind de la soluțiile orientate spre realizarea obiectivelor, s-a recurs la un spectru vast de metode, printre care se înscriu atât metode științifice generale de cercetare, cât și metode specifice de investigare a subiectului abordat: ipoteza, observația, selecția dirijată, sistematizarea, comparația, analiza descriptivă, analiza de conținut calitativă și cantitativă/statistică, analiza contextuală, sinteza, inducția și deducția. În etapa inițială a cercetării s-a recurs la un amplu proces de documentare prin consultarea unor surse bibliografice relevante pentru tema tezei, acumularea și sinteza materialului teoretic al tezei, asociat problemelor ce țin de analiza lingvistică și culturală a comparațiilor abordate în literatura de specialitate. În următoarea etapă, prin observație, s-a urmărit acumularea materialului faptic, care, ulterior, a fost supus prelucrării prin procedee de sistematizare, analiză și sinteză. Fragmentele de text care cuprindeau structuri comparative au fost extrase din texte,

folosind principiul selecției dirijate de formare a eșantionului bazat pe o serie vastă de surse bibliografice și resurse mass-media; ulterior, materialul a fost clasificat, sistematizat în câmpuri semantice în funcție de obiectivele studiului. Analiza de conținut calitativă și cea cantitativă a permis identificarea a 12 câmpuri lexico-semantice privind structurile comparative cu elementul „ca” din cele trei limbi. Ținând cont de tema abordată, pe parcursul întregii lucrări, s-a recurs la metoda analizei contrastiv-tipologice, etnolingvistice, structural-semantice și lexico-semantice, prin care au fost stabilite similitudini și diferențe între cele trei limbi studiate, însoțite de comentarii etnolingvistice.

Analiza a fost realizată în baza unui corpus semnificativ de 407 structuri comparative stabile cu elementul „ca” în limbile română, rusă, germană, înregistrate în diverse surse: dicționare monolingve și bilingve; dicționare frazeologice; corpusul computațional de referință pentru limba română contemporană (<https://corola.racai.ro>); corpusul digital național al limbii ruse (<https://ruscorpora.ru/>); corpusul digital național al limbii germane (<https://www.dwds.de/>). Analiza de conținut cantitativă a evidențiat o structură destul de echilibrată a corpusului în cele trei limbi (română – 32.4%, rusă – 36.6%, germană – 31,0%).

Importanța teoretică. Semnificația teoretică a lucrării constă în faptul că rezultatele obținute vor contribui la completarea cunoștințelor existente privind particularitățile structural-semantice și etnoculturale ale structurilor comparative stabile în limbile română, rusă și germană.

Valoarea aplicativă. Datorită naturii sale interdisciplinare, rezultatele acestui studiu pot fi aplicate în diverse domenii academice și practice, precum lingvistică generală, lexicologie, culturologie și etnolingvistică, cursurile de lingvistică contrastiv-tipologică, predarea limbilor (rusă, română și germană), precum și în contextul cursurilor de traducere și interpretare a textelor. Aceste rezultate pot contribui la îmbunătățirea practicii de traducere

Implementarea rezultatelor științifice. Rezultatele științifice au fost expuse în comunicările prezentate în cadrul conferințelor științifice naționale și internaționale axate pe problematica în cauză și implementate în cadrul cursurilor universitare: „Istoria culturii și civilizația germană”, „Limba germană B 1- 4” „Limba germană și comunicare de specialitate I / II” care contribuie la formarea și dezvoltarea competențelor socio-culturale. Tema abordată se regăsește în 15 publicații ale autoarei.

Lucrarea înglobează elementele specifice unei teze, constând din introducere, trei capitole însoțite de concluzii specifice, concluzii generale și recomandări, referințe bibliografice.

În capitolul I, *Fundamente teoretice și perspective etnolingvistice în cercetarea unităților de limbă*, sunt expuse cele mai importante concepte teoretice puse la baza cercetării. În acest capitol este tratată una dintre problemele centrale ale lingvisticii moderne - corelația și

interacțiunea dintre *limbă, gândire și cultură*. Astfel, se constată că *limba*, ca principala formă de exprimare și de existență a culturii naționale, reprezintă un mijloc de realizare a culturii. Aici limba este interpretată ca parte integrantă a culturii, condiție necesară și formă specifică de existență a acesteia, instrument de transmitere a culturii din generație în generație, dar și ca fenomen independent.

Un loc aparte în conținutul capitolului revine dezbaterii subiectelor ce țin de *tabloul lumii* cu trecerea la *tabloul lingvistic al lumii* ca expresie a valorilor naționale. Un mijloc important ce condiționează cunoașterea *tabloului lingvistic al lumii* este reprezentat de *concept*, noțiune care provine inițial din filozofie și logică, fiind transformat considerabil în cel mai important obiect de studiu în lingvistica cognitivă.

În partea finală a primului compartiment sunt puse în discuție probleme raportate la reprezentarea lingvistică a informației de ordin cultural, deci, a dimensiunilor culturale. În acest context, sunt tratate unitățile nominative ale limbii prin care se relevă informația de natură culturală, asigurându-se trecerea la cercetarea comparațiilor figurative prin menționări ale faptului că procesul de comparație are loc în conștiința umană și, în consecință, este de natură cognitivă.

Capitolul II, *Comparația – categorie filozofică, logică și lexico-semantică*, este consacrat examinării categoriei *comparație* ca metodă de cunoaștere empirică, precum și a naturii lingvistice și logico-semantică a comparației. Depășind faza discuțiilor asupra *comparației* de pe pozițiile filozofică și logică, conform cărora aceasta reprezintă o operație cognitivă prin care se stabilește asemănarea sau variabilitatea obiectelor pe calea confruntării acestora, sunt prezentate aspecte ce asociază comparația cu conștiința umană prin calitatea anticipativă a rațiunii. Printr-o sinteză ulterioară a opiniilor cercetătorilor se constată că prin comparație pot fi depistate atât identitatea, cât și asemănarea și diferența. Prin urmare, metodele de cunoaștere devin cu atât mai clare, cu cât *comparația* intră organic în toate activitățile practice ale oamenilor.

În lingvistica modernă, categoria comparației este considerată sub trei aspecte distincte: din perspectivă epistemologică, conceptuală (logică) și lingvistică. Abordările variază în funcție de nivelul de importanță acordat acestor aspecte, conturând astfel trei direcții în cercetarea acestei categorii, având un impact asupra definirii statutului său în cadrul limbii. Natura lingvistică și logico-semantică a comparației reprezintă obiectul unui paragraf distinct în care *comparația* se prezintă ca figură de stil, ca unitate frazeologică care se regăsește frecvent atât în operele literare, cât și în discursul cotidian al oamenilor, fiind capabilă să intensifice expresivitatea vorbirii. În cadrul acestui capitol este reliefată ideea descrierii specificului *comparației* în limbile română, rusă și germană prin abordarea structurilor comparative cu elementul „ca”. Atribuirea structurii

comparative stabile cu elementul „ca” mijloacelor expresive ale limbajului conduce la îmbunătățirea logică și/sau afectivă a enunțului.

În partea finală a capitolului sunt abordate aspectele ce țin de caracterul arbitrar vs. non-arbitrar al semnelor lingvistice monolexicale, precum și a celor polilexicale, tipurile și cazurile de motivare lingvistică și criteriile de denotație lexicală. Din perspectiva motivațională sunt analizate mai multe aspecte referitoare la structurile comparative stabile cu elementul „ca” drept unități polilexicale stabile figurative (UPSF): geneza, existența și uzualitatea unităților lexicale în cauză, două tipuri de motivație semantică (motivația metaforică și motivația bazată pe simboluri) și intertextualitatea ca tip specific de motivație.

În capitolul III, *Structurile comparative cu elementul „ca” în limbile română, rusă și germană drept expresie a viziunii etnolingvistice asupra lumii*, este expusă analiza contrastiv-tipologică și etnolingvistică a structurilor comparative stabile cu elementul „ca” în limbile română, rusă, germană din punct de vedere antropocentric privind aspectul exterior al omului. Prin opțiunea pentru clasificarea noțională a structurilor comparative în cauză ca unități polilexicale stabile, în studiu de față a fost realizată prezentarea caracterului sistemic al lexicului și organizarea lui în câmpuri lexico-semantice. Aceste unități lingvistice au fost abordate din perspectiva onomasiologică, deoarece în lucrarea de față nu s-a pornit de la expresia comparativă în parte, ci de la noțiunea exprimată de această unitate lingvistică.

Diferențe elocvente au fost evidențiate în cadrul analizei calitative a structurilor comparative cu elementul „ca”, ce formează câmpul tematic „Aspectul exterior al omului”. Astfel, câmpul tematic menționat cuprinde câmpurile semantice: „Impresia generală privind aspectul exterior al omului”, „Vestimentația”, „Statura omului”, „Capul”, „Părul”. În mod intenționat au fost excluse câteva câmpuri semantice din descrierea etnolingvistică a structurilor comparative din câmpul tematic „Aspectul exterior al omului”, întrucât unitățile comparative care le constituie fie nu s-au dovedit a fi suficient de numeroase în limbile comparate, fie au fost complet absente în vreuna dintre ele.

În concluzie, se rezumă rezultatele studiului și se prefigurează perspectivele pentru cercetările ulterioare.

1. FUNDAMENTE TEORETICE ȘI PERSPECTIVE ETNOLINGVISTICE ÎN CERCETAREA UNITĂȚILOR DE LIMBĂ

1.1. Corelația și interacțiunea dintre *limbă, gândire și cultură*: abordări teoretice

Limba este un dar unic al omului. Studiind limba prin prisma unei priviri asupra naturii umane, în esență, descoperim ceea ce ne face oameni. Pe măsura conștientizării modului în care limbile și vorbitorii acestora diferă de la un caz la altul, constatăm că și natura umană poate să difere esențial, în funcție de limbile vorbite. În această cercetare propunem abordarea întrebărilor fundamentale pe care ni le punem cu toții despre noi înșine. Cum am ajuns să fim așa cum suntem și de ce gândim așa cum o facem? Se pare că o parte importantă a răspunsului se află în limbile pe care le vorbim, deoarece înseși limbile reprezintă, prin sine, o istorie vie.

Corelația dintre limbă/limbaj, cultură și gândire constituie o perpetuă provocare atât pentru lingvistică, psihologie, culturologie, cât și pentru filozofie. Totuși, nu am avut scopul ca în acest studiu să se lanseze discuții privind caracterul primordial sau secundar al acestor fenomene. Un aspect important, fără îndoială, pentru obiectivele acestei cercetări rezidă în studiul relației strânse și interdependente dintre limbă și gândire în raport cu cultura și realitatea.

1.1.1. *Considerații privind conceptul „cultură”*

În lucrarea de față propunem studierea fenomenelor lingvistice din perspectiva activității cognitive a omului, adică în contextul conceptualizării și percepției realității obiective. În acest sens vom încerca reconsiderarea relației dintre limbă și cultură (deci, realitate și expresie lingvistică), care au la bază omul ca subiect al percepției și cogniției. Prin prisma abordării antropocentrice orientate spre subiectul vorbitor și cultură, limba este conceptualizată ca o reflectare a realității, atitudinilor și comportamentului uman bazându-se pe tabloul lingvistic al lumii. Referitor la relația dintre limbă și cultură, se poate afirma că este absolut necesară definiția ce cuprinde conceptul „cultură”.

Conceptul de cultură a fost și continuă să fie subiectul numeroaselor încercări de definire în diverse domenii științifice, precum filozofia, sociologia, antropologia, literatura și studiile culturale. În acest context, vom aborda o privire de ansamblu asupra conceptului de cultură, deoarece definițiile din aceste domenii variază în funcție de contextul specific invocat. În acest sens, s-au dezvoltat două perspective fundamentale asupra culturii: conceptul umanist al culturii și conceptul antropologic al acesteia.

Perspectiva umanistă a culturii se referă la patrimoniul cultural ca model de rafinement, cu o extindere către colecția exclusivă de opere de artă ale unei comunități în domenii precum literatura, arte plastice și muzică etc. În schimb, perspectiva antropologică a culturii se

concentrează asupra modului general de viață al unei comunități. Acest concept cuprinde totalitatea modelelor tradiționale de viață, fie explicite, fie implicite, care pot funcționa ca orientări pentru comportamentul membrilor comunității etnoculturale. În sens antropologic, cultura include un ansamblu de obiceiuri și tradiții dominante și dobândite ale unei entități lingviculturale. Aceasta implică presupuziții, preferințe și valori, toate fiind aspecte dificil de accesat și de verificat. În continuare, ne vom concentra asupra sensului antropologic larg al culturii în corelație cu limba / limbajul și subiectul vorbitor. Din această perspectivă, limba este considerată „oglinda culturii”, reflectând nu doar lumea reală în care trăiește omul sau condițiile reale ale vieții sale, ci și conștiința socială a unui popor, mentalitatea sa, caracterul național, sistemul de valori. Aceasta abordare implică cercetarea limbii din perspectiva activității cognitive a subiectului vorbitor, în contextul conceptualizării și percepției realității. Prin urmare, legătura dintre limbă și cultură, având omul ca subiect al percepției și cunoașterii, este reevaluată [58, p. 58].

În sens larg, cultura desemnează tot ceea ce este creat de către om în contrast cu natura, constând dintr-un ansamblu de limbaje, simboluri și semnificații integrate într-un complex proces de comunicare. Conform lui G. Georgiu, termenul „cultură”, derivat din latină, a fost adoptat de majoritatea limbilor moderne și avea o dublă semnificație: pe de o parte, se referea la cultivarea pământului, iar pe de altă parte, la cultivarea spiritului uman. Această dualitate reflectă ideea de transformare atât a aspectului exterior al individului, cât și a capacităților sale intrinseci, prin intermediul educației, pentru a transforma potențialitățile în realități. Din perspectivă etimologică, termenul „cultură” sugerează o varietate semantică care include componente precum activitate, creație, intenție și sens. [51, p. 27]. În lucrarea sa, G. Georgiu subliniază semnificația și importanța culturii pentru natura umană și pentru specificul existenței umane, argumentând că noțiunea cultură există în esență ca multiplu, la fel cum umanitatea însăși este reprezentată prin diversitatea de grupuri etnice și sociale distincte. El subliniază că valorile culturale sunt manifestări ale creativității umane și, în consecință, fac parte dintr-un domeniu ontologic al diversității. Cu alte cuvinte, cultura reprezintă produsul activității creative a oamenilor și este caracterizată de o varietate de expresii și forme. În același timp, există anumite structuri fundamentale care sunt comune în rândul umanității și care se regăsesc în toate formele de comunicare umană și în practicile spirituale. După finalizarea procesului de antropogeneză, ceea ce înseamnă că umanitatea a trecut de la a fi doar o specie zoologică la a deveni o entitate culturală, modul în care se reproduc oamenii nu se limitează doar la nivelul speciei naturale, ci se extinde și la formarea unor entități culturale distincte, cum ar fi etniile. Aceste unități culturale se dezvoltă în cadrul unor forme specifice de existență socială determinate [51, p. 84]. Această idee subliniază importanța culturii în definirea și înțelegerea umanității, arătând că suntem mai mult decât simple ființe

biologice; suntem, de asemenea, produse ale culturii și avem identități culturale distincte care ne definesc ca membri ai diferitelor grupuri etnice sau culturale.

În viziunea lui Umberto Eco, cultura este orice fenomen natural transformat de om și care, în virtutea acestui fapt, poate fi inclus în contextul social; un fenomen exclusiv uman, un mod specific de existență umană, care include trăsături ale comportamentului, conștiinței și activității umane, lucruri, obiecte, opere de artă, instrumente, forme de limbaj, simboluri și semne [132, p. 35].

În opinia cercetătoarei Julia House, există patru niveluri analitice diferențiate cu privire la modul în care a fost caracterizată cultura [115, pp 13-28]: *primul nivel* este cel general-uman. Pe acest palier ființele umane se deosebesc de animale, fiind capabile de reflecție și apte să-și modeleze și să-și schimbe în mod creativ mediul înconjurător. *Cel de-al doilea nivel* este cel sociocultural și național, cultura fiind forța unificatoare, obligatorie, care permite ființelor umane să se poziționeze față de sistemele de guvernare, domeniile de activitate, credințele religioase și valorile în care se exprimă gândirea umană. *Al treilea nivel* corespunde celui de-al doilea nivel, dar cuprinde diferite subgrupuri sociale și naționale în funcție de regiunea geografică, clasa socială, vârstă, sex, activitate profesională și subiect. *Al patrulea nivel* constituie nivelul personal, individual, care se referă la orientările de gândire și de acțiune ale individului. Cercetătorul olandez Johan Huizinga [140, p. 14] definește acest nivel drept cel al conștiinței culturale, care permite ființei umane să conștientizeze ceea ce îi definește propria cultură și o face distinctă de celelalte.

În funcție de aceste niveluri diferite, care integrează viziunile umane, sociale și individuale ale culturii, conceptul *cultură* a fost definit în diverse moduri, însă cea mai succintă definiție a culturii este cea a cercetătorului olandez G. Hofstede, psiholog social și profesor emerit de antropologie, care relevă faptul că acest concept este un tip de „programare colectivă a minții umane”: *cultura* este un sistem de programe mentale pe care indivizii le dobândesc de-a lungul vieții, în timp ce trăiesc într-un anumit mediu sociocultural, dar individul este liber să se abată de la aceste programe, reacționând constructiv sau distructiv la impulsurile mediului. Astfel, un individ are la dispoziție un set de programe mentale a căror combinație formează personalitatea sa. Modul în care o persoană se comportă în diferite situații este determinat de cultură. Conceptul *cultură*, în sensul larg al cuvântului, este văzut ca variind de la acte nobile de îmbogățire și înfrumusețare spirituală până la acțiuni cotidiene ce țin de funcțiile fundamentale ale corpului uman, de sensul vieții, de relațiile și interacțiunile dintre oameni. Cultura este, așadar, programarea colectivă a spiritului prin care membrii unui grup sau ai unei categorii de oameni se disting unii de alții [139]. Ceilalți, precum Wh. Goodenough, au propus o formulare mai complexă – *cultura* nu este un fenomen material; ea nu constă în lucruri, oameni, comportamente sau emoții; ea este,

mai degrabă, o organizare a acestor lucruri și reprezintă forme fixate în conștiința umană, modelul lor de percepție, de relaționare și de interpretare a acestora în mod diferit [113, p.36].

Aceste două definiții evidențiază aspectele semnificative și recurente ale culturii: cel *cognitiv*, care ghidează și monitorizează acțiunile umane, și cel *social*, care subliniază trăsăturile tradiționale împărtășite de membrii unei societăți.

O abordare care pare a fi deosebit de potrivită pentru soluționarea problemei intens dezbătute cu privire la generalizarea vs. diversificarea și individualizarea culturilor este cea a lui D. Sperber [123]. Cercetătorul interpretează *cultura* în funcție de diferite tipuri de „reprezentări”, precum reprezentările de idei, comportamente, atitudini etc. În opinia autorului, în cadrul oricărui grup există o multitudine de reprezentări mentale individuale, dintre care cele mai numeroase comportă un caracter efemer și individualizat. Cu toate acestea, un anumit ansamblu al unor astfel de reprezentări poate fi exprimat, în mod deschis, prin limbă și artefacte, astfel ele devenind reprezentări publice care pot fi transmise, deci, comunicate ulterior celorlalți membri ai grupului social. Din această comunicare survin reprezentări mentale similare la alte persoane, care, la rândul lor, pot fi împărtășite ca reprezentări publice altora s.a.m.d. Dacă reprezentările publice sunt comunicate /transmise/ împărtășite suficient de frecvent în cadrul unui anumit grup social, aceste reprezentări, potrivit cercetătorului, pot fi înrădăcinate ferm și pot fi transformate în „reprezentări culturale”. Cu toate acestea, momentul în care o reprezentare mentală devine suficient de răspândită pentru a fi numită „culturală” depinde încă de nivel și interpretare, deoarece nu există o diviziune clară între reprezentările mentale, publice și culturale, ceea ce poate fi considerat un argument rațional împotriva acelor afirmații facile și stereotipice care alcătuiesc prejudecățile sau preconcepțiile.

Membrii unei anumite comunități culturale sunt, în mod constant, influențați de reprezentările publice și culturale ale propriei societăți în ceea ce privește valorile, normele, obiceiurile și tradițiile etc. O astfel de influență se exercită, în special, prin intermediul limbajului folosit de membrii societății în comunicarea cu alți membri ai aceluiași grup sociocultural sau ai unor grupuri socioculturale diferite. Prin urmare, limba, fiind cel mai important mijloc de comunicare/transmitere, codificare a informațiilor și de creare a relațiilor interumane, ocupă o poziție extrem de importantă în cadrul oricărei culturi. În acest sens, limba reprezintă principalul mijloc prin care un individ dobândește cunoștințe despre lume, le codifică, transmite reprezentările sale mentale și le face publice și accesibile tuturor membrilor comunității culturale. Astfel, limba constituie principalul instrument al unui „rezervor colectiv de cunoștințe”, care se transmite din generație în generație și acționează, de asemenea, ca un mijloc de clasificare a experienței culturale, a gândirii și a comportamentului pentru vorbitorii săi. Prin urmare, limba și cultura sunt,

evident, corelate la nivel semantic, întrucât vocabularul unei limbi reflectă cultura împărtășită de vorbitorii săi.

În cadrul prezentului studiu, cultura este interpretată ca fiind totalitatea activităților umane atât materiale, cât și spirituale, informații transmise din generație în generație, precum și ansamblul de stereotipuri insuflăte unui individ de către o societate particulară.

1.1.2. Aspecte ale studiilor privind corelația dintre limbă și cultură

Provocările ce țin de corelația și interacțiunea dintre limbă, gândire și cultură, în prezent, reprezintă una dintre problemele centrale ale lingvisticii moderne. Îmbinarea conceptuală „limbă-gândire-cultură” reunește interesele tuturor științelor umaniste și reprezintă ideea transversală integrantă a științelor cognitive din diverse domenii de cercetare precum: psihologia, filozofia, antropologia, biologia, lingvistica și cercetarea în domeniul inteligenței artificiale.

Limba, ca principala formă de exprimare și de existență a culturii naționale, reprezintă un mijloc de realizare a culturii, suscitând un interes continuu sporit, începând cu secolul al XIX-lea, moment în care W. von Humboldt, în lucrările sale, a desemnat limba drept „spiritul poporului”. Astfel, diversitatea limbilor și a popoarelor (Sprachverschiedenheit und Völkervertheilung), în opinia savantului, se află în strânsă legătură cu producerea forței spirituale umane (die Erzeugung menschlicher Geisteskraft), care este percepută ca fiind „scopul cel mai înalt al oricărei mișcări spirituale”. Inițial, potrivit cercetătorului, limba, fiind aceeași pentru toți oamenii, s-a diversificat în diferite limbaje datorită configurației diferite a forței spirituale specifice fiecărui popor. Astfel, limbile, în viziunea lui W. von Humboldt, reprezintă exteriorizarea și mijlocul de formare a „specificului spiritual al națiunilor” (Geisteseigentümlichkeit der Nationen). Prin urmare, savantul sugerează că, luând în considerare diversitatea spirituală, se poate explica și diversitatea structurală de limbă, folosind metoda comparativă ca fiind cea mai potrivită pentru studiul și cercetarea limbilor. Potrivit lui W. von Humboldt, înțelegerea esenței proprii a unei națiuni și a coerenței interne a unei limbi particulare, precum și a relației acesteia din urmă cu cerințele limbajului, depinde de specificul spiritual. Prin intermediul specificului spiritual, așa cum l-a lăsat natura și cum l-au dezvoltat împrejurările, se configurează caracterul unitar al națiunii, singurul pe care se bazează aceasta în privința faptelor, realizărilor și ideilor pe care le produce și prin care se mențin forța și demnitatea ei, transmise de la individ la individ. Pe de altă parte, W. von Humboldt consideră limba drept „organul ființei interioare”, care, treptat, ajunge la „recunoașterea interioară de sine și la exteriorizare”. Prin aceasta, limba își „înfîșă fibrele cele mai fine ale rădăcinilor sale în forța spirituală națională” și, cu cât aceasta din urmă acționează mai corespunzător asupra limbajului, cu atât dezvoltarea acestuia este mai regulată și mai bogată [141, p. 2].

În această ordine de idei, limba este principalul mijloc de exprimare a spiritualității umane la nivelul căreia se păstrează, ca într-un tezaur, atât specificul, cât și toate modificările survenite în mentalitatea unui popor în decursul timpului. Conform opiniei filozofului român Henri Wald, făurirea limbajului este „cel mai profund act de cultură îndeplinit de om”, deoarece limba și cultura rețin anumite aspecte din natură, pe care le includ într-o ordine simbolică și le transformă în semnificanți [apud. 42, p. 288].

Gândirea românească a atribuit limbii un rol deosebit în configurația identității naționale. Pentru poporul român, limba reprezintă leagănul etnogenezei și al continuității, conștientizarea originilor sale și a seminței nobile din care provine. În acest sens, un pas important a fost făcut de cronicarii moldoveni Grigore Ureche și Miron Costin, la mijlocul secolului al XVII-lea, prin prima lucrare istorică „Letopisețul Țării Moldovei”. Cronicarul Grigore Ureche aduce mai multe exemple (cuvinte) din lexicul limbii vorbite de băștinași, cu echivalentul lor latin, „[...] pâine, ei zic panis, carne, ei zic caro, [...]”, și demonstrează originea latină a acestora. Așadar, latinitatea limbii rezumă că „și altele mulți de limba latinească, că de le-am socoti pre amăruntul, toate cuvintele le-am înțelege” [102, p. 11].

Ulterior, M. Costin completează argumentele lingvistice cu dovezi arheologice, etnografice și folclorice pentru a susține ideile sale, făcând astfel evidența caracterului științific al lucrării sale.

Potrivit lui I. Pillat, orice limbă e oglinda sufletului nației care o creează [11, p. 196]. În acest sens, M. Eminescu atribuie limbii un rol central în definirea nivelului de civilizație al unui popor și în exprimarea identității și spiritualității acestuia. El consideră că limba este „măsurariul civilizației unui popor”, ceea ce înseamnă că dezvoltarea și evoluția unei limbi reflectă în mod direct gradul de progres și rafinament al culturii și societății respective [93], [11, p. 196].

Aceași opinie este împărtășită și de cercetătorii lingviști ruși, aceștia remarcând că limba este tezaurul verbal al unei națiuni, un mijloc de transmitere a gândurilor „împachetate” într-o anumită structură lingvistică. Toate cunoștințele aplicate în procesul de cogniție nu sunt doar cunoștințe despre limbă, ci cunoștințe despre lume, despre contextul social, cunoștințe despre principiile comunicării verbale etc. Nici unul dintre aceste tipuri de cunoștințe nu poate fi considerat prioritar, doar studierea lor în interacțiune și în ansamblu ne va aduce mai aproape de înțelegerea esenței comunicării lingvistice [200, p. 58].

1.1.3. Controverse privind corelația dintre limbă, gândire, cultură

În studiile realizate pe parcursul diverselor perioade istorice, un număr mare de lingviști indică faptul că raporturile dintre limbă și cultură comportă un caracter bilateral. Astfel, în cercetările lingvistice, autorii care și-au ales ca bază metodologică principiul antropocentric, au în centrul atenției probleme abordate sub două aspecte: definirea modului în care omul influențează

limba și definirea modului în care limba influențează omul, gândirea sa și cultura [209, p. 9]. Acest fenomen, numit *bilateralitate interdependentă dintre limbă și cultură*, constă în faptul că limba, ca fenomen lingvocultural, preia toată bogăția culturii și, în același timp, orice cultură națională este în mare măsură legată de natura și specificul unei anumite limbi [155, p. 72].

În continuare, vom analiza subiectul în cauză din ambele perspective prezentate anterior, deci: (1) cultura are impact asupra limbii, adică limba este un produs al culturii, reprezentând principala formă de exprimare și de existență a culturii naționale; (2) limba are influență puternică asupra omului, modului de gândire, respectiv și asupra culturii, fiind o condiție și un fundament al culturii.

Încă la începutul secolului XX, etnolingvistul american E. Sapir a remarcat legătura strânsă dintre limbă și cultură. El a privit limba drept un produs al dezvoltării sociale și culturale a societății și declara că cuvintele au o proprietate cumulativă, adică de a acumula cultură și de a o moșteni. Cele mai esențiale forme de conservare a culturii, potrivit lui E. Sapir, sunt proverbele, vrăjile de vindecare, rugăciunile standardizate, legendele populare și genealogiile [213, p. 245]. Lingvistul a formulat distincția dintre limbă și cultură în felul următor: cultura poate fi definită ca fiind ceea *ce* face și gândește o anumită societate. Limba este modul în care se gândește, deci, *cum* se gândește. Prin urmare, limba acționează ca o formă de exprimare a culturii, ca un mijloc de acumulare a cunoștințelor culturale [213, p. 193]. Eminentul cercetător considera că limbile sunt istorie vie. Prin intermediul limbii, istoria și evoluția culturală a unei comunități devin palpabile, limbajul fiind un ghid simbolic prin care cultura este înțeleasă. Astfel, E. Sapir subliniază importanța limbii în cadrul cercetării culturale și subliniază că pentru a obține o perspectivă comprehensivă și corectă asupra unui fenomen cultural, este necesar să analizăm cu atenție și în detaliu volumul și structura limbajul asociat acestuia. [213, p. 546].

Primul dintre lingviști care a confirmat cu tărie rolul activ al limbii în procesul cunoașterii a fost W. von Humboldt. Lingvistul susține că limba nu pleacă de la un dat exterior pe care să-l exprime, ci participă la elaborarea cunoașterii [141, p. 222]; conceptul nu e posibil fără limbaj; obiectul nu capătă realitate deplină pentru cunoașterea umană decât prin mijlocirea conceptului, prin limbaj [141, p. 223]. În concepția lui W. von Humboldt, relația dintre limbă și gândire este mult mai profundă decât simpla reflectare a gândurilor în cuvinte. Pentru el, limba nu este doar un mediu pasiv în care gândirea se oglindește, ci reprezintă în sine un factor activ care modelează și formează gândirea umană. De asemenea, activitatea intelectuală necesită relația cu sunetele verbale, deoarece aceasta este modalitatea prin care gândirea obține claritate și reprezentările devin concepte înțelese și comunicate de către indivizi. Această legătură strânsă dintre gândire, organele vocale, auzul uman și limbajul este văzută ca fiind o caracteristică intrinsecă a naturii umane. Prin

urmare, în viziunea lui Humboldt, limbajul și gândirea sunt interconectate într-o manieră profundă, definind într-un mod esențial ce înseamnă să fii om [141, p. 50].

În acest sens, o influență clară a gândirii humboldtiene poate fi sesizată și la Ernst Cassirer, filozof german neokantian, care, în primul volum dedicat limbajului, din trilogia sa *Philosophie der symbolischen Formen* (Filosofia formelor simbolice), propune ca teză centrală ideea că limbajul este o formă de cunoaștere ce creează pentru om realitatea ca formă supremă, căci celelalte „forme simbolice“, mitul, religia și arta sunt de neconceput fără limbaj [176, p. 26].

Impactul limbii asupra personalității și, în consecință, asupra gândirii și culturii, a fost pus în discuție și de Baudouin de Courtenay, care susținea că viziunea asupra lumii și starea de spirit a oamenilor sunt influențate de modul de scriere, de grafică, de regulile ortografice, de trăsăturile sonore ale vorbirii; că un individ alfabetizat și unul analfabet au o gândire diferită etc. [159, p. 331].

În contextul cercetărilor referitoare la corelația dintre *limbă* și *cultură*, lingvistica integrală a lui E. Coșeriu are un rol esențial, fiind pista de reflecție și de referință de unde pornesc studiile privind *limba* ca element al culturii, cu toate aspectele ce derivă din aceasta: limba, în strânsă corelație cu mentalitatea, gândirea umană și cultura națională. Abordând problematica privind corelația și interacțiunea dintre limbă-cultură-gândire, trebuie remarcat faptul că această interacțiune comportă un caracter de esențializare, dar nu de reprezentare. În acest sens, E. Coșeriu precizează că limbajul joacă un rol fundamental în procesul de dezvoltare a gândirii umane și în capacitatea noastră de a conceptualiza și opera cu noțiuni abstracte și universale. Lingvistul afirmă că limbajul ne furnizează noțiuni, ceea ce înseamnă că ne permite să lucrăm cu entități intelectuale și concepte universale ce țin de gândirea noastră, susținând că fără limbaj gândirea umană ar rămâne într-un stadiu de reprezentare simplă. [31, p. 9].

Majoritatea lingviștilor preocupați de acest domeniu consideră că este, într-adevăr, imposibil să se absolutizeze impactul limbii asupra gândirii și culturii. Drept exemplu de absolutizare se poate considera ipoteza Sapir-Whorf, cunoscută și sub numele de teoria *relativității lingvistice*, conform căreia structura semantică a unei limbi modelează sau limitează modul în care un vorbitor își formează concepțiile despre lume [231, p. 165]. Pe lângă versiunea mai slabă, există și una mai puternică a ipotezei lui Whorf, cunoscută în literatura de specialitate ca *determinism lingvistic*. Potrivit acestei ipoteze, gândurile oamenilor sunt determinate de categoriile puse la dispoziție de limba acestora [119, p.57]. Ideea că limba maternă a unui subiect vorbitor determină modul în care acesta gândește a fost populară în rândul behavioriștilor din anii 1930, până la apariția teoriilor psihologiei cognitive. Steven Pinker, psiholingvist canadiano-american, scrie mai târziu că revoluția cognitivă în psihologie, care a făcut posibilă studiarea gândirii pure, și o serie de studii

ulterioare, care au arătat efecte slabe ale limbajului asupra conceptelor, păreau săucidă, în anii '90 ai secolului trecut, ideea potrivit căreia fiecare dintre noi analizează și percepe realitatea în modalități ce sunt predeterminate de limbile pe care le vorbim. Dar, recent, această ipoteză a fost resuscitată, iar „neo-whorfianismul” este acum un subiect de cercetare activ în psiholingvistica cognitivă [120]. După cum notează lingvистa Cornelia Cincilei, se atestă un adevărat „renascentism Whorfian” [16, p.107], care în esență este o versiune mai facilă a ipotezei Sapir-Whorf și spune că limba poate influența concepția unui subiect vorbitor despre lume, dar nu o determină în mod inevitabil. Astfel, în lucrarea sa, B. L. Whorf afirmă că între normele culturale și modelele lingvistice există legături, însă nu corelații sau corespondențe cu caracter diagnostic, deci nu se vorbește despre relația de cauzalitate dintre limbă și normele culturii [124, p.159].

În acest context, drept confirmare a celor deduse din analiza lucrărilor lui B. L. Whorf, considerăm absolut oportun să prezentăm și investigațiile întreprinse de cercetătoarea în științe cognitive L. Boroditsky, bazate pe materialele empirice colectate în Australia Aborigenă, China, Indonezia, Rusia etc. Potrivit cercetătoarei, frumusețea diversității lingvistice constă în aceea că ne dezvăluie cât de ingenioasă și cât de flexibilă este mintea umană. „Mințile umane au inventat nu un singur univers cognitiv, ci 7.000, deoarece în lume se vorbesc aproximativ 7.000 de limbi” (trad. n) [110]. De aici rezultă că noi toți gândim în același mod, dar, percepând aceeași realitate obiectivă, vorbim în mod diferit. Studiul menționat a fost realizat în nordul Australiei, în comunitatea aborigenă Pormpuraaw, care vorbește limba Kuuk Thaayorre. Această limbă se diferențiază în mod semnificativ de limba engleză sau alte limbi în ceea ce privește modul în care oamenii descriu și percep spațiul și direcțiile. În mod interesant, în limba Kuuk Thaayorre, pentru a defini poziția unui obiect în spațiu, vorbitorii nu utilizează termeni precum stânga, dreapta, sus, jos, înainte sau înapoi, așa cum facem în mod obișnuit în limbile occidentale. În schimb, acești vorbitori se bazează pe punctele cardinale, adică direcțiile nord, sud, est și vest. De exemplu, pentru a indica poziția unei furnici în raport cu piciorul cuiva, vor spune ceva similar cu „Pe piciorul tău, în sud-est, este o furnică”. În același mod, pentru a cere cuiva să mute un obiect, vor folosi direcțiile cardinale, precum „Mută puțin cana spre nord-vest”[110]. Această abordare unică a descrierii spațiului și direcțiilor în limba Kuuk Thaayorre reflectă modul în care cultura și limbajul pot influența perspectiva și percepția asupra lumii. În acest caz, modul de comunicare al acestei comunități aborigene este diferit de ceea ce am putea considera "obișnuit" în limbile occidentale, subliniind astfel legătura profundă dintre limbă, cultură și modul în care oamenii percep și interpretează realitatea din jurul lor.

Potrivit studiului, există, de asemenea, diferențe foarte mari în ceea ce privește modul în care oamenii se gândesc la *timp*. De exemplu, vorbitorii de limbă engleză au tendința de a vorbi despre

timp, folosind metafore spațiale orizontale, de pildă, „The best is ahead of us” (cel mai bun este în fața noastră), „The worst is behind us” (cel mai rău este în spatele nostru), în timp ce vorbitorii de mandarină (un dialect al limbii chineze vorbit în partea de Nord a Chinei) au o metaforă verticală pentru *timp*, de exemplu, *luna următoare* este „down month” („luna de jos”), iar *ultima lună* este „up month” („luna de sus”). Când le-au cerut vorbitorilor de limba engleză să ordoneze *timpul*, oferindu-le câteva poze cu oameni la vârste diferite, aceștia le-au așezat de la stânga la dreapta. Acest lucru are de-a face cu direcția de scriere. Când cercetătorii au solicitat același lucru vorbitorilor de ebraică sau arabă, aceștia au făcut-o în direcție opusă, de la dreapta la stânga. Însă aborigenii din nordul Australiei, menționați recent, nu folosesc cuvinte precum „stânga” și „dreapta”. Când cercetătorii așezau oamenii cu fața spre sud, ei ordonau *timpul* de la stânga la dreapta. Când îi așezau cu fața spre nord, ei ordonau *timpul* de la dreapta la stânga. Când au fost așezați cu fața spre est, *timpul* era ordonat spre persoană. Astfel, cercetătoarea a dedus că modelul ar fi de la est la vest, deci, pentru ei timpul nu se fixează, de fapt, deloc în corp, ci pe peisaj, ceea ce este, în opinia savantei L. Boroditsky, foarte egocentric din partea lor, să aibă direcția *timpului* care îi urmărește de fiecare dată când își întorc corpul. Pentru Kuuk Thaayorre, *timpul* este fixat în peisaj și denotă, un mod radical, diferit de a gândi *timpul*. În opinia cercetătoarei L. Boroditsky, limba este esențială pentru experiența noastră de a fi oameni, iar limbile pe care le vorbim modelează profund modul în care gândim, modul în care percepem lumea, modul în care ne trăim viața [110].

Cercetătoarea poloneză A. Wierzbicka, împărtășind ideea centrală a lui B.L. Whorf, precum că noi segmentăm realitatea în modul sugerat de structurile și modelele existente în limba maternă, consideră că fiecare *limbă* reprezintă un univers al sensurilor formate de istoria și experiența vorbitorilor, iar cuvintele-cheie ale limbii naționale sunt exponente ale spiritului poporului prin care poți observa cum o colectivitate etnoculturală percepe și interpretează lumea înconjurătoare. În continuare, cercetătoarea susține că limba - și, în special, vocabularul - este cea mai bună dovadă a realității „culturii”, în sensul unui sistem de „concepții” și „atitudini” transmise istoric. Desigur, *cultura* este, în principiu, eterogenă și schimbătoare, dar la fel este și *limba* [125, p. 17- 21].

Printre cercetători se regăsesc și cei care neagă faptul că *limba* este principalul factor care predetermină percepția realității, își creează propria lume diferită de cea reală. În același timp, nu se poate spune că limba doar reflectă cultura, fără ca să contribuie la cunoașterea realității înconjurătoare și formarea imaginii asupra lumii. Limba fiecărei națiuni reflectă lumea proiectată în conștiință umană în conformitate cu structura sa semiotică și gramaticală și codifică în semantica unităților lingvistice diverse informații socioculturale [151, p. 312].

Cercetătorii lingviști, oameni de știință și de cultură din spațiul românofon, pledează în favoarea certitudinii că *limba/limbajul* este parte integrantă a culturii, se transmite din generație în generație și este ca un instrument al acesteia prin care internalizăm cultura.

În viziunea lui E. Coșeriu, *limbajul* este un mijloc esențial prin care omul își manifestă identitatea, ideologia și poziția socială. Reflectând toate aceste aspecte, limbajul este o modalitate prin care individul își exprimă în mod unic și creativ gândurile și trăirile, însă limbajul nu este doar o unealtă de comunicare, ci este o bază esențială a culturii umane și, în același timp, o formă a culturii [30, p. 102]. În acest context, *cultura* este înțeleasă ca o manifestare a creativității omului într-o anumită comunitate și perioadă istorică, reflectând diversitatea și particularitățile umane. [30, p. 178]. Ceea ce face limbajul unic, în comparație cu alte forme de exprimare culturală, cum ar fi muzica sau sculptura, este capacitatea sa de a vorbi nu numai despre lumea exterioară, ci și despre el însuși. Așadar, limbajul este atât baza culturii, oferind un mijloc de comunicare și de transmitere a cunoștințelor, cât și o formă a culturii, în sensul că reflectă și modelează felul în care oamenii gândesc și înțeleg lumea din jurul lor. [30, p. 171].

Într-o serie de prelegeri ale lui E. Coșeriu, referitoare la conceptul de cultură, acesta explorează legătura dintre *cultura universală* și cea *specifică* unei națiuni. Potrivit savantului, *cultura* este universală în ceea ce privește obiectul său, adică se ocupă de aspectele generale, comune și fundamentale ale culturii umane. Cu toate acestea, în cadrul *culturii* există și specificul național, care este dat de subiectul, adică individul, care se încadrează în contextul social, istoric și cultural. În argumentarea lui E. Coșeriu, *cultura* nu poate și nu trebuie să fie exclusiv națională ca obiect al studiului. Chiar și atunci când se cercetează obiectele culturii locale sau naționale, ele trebuie să fie analizate într-o perspectivă universală și considerate ca posibile expresii ale „artei universale”. Astfel, specificul național, în viziunea savantului, nu trebuie înțeles ca ceva care se opune universalității culturii, ci, mai degrabă, ca o componentă intrinsecă a expresiei individuale și a contextului cultural al fiecărui creator. E. Coșeriu susține că indivizii reprezintă tradițiile culturii din care fac parte, iar aceste tradiții influențează modul în care ei gândesc și creează. În acest sens, specificul național este o dimensiune naturală și inevitabilă a culturii individuale și colective [31, p. 176].

În contextul dat, E. Coșeriu încurajează o abordare deschisă și universală în cercetare și în dezvoltarea *culturii* și ne îndeamnă să nu ne concentrăm exclusiv pe specificul național ca pe un particularism sau pe obiectele culturale proprii, ci să ne lărgim orizonturile prin explorarea contribuțiilor, experiențelor și cunoștințelor din diverse culturi și epoci pentru dezvoltarea unei culturi autentice și pentru progresul în domeniul științific [31, p. 176].

În opinia lui Th. Capidan, *limba* este unul dintre cele mai prețioase bunuri culturale ale omenirii, având un impact profund asupra comunicării, expresiei, învățării și dezvoltării societății. Astfel, lingvistul consideră că legătura dintre *limbă* și *cultură* este evidentă, deoarece *limba* este singurul mijloc de formare a spiritului, „supremul instrument al conștiinței românești”, ce reprezintă expresia sorții poporului nostru: „numai prin limbă noi ne dăm seama de ceea ce am ajuns și suntem în mijlocul popoarelor ce ne înconjoară. Ea ne aparține mai mult decât oricare altă moștenire spirituală, pentru că numai în ea se răsfrânge sufletul poporului nostru și întreaga realitate a vieții noastre spirituale” [14, p. 3].

Aceeași concepție organică privind legătura dintre *limbă* și *viața socială* o întâlnim și la alți istorici, lingviști și etnologi români, precum Bogdan Petriceicu Hasdeu, Sextil Pușcariu, Simion Mehedinți ș.a. Astfel, Simion Mehedinți, subliniind sensul universal uman și cel specific istoric al *culturii*, abordează această noțiune în raport cu noțiunea *civilizație*. Cercetătorul afirmă că munca are rolul determinant în procesul de evoluție și dezvoltare a omului, precum și în întreaga existență umană, omul fiind cel care creează prin activitatea sa o nouă realitate de obiecte și valori materiale și spirituale: „uneltele și munca cu uneltele pot fi considerate ca adevăratul caracter distinctiv al speciei homo” [67, p. 85.]. Afirmând că civilizația și cultura derivă din "dublul caracter – material și sufleteșc al muncii", cercetătorul sugerează o interacțiune complexă între aceste două aspecte fundamentale ale dezvoltării umane. Conceptele de civilizație și cultură sunt adesea asociate, dar cu nuanțe distincte. *Civilizația* este văzută ca rezultatul eforturilor umane de a dezvolta tehnologii și unelte care să îi ajute să se adapteze și să stăpânească mediul fizic înconjurător. *Cultura*, pe de altă parte, este prezentată ca rezultatul creațiilor sufletești, cum ar fi gândurile, valorile, etica și operele artistice care dezvoltă aspectele intelectuale, etice și estetice ale individului. Aceasta contribuie la adaptarea individului la mediul social, întrucât influențează modul în care oamenii relaționează între ei și dezvoltă un sistem de norme și valori specifice.

Astfel, acest paralelism între civilizație și cultură subliniază că dezvoltarea umană nu este influențată doar de aspectele tehnice și materiale, ci și de dimensiunile intelectuale și emoționale care definesc natura umană. Împreună, aceste două aspecte formează fundația dezvoltării umane într-un mod cuprinzător [67, p. 119-120].

Impactul reciproc și interacțiunea dintre limba și cultura unei etnii este un fapt incontestabil. În această ordine de idei, poate fi menționat impactul limbii latine și al culturii antice asupra creșterii nivelului cultural și educațional al locuitorilor Europei în timpul Renașterii. Într-adevăr, oamenii pot dobândi bogățiile culturii atât clasice, cât și moderne doar prin intermediul limbii [166, p. 23].

Influența culturii asupra limbii a fost conștientizată în lingvistică la sfârșitul secolului al XX-lea, odată cu abordarea antropocentrică a fenomenelor lingvistice. Pe de o parte, V.A. Maslova definește *limba* ca un produs al culturii. Pe de altă parte, *limba* are un impact puternic asupra omului și modului de gândire, respectiv asupra culturii, aceasta fiind o temelie a culturii, ca parte importantă și condiție de existență a acesteia, ca factor de formare a codurilor culturale [199, p. 6].

Deși *limba* și *cultura* sunt sisteme semiotice diferite, ele au multe în comun. În acest context, pot fi evidențiate următoarele poziții care demonstrează că *limba* și *cultura* au legături indispensabile între ele:

- cultura, în egală măsură cu limba, este o formă de conștiință care reflectă viziunea oamenilor asupra lumii;
- cultura și limba există în interacțiune;
- subiectul culturii și al limbii este întotdeauna un individ sau o societate;
- caracterul normativ este o trăsătură comună a limbii și a culturii;
- istorismul este una dintre proprietățile esențiale ale culturii și ale limbii;
- antinomia „dinamică-statică” este inerentă limbii și culturii [200, p. 58-59].

Bazându-ne pe rezultatele cercetărilor experimentale prezentate anterior și concluziile cercetătorilor privind faptul că diferențele dintre limbi nu sunt cauzate de diferențele de gândire, deoarece, în cadrul unei singure culturi pot exista mai multe tipuri de gândire, tragem concluzia că în niciun caz nu putem afirma că unei anumite limbi îi corespunde un anumit tip de gândire. Faptul că modul de viață și activitățile desfășurate de o comunitate lingvistică pot afecta percepția și interpretarea lumii este bine susținut. De exemplu, o cultură care trăiește într-un mediu cu resurse limitate poate avea termeni specifici pentru diferite tipuri de plante și animale care sunt cruciale pentru supraviețuirea lor, ceea ce poate duce la o dezvoltare a vocabularului în acest domeniu. În schimb, o cultură urbană sau industrializată ar putea să acorde mai multă atenție termenilor legați de tehnologie sau industrie. Prin urmare, în ceea ce privește relația dintre *limbă*, *gândire* și *cultură*, nu putem discuta decât despre importanța acestora în procesul de cunoaștere a lumii, despre rolul lor și despre mecanismele de categorizare și conceptualizare a realității.

1.1.4. Aspecte etnolingvistice în studierea unităților de limbă

Relația dintre *limbă* și *cultură* reprezintă o problemă complexă și multidimensională. Componenta culturală nu constituie doar o informație transmisă prin limbă, ci un element esențial inerent limbii la orice nivel și domeniu lingvistic. Prin urmare, în prezent aspectul etnocultural în cadrul studiilor lingvistice se află în centrul atenției lingviștilor. La sfârșitul secolului al XX-lea s-au conturat trei direcții principale în cercetarea corelației și interacțiunii dintre oameni și limba lor, al relației dintre *limbă* și *cogniție*, *limbă* și *cultură* sau etnie: lingvistica cognitivă, etnolingvistica

și lingvoculturologia. Aceste direcții ar trebui să se axeze pe factorul cultural al limbii și pe factorul lingvistic al omului.

Dacă lingvistica cognitivă împreună cu psihologia cognitivă și sociologia cognitivă încearcă să răspundă la întrebarea cum este organizată, în principiu, conștiința umană, cum cunoaște un individ lumea, ce informații despre lume devin cunoștințe, cum se creează spațiile mentale, atunci în studiile lingvoculturale toată atenția este acordată individului, din punct de vedere al culturii și limbii sale, cerându-se răspuns la multiple întrebări, printre care: cum percepe și interpretează omul lumea; care este rolul metaforei și al simbolului în cultură; care este rolul frazeologiei păstrată în limbă de secole în reprezentarea culturii și de ce sunt acestea atât de necesare pentru om? Astfel, prin prisma limbii naționale, există o viziune specifică a lumii în care limba acționează ca exponent al unei mentalități naționale specifice. Printre disciplinele lingvistice cu cea mai mare încărcătură culturală putem enumera disciplinele istorico-lingvistice: etnolingvistica, stilistica, lexicografia, frazeologia, semantica, teoria traducerii etc.

Problema corelației și interdependenței dintre *limbă* și *cultură* este una interdisciplinară, care poate fi rezolvată doar prin eforturile mai multor științe - de la filozofie și sociologie la etnolingvistică etc. De exemplu, fenomenele ce țin de gândirea etnolingvistică reprezintă apanajul filozofiei limbii, în timp ce specificul comunicării etnice, sociale sau de grup, sub aspect lingvistic, este studiat de psiholingvistică etc. Etnolingvistica se concentrează pe cercetarea relațiilor dintre *limbă* și *cultură*, obiceiurile populare și structura socială a societății sau a unei națiuni în ansamblu. *Etnia*, în acest context, reprezintă o comunitate lingvistică, tradițional-culturală de oameni uniți prin idei comune despre originile și destinul lor istoric, limba comună, trăsăturile culturale și psihofizice, conștientizarea de sine ca unitate de grup. Sentimentul de sine, din punct de vedere etnic, presupune conștientizarea din partea membrilor etniei, a identității etnogene și a deosebirilor lor față de alte formațiuni similare. Etnolingvistica modernă se concentrează doar asupra acelor elemente ale sistemului lexical al limbii, care sunt corelate cu anumite medii materiale sau cultural-istorice.

Referitor la direcția etnolingvistică, rădăcinile acesteia în Europa se trag de la W. von Humboldt, în America - F. Boas, E. Sapir, B. Whorf, în lingvistica limbii române - B.P. Hasdeu, Sextil Pușcariu ș.a. În același sens, în Rusia, o mare amploare au avut lucrările elaborate de D.K. Zelenin, E.F. Karskii, A.A. Shakhmatov, A.A. Potebnea, A.N. Afanasiev, A.I. Sobolevski și alții.

În mediul academic românesc, *etnolingvistica* s-a dezvoltat în strânsă legătură cu domeniul precum folcloristica, dialectologia, semantica și istoria limbii. Această disciplină și-a consolidat progresiv subiectele de cercetare și metodele de analiză prin colectarea sistematică a materialelor relevante. Contribuții importante la istoria etnolingvisticii românești aduc cercetările inițiate de

B.P. Hasdeu, care a îndrumat cercetarea în domeniul lingvisticii românești către documentele istorice (*Cuvente den bătrâni*) și către sursele limbii și culturii populare (*Obiceiurile juridice ale poporului român*; Programa, 1878, primul chestionar românesc, compus din 400 de întrebări, care se referă la următoarele domenii, precum: satul, casa și lucrurile). Din aceeași perspectivă, B.P. Hasdeu abordează limba ca un „document” din care se poate descifra istoria și traiul întreg al unui popor, întrucât limba, spunea el, este un „adevărat nod” al vieții sociale, iar lingvistica este „algebra” științelor istorice și umane.

În anul 1874, Simion Mangiuca, într-un studiu intitulat „De însemnătatea botanicii românești”, a evidențiat cele mai importante date privind rolul etnobotanicii în formarea și dezvoltarea culturii populare românești. B.P. Hasdeu acordă acestor date etnobotanice o atenție deosebită când, în anul 1884, a întocmit „Programa pentru adunarea datelor privitoare la limba română” în vederea realizării dicționarului *Etymologicum Magnum Romaniae* [54, XVIII]. Colectarea informațiilor pentru *Chestionarul lingvistic* stimula, în același timp, dorința cărturarilor de a culege prețioasele reminiscențe folclorice, urmând programa inserată de savant în acest chestionar. Chestionarul oferea un cadru științific colectării de informații. Răspunsurile înregistrate în cele peste 700 de localități au constituit fondul de bază al studierii culturii populare românești, acestea referindu-se atât la ocupațiile oamenilor, cât și la mitologia populară, stând mai apoi la temelia valoroaselor lucrări despre obiceiurile poporului român din ciclul calendaristic, al celor legate de viața oamenilor de toate zilele și în care plantele auxiliare erau importante. În aceeași perioadă, Sextil Pușcariu pune bazele *Dicționarului limbii române* și ale unui *Atlas lingvistic român* [8, p. 66-77].

În spațiul românesc, pornind de la premisa că „limba este unul dintre elementele caracteristice și fundamentale ale unui popor” [64, p. 138], lingvistului ieșean G. Ivănescu cercetează diferențele dintre limbi și dialecte și legătura acestora cu substratul etnic, care reprezintă o contribuție importantă în studiile lingvistice și etnolingvistice. În analiza sa, el explorează caracterul etnic ce se reflectă în limbă și convergența dintre lingvistică și etnolingvistică care, de fapt, contribuie la formarea limbilor naționale ca norme literare unitare. [64, p. 142]. Savantul menționează și problematica universalilor gândirii reflectate în limbă, dar crede că specificul limbilor va trebui căutat în afara unei „scheme universale”.

Reputatul lingvist Eugeniu Coșeriu lărgeste domeniul etnolingvisticii privind „studiul varietății și variației limbajului în strânsă legătură cu civilizația și cultura unei comunități” [32, p. 133]. În opinia savantului, extensiunea domeniului respectiv a fost necesară după constatarea că etnolingvistica s-a limitat, în general, la studiul lexicului (prin metoda „Wörter und Sachen”) în relație cu cultura populară materială, în cadrul geografiei lingvistice, deci, a dialectologiei.

Savantul aprofundează cercetarea și introduce distincții, în funcție de cele trei planuri ale limbajului, pe care el însuși le-a identificat, astfel accentuând *etnolingvistica vorbirii* în general, *etnolingvistica limbilor* și *etnolingvistica discursurilor* cu unele corespondențe în sociolingvistică.

Potrivit cercetătorului, etnolingvistica vorbirii ar studia „condiționarea limbajului prin cunoașterea universală a lumii și, în general, prin cunoașterile universale extralingvistice” [32, p. 140], deci, așa-numitele universalii ale vorbirii care reflectă modul în care oamenii percep și înțeleg realitatea înconjurătoare. În acest context, E. Coșeriu exemplifică problema care constă în denumirea *soarelui* și a *lunii* în toate limbile. Aceasta, în opinia savantului, reprezintă o preocupare comună pentru că aceste obiecte cosmice sunt universale și specifice în același timp, iar numele lor trebuie să se adreseze unei realități cunoscute de toți oamenii. Astfel, *etnolingvistica vorbirii* explorează cum limbile din diferite culturi abordează această problemă și cum sunt create și utilizate unitățile lexicale care să reprezinte aceste concepte cosmice comune.

Cu privire la *etnolingvistica limbii*, E. Coșeriu menționează că aceasta își va determina obiectul în funcție de cele trei tipuri de diferențe idiomatice: diatopice (sintopice), diastratice (sinstratice) și diafazice (sinfazice), care sunt studiate de dialectologie, sociolingvistică și, respectiv, de stilistică, iar *etnografia limbii* va studia, în opinia savantului, modul în care experiențele, concepțiile, ideile și mentalitățile se reflectă într-o limbă istorică.

Lingvistul G. Pascu elaborează un amplu studiu intitulat „Nume de plante” [82], Pașca St. – „Nume de persoane și nume de animale în țara Oltului” [83], după ce lingviștii ieșeni cercetează terminologia ocupațiilor și meseriilor populare, de exemplu, exploatarea lemnului și plutăritul [3]. St. Dumistrăcel manifestă interes față de terminologia din domeniul agriculturii. O lucrare de referință în etnolingvistica românească, din perspectiva semasiologică și a lexicografiei frazeologice, este dicționarul frazeologic „Până-n pânzele albe. Expresii românești. Biografii – motivații” elaborat de lingvistul ieșean [42].

În lingvistica rusă, în cadrul cercetărilor etnolingvistice pot fi distinse două ramuri separate, care s-au prefigurat în jurul a două teme de cercetare principale. Obiectul preocupărilor lingviștilor ruși din prima grupă constă în reconstrucția teritoriului etnic după criteriul lingvistic. Cercetătorii corelează *limba* cu o anumită *cultură arheologică*. Aici pot fi menționate lucrările cercetătorilor R.A. Ageeva, V.V. Ivanov, S.B. Bernstein ș.a. Obiectul cercetărilor celor din a doua direcție reprezintă reconstrucția culturii materiale și spirituale a etniei din punct de vedere al unităților de limbă. Aici pot fi nominalizate lucrările cercetătorilor V.V. Ivanov, V.N. Toporov, ș.a.

Analiza semantică a cuvintelor reconstituite și corelate cu obiectele realității extralingvistice, pe care vorbitorul le are în vedere când rostește un anumit segment de vorbire, face posibilă stabilirea caracteristicilor cultural-ambientale și istorico-geografice ale acestora. Reconstituirea

culturilor, în cea mai veche formă a lor, se bazează pe interacțiunea dintre lingvistică, etnografie, folclor, arheologie și studii culturale.

În cea de-a doua jumătate a secolului al XX-lea a apărut școala de etnolingvistică a lui N.I. Tolstoi și școala de etnopsiholingvistică a lui Y.A. Sorokin și N.V. Ufimtseva. Concepția acestor școli se bazează pe postulatul izomorfismului dintre *cultură* și *limbă* și pe aplicabilitatea principiilor și metodelor utilizate în lingvistica modernă la obiectele culturii. În cadrul acestor studii, *limba* este interpretată ca un substrat „natural” al culturii, care interferează cu toate domeniile acesteia, servind drept instrument de sistematizare mentală a lumii și ca mijloc de configurare a viziunii etnice asupra lumii, ca un instrument social puternic în jurul căruia se formează o etnie, creând, prin conservarea și transmiterea dimensiunilor culturale, ale tradițiilor și conștiinței sociale, o anumită colectivitate de vorbitori, o națiune [225, p. 15].

Începând cu anii '70 ai secolului trecut, termenul *etnie* (din greacă, etnos, trib, popor) se utilizează pe scară largă. Acesta este definit ca un fenomen de grup, o formă de organizare socială a divergențelor culturale: „Etnia nu se alege, ci se moștenește” [241]. Caracterul specific al etniei se manifestă în toate activitățile: în modul în care oamenii lucrează, se odihnesc, mănâncă, vorbesc în diferite circumstanțe etc. În acest context, scopul etnolingvisticii, în general, și al studiului de față, în special, constă în retrospectiva istorică, adică în revelarea stereotipurilor populare și în dezvăluirea tabloului etnolingvistic al lumii.

1.2. Tabloul lingvistic al lumii ca expresie a valorilor naționale

În ultimul timp se dezbate pe larg subiectul privind relația și interdependența dintre cultură, limbă și conștiință: sunt realizate diverse studii privind tabloul lingvistic al lumii, sunt elaborate dicționare asociative ale diferitelor limbi, care oferă un material bogat în vederea studierii specificului privind percepția realității extralingvistice în cadrul unei culturi particulare. În consecință, rămâne actuală ideea exprimată la mijlocul secolului XX potrivit căreia realitatea obiectivă rămâne pretutindeni aceeași, însă este percepută în mod diferit în limbi diferite, chiar și în cele vorbite de națiuni care reprezintă o unitate cunoscută din punct de vedere cultural.

1.2.1. Considerații privind conceptul „tabloul lumii”

În prezent, *tabloul lumii* (denumit în continuare TL) este unul dintre conceptele de bază ale multiplelor domenii ale cunoașterii umaniste precum filozofia, psihologia, sociologia și antropologia. În ultimele cinci decenii, TL și-a consolidat tot mai mult poziția printr-un corpus terminologic al filologiei și al disciplinelor conexe, precum sociolingvistica, etnolingvistica, psiholingvistica, lingvistica cognitivă. Incontestabil, fiecare dintre aceste domenii privește

conceptul TL dintr-un unghi specific, ceea ce conduce uneori la interpretări diferite, alteori chiar contradictorii acestui concept.

Primele *tablouri ale lumii* au fost delimitate în contextul filozofiei antice și comportau un caracter filozofico-natural. *Tabloul științific al lumii* s-a format abia în perioada de dezvoltare intensă a științelor naturale din secolele XVI-XVII. *Tablou al lumii* ca termen a fost utilizat, pentru prima dată, de fizicianul german Heinrich Hertz la sfârșitul secolului al XIX-lea – începutul secolului al XX-lea pentru a se referi la *tabloul fizic al lumii*, care a fost interpretat ca fiind „un ansamblu de imagini interne ale obiectelor externe. Aceste imagini interne pot furniza, în mod logic, informații despre comportamentul sau activitatea acestor obiecte.”(trad. n.) [376, p. 208].

Inițial, studierea *tabloului științific al lumii* a fost realizată pe baza cunoașterii fizico-matematice. Acest lucru era justificat, deoarece fizica atinsese un nivel sporit de teoretizare mai devreme decât alte științe. Dar numeroasele cercetări efectuate în ultimele decenii au confirmat ipoteza existenței, în cadrul mai multor științe, a unor forme generale de sistematizare a cunoștințelor, care fixează viziunea generalizată asupra unui subiect de cercetare și care sunt similare, în funcțiile lor, cu *tabloul fizic al lumii*. Înțelegerea acestui lucru a determinat metodologia să considere tablourile speciale ale lumii nu doar sub aspectul cercetării disciplinare, ci și sub aspect interdisciplinar, ca momente importante ale formării unui tablou științific general al lumii. Astfel, *tabloul științific al lumii* reprezintă un ansamblu de reprezentări privind caracteristicile și legile realității naturale și sociale care rezultă din generalizarea și sinteza conceptelor și principiilor fundamentale din domeniile științelor filozofice, naturale și socio-umane.

Vorbind despre un *tablou al lumii*, ne referim, de obicei, la o imagine sau, mai precis, la un sistem de imagini, care formează un anumit tablou a ceea ce vedem în jurul nostru. *Tabloul lumii* reprezintă modul în care percepem lumea și pe noi înșine în cadrul acesteia. El este o reflectare a mediului înconjurător în conștiința noastră umană și rezultatul interacțiunii noastre cu lumea ce ne înconjoară. V.A. Maslova numește TL drept unul dintre conceptele fundamentale care descrie existența umană [199. p. 47]. În opinia lingvistei, *tabloul lumii* nu este un simplu set de „fotografii” ale obiectelor, proceselor, proprietăților etc., deoarece include nu numai obiectele reflectate, ci și poziția subiectului care determină atitudinea sa față de aceste obiecte, iar poziția subiectului reprezintă o realitate, precum obiectele însele. Din moment ce reflectarea lumii de către individ nu este pasivă, ci activă, atitudinea sa față de obiecte nu rezultă doar din aceste obiecte, ci le poate schimba prin activitate. Prin urmare, este firesc ca sistemul de atitudini, relații, evaluări sociotipice să se reflecte în sistemul limbii naționale și să participe la prefigurarea *tabloului lingvistic al lumii*. De exemplu, expresia românească „când mi-oi vedea ceafa” adesea este folosită când e imposibil să dai un răspuns definitiv sau când interlocutorul nu dorește să stabilească o limită de timp, adică

„niciodată”. În ambele cazuri expresia va sublinia imposibilitatea ca un eveniment să se întâmple. În limba rusă semnificația acestei expresii este redată astfel: «когда рак на горе свистнет» (când racul va fluiera) sau «после дождичка в четверг» (joi, după ploaie) etc., iar în germană prin următoarele: „wenn der Fuchs und der Hase einander Gute Nacht sagen” (când vulpea și iepurele își spun „noapte bună”); în engleză - when pigs fly (când vor zbura porcii) etc. În urma celor expuse, în orice limbă, conceptul *timp ireal* își găsește o expresie vie în frazeologie, însă la nivel de exprimare figurativă constatăm diferențe majore. Astfel, conchidem că *tabloul lingvistic al lumii* ca întreg și în linii generale coincide cu reflectarea logică a lumii în conștiința umană, dar, în același timp, în TLL ca și cum ar exista segmente distincte din care, în opinia noastră, face parte frazeologia, care este diferită în fiecare limbă.

Crearea unui TL constituie o parte esențială a gândirii umane. Potrivit lui A. Einstein, omul încearcă să-și creeze un tablou simplu și clar al lumii într-un mod adecvat, pentru a încerca să înlocuiască, într-o anumită măsură, această lume cu tabloul astfel conceput. Oamenii de creație, de știință și cultură, filozofii teoreticieni și practicieni, fiecare în felul său sunt preocupați de acest concept. A. Einstein subliniază relevanța TL creat de ființa umană, „în care omul își transpune centrul de greutate al vieții sale spirituale” [245, p. 136].

Această idee a fost formulată concret de M. Heidegger, unul dintre proeminenții filozofi ai secolului al XX-lea. În lucrarea „Zeit der Weltbilder” (Timpul tablourilor lumii), Heidegger promovează conceptul *tablou al lumii* utilizat până în prezent, subliniind faptul că termenul *tablou* este înțeles, în primul rând, ca o reflectare, o imagine a unor lucruri. Ca reproducere a realității, această imagine presupune fixarea trăsăturilor pe care le considerăm cele mai importante, semnificative. În opinia cercetătorului, *tabloul lumii* nu ilustrează o pictură (Gemälde), o reprezentare plastică a lumii, ci o desemnare a „ființei ca întreg”. Aici, *tabloul lumii* nu înseamnă o copie, ci, mai degrabă, ceea ce sugerează expresia germană – (*über etwas*) *im Bilde sein* (a fi în imagine/tablou despre ceva) cu semnificație de „a fi la curent”. Conceptul de *tablou al lumii* , conform lui M. Heidegger, se referă la o perspectivă asupra realității care depășește ideea simplă de reprezentare statică sau de ilustrație. În interpretarea sa, TL nu se limitează la a fi o imagine desenată sau reprezentare grafică, ci exprimă mai degrabă modul în care lumea însăși este experimentată și percepută ca o totalitate într-un mod coerent și unitar. [55, p. 82].

Cu toate acestea, o interpretare a conceptului *tablou al lumii* ca un ansamblu de percepții ale realității pare prea simplistă. TL este, de asemenea, un subiect, o persoană cu experiență și cultură generală, având cunoștințele sale despre lumea din jurul său. Faptul că atitudinea omului față de obiectele și fenomenele înconjurătoare este întotdeauna activă reprezintă o deosebită însemnătate. Astfel, se pare că TL se află în centrul conștiinței individuale și sociale. În funcție de domeniul de

studiu, putem vorbi despre *tablouri ale lumii*, care sunt caracteristice diferitelor generații, epoci, grupuri sociale, etnii etc. Studiul *tablourilor naționale ale lumii* a căpătat o importanță deosebită. Se pare că acest lucru se datorează, în primul rând, proceselor geopolitice care au loc în lume. Globalizarea și unificarea politică și culturală din ce în ce mai accentuată nu numai că nu au diminuat, ci, dimpotrivă, au sporit interesul pentru culturile naționale, pentru fenomenele care formează o concepție asupra lumii; o *viziune asupra lumii* care îi unește pe membrii unei anumite comunități lingvistice și culturale și care o distinge de altele. Prin urmare, studiile privind entitățile limbii din perspectivă interculturală și etnolingvistică sunt de o relevanță deosebită. În acest context, considerăm că limba reflectă realitatea și își creează propria imagine a lumii, specifică și unică pentru fiecare limbă și, în consecință, pentru poporul, grupul etnic care utilizează această limbă ca mijloc de comunicare.

1.2.2. Apariția și dezvoltarea conceptului „tablou lingvistic al lumii”

Wilhelm von Humboldt a fost unul dintre primii lingviști care a avansat ideea relației dintre limbă și viziune asupra lumii, remarcând că fiecare limbă istorică are o anumită atitudine despre omniere (*Weltansicht*), reflectată în structurile sale semantice. Ideea centrală humboldtiană, potrivit căreia forțele limbii materne sunt recunoscutibile în toate producțiile culturale ale unei națiuni, a dat naștere *teoriei câmpurilor semantice* în jurul căreia s-a dezvoltat semantica funcțională modernă demonstrată de J. Trier, S. Ullmann, K. Baldinger, B. Pottier și E. Coșeriu. Potrivit cadrului teoretic humboldtian, cuvintele unei limbi determină, prin segmentarea și prin relațiile lor reciproce, posibilitățile de stabilire a unei imagini asupra lumii, deci ceea *ce* poate și *cum* poate fi conceput în sânul realității. Acest fapt este denumit drept *imagine asupra lumii* proprie limbii respective care nu este rigidă, deoarece vocabularul limbii, în opinia savantului, se schimbă de la o zi la alta. Astfel, fiecare dintre numeroasele limbi ale umanității își creează o proprie imagine diferită de celelalte. Caracterul diferit al fiecărei limbi este determinat de forțele spirituale, care trăiesc în orice comunitate lingvistică. Prin limbile lor, popoarele își conturează nu doar o imagine asupra lumii, ci și o imagine a propriei existenței spirituale. Însă numai totalitatea limbilor umanității, în existența lor de-a lungul istoriei, deschid accesul către întreaga abundență a realității și către bogăția spiritului obiectiv. [141, p. 21].

Ideea humboldtiană s-a conturat mai clar în secolul XX, în special în cadrul așa-numitei „ipoteze a relativității lingvistice” formulată de americanii E. Sapir și B. L. Whorf. Această ipoteză se bazează pe afirmația că oamenii, prin prisma limbii lor materne, văd lumea în mod diferit. În mare măsură, limba este cea care determină modul în care gândește subiectul vorbitor. Astfel, B. L. Whorf avertizează împotriva unei înțelegeri limitate a *limbii* ca fiind doar „un instrument de reproducere a gândurilor” și susține că gramatica însăși formează gândirea, fiind programul și

ghidul activității de gândire a individului, un mijloc de analiză și de sinteză a impresiilor sale, sugerând că subiecții vorbitori disecă și analizează natura conform principiilor stabilite de limbile [lor] materne. Conform conceptului lui B. L. Whorf, lumea este un fel de „flux caleidoscopic de impresii, care trebuie să fie organizat de conștiința noastră, ceea ce devine realizabil, în special, cu ajutorul sistemului de limbaj păstrat în conștiința umană” [231, p. 174]. Astfel, conceptul lui Sapir-Whorf ne apropie de noțiunea *tabloul lingvistic al lumii* pe care Iu. N. Karaulov îl definește ca fiind tot conținutul conceptual al unei limbi concrete, luat în totalitatea sa [175, p. 246].

Începând cu mijlocul secolului al XX-lea, conceptul este utilizat pe scară largă în cercetarea filologică. Însă *tabloul lingvistic al lumii* (TLL) nu poate fi plasat în rând cu tablourile de specialitate ale lumii (chimice, fizice etc.). TLL le precedă și le formează, deoarece omul poate înțelege lumea și pe sine însuși datorită limbii în care își fixează experiența social-istorică, universală și națională. Datorită specificului limbii, în memoria vorbitorilor săi se formează un anumit TLL prin prisma căruia o persoană percepe lumea. Procesul de cunoaștere umană nu este lipsit de erori și curențe, astfel încât TLL se schimbă și se redefinește în mod constant, urmele acestor erori și curențe pentru o perioadă de timp îndelungată.

Lingvistul Gh. Popa, abordând problematica ce ține de TLL, ia în considerare disputa dintre *verbașiști* și *avverbașiști*. Conform *concepției verbaliste*, există un *tablou unic al lumii*, iar discuția despre *tabloul lumii* creat prin intermediul limbii, pur și simplu, nu are sens, întrucât procesele cognitive sunt universale pentru toți vorbitorii. Așadar, verbașiștii pornesc de la ideea că gândirea se desfășoară doar în forme verbale, chiar dacă aceasta atinge o cotă maximă de abstractizare. Avverbașiștii se situează pe o poziție diametral opusă, considerând conceptul TLL drept conceptul de bază al lingvoculturologiei. Deci, realitatea înconjurătoare este reflectată în funcție de respectivul *tablou lingvistic al lumii*. Luând în considerare aceste observații, Gh. Popa pornește de la reperul că principiul de bază al teoriei despre tabloul lingvistic al lumii constă în „caracterul invariabil al categoriilor cognitive” și în „caracterul variabil al categoriilor de limbă.” Astfel, cercetătorul afirmă că „acest lucru ar însemna că există atâtea viziuni câte limbi există pe fața globului pământesc” [89, p. 331]. Iar prin cunoașterea mai multor limbi, ni se lărgeste universul cultural.

În acest context, susținem că limba, ca parte integrantă a culturii și ca unul dintre principalele instrumente ale acesteia, joacă un rol enorm atât în exprimarea, cât și în formarea *tabloului național al lumii*. Cultura națiunii se verbalizează în limbă, ea fiind cea care acumulează conceptele-cheie ale culturii, transformându-le în simboluri, adică în cuvinte. Modelul lumii, creat de limbă, este o imagine subiectivă asupra lumii obiective, având trăsăturile modului uman de a privi lumea, adică antropocentrismul care străbate limba în întregime [199, p. 53].

Fiecare limbă reflectă un anumit mod de a percepe și de a organiza lumea sau tabloul său lingvistic. Relațiile sistemice sau structurale intrinseci ce caracterizează fiecare limbă determină, de asemenea, modalitățile specifice în care acestea se dezvoltă. Datorită acestor particularități, se fac ajustări privind modul în care limba reflectă rezultatele activității cognitive umane. Ansamblul tuturor viziunilor asupra lumii, cuprinse în semnificațiile diferitelor cuvinte, sintagme și expresii lingvistice, formează un anumit sistem unificat de viziuni și atitudini, care, într-o oarecare măsură, este împărtășit de toți vorbitorii unei anumite limbi. În această ordine de idei, savantul E. Coșeriu, conștient de existența viziunii lingvistice asupra lumii, a semnalat distincțiile cu privire la perceperea diferită a lumii de către diverse comunități, înțelegând prin *tablou lingvistic al lumii* „o sistematizare completă, precisă a „conținutului” limbii respective” [31, p.38].

Realitatea din jurul nostru este discretă și complexă, oferind indivizilor o gamă largă de obiecte pentru percepție și comparație. Individul este cel care percepe și realizează lumea prin intermediul simțurilor și experienței proprii subiective, astfel creând un sistem de percepții asupra lumii. După ce le trece prin conștiința sa, după ce înțelege rezultatele acestei percepții, el le transmite celorlalți membri ai comunității sale lingvistice prin intermediul limbajului. Așadar, *gândirea* este un intermediar, o „punte” între lumea reală și limbă/limbaj. *Cuvântul*, în opinia S.G. Ter-Minasova, nu reflectă obiectul realității în sine, ci imaginea acestuia, noțiunea care o deține un individ în conștiința sa despre acel obiect. O noțiune este formată la nivelul unei generalizări a unor trăsături de bază, care formează conceptul și, prin urmare, este o abstracțiune. Traseul de la lumea reală la un concept și, ulterior, la expresia verbală este diferit pentru diferite popoare, ceea ce este cauzat de particularitățile istorice, geografice, de particularitățile vieții acestor popoare și, în consecință, de diferențele în dezvoltarea conștiinței lor sociale. Potrivit cercetătoarei, limbajul reflectă realitatea indirect, deci, prin două trepte de tip „zigzag”: de la lumea reală la gândire și de la gândire la limbă/limbaj [225, p. 40-41].

Astfel, relația și interacțiunea dintre *limbă*, *gândire* și *cultură*, care contribuie la crearea *tabloului lumii*, sunt atât de strânse, încât ele, practic, formează un singur nucleu constituit din aceste trei componente și niciuna dintre ele nu poate funcționa sau chiar exista fără celelalte două. Împreună, toate acestea se raportează, se opun, depind, reflectă și, în același timp, modelează lumea reală. În consecință, potrivit lingvistei, lumea din jurul nostru este reprezentată sub trei forme ca în *figura 1.1*.

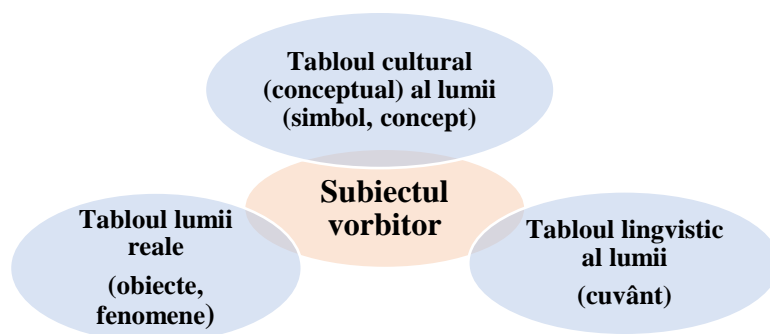

Figura 1.1. Interacțiunea dintre limbă, gândire și cultură în viziunea S.G.Ter-Minasova
 Sursa: elaborat de autor

Pe lângă *tabloul lingvistic al lumii*, se distinge și *tabloul conceptual (cultural) al lumii* (TCL), fiind relevantă și diferența dintre aceste două concepte. Astfel, E.S. Kubryakova subliniază că TCL este un concept mult mai larg și mai cuprinzător decât TLL care, în esență, se referă la felul în care indivizii își conturează lumea în imaginația lor - un concept mai amplu decât reprezentarea verbală a lumii, adică partea gândurilor unei persoane legate de limbaj și transpusă prin mijloace lingvistice. [276, p. 142].

V.A. Maslova plasează accentul pe caracterul comun al *tablourilor conceptuale despre lume* ale reprezentanților diferitelor grupuri etnice și pe caracterul secundar al TLL în raport cu TCL. Conceptele de bază despre lume sunt similare pentru oameni de diverse origini, datorită naturii universale a gândirii umane. Cu toate acestea, interpretările tablourilor lumii în diferite limbi naționale pot varia. TLL este reflectat în tabloul național al lumii și poate fi identificat prin diverse elemente lingvistice de diferite niveluri. [199, p. 51].

Din multiplele viziuni ale savanților, adepți ai științelor moderne, prezentate anterior, rezultă o modalitate ambiguă de abordare a conceptului *tabloul lumii*, deși unii dintre cercetători fac distincție între conceptele *tabloul lingvistic al lumii* și *tabloul conceptual al lumii*. În acest context, cercetătoarea L. Zbanț are o poziție fermă, susținând că o astfel de distincție pare a fi oarecum artificială, deoarece, în opinia lingvistei, ambele tablouri se interconectează, căci omul percepe realitatea înconjurătoare și o înregistrează în conștiința sa prin intermediul conceptelor, materializându-le cu ajutorul limbajului. Deși aceste procese sunt specifice diferitelor societăți, există și unele similitudini care țin, în primul rând, de categoriile universale existențiale [171, p.168].

În opinia S.G.Ter-Minasova, TCL este o reflectare a tabloului real prin prisma conceptelor formate pe baza percepțiilor umane, obținute cu ajutorul simțurilor și trecute prin conștiința sa atât colectivă, cât și individuală și, respectiv, este specific și diferă de la o etnie la alta. Acest lucru se

datorează unui număr de factori cum ar fi geografia, clima, condițiile naturale, istoria, structura socială, credințele, tradițiile, modul de viață etc.” [225, p. 41].

Tabloul lumii ca „un mozaic” este alcătuit din concepte și conexiuni între acestea, de aceea, adesea, este numit *tablou conceptual al lumii* [233, p. 56]. Fiind baza TL, *conceptul* își are originea, în primul rând, în filozofie și logică. Așadar, în ultimii ani, acesta a cunoscut schimbări semnificative și a devenit un subiect esențial de cercetare în domeniul lingvisticii cognitive. Existența a mai multor definiții pentru termenul „concept” demonstrează capacitatea sa de a se adapta la diverse interpretări. Acestea variază de la sensul minimal, aplicabil unui cuvânt izolat, trecând prin semnificația contextuală, care își găsește locul într-un mesaj, până la semnificația care se dezvoltă într-o succesiune de cuvinte. În final, culminează cu denotația globală într-un discurs specific, care abordează un anumit subiect.

În viziunea cercetătoarei E. Oglindă, *conceptul* apare ca rezultat al generalizării mentale unui ansamblu de obiecte particulare atunci când se face abstracție de trăsăturile neesențiale și se stabilesc legăturile și însușirile fundamentale ale obiectelor și ale fenomenelor [81, p.79].

Lingvista rusă Kubryakova E. definește *conceptul* ca fiind o unitate operațională cu semnificație de memorie a lexiconului mental, a sistemului conceptual și a limbajului creierului (*lingua mentalis*), a întregului tablou al lumii reflectat în psihicul uman [276, p. 90].

Un concept conține cunoștințe umane despre un anumit fragment al realității și este strâns legat de viziunea despre lume și de orientarea valorică a individului. Acesta constituie rezultatul oglindirii lumii obiective în conștiința individului în contextul specificului etno- și sociocultural.

Un concept include atât conținutul unei noțiuni, cât și întregul volum de realizări pragmatice, afectiv-evaluative și asociative aferente acestui concept. Cercetătorul Iu. Stepanov distinge trei „straturi” ale conceptului: 1) trăsătura topică principală; 2) trăsătura istorică suplimentară, „pasivă”; 3) forma internă. Potrivit cercetătorului, un concept este un sistem de noțiuni, percepții, evaluări, asociații, emoții, simpatii și antipatii. Conceptul este un fel de „cheag de cultură” în conștiința umană; ceva sub forma căruia cultura intră în lumea mentală a unui individ. Pe de altă parte, un concept este ceva prin intermediul căruia omul pătrunde într-o cultură și, în unele cazuri, chiar o influențează [280, p. 43].

V.A. Maslova interpretează *conceptul* drept o formațiune mentală specific națională al cărei plan de conținut reprezintă totalitatea cunoștințelor despre un anumit obiect, iar planul de exprimare - totalitatea mijloacelor lingvistice (lexicale, frazeologice, paremice etc.). În acest sens, V.A. Maslova accentuează că nu orice *concept* poate fi considerat *concept*, ci doar cele mai complexe și mai semnificative dintre ele, fără de care este greu de imaginat o anumită cultură [199, p. 27].

Caracterul neunitar, uneori eterogen, privind definirea *conceptului* se explică, în mare parte, prin faptul că acesta reprezintă o unitate complexă, care nu conține doar o componentă conceptual-semantică de bază, ci și o componentă „socio-psiho-culturală” care, în opinia V.A. Maslova, nu este concepută de fiecare dată de un vorbitor nativ, ci, mai curând, trăită de acesta. Autoarea interpretează partea „socio-psiho-culturală” drept asociații, emoții, evaluări, imagini naționale și conotații caracteristice unei anumite culturi [199, p. 35]. În consecință, sistemul conceptual al unui individ este legat, în mod inevitabil, de apartenența sa la o anumită comunitate culturală. Această corelație este exprimată prin termenul *concept lingvocultural* sau *etnolingvistic*, care, în viziunea unor cercetători, este definit drept „canalul prin intermediul căruia putem pătrunde în stratul cultural și istoric al complexului lingvomental” [186, p.12].

Fiecare TLL are propriile sale concepte etnolingvistice. Referindu-ne la tabloul național rusesc al lumii, putem evidenția un concept atât de important pentru mentalitatea națională rusă cum este *soarta, speranța (русский авось)*. Luând în considerație imaginea americană a lumii, ar fi potrivit să se menționeze conceptele *materialism* și *individualism*, care sunt în multe privințe fundamentale pentru conștiința americană și au o componentă socioculturală pronunțată. Astfel, în opinia lui C. Noica, filozof, poet, eseist, publicist și scriitor român, sufletul germanic ar avea un sentiment deosebit al devenirii, sufletul rus - un sentiment deosebit al spațiului, sufletul american - un sentiment deosebit al eficienței, iar sufletul românesc ar fi caracterizat de un sentiment al ființei ca „închidere ce se deschide”, deci, ca „devenire într-o ființă”. C. Noica identifică nucleul viziunii românești asupra lumii și ființei în prepoziția „întru”. Acest termen, așa cum este folosit în limba română, exprimă o legătură profundă, o uniune și o împregnare completă a individului în realitatea înconjurătoare și în esența lucrurilor. Prepoziția „întru” transmite ideea că nu există o separare strictă între subiect și obiect, ci mai degrabă o conlucrare sau o întrepătrundere a acestora, ceea ce reflectă o perspectivă holistică și înțelegerea subtilă a lumii și a ființei. Astfel, C. Noica consideră că această prepoziție reflectă esența gândirii românești și a modului în care românii privesc conexiunile profunde dintre individ și lume. „Ca orice ființă pe lumea aceasta, un popor este o bună închidere ce se deschide. Determinările întru sine ale poporului român sunt cunoscute. Deschiderile lui nu s-au încheiat încă” [77, p. 5-8].

În aceasta ordine de idei, diferențele dintre TLL sunt determinate de *natură, cultură, cunoaștere și limbă*.

Natura reprezintă condițiile exterioare în care există oamenii: particularități geografice, climă, floră, faună etc. Aceste trăsături caracteristice ale mediului ambiant sunt reflectate diferit în limbă. Este evident că în limbile popoarelor nordice există o mulțime de expresii care desemnează zăpada, gheața etc., în timp ce locuitorii de pe coasta mării descriu în detaliu diferitele stări ale

mării și ale habitatului acesteia, iar popoarele sudice acordă o mare atenție condițiilor naturale ale ținutului lor.

Totuși, trebuie remarcat faptul că mediul natural nu se reflectă în limbă decât prin intermediul mediului social, deoarece un fenomen este desemnat printr-un simbol lingvistic când un individ își manifestă interesul față de respectivul fenomen, când acesta din urmă devine semnificativ pentru comunitatea lingvistică. În opinia lui E. Sapir, prezența sau absența unei denumiri comune pentru un grup de concepte este, în mare măsură, raportată la faptul că oamenii sunt sau nu interesați de fenomenele din mediul respectiv. Cu cât mai mult este necesar ca vorbitorii unei anumite culturi să facă distincții în cadrul unui anumit set de fenomene, cu atât este mai puțin probabil ca un concept comun să existe în limba lor. În schimb, cu cât unele elemente de mediu sunt mai puțin importante pentru cultură, cu atât este mai probabil ca toate acestea să fie acoperite de un singur cuvânt comun [213, p. 183].

În acest context, cultura reprezintă rezultatele activităților materiale și spirituale ale oamenilor, normele și valorile socio-istorice, estetice, religioase, morale, reprezentând cel de-al doilea factor ce condiționează specificul tablourilor lingvistice ale lumii. Din perspectiva studiilor culturale, tabloul lingvistic este, pe de o parte, un tezaur de materiale lingvistice care atestă anumite calități atribuite unei națiuni și, pe de altă parte, o sursă de informații despre mentalitatea națiunii. În viziunea lingviștilor autohtoni, tabloul lingvistic al unei națiuni este considerat drept reflectarea lumii înconjurătoare de către conștiința națională în procesul de dezvoltare istorică și de cunoaștere a lumii înconjurătoare [92].

Specificul cunoașterii lumii înconjurătoare joacă un rol important în modelarea tablourilor lingvistice ale lumii. Potrivit lui G.V. Kolshansky, întreaga varietate a activităților cognitive creative ale omului, atât sociale, cât și individuale, este materializată în limbă. Această activitate rezidă în faptul că omul, în funcție de numărul incomensurabil de condiții, care constituie stimuli ai cunoașterii sale regizate, selectează și fixează de fiecare dată una dintre nenumăratele proprietăți ale obiectelor și fenomenelor și ale corelațiilor dintre acestea. Acest factor uman este clar vizibil în toate formațiunile lingvistice atât la nivel de normă, cât și la nivel de abateri și stiluri individuale [179, p. 33]. Și alți cercetători împărtășesc opinia respectivă, declarând că această conștiință umană nu este un mecanism lipsit de erori, care se concentrează în mod direct pe cunoașterea adecvată a realității obiective. Toate aceste erori și abateri ale cunoașterii umane sunt reflectate și înregistrate de limbă ca sistem [172, p. 325].

Cercetarea și confruntarea unor entități lingvistice prin prisma diverselor viziuni asupra lumii pot oferi domeniului sus-menționat noi modalități de pătrundere în natura limbii și a cunoașterii sale. Analiza conceptelor, lexicului, noțiunilor de bază din domeniul culturii populare

reprezintă cel mai fiabil material pentru lingviști. E de menționat că studiul tablourilor lingvistice ale lumii în baza materialului unor limbi cu structuri diferite poate provoca un interes sporit față de acesta, ceea ce va conduce la rezultate mai ample, precise, comparativ interesante din punct de vedere științific.

1.3.Modalități de reprezentare lingvistică a dimensiunilor culturale

În timpul evoluției, oamenii s-au confruntat cu o varietate de probleme legate de recepția, codificarea, stocarea și transmiterea informațiilor care continuă până în prezent să fie obiectul preocupărilor cercetătorilor. Informațiile referitoare la modul general și diferitele aspecte ale vieții unei comunități recepționate din exterior și apoi procesate în mod activ de membrii comunității în procesul de gândire suportă pe parcursul timpului diverse transformări și, în consecință, solicită continuu să fie supusă unor procese de sistematizare, codificare și recodificare, acestea fiind activități absolut indispensabile pentru conservarea și transformarea lor ulterioară în informații de ordin cultural.

Cultura umană și-a început traseul prin intermediul semnelor și simbolurilor preluate din vechile epoci, elemente ce au permis omenirii să mențină unitatea și să continue pe calea sa spirituală. Dintr-un vast repertoriu de semne inițial-convenționale și alese, în primul rând, din motive practice, cultura autentică aspiră întotdeauna să revină la simboluri cu adevărat semnificative, bogate în conținut și încărcate cu o mare capacitate sugestivă. Aceasta se poate observa în reușitele deosebite ale cercetătorilor, iar creațiile oamenilor de știință sunt doar încă o dovadă în acest sens. Toate formele de expresie ale culturii tradiționale, fie ele materiale sau spirituale, sunt reglementate de coduri respectate de toți membrii unei comunități etnice. În acest context, R. Antonescu afirmă că nu există o cenzură mai strânsă decât cea exercitată asupra expresiilor variate, care se dezvăluie în cadrul culturilor tradiționale; acestea au o puternică influență și exercită o presiune continuă asupra indivizilor din interiorul lor. Prin esență, este o realitate creată de oameni pentru orientarea proprie, într-un context de valori sugerate de mediul înconjurător, și are ca unic obiectiv menținerea și perpetuarea identității etnice [265, p. 11].

În opinia cercetătoarei V.N. Telia, vorbitorii nativi, folosind expresii lingvistice în anumite situații, cu anumite intenții și cu o anumită încărcătură emotivă, reproduc, în mod conștient sau inconștient, informația culturală, dispersată în limbă. În acest sens, sarcina cercetătorului constă în interpretarea semnificațiilor denotative sau conotative ale semnelor lingvistice, ținând cont de categoriile culturii, adică în raportarea unităților sistemului lingvistic la unitățile culturii. [222, p. 158]. Astfel, analiza conținutului lingvistic, prin prisma abordărilor contrastive, etnolingvistice și

cognitive, contribuie la înțelegerea și identificarea universalilor și a specificului național al culturilor în comparație.

Problemele care apar în comunicarea interculturală sunt considerate rezultat al diferențelor de atitudini, de comportament și de gândire dintre reprezentanții diferitelor culturi, ceea ce adesea conduce la o comunicare inefficientă, deoarece la baza fiecărui cuvânt și a fiecărei unități lingvistice stă o viziune asupra lumii, condiționată de conștiința națională. S.G. Ter-Minasova numește limba „oglindea culturii”, care reflectă, pe lângă lumea reală a omului din jurul său, condițiile reale ale vieții sale, conștiința socială și mentalitatea poporului său, caracterul național, modul de viață, tradițiile, obiceiurile, morala, sistemul de valori, percepția și viziunea asupra lumii [225, p. 13]. În acest sens, în ultimii ani cercetarea TLL a căpătat o nouă perspectivă. Cercetătorii în domeniul lingvisticii se concentrează asupra modului în care limbajul influențează procesele cognitive și cum poate fi folosit ca o sursă de informații despre lumea înconjurătoare.

Prin urmare, orice unitate lingvistică, fie ea un cuvânt, o locuțiune, o expresie frazeologică, o formulă a etichetei de vorbire, poate fi recunoscută ca fiind *culturem*, dacă conține anumite informații semnificative de ordin cultural atât din punct de vedere introspectiv, cât și în raport cu unitățile unei alte limbi. În acest caz, considerăm că identificarea conținutului național-cultural al unui *culturem* se face cel mai eficient prin compararea acestuia cu unitățile lexicale ale unei alte limbi. Ca urmare a comparației, sunt dezvăluite atât fapte de *simetrie*, adică coincidența informațiilor culturale conținute în cuvintele celor două sau mai multor limbi, cât și fapte de *asimetrie*, adică lipsa de asemănare a informațiilor semnificative din punct de vedere cultural.

În ceea ce privește conținutul conceptului *culturem*, nu există un consens în studiile lingvistice și culturale contemporane. Pe lângă *culturem*, care reprezintă un element al realității (obiect, fenomen, tradiție sau situație), inerent unei anumite culturi, lingviștii din spațiul academic rusesc disting și *lingvoculturem* drept o proiecție a unui element cultural într-un semn lingvistic, precum denumiri de obiecte, noțiuni, concepte ale unei comunități care nu se regăsesc sau se regăsesc sub altă formă la reprezentanții unei alte lingvoculturi. V.G. Gak consideră că un *culturem* este un anumit *semn al culturii* care are și o expresie lingvistică. În această ordine de idei, *semnul lingvistic* este un *semnificant*, iar *elementul realității* este un *semnificat* (în acest caz, prin *realii* se înțelege tot ceea ce ține de cultură: obiecte, tradiții și obiceiuri, fapte de comportament etc.) [167, p. 768]. În concepția occidentală a lui E. Oksaar și H. Vermeer, conceptul *culturem* este recunoscut ca fiind o unitate abstractă care se realizează în diferite moduri în acte de comunicare [145, p. 135-145]. În spațiul lingvistic românesc, *culturemele* sunt definite drept unități lingvistice purtătoare de informații culturale sau „cea mai mică unitate a unui fenomen sau fapt de cultură, element comun unor forme, structuri, genuri de cultură” [270], [6, p. 184-196], [65, p. 367-383].

Forma de existență a unui *culturem* este atât *verbală*, cât și *non-verbală*. În forma sa non-verbală, *culturemul* este înregistrat ca obiect de artă (un tablou, un monument, o construcție arhitecturală), precum și ca obiect de uz curent (un suvenir, un obiect de artizanat).

În forma sa verbală, acesta poate apărea ca text oral sau scris, ca element de vorbire (frază, cuvânt), precum și ca element de limbă (expresie frazeologică, locuțiune etc.).

Luând în considerare viziunile mai multor cercetători, susținem că *dimensiunile culturale* pot fi reprezentate în diverse moduri prin unitățile nominative ale limbii, deci, prin *însemne culturale, contexte culturale, concepte culturale și conotații culturale*.

1.3.1. *Însemne culturale*

Însemnele culturii pot fi definite ca fiind modul în care cultura este reprezentată în lexeme, locuțiuni și expresii frazeologice, care denotă realități idioetnice [205, p. 34]. Unitățile lingvistice cu semantică etnoculturală reprezintă unități polilexicale stabile, care conțin în structura lor denumiri reale etnice folosite nu la figurat, ci la propriu, cu sensul denotativ (*mămăligă, zeamă, borș, Paște* etc. – în limba română (rom.); *Ostern, Pfingsten* etc. – în limba germană (germ.); în limba rusă (rus.) – *самовар* (samovar), *Петров день* (ziua lui Petru) etc. Comp.:

- (rom.) *a mesteca vorba ca făcălețul mămăliga* are semnificația *a vorbi fără șir, a îndruga verzi și uscate*.
- (rom.) *a căuta nod în mămăligă* (reg.) sau *a căuta nod în papură* [42, p. 268] se referă la tendința sau obiceiul unei persoane de a căuta cu insistență sau de a găsi cusururi, greșeli sau motive de nemulțumire în situații sau în privința altor persoane, chiar și atunci când nu există astfel de probleme evidente. Această expresie sugerează că această persoană este morocănoasă, mereu nemulțumită și înclinată să critice sau să găsească defecte, chiar și atunci când lucrurile sunt în regulă sau merg bine. Originea expresiei provine din imaginea unei papuri, o plantă care are o tulpină lungă, dreaptă și netedă, fără noduri evidente. Prin urmare, *a căuta nod în papură* înseamnă căutarea unor probleme sau defecte acolo unde, în mod logic, nu ar trebui să existe niciunul. Varianta îmbogățită menționată, *a căuta (afla) nod în papură și spini în mămăligă*, accentuează absurditatea acestei căutări nesfârșite de greșeli sau motive de nemulțumire în cele mai nevinovate situații.
- (rom.) *a-i sufla în borș / a sufla în borșul cuiva* [403] are semnificația *a se amesteca în treburile sau afacerile cuiva fără a fi invitat sau dorit*. Această expresie poate avea o conotație negativă și sugerează o intruziune nedorită sau o încercare de a influența sau de a controla ceva ce nu îți aparține sau nu ți se adresează.
- (rom.) *a nu fi de nicio zeamă* [272, p. 128] se spune despre o persoană pe care nu se poate pune niciun temei, peiorativ - *a fi nesperios, ușuratic*.

- (rus.) *в Тулу со своим самоваром ехать* (a merge la Tula cu propriul samovar) cu semnificație de *a face ceva inutil*, adică a merge sau a se adresa undeva, având cu sine ceea ce se știe și se găsește din belșug la fața locului. Astfel, orașul Tula este considerat a fi locul de origine al samovarului, deci, orașul în care se produc astfel de obiecte de uz casnic (SAMOVÁR, samovare, s. n. - vas de metal străbătut de un tub în care se introduc cărbuni aprinși, în care se fierbe apa pentru ceai), chiar și în prezent se poate de cumpărat samovaruri aproape oriunde în Tula. Acest idiom provine dintr-o situație absurdă, de parcă un negustor din altă regiune ar fi venit la Tula să-și vândă samovarul. Se crede că această expresie a fost introdusă în limba rusă de scriitorul rus A. P. Cehov (Caietul IV, p. 6, p. 1): «Ехать с женой в Париж все равно что ехать в Тулу со своим самоваром» (a merge la Paris cu soția ta este ca și cum ai merge la Tula cu propriul tău samovar) (trad. n.). Se crede că din acest pasaj al scriitorului expresia menționată a intrat în limba rusă. Câteva expresii cu același sens, adică *a face treabă de prisos*, găsim în limba germană: *Wasser in die Elbe [in den Rhein / ins Meer] tragen* (a duce/căra apa la Elba [la Rin / la mare]). În limba engleză există o zicală asemănătoare - *Don't carry coals to Newcastle* (Nu lua (duce) cărbunele la Newcastle), cu semnificația că este o chestiune zadarnică, inutilă să aduci cărbune acolo, deoarece *Newcastle* este un oraș minier. Aceste expresii evidențiază situații absurde, subliniind necesitatea de a evita eforturi nejustificate și de a acționa în mod rațional, luând în considerare contextul și circumstanțele.
- (rus.) *нужен как в Петров день vareжки* (a fi necesar ca / precum mănușile de Ziua lui Petru), expresie ironică despre obiecte sau lucruri inutile. În cazul expresiei comparative date, *mănușile* sunt inutile, deoarece ziua Sfinților Apostoli Petru și Pavel în Ortodoxia rusă este sărbătorită în mijlocul lunii iulie, care este considerată cea mai călduroasă lună din an, marcând apogeul verii.
- (germ.) *wenn Ostern und Pfingsten auf einen Tag fallen* (când Paștele și Rusaliile cad în aceeași zi) sau *Weihnachten und Ostern zugleich*, cu semnificația *că ceva nu se va întâmpla niciodată* [58, p. 59-60].

1.3.2. Context cultural

Contextul cultural reprezintă un ansamblu de trăsături distinctive precum factorii și valorile naționale, etnice, religioase, rasiale, lingvistice sau de altă natură socio-economică a căror unitate integrală constituie baza unei anumite culturi. Trăsăturile, elementele, categoriile, complexe și discursurile diferitelor culturi rupte din contextul lor cultural sunt, de obicei, percepute ca fiind străine, de neînțeles și chiar ostile. Prin unitățile polilexicale stabile figurative (UPSF), ca modalitate de conservare a informațiilor de ordin cultural, se denumesc fenomene ale vieții sociale

și evenimente istorice. Astfel, dezvoltarea rețelei feroviare în provinciile din România a generat expresii frazeologice celebre în cultura lingvistică românească. Comp.:

- (rom.) *a trece ca acceleratul prin gara Mizil* are semnificația de a trece foarte rapid sau cu o viteză excesivă pe lângă cineva sau ceva, similar modului în care trenurile accelerate treceau prin gara Mizil.
- (rom.) *a întoarce precum trenul la Ploiești*, în formă prescurtată *a o întoarce ca la Ploiești* [403], este o expresie care înseamnă a schimba brusc atitudinea sau comportamentul. Originea acestei expresii se leagă de construirea liniilor feroviare București-Ploiești și Ploiești-Predeal. Din motive financiare, traseul trenurilor spre Ardeal a necesitat o manevră de întoarcere în Gara Ploiești, unde locomotiva era decuplată și poziționată pe o placă turnantă, astfel încât vagonul de la capătul trenului devenea primul. Acest proces a indus o senzație călătorilor că trenul se întoarce spre București, în ciuda direcției corecte către Predeal. Acest impact puternic asupra călătorilor a generat expresia care a supraviețuit de-a lungul generațiilor și este utilizată și în prezent pentru a descrie schimbări neașteptate de comportament sau atitudine [58, p. 60].

Înțelegerea corectă a unităților polilexicale stabile, imagine, în limbile rusă și germană, prezentate în continuare, de asemenea, nu este posibilă în afara contextelor socioculturale și necesită competențe și cunoștințe aparte, de ordin enciclopedic, etimologic, care pot facilita decodarea informațiilor culturale. Comp.:

- (rus.) *пропал как швед под Полтавой* (dispărut ca un suedez sub Poltava), semnifică o înfrângere totală, lipsită de speranță de mântuire sau salvare. Această comparație fixă este bazată pe evenimentul bătăliei de la Poltava din 1709, când trupele ruse, conduse de Petru cel Mare, l-au învins pe regele suedez Carol al XII-lea, până atunci considerat invincibil. Acest eveniment istoric a generat o expresie care ilustrează o înfrângere devastatoare și iremediabilă.
- (germ.) *Braunhemden* (cămășile maro) sau *braun wählen* (a alege maro/cafeniu) înseamnă „ideologia maro” sau „atitudinea maro”, desemnată în mod colocvial drept atitudine politică nazistă. Începând cu anul 1925, „maroul” fiind o culoare politică simbolică, care, din punct de vedere istoric reprezintă național-socialismul, a fost folosită pentru cămășile din uniforma SA (Sturmabteilung) „cămășile maro.” Astfel, unele dintre expresii își datorează originile unor evenimente militare [58, p. 61].

Expresiile figurative, exemplificate mai sus, păstrându-și relevanța în prezent, ilustrează modulul în care contextul cultural și istoric poate influența limbajul și crea expresii frazeologice unice care reflectă experiența și memoria colectivă a unei comunități.

Însemnele culturii și contextul cultural sunt intrinsec legate de semnificația denotativă, în timp ce *conotația culturală, conceptele culturale și simbolurile* sunt elemente localizate în sfera semnificației conotative.

1.3.3. Concept cultural

Conceptele-cheie ale culturii, în viziunea cercetătoarei V.A. Maslova, ar putea fi interpretate drept unități fundamentale ale tabloului lumii, care au o semnificație existențială atât pentru elementul lingvistic, cât și pentru comunitatea lingvistică și culturală în ansamblu [200, p. 40]. În acest context, A. Wierzbicka, lingvista de origine poloneză, menționează denumiri abstracte, precum: soartă, voință, împărtășire, intelectualitate, patrie etc. ca fiind concepte-cheie ale culturii [165]. Așadar, informația culturală este atașată la semnificant, adică la nucleul conceptual.

Conceptele-cheie ale culturii dețin un rol central în conștiința lingvistică colectivă și, prin urmare, cercetarea lor devine de o importanță deosebită, constând în dezvoltarea dicționarelor care se concentrează pe cele mai semnificative simboluri și concepte culturale. Un exemplu în acest sens sunt: *Dicționarul de simboluri și arhetipuri culturale*, elaborat de lingvistul român I. Evseev, și *Dicționarul de simboluri și credințe tradiționale românești*, realizat de R. Antonescu. Aceste dicționare au ca scop să aducă în prim-plan semnificațiile și implicațiile culturale ale conceptelor și simbolurilor cheie, contribuind astfel la înțelegerea mai profundă a culturii și a modulului în care acestea sunt reflectate în limbă și în conștiința colectivă.

Din categoria însemnelor culturii cu semantică conotativă face parte și *simbolul* (gr. symbolon = „semn de recunoaștere”), un semn, obiect, imagine etc., care reprezintă în mod convențional o noțiune, o ființă, un sentiment, un obiect, o trăsătură, etc. Legătura asociativă dintre o semnificație și un simbol poate fi convențională, ceea ce înseamnă că este stabilită și acceptată de întreaga comunitate etnică prin tradiție, de exemplu: *crucea* ca simbol al creștinismului; *porumbelul* ca simbol al păcii sau iubirii; *drapelul* sau *stema* ca reprezentare a unui stat sau poate fi cea ocazională, fiind o creație individuală, așa cum este cazul *Luceafărului* din poemul lui Mihai Eminescu, care devine simbolul *geniului* [58, p. 61].

Potrivit cercetătoarei I. Condrea, *simbolul*, fiind rezultatul unor convenții sociale și culturale, reprezintă viziunea unei societăți asupra anumitor lucruri, astfel „semnele simbolice sunt într-o dependență totală de factorul uman și etnic, de o anumită cultură și tradiție, ceea ce le plasează pe un loc deosebit față de celelalte tipuri de semne” [23, p. 151].

Ca figură de stil la nivel lexical și semantic, simbolul acționează ca un procedeu expresiv. Acesta are rolul de a sugera o idee sau o stare emoțională complexă, înlocuind astfel o serie de alte concepte și dezvoltând, prin analogie ușor de recunoscut, o idee abstractă prin intermediul unui obiect din realitatea fizică, de exemplu, *vulpea* poate simboliza „viclenia”, *lupul* – „lăcomia” sau „foamea”, pe când *câinele* poate simboliza „fidelitatea” etc.

În definiția lui I. Evseev, „simbolul autentic” ar fi un semn care „rezonează în sufletul oamenilor” datorită dimensiunii semnificațiilor sale, cu referință la problemele fundamentale existențiale; un semn care menține un echilibru între expresie și conținut, între materie și spirit, între intelectual și emoțional [265, p. 6]. Simbolul, grație vechimii și persistenței sale în cultură, dar mai ales din cauza diversității semnificațiilor și conotațiilor sale, relaționate în mod paradoxal între ele, a rezistat oricărei încercări de raționalizare și simplificare.

1.3.4. Conotație culturală

Conceptul *conotație* se raportează direct la aspectul semantic, motiv pentru care reprezintă un obiect de cercetare din domeniul lexicologiei, precum și al stilisticii, pragmaticii și semioticii. Potrivit DGȘL, conotația este „clasă de valori secundare și eterogene ale semnificatului unui cuvânt, care se definește în mai multe feluri: în funcție de raportul dintre semn și unele însușiri ale obiectului înțeles ca atribute ale acestuia” [251]. Prin urmare, sensurile conotative se dezvoltă prin alterarea sensului de bază, adică a sensului denotativ, în funcție de contextul în care este folosit un cuvânt sau unei expresii. Aceste sensuri conotative pot fi încărcate cu semnificații culturale, emoționale sau subiective, care merg dincolo de sensul strict literal sau denotativ al unității lexicale. Astfel, dacă ne referim la sensul denotativ al cuvântului *ochi*, conform Dicționarului Explicativ al Limbii Române (DEX), acesta se definește ca „fiecare dintre cele două organe ale vederii, de formă globulară, sticloase, așezate simetric în partea din față a capului omului [...]” [256, p. 581], iar cel al cuvântului *urechi* este „fiecare dintre cele două organe ale auzului și echilibrului, așezate simetric de o parte și de cealaltă a capului omului [...]” [256, p. 1056], caracterizarea unei persoane ca fiind *numai ochi și urechi* nu înseamnă un monstru, ci o persoană care este foarte atentă la ceea ce se întâmplă în jur, această semnificație evocând sensul conotativ al expresiei românești.

Conotația reprezintă, în opinia lui R. Barthes, al doilea nivel al semnificației ce apare când sensul denotativ al termenului este înlocuit cu valorile culturale - colective sau individuale - asociate unui mesaj. Potrivit lingvistului, *conotația* acționează în ceea ce privește aspectul modal al comunicării prin intermediul factorilor stilistici, tonului și altor elemente care modifică semnificația inițială a unui termen [5, p. 43].

Lingvistul danez L. Hjelmslev, abordând problema în cauză, afirmă că sensurile conotative reprezintă elemente subiective, afective și variabile ale semnificației cuvântului [62, p. 98]. Această încărcătură afectivă se suprapune denotației, adică sensului denotativ, pentru a face trimitere la imagini asociate cuvântului. Aceste asocieri pot fi culturale, deci, acceptate de comunitatea etnică sau personale/individuale. Pentru exemplificare vom recurge la cuvântul „foc”. Sensului denotat – „combustie care degajează căldură și lumină” – i se pot asocia, în funcție de context, mai multe sensuri conotative: „război”, „sărbătoare (tabără)”, „dragoste, pasiune”, „violență” [101, p. 140-149].

Ideile relatate anterior sunt susținute de numeroși cercetători, printre care și opinia cercetătoarei I. Condrea, care caracterizează *conotația* ca fiind o „valoare suplimentară – sugestivă, afectivă, de atmosferă etc. ce însoțește un anumit cuvânt” [22, p. 36]. Conotația poate reflecta sentimente precum afecțiune sau antipatie, poate implica evaluări pozitive sau negative și poate fi subiectivă în natura sa, variind de la o persoană la alta. De asemenea, conotația poate să indice familiaritate sau să atingă subiecte considerate tabuuri în anumite culturi sau contexte lingvistice. Astfel, conotația adaugă profunzime și complexitate în interpretarea și utilizarea limbajului.

Pentru domeniul culturologiei lingvistice, conceptul *conotație* reprezintă un termen-cheie. Astfel, în opinia cercetătoarei E. Oparina, *conotația* reprezintă o verigă care leagă semnele limbii de conceptele culturii și, în același timp, un instrument de studiere a interacțiunii dintre acestea [205, p. 33]. În urma celor menționate, cercetătorii interpretează termenul *conotație culturală* ca fiind rezultatul interpretării componentelor de semnificație în contextul atitudinilor culturale și stereotipurilor; un fenomen complex care constituie o combinație de interpretări logice, evaluative, afective. Autorul remarcă faptul că respectiva conotație culturală este o trăsătură semantică stabilă și uzuală, care rezultă din utilizarea unei entități specifice și a semnificației sale de către o anumită comunitate lingvistică și culturală [227, p. 9].

Potrivit definiției date de V.N. Telia, *conotația culturală* reprezintă interpretare a aspectelor denotative sau figurative ale semnificației în categoriile culturii, cum ar fi stereotipurile, simbolurile, etaloanele și alte însemne ale culturii naționale și universale stăpânite de vorbitorii nativi ai unei anumite limbi [222, p. 18].

V. Molea, cu privire la conotația culturală, subliniază corelația strânsă dintre conotație culturală și elementele semanticii cognitive, deoarece sursele culturii și ale cunoașterii interacționează în mentalitatea umană, dezvăluind aspecte sociale, istorice, etnopsihologice sau spirituale-afective. Potrivit acestui punct de vedere, sensurile conotative sunt adânc ancorate în aspectul cognitiv și nu poate fi discutată problema conotației fără a lua în considerare dimensiunea cognitivă [72].

Concepția națională despre lume se manifestă în categoriile lingvistice și se materializează în toate domeniile lingvistice: fonetic, lexical, morfologic și sintactic [201, p. 90]. Lingvistica, în interpretarea savantului E. Coșeriu [29, p. 80], reprezintă „autentică știință a culturii, coerentă în toate aspectele sale”, care transpune în forme materiale și sensuri toate dimensiunile culturale și întreaga moștenire spirituală a unui popor”. Expresiile frazeologice, paremiile, comparațiile figurative și metaforele care se fundamentează pe imagini, stereotipuri, obiceiuri, ritualuri și credințe consolidate în limbă au o caracteristică lingvistică distinctă și evidentă, care este un indicator al culturii unui popor. Această trăsătură lingvistică proeminentă reflectă specificul etnocultural al poporului și este formată prin intermediul conotației culturale.

Însemnele culturale, contextele, conceptele și conotațiile culturale, simbolurile, evaluările și reacțiile afective marcate etnic, precum și etaloanele și stereotipurile de comportament ale purtătorului conștiinței etnice, pot influența, într-o măsură mai mare sau mai mică, conotația culturală a unității lingvistice. Această constatare permite să se menționeze faptul conform căruia *conotația culturală* reflectă prin conținutul său legătura interdependentă dintre semnul lingvistic, conștiința etnică și cultura națională.

Exemplele de *culturem*, prezentate în cadrul acestui compartiment, ne face să admitem că limbile diferă între ele prin totalitatea informațiilor verbale și non-verbale. Prin urmare, putem susține că fiecare limbă reflectă un anumit mod de a percepe, a organiza și a conceptualiza lumea. Modalitatea de conceptualizare și reprezentare lingvistică a realității este parțial universală și parțial specifică, astfel încât vorbitorii de limbi diferite văd lumea într-un mod oarecum specific, prin prisma limbilor lor. În aceste condiții, *culturemul* (în cadrul studiului de față - structura comparativă stabilă) devine un mijloc de transmitere a informațiilor de ordin cultural, o cheie de succes spre înțelegerea și descifrarea culturii unei anumite societăți.

1.4. Percepția stereotipică a realității obiective: conștiința națională românească, rusească, germană

Pe lângă percepțiile asociative stabile atribuite obiectelor din realitate, în mintea individului există o tendință de a percepe subiectiv orice fenomen din perspectiva calităților sale pozitive sau negative, care includ o evaluare a proprietăților sale de utilitate și a impactului său asupra vieții umane. Evaluările de acest tip implică, de obicei, o orientare binară a calificativelor: zi (+) - noapte (-); lumină (+) - întuneric (-); soare (+) - lună (-); dulce (+) - amar (-); aproape (+) - departe (-); rapid (+) - lent (-) etc. Aristotel a evidențiat dihotomia percepției sensurilor lingvistice, subliniind: „Calitatea are opusul ei, astfel, dreptatea este opusă nedreptății, albul este opus negrului și toate celelalte la fel” [153, p. 77].

Relevanța acestui studiu se datorează utilizării abordărilor lingvocognitive, etnolingvistice sau lingvoculturale pentru analiza straturilor frazeologice în limbile română, rusă și germană. Cercetarea expresiilor comparative figurative, ca structuri cognitive și, în același timp, mecanisme care realizează continuitatea lingvistică și culturală, permite pătrunderea în esența acestor unități lingvistice ca fenomen de limbă, cultură și activitate de vorbire. Caracterul cultural condiționat al comparației face din aceasta categorie un instrument de formare a unei imagini holistice a lumii, un mecanism de creare, stocare și transmitere a bogăției culturale.

În conștiința vorbitorilor unei anumite limbi există o serie de imagini universale care sunt alese pentru a compara sau a prezenta anumite caracteristici. Această alegere se bazează pe orientările naționale de percepție a realității și este influențată de evaluarea pozitivă sau negativă a sensului cuvântului în conștiința vorbitorilor nativi. Astfel, în conștiința europeană, de exemplu, imaginea *calului* este asociată cu calități precum *noblețe* și *hărnicie*, astfel încât un om harnic este adesea comparat cu acest animal. Conceptul dat este reflectat în expresii ca: *a lucra precum calul*, în limba română, iar în germană întâlnim unitatea comparativă stabilă – *arbeiten wie ein Pferd*. Cu toate acestea, trebuie menționat că această imagine nu provoacă un impact puternic pozitiv sau un farmec special în mintea vorbitorilor acestor limbi, în schimb, ea poate stârni un sentiment de compasiune. Astfel, expresia rusă – *работать как лошадь* (a munci precum un cal) este utilizată pentru a descrie, într-un sens figurat, efortul depus de o femeie care muncește la fel de mult ca și un bărbat, comp.: *работать как мужик / как вол* (ca un bărbat/ ca un bou) [235, p. 182].

În cultura europeană, imaginea animalelor domestice adesea poartă conotații negative, în timp ce în culturile orientale, aceste animale sunt asociate cu calități pozitive ale omului. De exemplu, în India, vaca este considerată un simbol sacru al prosperității, bunătații, liniștii și păcii. Această viziune o face să simbolizeze puritatea și sfințenia, fiind considerată un animal sacru. În schimb, în cultura europeană, în special în stratul frazeologic al limbii germane, imaginea vacii poate avea conotații negative sau jignitoare. De exemplu, în exprimarea *dumm wie eine Kuh sein* (a fi prost ca o vacă) sau *alte Kuh* (vacă neîndemânică / bătrână) se subliniază calități negative asociate cu animalele respective. Aceste expresii pot sugera *prostie*, *nepricepere* sau *lipsă de agilitate*. Stratul frazeologic al limbii germane, în comparație cu cel al limbilor română, este deosebit de reprezentativ în acest sens:

- *blöd / dumm wie eine Kuh sein* (a fi prost / stupid ca o vacă);
- *dumme / schwerfällige / alte Kuh* (vacă proastă/neîndemânică/vacă bătrână);
- *dastehen wie die Kuh vorm neuen Tor* (a sta ca o vacă în fața unei porți noi) cu sensul de „a sta complet neajutorat și zăpăcit”;

- *dastehen wie die Kuh, wenn 's donnert* (a sta ca o vacă atunci când tună) cu sensul de „a sta complet neajutorat și confuz”;
- *man wird alt wie eine Kuh und lernt man immer noch dazu* (îmbătrânești ca o vacă și tot înveți), aici, despre cineva care învață până la bătrânețe, descoperind mereu lucruri noi;
- *riechen /stinken wie die Kuh aus Arsch(loch)* (a mirosi neplăcut / foarte urât / a puți);
- *von etwas so viel verstehen wie die Kuh vom Radfahren / Schachspielen / Sonntag* (a înțelege ceva la fel de bine cum înțelege o vacă mersul pe bicicletă / jocul de șah / duminica) cu sensul de *a fi prost și a nu înțelege ceva*. În limba română, ca echivalent, putem recurge la altă imagine - *a înțelege ca pisica în calendar*;
- *das geht auf keine Kuhhaut* (asta nu încapă nici într-o piele de vacă), expresie germană, are sensul de „a întrece măsura” sau „a fi de nedescris”. Originea acestei expresii este legată de practica medievală a utilizării pieilor de vițel sau oaie ca suport material de scris. În contextul bisericii catolice, se credea că în timpul slujbei religioase, nu i-ar ajunge suficiente pergamente (obișnuite din piele de vițel sau de oaie) pentru a consemna păcatele enoriașilor, în special cele povestite în timpul confesiunii. Astfel, a fost creată o imagine exagerată și chiar comică, în care diavolul (Necuratul) ar fi tras de piele cu dinții pentru a-i mări dimensiunea și a-i face loc păcatelor. De-a lungul timpului, expresia și-a pierdut sensul religios și a devenit o metaforă pentru a descrie situații sau evenimente care sunt atât de excepționale, neașteptate sau incredibile, încât nu pot fi înțelese sau explicate în termeni obișnuți. Astfel, expresia *das geht auf keine Kuhhaut* subliniază ideea că ceea ce se descrie depășește limitele obișnuite ale înțelegerii sau a experienței umane, fiind dificil de exprimat în cuvinte. În acest context, un personaj al romancierului J.G. Schnabel face o comparație exagerată și comică pentru a ilustra cantitatea sau gravitatea păcatelor pe care le-ar putea înșira. El afirmă că nu doar o piele de vacă ar fi suficientă pentru a înșira toate păcatele, ci chiar una de elefant [42, p. 323], [407].

În limba rusă, utilizarea imaginii vacii în expresii, epitete și comparații este destul de frecventă, adesea cu conotații negative sau jignitoare. Acest lucru reflectă modul în care cultura și percepțiile sociale influențează limbajul. Iată câteva exemple de epitete și comparații bazate pe imaginea vacii în limba rusă:

- *старая корова* (vacă bătrână) – poate fi folosit pentru a descrie o femeie în vârstă sau o persoană care este considerată lipsită de farmec;
- *глупая корова* (vacă proastă) – folosit pentru a caracteriza pe cineva ca fiind lipsit de inteligență;

- *как корова на льду* (ca o vacă pe gheață) – pentru a descrie pe cineva care este neîndemânatic sau nesigur în mișcările sale, asemenea unei vaci care alunecă pe gheață;
- *как корове седло* (despre o femeie/fată urâtă și neîndemânatică) [408].

În spațiul lingvistic românesc, *vaca*, de asemenea, reprezintă un epitet jignitor, care poate fi adresat unei femei grase, șleampete, leneșe sau proaste:

- *s-a dus bou și a venit (s-a întors) vacă* (taurul a plecat și vaca a venit/ s-a întors) – expresie ironică despre o persoană care a plecat să învețe ceva sau să clarifice o problemă și s-a întors chiar mai puțin pregătită sau lămurită decât a plecat [403];
- *a sta ca vaca*, cu semnificația de a sta complet neajutorat/ confuz;
- *rage/râde/mugește ca vaca* se folosește cu sens figurat depreciativ la adresa unei persoane, mai ales a copiilor care plâng tare, de cele mai multe ori fără motiv [403], [235, p. 182].

Aceste expresii și comparații folosesc imaginea vacii pentru a transmite diverse nuanțe de semnificație, adesea cu tonuri negative sau ironice. Ele ilustrează modul în care aspectele culturale și sociale pot modela limbajul și semnificațiile pe care le atribuim unor imagini sau simboluri.

În toate cele trei culturi lingvistice în discuție, despre o persoană sau o situație de care cineva abuzează pentru a obține un beneficiu material, se exprimă în felul următor (tabelul 1.1):

Tabelul 1.1. Expresii comparative privind abuzul față de o persoană în exemplul vacă

în limba română [403]	în limba rusă [408]	în limba germană [404]
vacă (bună) de muls	дойная корова	zu melkende Kuh

Sursa: elaborat de autor

În cazul popoarelor apropiate din punct de vedere teritorial, istoric și cultural, se atestă un strat semnificativ comun de comparații figurative stabile. De exemplu, în limbile indo-europene semnul vicleniei și al calităților perfide este *vulpea* (tabelul 1.2):

Tabelul 1.2. Expresii comparative privind viclenia în exemplul vulpe

în limba română [403]	în limba rusă [408]	în limba germană [404]
<i>viclean ca o vulpe</i>	<i>хитрый как лиса</i>	<i>listig wie ein Fuchs</i>
<i>șiret ca o vulpe</i>	<i>как старый лис</i> (despre o persoană vicleană, cu experiență)	<i>schlau wie ein Fuchs</i>
<i>cumătra vulpe</i> (despre o femeie vicleană)	<i>кумушка лиса</i> (despre o femeie vicleană)	<i>ein alter, schlauer Fuchs</i> (despre o persoană vicleană, experimentată)

Sursa: elaborat de autor

În limbile europene standard, *șoarecele de biserică* reprezintă *sărăcia* și *nevoia* (tabelul 1.3).

Tabelul 1.3. Expresii comparative privind sărăcia în exemplul șoarece de biserică

în limba română [403]	în limba rusă [408]	în limba germană [404]
<i>sărac ca șoarecele din biserică</i>	<i>бедный как церковная мышь</i>	<i>arm wie eine Kirchenmaus</i>

Sursa: elaborat de autor

În frazeologia limbilor europene *păunul*, de exemplu, este asociat cu o persoană îngâmfată și arogantă (tabelul 1.4).

Tabelul 1.4. Expresii comparative privind aroganța în exemplul păun

în limba română [403]	în limba rusă [408]	în limba germană [404]
<i>a fi mândru ca un păun,</i>	<i>ходить павлином / павой</i>	<i>sich wie ein Pfau spreizen</i>
<i>a fi pedant ca un păun,</i>	<i>гордый как павлин</i>	<i>stolz wie ein Pfau sein</i>
<i>a se umfla în pene ca un păun,</i>	<i>красоваться как павлин</i>	<i>eitel wie ein Pfau sein</i>
<i>a fi înfumurat, a se îngâmfa ca un păun</i>	<i>распустить хвост / надуться как павлин</i>	

Sursa: elaborat de autor

Trăsăturile negative ale acestei păsări apar în textul creștinismului timpuriu „Fiziolog” (Psygiologus), unde se spune: *păunul „se plimbă, privindu-se pe sine cu plăcere și scuturându-și penele, umflat și cu un aer îngâmfat”*. Această pasăre întruchipează îngâmfarea și mândria excesive („se plimba înainte și înapoi cu mândrie ca un păun”, Hugo von Trimberg). Iar China a preluat din India o interpretare pozitivă a acestei imagini-simbol (zeița Saraswati călărește un păun, Indra stă pe un tron ca un păun); păunul (k'lung-h'iao) personifică frumusețea și demnitatea, alungă forțele răului și dansează la vederea femeilor frumoase [236, p. 70].

Expresiile frazeologice și comparațiile stabile, cu o componentă zoomorfă, inspiră idei asupra unor modele de comportament acceptate într-o anumită comunitate lingvistică. Astfel, rușii spun: *влюблена как кошка* (îndrăgostită ca o pisică) [408], dar la francezi și germani este posibil să fii îndrăgostit ca *o maimuță* – lucru dovedit de expresia frazeologică *an j-m einen Affe gefressen haben*, care înseamnă *a fi îndrăgostit nebunește* [404]. Evident, cantitatea și calitatea unităților lingvistice frazeologice, care reflectă o evaluare pozitivă sau negativă a anumitor calități umane, pot fi considerate un indicator al normelor etice, al regulilor de viață socială și de comportament în societate, al atitudinii unei națiuni prin cultura și limba sa față de lume, precum și față de alte popoare și culturi [234, p. 54-59].

În contextul celor expuse, remarcăm faptul că viziunea asupra lumii a fiecărei națiuni se bazează pe propriul sistem de conotații culturale, stereotipuri sociale, simboluri și scheme cognitive, deoarece conștiința umană este întotdeauna condiționată etnic, ce poate conduce la probleme generate de interferențe interculturale. În acest sens, ne raliem la poziția cercetătoarei L. Zbanț, care subliniază că interpretarea dimensiunilor culturale codificate este strâns legată de o

societate concretă, căpătând efecte neașteptate, originale în extensii spre alte culturi și societăți [106, p. 383]. Informațiile de ordin cultural conservate în unități lingvistice stabile exprimă valori cognitive, pe care cultura dată le-a acumulat la o etapă specifică de dezvoltare, întrucât, după cum afirmă lingvistul E. Coșeriu, limbajul este influențat și modelat de toate aspectele vieții umane, inclusiv de evoluția gândirii, de schimbările politice și sociale, de dezvoltarea artei și a civilizației. Acest lucru subliniază faptul că limba nu există în izolare, ci este strâns legată de contextul și mediul în care este folosită. [25, p. 58]. De aceea, comprehensiunea unităților lexicale stabile, ca modalități de exprimare lingvistică a dimensiunilor culturale, necesită competențe și cunoștințe speciale, de ordin enciclopedic, etimologic, etnolingvistic și psiholingvistic, care pot contribui la decodarea informațiilor culturale.

Concluzii la capitolul 1

Problema corelației și interacțiunii dintre *limbă*, *gândire* și *cultură* în prezent se află în centrul atenției lingviștilor, iar interdependența dintre aceste fenomene multidimensionale este evaluată și interpretată în cele mai diverse moduri. Sintetizând informația expusă în *primul capitol*, tragem următoarele concluzii:

1. *Limba* este interpretată ca parte integrantă a culturii; o condiție în vederea apariției culturii; principalul mijloc și condiție necesară de existență, conștientizare și dezvoltare a culturii; instrument de transmitere a dimensiunilor culturale din generație în generație; prin stăpânirea limbii materne se dobândește experiența culturală sintetizată de generațiile anterioare; condiția primordială și mijlocul principal al funcțiilor fundamentale ale culturii, care, în opinia noastră, este menită să organizeze și să armonizeze existența umană. Evident, *limba* și *cultura* se află într-o strânsă legătură și relație puternică de interdependență.
2. *Tabloul lingvistic al lumii* este un produs al conștiinței umane, rezultatul interacțiunii dintre *gândire*, *realitate* și *limbă*, mijloc de exprimare a gândurilor despre lume. Viziunile lingvistice asupra lumii sunt distincte, cuprinzând atât concepte universale, cât și concepte specifice naționale, condiționate de particularitățile vieții etnice. Limba nu creează un tablou specific al lumii, diferit de cel real, ci doar completează imaginea asupra lumii formată în conștiința unei persoane pe baza experienței personale și a experienței comunității sale etnolingvistice.
3. *Viziunea asupra lumii* a fiecărei națiuni se bazează pe propriul sistem de conotații culturale, stereotipuri sociale, simboluri și scheme cognitive, deoarece conștiința umană este întotdeauna condiționată etnic, ceea ce poate conduce la probleme generate de interferențele interculturale. Experiența socială și istorică unică a unui anumit grup etnic,

modul de viață, cultura și specificul de cunoaștere a lumii influențează configurarea tabloului lingvistic al lumii, care dă o coloratură specifică obiectelor și fenomenelor din realitatea înconjurătoare.

4. Principiul de bază al teoriei despre *tabloul lingvistic al lumii* constă în caracterul invariabil al categoriilor cognitive și în caracterul variabil al categoriilor de limbă. Prin urmare, concludem că fiecare limbă oferă o perspectivă unică asupra lumii și că există atâtea moduri de a percepe și de a exprima realitatea câte limbi există în lume. Astfel, cunoașterea și învățarea mai multor limbi poate duce la o îmbogățire și lărgire a universului nostru cultural.
5. Diferențele dintre *tablourile lingvistice ale lumii* se manifestă preponderent în fondul lexical al limbii, în frazeologie. Este evident că structurile comparative figurative, ca unități frazeologice, reprezintă un material valoros pentru descrierea unor trăsături specifice ale tablourilor lingvistice ale lumii diferitelor grupuri etnice, întrucât structurile comparative au un plan de exprimare atât semantic, cât și gramatical, în plus, comparația nu este doar o unitate lingvistică, ci și o categorie cognitivă, deci, reflectă particularitățile de gândire ale reprezentanților diferitelor grupuri etnice.
6. Corelația dintre *limbă și cultură* este demonstrată elocvent de domeniul frazeologiei și în acest scop am exemplificat atât universalitățile, cât și specificul cultural al unităților lingvistice prin abordarea unor structuri comparative stabile în limbile română, rusă și germană. Existența unor imagini marcate etnic într-o limbă, care formează baza comparațiilor stabile figurative, predetermină utilizarea lor pe scară largă atât în literatura artistică, pentru a da calificative personajelor, cât și în comunicarea cotidiană. Unele dintre imaginile cu aceleași atribute calificative se regăsesc și în alte limbi, dar din cauza diferențelor culturale fac din ce în ce mai dificilă percepția comparațiilor figurative ale reprezentanților altei culturi, fiindcă imaginile sunt caracterizate de un pregnant specific național.
7. Evident, cantitatea și calitatea unităților lingvistice frazeologice, care reflectă o evaluare pozitivă sau negativă a anumitor calități umane, pot fi considerate drept indicator al normelor etice, al regulilor de viață socială și de comportament în societate, al atitudinii unei națiuni prin cultura și limba sa față de membrii săi, precum și față de alte popoare și culturi.

Așadar, studiile interculturale, din perspectivele contrastiv-tipologică și etnolingvistică, sunt de o importanță majoră în înțelegerea profundă a aspectelor lingvistice și a modului în care limbile sunt corelate cu mentalitate, cultură, și modurile de gândire ale diferitelor grupuri etnice. Prin compararea și analiza detaliată a diferitelor limbi, se pot identifica atât elementele comune,

cunoscute sub numele de „universaliile lingviculturale”, cât și particularitățile specifice ale structurii și funcționării fiecărei limbi, ceea ce poate contribui la o înțelegere mai bună a diversității culturale și la evitarea erorilor de interpretare sau judecare în comunicarea interculturală.

2. COMPARAȚIA – CATEGORIE FILOZOFICĂ, LOGICĂ ȘI LEXICO-SEMANTICĂ

2.1. Comparația ca metodă de cunoaștere empirică

Conturarea unei concepții despre substanța materială sau despre o eventuală manifestare a materiei este direct corelată cu operația cognitivă numită *comparație*, care, fiind cea mai veche activitate intelectuală, precedă numărarea. Fiind un mijloc de cunoaștere a lumii înconjurătoare și un instrument de dobândire a cunoștințelor, *comparația* a devenit, din cele mai vechi timpuri, un subiect destul de animat în diverse studii ale filozofilor lumii. Potrivit *Dicționarului de filozofie și bioetică*, „COMPARAȚIA este un procedeu în cunoaștere; operație logică în al cărei rezultat se evidențiază trăsăturile asemănătoare și neasemănătoare ale obiectelor și fenomenelor. Comparația este o premisă a generalizării, trecerii de la singular la general” [254]. Așadar, *comparația* este o operație cognitivă esențială care ne ajută să observăm și să analizăm asemănările și diferențele dintre obiecte, fenomene sau concepte. Prin intermediul acestei operații, dezvăluim atât caracteristicile cantitative, cât și cele calitative ale entităților, și suntem capabili să le clasificăm, să le ordonăm și să le evaluăm în cadrul cunoașterii noastre.

Prin intermediul acestei categorii, devine posibilă formarea unei imagini despre un obiect nou din realitatea înconjurătoare, raportându-l la unul deja cunoscut pe baza unor caracteristici comune. În consecință, pentru a stabili și a cunoaște proprietățile unui obiect, este necesar să punem acest obiect în relație cu un alt obiect cu proprietăți corespunzătoare, aceasta fiind o condiție prealabilă necesară oricărui proces gnoseologic [192, p. 15-16].

Comparația, ca obiect de studiu al prezentei lucrări, reprezintă una dintre categoriile care a fost studiată pe parcursul timpului, într-un sens sau altul, prin prisma filozofică, logică, și lingvistică. Fiind un fenomen multidimensional, această categorie generează un interes deosebit pentru o varietate de domenii științifice. Analiza *comparației* sub diversele ei aspecte, realizate în logică, psihologie și lingvistică, are o lungă tradiție, încât interesul pentru acest fenomen nu s-a diminuat nici în prezent, ceea ce, probabil, redă rolul specific al *comparației* în procesul cunoașterii umane a lumii reale, cum ar fi:

- *comparația* ca reflectare a realității sau mod de cunoaștere a ei – o abordare filozofică;
- *comparația* ca procedeu logic, ca funcție de gândire – o înțelegere logică a categoriei;
- *comparația* ca o categorie lexico-semantică și ca figură de stil – obiect de studiu al lingvisticii.

Ca mijloc plastic ori ca figură de stil, *comparația* a constituit o temă de discuție chiar și în domeniul științelor antice indiene și grecești. Interpretarea „poetică” a comparației a fost realizată de

către Aristotel, care, datorită universalității gândirii sale științifice, a pătruns în adâncurile noțiunii și a dat prima descriere a conceptului *comparație* aplicat în logica, în activitatea cognitivă și intelectuală a omului.

Formarea imaginii privind conținutul sau manifestarea materiei se raportează direct la acțiunea cognitivă de comparare, care, în opinia lui E. Sapir, este considerată a fi una dintre cele mai vechi activități intelectuale ale omului, precedând chiar și dezvoltarea conceptului de calcul. În viziunea lui M. Foucault, *comparația* reprezintă unul dintre cele mai universale și mai evidente, dar, în același timp, cel mai ascuns element care urmează a fi descoperit și determină forma cunoașterii, garantând bogăția conținutului acestuia [50, p.112-114].

V. A. Maslova, care tratează *comparația* din punct de vedere lingvoculturologic, subliniază că noțiunea *comparație* reprezintă nu doar un simplu mijloc de cunoaștere a lumii, dar „un mijloc de confirmare a rezultatelor acestei cunoașteri în cultură” (trad.n.) [199, p. 147].

O analiză a literaturii de specialitate servește drept temei să se afirme că istoria studiului *comparației* se trage tocmai din lucrările gânditorilor indieni antici, care examinau *comparația* de pe poziție filozofică, și, numai parțial, îi acordau atenție aspectului logic al comparației. În filologia sanscrită poate fi identificată o clasificare destul de avansată „a figurilor bazate pe asemănare” [117, p. 398-400]. Lucrări asemănătoare, după conținut, pot fi găsite și la filozoful grec antic Quintilian [91, p. 180-181].

Totuși, se pare că pentru prima dată *comparația*, ca metodă de cunoaștere, a fost studiată detaliat de către Aristotel, care a lansat presupunerea că însăși materia nu poate fi cunoscută, dar o imagine despre aceasta obținem prin intermediul comparației dintre diverse obiecte materiale [109, p. 8-12]. Aristotel afirma că nimic nu poate fi calificat mare sau mic de la sine, dar numai în cazul în care acesta se confruntă cu altceva, ca, de exemplu, muntele poate fi mic, iar grăuntele mare, deoarece muntele este mic între munți și bobul de grâu este mai mare decât alte boabe. Astfel, se realizează confruntarea unui obiect cu altul: întrucât dacă un lucru va fi mai mare sau mai mic față de sine însuși, atunci muntele nu va fi niciodată mic, iar bobul de grâu – mare.

Conținutul firesc, după Aristotel, îl cunoaștem comparând diverse calități modificate în fiecare categorie în parte: „Toate lucrurile însă au proprietăți ce corespund reciproc și formează o unitate prin analogie.” [1, p. 532]. Aristotel a considerat că cunoașterea se bazează pe capacitatea omului de a identifica similitudini și diferențe între obiecte și evenimente. El a introdus conceptul de „analogie” și a susținut că compararea ne ajută să înțelegem relațiile cauzale și să clasificăm entitățile în funcție de asemănările lor. De asemenea, Aristotel a subliniat importanța categoriilor de calitate și cantitate în procesul de comparare, făcând observații semnificative cu privire la natura calității și cantității și la modul în care acestea sunt interconectate în procesul cunoașterii. Aristotel a recunoscut importanța

analizei cantitative pentru a obține o înțelegere completă a calității și a subliniat complexitatea relației dintre aceste două aspecte ale cunoașterii. Aceste idei au avut un impact semnificativ asupra dezvoltării filozofiei și a gândirii științifice ulterioare. [109, p. 35-50].

Din cele expuse, cantitatea și calitatea constituie o grupă specifică de expresii privind conținutul, fără de care acest conținut, chiar și dacă există, nu poate fi cunoscut până la capăt. După Aristotel, pe parcursul mai multor secole, problema comparațiilor i-a preocupat pe mulți filozofi, deși ceva nou și principial nu a fost identificat. Se deosebea numai caracterul de abordare a operațiilor logice ale comparațiilor.

Faptul că însăși *comparația* ca proces se desfășoară majoritar în conștiința omului a servit drept motiv pentru diverse tratări idealizate ale acestei operații. Potrivit fondatorului psihologiei experimentale N. Lange, obiectele în sine pot fi percepute ca fiind diferite sau similare, în funcție de modul în care rațiunea umană le interpretează și le compară. Mai mult, *comparația* nu se limitează la caracteristicile fizice ale obiectelor, ci se extinde și asupra emoțiilor umane, considerându-le ca momente ale naturii spirituale. Acest lucru arată că *comparația* poate servi drept instrument pentru a dezvălui și a înțelege aspectele profunde și complexe ale experienței umane, inclusiv cele legate de emoții și rațiune. Cercetătorul subliniază că *comparația* nu este doar un proces simplu de identificare a similarităților și diferențelor, ci un instrument complex de ordonare și înțelegere a informațiilor și experiențelor umane, care ține de natura rațiunii umane și de modul în care aceasta leagă obiectele și imagini în relații logice. Este o abordare interesantă care recunoaște profunzimea *comparației* în cadrul procesului cognitiv uman. [190, p. 255-261].

O altă abordare a comparației a fost oferită de filozoful german I. Kant care a dezvoltat o teorie complexă a cunoașterii și a subliniat rolul percepției și a structurii mentale a omului în procesul de comparare. I. Kant [173] a susținut că compararea se bazează pe categoriile *a priori* ale minții umane și pe modul în care acestea organizează experiența și a introdus conceptele de „spațiu” și „timp” ca forme *a priori* ale percepției, care fac posibilă compararea și înțelegerea lumii.

Noțiunea de comparație este ambiguă deoarece se referă atât la procesul în sine, cât și la rezultatul acestui proces. Termenul „comparația dintre *a* și *b*” poate să indice atât activitatea de comparare, cât și produsul obținut în urma acestei activități. Hermann Lotze, în unele cazuri, face referire explicit la aspectul procesual al comparației. Se consideră că noțiunea de comparație reprezintă o activitate mentală care este dificil de definit, dar Lotze se angajează să ofere o descriere care să permită fiecărei persoane să recunoască realitatea comparației în propria experiență interioară. [143, p. 472] În concepția lui H. Lotze, comparația devine posibilă numai atunci când aceeași activitate mentală ține în același timp conceptele „*a*” și „*b*” împreună și le separă, permițând totodată conștientizarea schimbărilor survenite în tranzițiile dintre ele. Această percepție a

schimbărilor aduce în prim-plan o a treia idee, denumită „Y”, care reprezintă gradul de asemănare sau deosebire calitativă între „a” [143, p. 471].

Hermann Lotze și alți filozofi susțin că atunci când realizăm o comparație între două idei sau obiecte și ajungem la concluzia că acestea au conținut similar sau diferit, este necesar să presupunem existența unei unități absolute și indivizibile care efectuează actul de comparație. Această unitate trebuie să fie aceeași entitate care, în primul rând, formează ideea „a”, apoi ideea „b” și care în același timp, este conștientă de natura și de mărimea diferențelor dintre aceste idei. [143, p. 423-424]. H. Lotze sugerează o perspectivă relațională asupra experienței. Conform acestei perspective, se presupune că în cadrul relației de comparație, termenii implicați sunt idei sau reprezentări mentale, iar rezultatul comparației constă în percepția relației dintre conținutul acestor reprezentări. Cu alte cuvinte, atunci când comparăm două idei sau reprezentări, nu ne concentrăm direct asupra obiectelor în sine, ci asupra modului în care aceste reprezentări se raportează sau se diferențiază una față de cealaltă. Astfel, perspectiva lui Lotze subliniază rolul central al reprezentărilor mentale în procesul de comparație și modul în care acestea ne permit să percepem relațiile dintre obiectele sau calitățile pe care le reprezintă.

Din cele expuse, va fi suficientă tragerea unei concluzii privind faptul că formarea și utilizarea în procesul cunoașterii a operațiilor de comparare este condiționată de caracteristici obiective și de relațiile dintre diverse obiecte și fenomene. Reiese că nu se pot identifica comparațiile drept operații rațional-vizuale arbitrare, deoarece obiectele amplasate în afara oricăror relații, în general, nu există: acestea se află în legături și relații cu alte obiecte. Așa cum afirmă A. F. Losev, esența unui obiect este una, iar interacțiunea acestuia cu alte obiecte este complet altă dimensiune. Prin urmare, atunci când numim și calificăm un obiect, îl percepem într-un anumit mod și îl comparăm cu termeni specifici. [197, p. 824-825]. Dar principalul moment în procesul cunoașterii se explică nu prin stabilirea relațiilor, ci prin conștientizarea esenței acestora.

Cele mai generale relații care destul de frecvent pot fi depistate în actele de cunoaștere prin comparații se dovedesc a fi *identitatea*, *asemănarea* și *diferența*. Importanța *comparației* ca și categorie epistemologică cu expresie lingvistică este remarcată de mulți cercetători, care interpretează *comparația* ca fiind una dintre modalitățile de percepere a lumii, considerând că această categorie reprezintă esența cunoașterii [211]. În acest context, cercetătorul N.I. Kholodov acordă, de asemenea, multă atenție *comparației*, considerând că întreaga lume este „cusută” cu asemănări și diferențe: „Pretutindeni există asemănări și diferențe. Acestea există în lume, deoarece ea, în toate manifestările sale, este atât de asemănătoare, cât și diferită. Ele se regăsesc în limbaj, întrucât reprezintă un model al lumii, există în știință, pentru că aceasta modelează lumea” (trad. n.) [183, p.

87]. Semnificația acestei metode de cunoaștere devine cu atât mai clară, cu cât comparația intră organic în toate activitățile practice ale oamenilor [181, p. 567].

Din punctul de vedere al logicii, *comparația* constă în „stabilirea asemănării și diferenței dintre obiectele și fenomenele realității” [181, p.129], „una dintre metodele logice de bază utilizată pentru cunoașterea lumii exterioare și a valorilor spirituale” [277, p. 567]. Alături de sinteză, analiză, abstractizare, generalizare, *comparația* reprezintă principala metodă logică de formare a noilor concepte.

Cercetătoarea N.D. Arutiunova are o opinie concretă asupra problemei relațiilor de identitate și asemănare, definind astfel această categorie de relații: „*Asemănarea* reprezintă relația dintre diverse obiecte; *identitatea* fiind atitudinea obiectului față de sine însuși sau relația dintre diverse ipostaze ale aceluiași obiect. *Identitatea* poate fi stabilită în urma identificării, asemănarea – prin actul analogiei. [...] prin analogie, se compară ori două obiecte diferite, ori un obiect și o imagine, ori două imagini. În cazul identificării realizate în contextul vieții, se compară un obiect cu imaginea acestuia extrasă din memorie” (trad.n.) [154, p. 294]. Relațiile dintre *identitate* și *asemănare*, în viziunea cercetătoarei, sunt destul de apropiate, dar, în același timp, profund diferite. *Identitatea* exprimă unitatea și continuitatea lumii în timp, pe când *asemănarea* vorbește despre unitatea și continuitatea lumii în spațiu. *Identitatea* formează imaginea, *asemănarea* – conceptul. În aceste condiții, *identitatea* este independentă de om, iar *asemănarea* depinde de perceperea subiectivă [154, p. 294-295]. Făcând trimitere la opinia lui S. Kripke, autoarea subliniază că *identitatea* reprezintă un adevăr suficient; *asemănarea*, în general, nu se pretează la o estimare adevărată. Posibilitățile de stabilire a identității sunt limitate de numărul obiectelor și situațiilor în care se află acestea. Posibilitățile de stabilire a asemănărilor sunt nelimitate, fiind determinate de specificul variabil al percepției realității de către diverși subiecți, precum și de infinitatea caracteristicilor obiectelor percepute [154, p. 295].

Așadar, în procesul de comparație există o confruntare strictă atât între actele de identitate, cât și între cele de diferențiere. Deja Platon și Aristotel abordau profund dialectic problema legăturii dintre acestea. Ceva mai târziu, această idee și-a regăsit sprijin în lucrările altor filozofi și gânditori [Hume, 1996; 2001; Heidegger, 1997; Savinov, 1958; Losev, 1990 ș.a.]. M. Heidegger, de exemplu, percepea *identitatea* și *diferența* ca „aparținând una alteia”, considerând totodată, că *diferența* provine din conținutul *identității*. În mare parte, *identitatea* și *diferența*, în opinia lui, reprezintă prin ele însele ceea ce „solicită cuget” [55, p. 7].

Identitatea și *diferența* se produc după principiile diverselor niveluri ale structurii ierarhice ale obiectelor. Comparabilitatea obiectelor la un nivel superior presupune o incomparabilitate la alt nivel. În cazul asemănării generale, identitatea speciilor se realizează după criteriile de gen, diferența

dintre ele – după specii; în caz de asemănare specifică, identitatea individuală se realizează după caracteristici de specie, iar diferența - după caracteristici individuale. Comparabilitatea și incomparabilitatea nu există într-o ruptură absolută, dar dialectic alternează între ele [158, p. 51]. Deoarece întotdeauna se pot identifica calități comune între două lucruri diferite, este posibil să comparăm orice două lucruri într-un fel sau altul. O premisă de bază pentru astfel de comparații poate fi o simplă confruntare arbitrară între două obiecte. Aceasta reprezintă, așa cum V.I. Barton a numit-o, forma inițială a comparației, constând în alinierea calitativă a unui obiect către un altul, care este diferit de el. În consecință, are loc exprimarea intensității relative a caracteristicii unuia dintre obiecte. O condiție necesară a acesteia trebuie să fie identitatea obiectelor – a purtătorilor cu caracteristici identice.

Un singur obiect poate dezvolta diverse relații cu alte obiecte, fie asemănătoare, fie diferite de el. Prin urmare, apar diverse expresii simple privind particularitățile acestuia. Forma de comparație din una arbitrară trece într-o formă desfășurată, care reprezintă prin sine „expresia intensității particularității unui obiect în raport cu aceleași particularități ale multor altor obiecte” (trad.n.) [158, p. 79-80]. În forma desfășurată a comparației exprimarea caracteristicii obiectului nu este finalizată. Aceasta, la rândul ei, determină transformarea formei desfășurate într-o altă formă, una perfectă – generală. În așa fel, în geneza sa istorică și, implicit logică, comparația traversează o serie de trepte – de la forma arbitrară la cea generală, în consecință producându-se o dezvoltare firească a structurii comparației și a elementelor componente ale acesteia, care, în opinia noastră, trebuie analizate mai detaliat.

În general, este acceptat faptul că orice obiect poate fi comparat cu orice alt obiect atâta timp cât posedă o caracteristică sau mai multe caracteristici comune. În structura unei comparații tradiționale, stereotipice sau canonice, de regulă, se disting următoarele elemente:

- 1) obiectul supus comparației (comparatul);
- 2) obiectul cu care se compară primul obiect (comparantul);
- 3) conținutul sau tertium comparationis – caracteristică care stă la baza comparației;
- 4) concluziile ce reies din comparație.

V.I. Barton, în lucrarea sa, a descris detaliat fiecare dintre elementele prezentate, atrăgând atenția și asupra faptului că încheierea din comparație, în afară de identitate și deosebire, conține o expresie a dimensiunii relative sau un grad de intensitate a unei proprietăți a obiectului supus comparației. Obiectul cu care se compară, în relația dată, în niciun caz nu poate să exprime dimensiunea proprietății personale [158].

În actele de comparare, obiectul care întruchipează baza comparației poartă denumirea convențională de *model*, iar obiectul comparat cu modelul - *prototip*. Obiectul care reprezintă

modelul, din punct de vedere gnoseologic, poate să joace acest rol datorită faptului că acesta reprezintă, prin sine însuși, un stereotip fixat în conștiința purtătorilor sau un obiect relativ cunoscut, în ultimă instanță, în domeniul proprietății, în baza căreia se realizează comparația. La rândul său, *prototipul* este obiectul studiat, motiv din care noi percepem sau cunoaștem proprietățile lui prin relațiile cu alt obiect. Așa cum sublinia A. Potebnea, cunoașterea poate fi definită ca fiind procesul prin care aducem în concordanță un lucru sau o persoană (B) pe care îl cunoaștem cu ceva deja cunoscut (A). Această concordanță se realizează prin compararea lui B cu A, utilizând proprietăți care sunt valabile atât pentru A, cât și pentru B. Aceste proprietăți sunt extrase din entitatea deja cunoscută (A) și sunt aplicate pentru a înțelege și a face conexiuni cu entitatea necunoscută (B). [210, p. 137].

Pornind de la această idee, *prototipul* și *modelul* se condiționează reciproc, fiind momente indispensabile ale relației de comparare. În același timp, acestea reprezintă prin ele înseși două poluri care se exclud reciproc. Un obiect poate să intre în rolul de prototip în baza faptului că alt obiect îi este contrapus pe poziție de model. Orice obiect, în aceeași relație comparativă, nu poate fi în același timp și model, și prototip. Ca momente ale relației, modelul și prototipul se presupun, dar și se exclud reciproc unul pe altul. Un anumit obiect care îndeplinește rolul de model sau de prototip se determină în exclusivitate prin locul pe care acesta îl deține în relația de comparare respectivă, adică, servește drept obiect al cărui proprietate se exprimă sau este obiectul în raport cu care se exprimă proprietatea altui obiect.

Proprietatea sau setul de proprietăți care permite două obiecte distincte să fie comparate și să dezvolte o relație de comparație este cunoscută sub numele de *bază de comparație*, *tertium comparationis* sau *sensul terț*. Această calitate comună oferă o bază solidă pentru a efectua comparația și pentru a evalua asemănările și diferențele dintre acestea. Fără un element comun sau o calitate valabilă pentru ambele părți comparate, comparația devine dificilă sau chiar fără sens. Filozoful scoțian David Hume a subliniat că o comparație este valabilă doar pentru obiectele care au o asemănare între ele. Acest lucru înseamnă că, pentru a compara două obiecte sau fenomene, trebuie să existe cel puțin o calitate sau caracteristică pe care acestea o împart. Această asemănare permite punerea în relație și evaluarea comparativă a obiectelor. [246, p. 103].

Sinteza informațiilor prelucrate permite definirea *comparației* drept instrument fundamental în filozofie, știință și în multe alte domenii ale cunoașterii umane. Permite identificarea atât a caracteristicilor cantitative, cât și a celor calitative ale obiectelor și conceptelor. De asemenea, comparația ne ajută să clasificăm, să ordonăm și să estimăm conținutul existenței și al cunoașterii noastre. Prin evidențierea similarităților și diferențelor dintre entități, comparația ne permite să

dezvoltăm teorii, să facem generalizări și să înțelegem lumea înconjurătoare mai profund. Este, într-adevăr, un instrument esențial în procesul de investigație și în dezvoltarea cunoașterii umane.

2.2. Natura lingvistică și logico-semantică a comparației

Studiile privind *structurile comparative* realizate în lingvistica contemporană, actualmente, constituie un subiect de interes științific cu o semnificație din ce în ce mai mare. Astfel, studiile, care cuprind mai multe sisteme lingvistice la nivel structural-tipologic, semantic, funcțional și, respectiv, din perspectiva științelor cognitive, au avansat în ultimele decenii în reflecțiile asupra problemei universalilor și specificului acestor unități lingvistice.

Materialul propus în continuare reflectă o sinteză de opinii cu referire la *comparație* drept categorie logico-semantică și lingvistică, fiind un rezultat al cercetărilor lingvistice contemporane ale categoriei *comparație*, fundamentat pe materialul limbilor română, rusă și germană. În pofida abordărilor diverse ale *comparației*, marea lor parte sunt orientate spre identificarea unei invariante semantice, care reunește elementele lipsite de legătură ale mijloacelor de exprimare ale comparației în diferite limbi. Prin urmare, unul dintre obiectivele studiului de față este încercarea de a pune în evidență problemele asupra cărora s-a reflectat în studiile privind *comparația* derulate în ultimele decenii.

În lingvistica autohtonă, cele mai semnificative contribuții la studierea comparației drept categorie lingvistică în perioada modernă au fost aduse de o serie de autori, precum: A. Savin-Zgardan, I. Condrea, L. Zbanț, V. Molea, T. Hristea, N. Corlăteanu, I. Coteanu, C. Munteanu, Gh. Colțun, I. Melniciuc, R. Zafiu și alții. În studiul prezent ne vom referi la cercetările și monografiile autorilor menționați în domeniul frazeologiei limbii române. O serie de interpretări frazeografice incluse în lucrări și dicționare, care conțin atât expresii frazeologice, idiomuri, cât și structuri comparative stabile au fost realizate de autorii C. Boroianu, A. Dobrescu, St. Dumistrăcel, Gh. Bolocan, T. Voronțova, V. Ilincan ș.a. În frazeologia limbii ruse ne vom referi la cercetările și monografiile lingviștilor V.V. Vinogradov, V. M. Ogoltsev, M. I. Cheremisina, V.A. Maslova., V.N. Telia, V.O. Nazarean, E.T. Cherkasova, L.A. Lebedeva și alții. Printre cercetătorii occidentali pot fi nominalizați lingviștii K. Lerner, V. Kuppermann, K. Herbermann. În domeniul frazeologiei germane, au abordat categoria comparației din perspectiva frazeologiei, la nivel structural-tipologic, semantic, funcțional cercetătorii lingviști R. Eckert, K. Günther, W. Fleisher, H. Burger și W. Eismann.

Un studiu aprofundat al unităților lingvistice este indiscutabil necesar pentru cunoașterea formării retrospective a acestora, deoarece este bine cunoscut faptul că totul are o istorie și că noile cunoștințe reprezintă cunoștințele deja acumulate în permanenta lor perpetuare. Tradiția, care se

referă la cercetarea și aplicarea *comparației* în lingvistică, are o istorie îndelungată. În prezent, aceasta se regăsește într-o mare varietate a literaturii de specialitate, în care comparația este considerată o unitate lingvistică specifică (lexicală, frazeologică, derivațională, morfologică, sintactică).

Potrivit Dicționarului de termeni literari, termenul *comparație* provine din latină (lat. *comparatio* = *asemănare, împerechere*). Funcția primordială a acestui mijloc de exprimare constă în relevarea raportului de asemănare dintre două obiecte, fenomene, persoane sau acțiuni, cu scopul de a-i da claritate și expresivitate limbajului. După cum s-a menționat în paragraful anterior, comparația, în formele sale tradiționale, se realizează doar între termeni compatibili a căror punere în paralel se menține în limitele verosimilului. În teoria modernă privind *comparația*, inegalitatea termenilor puși în relație, respectiv posibilă analogie între obiectele sau fenomenele care sunt departe de a fi identice sau egale, constituie latura cea mai interesantă și ademenitoare. Cu cât trăsăturile asemănătoare puse în evidență sunt mai vioaie și surprinzătoare, cu atât forța sugestivă a comparației este mai mare, ceea ce asigură originalitatea acestei figuri de stil [248].

Comparația ca figură de stil este frecvent folosită în literatură, poezie sau chiar în domeniul teatral. Spre deosebire de metaforă, *comparația* exprimă direct și explicit legătura simbolică dintre cele două realități comparate, utilizând un termen de comparație, elementul comparativ „ca”, ce face posibilă distincția de metafora cu care este adesea confundată. Fiind o resursă privilegiată pentru limbajul poetic, *comparația* este utilizată pe scară largă pentru derizoriu sau ironie, intermediind argumentarea și dezvoltarea unor realități greu de definit altfel decât prin intermediul limbajului figurativ. *Comparația* reprezintă o figură de stil, cu pronunțată putere sugestivă, care contribuie la o posibilă (re)configurare a viziunii asupra lumii, demonstrând, în același timp, corespondențele emantate din subiectivitatea vorbitorului.

Primul care a folosit termenul *comparație* a fost Aristotel. În cartea a treia a *Retoricii*, filozoful distinge două discursuri bazate pe similitudine (analogie): mai întâi *metafora*, care nu reprezintă ceea ce înțelegem în prezent prin *metaforă*, ci rezultă din orice operație a intelectului „analogic” și *comparație* ce pune în joc *comparatul* și *comparantul*. De exemplu, atunci când poetul zice despre *Ahile* că s-a năpustit *ca un leu* asupra dușmanului, el face o *comparație*, folosind cuvântul de legătură „ca”, iar când spune că *leul* s-a năpustit asupra lor, avem de a face cu o metaforă. De altfel, datorită faptului că amândoi sunt curajoși, l-au numit pe *Ahile*, după ce a transpus sensul, drept un *leu* [2, p. 311]. Filozoful grec considera că diferența în verbalizare între comparație și metaforă era mai puțin importantă în ceea ce privește limbajul figurativ, declarând *comparația* drept o *metaforă*, „căci diferă puțin”, și subliniind că ambele procese sunt strâns legate și că ele servesc la evidențierea asemănarilor și relațiilor între concepte sau obiecte. Ceea ce

rămâne esențial este faptul că *metafora* și *comparația* arată asemănarea dintre *Ahile* și ideea de *leu*. Această abordare reflectă înțelegerea timpurie a figurilor de stil în contextul retoricii și a expresiei artistice în antichitate.

Quintilian, la rândul său, face aceeași distincție: „În general, metafora este asemănare prescurtată. Deosebirea constă în faptul că prin asemănare se face comparația cu obiectul pe care voim să-l exprimăm, pe când metafora constă în punerea termenului de comparație în locul numelui lucrului însuși” [91, p.358]. „[...] Fac o comparație când spun despre un om că s-a purtat ca un leu; e metaforă când zic despre un om: „E un leu” [ibidem.]. În operele clasice ale lui Quintilian, precum *Arta oratorică*, descoperim multiple reflecții privind această figură de stil: „O minunată descoperire pentru luminarea ideilor [...]. Unele servind pentru dovedire, se pun printre argumente; altele urmăresc să redea viu imaginea lucrurilor [...]”; comparația „[...] împodobește stilul și îl face sublim, înflorit, plăcut, admirabil” [91, p. 330].

Du Marsais este unul dintre retoricienii care formulează problema diferenței dintre *metaforă* și *comparație*, remarcând faptul că „metafora, ca și comparația, este constituită pe ideea de asemănare; deosebirea dintre ele este cea dintre implicit și explicit. Atât metafora, cât și comparația trebuie să țină seama de compatibilitatea logică a termenilor asociați” [15, p. 24-105].

Actualmente, există mai multe abordări privind clasificarea structurilor comparative, care iau în considerare tipurile de comparații, structura lor, funcția etc.

Din punct de vedere semantic, toate *comparațiile* sunt împărțite în două tipuri: *logice* și *figurative*. Retoricienii clasici distingeau, la fel, două tipuri de comparație: *comparație oratorică*, cu funcție exemplificatoare construită pe baza inducției logice, și *poetică* sau *metaforică*. La ora actuală, mulți dintre cercetători, preocupați de categoria *comparației*, constată, de asemenea, diferențe fundamentale între *comparația logică* și *comparația figurativă*. *Prima comparație* este predictibilă și obiectivă, care poate fi aplicată pentru a compara obiecte sau fenomene similare, omogene și, pur și simplu, înrudite, iar *cea de-a doua* este metaforică și reprezintă gândirea asociativă, uneori, alogică. Aceasta demonstrează confruntarea unor obiecte și fenomene eterogene, inițial neidentice, care nu au o legătură logică. Distincția dintre *comparația logică* și *comparația lingvistică* se face prin analiza semantică lexicală a celor doi termeni comparativi în structura generală a comparației: *comparat* (A) și *comparant* (B), terminologie propusă de cercetătoarea L. Zbanț [107, p. 74]. Comp.: 1. „*Natura și Cel de Sus au ținut cu tinerii părinți [...] au adus pe lume ditamai băiatul [...] brunet ca mama și [...]*” [356] – comparația logică, unde *băiatul* este *comparat* (A) și *mama* lui este *comparant* (B). 2. „*Iată un voinic călare, / Alb ca fulgul de ninsoare*” (poezie populară) – comparație metaforică sau figurativă unde *voinic* este *comparat* (A) și *fulgul de ninsoare* este *comparant* (B). În acest tip de comparații, comparatul poate fi o

noțiune abstractă, iar comparantul – unul concret, ceea ce îi dă puterea de plasticizare și crearea unei imagini animate adresată percepției artistice a cititorului: „*Trecut-au anii ca nori lungi pe șesuri*” (M. Eminescu, *Trecut-au anii*). Originalitatea acestei figuri de stil în operele literare poate fi realizată prin inversare, pornindu-se de la concret spre abstract: „*Soarele, rotund și palid, se prevede printre nori / Ca un vis de tinerețe printre anii trecători*” (V. Alecsandri, *Iarna*), sau prin confruntarea unui termen concret cu altul, la fel concret: „*Pe un deal răsare luna ca o vatră de jărat*” (M. Eminescu, *Călin - file din poveste*) [43, p. 88].

În anii '70 - '80 ai secolului trecut, Grupul μ (pseudonim colectiv ce reunește un grup de semioticieni belgieni din secolul al XX-lea, care au scris o serie de lucrări, reprezentând esența semioticii moderne) a abordat teoretic retorica vizuală și semiotica vizuală, care presupunea clasificarea imaginilor în funcție de diferențele lor față de normele plastice și iconice și a propus o clasificare generală a figurilor retorice și tropilor în funcție de nivelul operațiilor lingvistice, împărțindu-le în patru grupe: *metaplasme* (nivel morfologic - operații asupra aspectului fonetic și/sau grafic al unei unități lingvistice), *metataxe* (operații la nivelul sintaxei), *metaseme* (operații la nivelul semanticii - sensul unei unități lingvistice) și *metalogisme* (operații logice). Ei au împărțit operațiile propriu-zise în două tipuri principale: substanțiale și relaționale.

Conform clasificării moderne (Grupul μ), comparațiile ca figuri de stil pot fi [53]:

- *Sinecdotică*: În aceste comparații, primul termen este înlocuit cu al doilea într-o relație de sinecdocă, unde există o contiguitate între termeni. Exemple includ: „bând – miel”, „limpede – cer”, „urât – drac” etc.
- *Metalogice*: Această figură de stil obligă discuția asupra obiectului menționat în mesaj. De exemplu, „*el este un slăbănog, iar ea o urâtenie*”, unde comparația aduce în prim-plan caracteristicile fizice sau calitățile despre care se vorbește în discuție.
- *Metaforice*: Aceste comparații implică atribuirea calităților unui termen (comparatul) altui termen (comparantul), sugerând o asemănare între cele două, de exemplu: „*obrajori ca doi bujori*” sau „*înalt ca bradul*”.

Primul tip de comparații reprezintă *comparații stereotipice* în al căror conținut vorbitorul adesea nu pătrunde, diferențiindu-se sub mai multe aspecte de comparațiile „adevărate”. Astfel de clișee funcționează cel mai adesea ca intensificatori, exprimă un grad ridicat de calitate cu o notă de exagerare, adică funcționează ca unități semantice separate. La nivel metalingvistic, putem descompune fiecare dintre aceste expresii în două părți și atunci devine evident că primul cuvânt se leagă de cel de-al doilea ca fiind conceptul de origine de sinecdocă generalizatoare. *Comparația figurativă* nu este decât o modalitate de a descrie obiecte sau fenomene diferite mai expresiv.

În opinia reprezentanților Grupului μ, multe comparații retorice sunt tocmai *metalogisme*, cel mai adesea hiperbole ca figuri de insistență, constând în exagerare, fie mărin, fie micșorând imaginea obiectului, de exemplu: *plouă cu găleata, a scăpat ca prin urechile acului* etc. Aici hiperbola interferează cu metafora și comparația: „*Fata mare / Cu costița pe spinare / Strălucind / Ca sfântul soare*” sau „*Dorul meu... / E mai repede ca vântul, / Ca fulgerul și ca gândul*” (Folclor). Cercetătorii susțin că trecerea de la un tip de metabolă la altul poate fi clar observată în exemplele canonice. Dacă vrem să spunem despre cineva că este „putred de bogat”, precizăm că este *bogat ca și/precum Croesus* (în principiu, este o hiperbolă, deși averea unui miliardar poate fi comparabilă cu cea a ultimului rege al Lidiei) și *E chiar Croesus*, unde ne întoarcem la antonomasie (figură de stil prin care un nume comun este înlocuit cu numele unei persoane sau al unui personaj care reprezintă tipul unei anumite însușiri.), adică la sinecdoca de îngustare. Aceste tipuri de comparații reprezintă diferite moduri în care limbajul poate crea imagini vizuale și sugera înțelesuri profunde prin a aduce în discuție asemănări sau relații între diverse elemente.

Cercetătorul rus V.M. Ogoltsev constată că din punct de vedere al frecvenței de utilizare și al gradului de legătură dintre componentele lor, *comparațiile figurative* pot fi *libere* (individuale) și *stabile* (colective). [202, p. 5]. Potrivit cercetătorului, *prima categorie* este asociată cu comparațiile literare sau poetice, care sunt folosite de scriitori în scopul reprezentărilor artistice, precum și cu cele care sunt generate continuu în vorbirea de zi cu zi și care, ulterior, dispar în procesul general al activității de vorbire. *A doua categorie* reprezintă deseori unități frazeologice caracterizate prin reproductibilitate, astfel încât autorul sugerează că acestea ar trebui să fie numite *comparații stabile*. Deci, structurile *libere* și cele *stabile* sunt elemente de niveluri diferite (sintactic și frazeologic), precum și elemente ale diferitelor manifestări ale activității de vorbire. În acest sens, structurile comparative libere sunt considerate ca aparținând limbajului, iar cele stabile - ca aparținând limbii ca sistem. În SC stabile există o consecvență privind legătura dintre elementele logice ale comparației, adică faptul că obiectul comparației (*comparantul*) se raportează întotdeauna la *baza comparației (tertium comparationis)*, precum și la subiectul comparației (*comparatul*) care este delimitat [263, p. 5]. Comp.:

(rom.) *a fi mândru ca un păun; iute/ sprinten ca prâsnelul* (vioi, ager, harnic); *iute ca vântul/ca gândul* (foarte rapid);

(rus.) *хитрый как старый лис* (viclean ca o vulpe); *быстрый как стрела* (rapid ca o săgeată);

(germ.) *arm wie ein Kirchenmaus* (sărac ca șoarecele din biserică); *stumm wie ein Fisch sein* (a fi mut ca un pește).

Majoritatea lingviștilor occidentali, precum și cei din spațiul estic, fac distincție între *comparațiile libere* (individuale) și cele *stabile* [Th.Hristea (1984); St. Dumistrăcel (2006); Iu. Stepanov (1985); L.A. Lebedeva (1999); W. Fleischer (1982); H. Burger (2003) ș.a.]. În același timp, sunt prezentate diverse metode pentru a determina, în mod practic, în ce măsură o anumită comparație este o proprietate a conștiinței colective a vorbitorilor. În acest scop, se recurge la determinarea frecvenței SC pe baza unui studiu statistic al textelor, la metoda interviuării informatorilor sau la o analiză de conținut statistică a vorbirii colocviale în direct ca domeniu de utilizare maximă a comparațiilor stabile.

2.2.1. Structura comparativă stabilă ca unitate frazeologică în limbile română, rusă, germană

Structurile comparative stabile cu elementul „ca” în limbile română, rusă și germană au făcut obiectul a numeroase studii în cadrul cercetării tradiționale a frazeologiei și din punct de vedere contrastiv, deși, cu câteva excepții privind studiile pentru perechile de limbi, nu există niciun studiu al trinomului limbi română-rusă-germană. Analizele contrastive ale *structurilor comparative stabile* drept frazeologisme comparate sunt interesante prin faptul că fac posibilă compararea sistemelor culturale sau simbolice, precum și a sistemelor conceptuale a două sau mai multor limbi. De exemplu, pentru a exprima conceptul de *înjurătură*, deci, de *înjurătură foarte urâtă*, în română se spune că cineva înjură *ca un birjar / ca la ușa cortului*, în rusă - *ругаться как сапожник* (ca un cizmar), în germană - *wie ein Rohrspatz fluchen* (cineva înjură ca o vrabie). Așadar, un anumit comportament (negativ) este asociat cu un anumit tip de pasăre în limba germană și cu o anumită ocupație/ activitate profesională în limbile română și rusă. În limbile supuse analizei, din perspectiva interlingvistică, în opinia mai multor lingviști, structurile comparative stabile sunt îmbinări „osificate” de cuvinte care formează o clasă a frazeologiei, încât acestea sunt abordate drept unități frazeologice (E. Coșeriu, I. Condrea, Gh. Colțun, A. Savin-Zgardan, L. Zbanț, St. Dumistrăcel, C. Munteanu, I. Melniciuc, V.V.Vinogradov., L.A. Lebedeva., W. Fleischer, Th. Schippan, B. Balzer, Cs. Földes ș.a.).

Cercetătorii lingviști din spațiul românofon au opinii convergente cu cei din Germania și Rusia în ceea ce privește clasificarea structurilor comparative stabile drept „expresii frazeologice”, denumind acest tip de comparații, potrivit cercetătoarei I. Condrea, „îmbinări de cuvinte „sudate”, cu sens unitar, utilizate în același mod de toți vorbitorii” [23, p. 113]. Astfel de „clișee” sau „forme de-a gata” reprezintă „unități comunicative” care sunt „ușor recunoscute și decodificate de vorbitorii nativi ai unei limbi, însă pentru străini [...] reprezintă unul din cele mai dificile aspecte” [23, p. 113]. Dat fiind faptul că structurile comparative stabile drept unități frazeologice sunt indisolubil legate de contextul etnolingvistic în care au apărut, unul și același sens în limbi diferite este redat prin procedee

diferite, însă în unele cazuri pot fi stabilite și echivalențe: „rom.-rus.: A trăi ca în sânul lui Dumnezeu/Hristos – *Жить как у бога /Христа за пазухой*” [23, p. 116].

Cercetătorii L. Zbanț și A. Ciobanu, abordând problema funcționării „blocurilor semantico-sintactice”, susțin că cele din urmă sunt exprimate prin „grupări frazeologice” din care fac parte și unitățile lingvistice în cauză, care sunt capabile să transmită efectul scalar de intensitate maximă sau minimă [17, 108]. Alți cercetători le numesc *expresii stereotipe* sau *frazeologisme-comparații* care au capacitatea de a intensifica expresivitatea vorbirii noastre. Ele sunt concepute pentru a sublinia aspecte particulare ale calității unui obiect sau acțiuni, adesea într-un mod care amplifică sau exagerează conotațiile acestora. Aceste expresii au nuanțe sugestive puternice și pot fi considerate „calificative”, în sensul că atribuie calități sau trăsături distincte unui subiect sau acțiune. [68, p. 81-87]. Aceste expresii figurative, cu valoare semantică comparativă, reprezintă îmbinări osificate de cuvinte, mai rar propoziții, care se repetă în limba dată într-o construcție sintactică fixată, gata făcută, cu o valoare semantică specială, acceptată de vorbitorii limbii respective.

În viziunea I. Condrea, limbajul vorbit implică nu numai structuri gramaticale și lexicale, ci și elemente precum tonul, ritmul și intonația, care sunt esențiale pentru a comunica sensul și intenția vorbirii. Observația că în limba cotidiană unitățile frazeologice pot fi distinse cu ușurință de restul discursului prin schimbarea intonației este foarte relevantă, deoarece acestea adesea au sensuri figurative sau conotații specifice care trebuie evidențiate pentru a fi înțelese corect [22, p. 59].

Din perspectiva lingvisticii integrale, E. Coșeriu include, ca specie în sfera discursului repetat, pe lângă citatele, proverbele, locuțiunile fixe și *structurile comparative*, desemnate de el drept „formulele tradiționale de comparație”, „ca repetare a unor fragmente de texte – literare sau altele – cunoscute ca atare”. Prin prisma viziunii coșeriene, unitățile lexicale date reprezintă toate acele elemente din limbajul unei comunități lingvistice care se regăsesc într-o manieră mai mult sau mai puțin identică în discursurile anterioare sau în construcții relativ stabile. Aceste elemente pot fi fragmente de discurs, fie ele extinse sau scurte, care reflectă ceea ce s-a exprimat deja în comunicarea anterioară [29, p. 257-259].

Lingvistul român ieșean, St. Dumistrăcel, preocupat de unitățile frazeologice, consideră structurile comparative drept expresii idiomatice. Cercetătorul face frecvent trimiteri la această figură stilistică, având în vedere strânsa legătură dintre metaforă și expresia idiomatice, clasificând unitățile frazeologice în funcție de raportul dintre funcția expresivă și cea comunicativă. Potrivit lui St. Dumistrăcel, expresiile idiomatice sunt clasificate în două categorii:

- expresiile imaginare la baza cărora stau comparații ireale (ex.: a-și lua inima în dinți, a se potrivi ca nuca în perete);

- expresiile idiomatice numite de autor copii ale realității și care sunt expresii cu rădăcini în fapte reale [263, p. 136].

În același timp, autorul abordează structurile comparative din perspectiva coșeriană (lingvistica integrală/discurs repetat), clasificând unitățile menționate ca „formule uzuale / stereotipe de comparație” [42, p. 156-157]. Lucrările cercetătorului *Cuvinte, metafore, expresii*, precum și cele două ediții ale dicționarului *Până-n pânzele albe. Expresii românești* (1997, respectiv, 2001), pun problema *discursului repetat*, inclusiv a *structurilor comparative*, sub însemnul limbii ca „un mod istoric de a vorbi”, „o «știință» de a vorbi conform unei tradiții” [apud 74, p. 187].

În încercarea de a soluționa problema distincției dintre *expresii* și *locuțiuni* în frazeologia românească, lingvistul român C. Munteanu, abordând lucrurile în mod simplist, susține că *locuțiunile* sunt considerate acele îmbinări stabile de cuvinte care s-au format ca expresii lingvistice distincte și care sunt utilizate ca unități stabile de limbă. Aceste unități lexicale au devenit o parte naturală a limbii și sunt înțelese ca entități unitare de către vorbitori. Se referă în special la grupuri de cuvinte care nu sunt create prin analogie sau comparație. *Expresiile*, în viziunea lingvistului, sunt acele îmbinări stabile de cuvinte care au luat naștere prin *analogie*, în special prin utilizarea *metaforei* și *comparației*. Aceste expresii sunt create pentru a ilustra sau evidenția asemănările sau relațiile între elemente și au o valoare semantică specială [75, p. 111]. Astfel, din cele expuse, rezultă că structurile comparative cu elementul „ca” sunt unități glotice, care aparțin limbii ca sistem.

Unul dintre primii savanți care a constatat, la sfârșitul anilor '50 ai secolului XX, prezența construcțiilor comparative stabile în limba rusă a fost S. I. Ozhegov. În articolul său *Cu privire la structura frazeologiei*, abordând problema evidențierii cuvântului de referință în frazeografie, S.I. Ozhegov a luat în considerare diferite tipuri de unități frazeologice, inclusiv comparațiile stabile. Potrivit cercetătorului, îmbinările de cuvinte care reprezintă o asemănare generalizată, o comparație cu ceva sunt analogiile unităților frazeologice metaforice: *как снег на голову* (ca din senin), *как сельди в бочке* (ca sardinele în butoi), *как кур во щи (попасть)* (să te trezești pe neașteptate într-o situație jenantă și dificilă) [203, p. 212]. În anii '60 ai secolului trecut, pe lângă lingvistul V. P. Vinogradov, unul dintre primii care le-a considerat ca fiind un tip special de structuri frazeologice, N. M. Šanskij, a atras atenția asupra specificului sintactic al *comparațiilor stabile* față de alte unități frazeologice, accentuând structura și semantica binară ale acestora [243].

La sfârșitul anilor '60, în lingvistica sovietică ia amploare cercetarea comparațiilor stabile ca o clasă separată a frazeologiei. În anul 1975 a fost efectuat un experiment lingvistic, care a confirmat ipoteza paremiologului recunoscut G.L. Permjakov despre cunoașterea universală și utilizarea largă, printre purtătorii limbii ruse, a 75 de comparații stabile. La finele experimentului, cercetătorul a tras concluzia că la elaborarea dicționarelor de limba rusă și, respectiv, la

confruntarea fondurilor frazeologice din diferite limbi, este necesar să se ia în considerare acest tip de unități frazeologice [207, p. 167-169]. Primul studiu, mai cuprinzător și complex al comparațiilor stabile ale limbii ruse, este inserat în cartea lui V.M. Ogoltsev *Comparațiile stabile în frazeologia rusă* [202]. Mai târziu, cercetătoarele L.A. Lebedeva și V.A. Maslova au subliniat caracterul convențional intern al comparației stabile, determinat de specificul național al imaginii-simbol fixate în conștiința națională colectivă [200, p. 146].

Încă în anul 1909, frazeologii occidentali J. Seidl, W. McMordie au evidențiat comparațiile stabile ca o clasă separată a frazeologiei, împărțindu-le în trei grupe: *comparații adjectivale* (comparisons with adjectives), *comparații verbale* (comparisons with verbs) și *comparații diverse* (miscellaneous comparisons). Ultima categorie include comparațiile stabile, partea din stânga a căroră conține substantive și / sau verbe „semantic goale” (adică verbe care nu definesc semantica structurii comparative / expresiei), de exemplu (to be) like a dog with two tails (a fi ca un câine cu două cozi); (to have) a memory like a sieve ((a avea) o memorie ca sita) [122, p. 233-240]. Actualmente, lingviștii englezi, referindu-se la comparațiile stabile, operează cu termeni precum: *comparative idioms* sau *comparative phrases* [279, p. 425], *set similes*, *set comparative constructions* și *common similes* (terminologia este tradusă de F. Longman și prezentată în prefața la dicționarul lui V.M. Ogoltsev [279]).

În spațiul științific lingvistic german, structurile comparative sunt considerate drept subclasă a frazeologiei - „als teilediomatische phraseologische Wortgruppen” (îmbinări de cuvinte frazeologice parțial-idiomatice) [129, p.425]. Excepție, în acest sens, în stilistica germană face studiul lui E. Riesel. Autorul clasifică toate comparațiile stabile (*stehende Vergleiche*) într-un grup separat de îmbinări de cuvinte stabile și le desemnează drept *comparații-clișeu* [146, p.225]. În anii '60-'70, cercetătorii în domeniul frazeologiei germane [247, p.588 - 589] separă două grupuri de îmbinări de cuvinte stabile cu structură comparativă astfel:

- comparații stabile („*stehende / feste Vergleiche*”), de exemplu, *schwarz wie die Nacht* (negru ca noaptea) [259, p.1055]; *hart wie Stahl* (dur ca oțelul) [259, p. 1450];
- comparații cu sens general figurat („*Vergleiche mit übertragener Gesamtbedeutung*”). După terminologia lui G. Görner, acestea se numesc *comparații frazeologice (phraseologische Vergleiche)*, de exemplu, *reden wie ein Buch* (a vorbi ca o carte) „a vorbi foarte mult, fără oprire” [259, p. 289]; *das geht (schnell) wie Brezelbacken* (aceasta este/merge (repede) ca la copt covrigi), cu sensul că lucrurile merg incredibil de rapid” [261, p. 241].

Caracteristica de bază a comparațiilor stabile (*stehende Vergleiche*) rezumă în lipsa sensului figurat al componentelor și al unității în întregime. În comparațiile frazeologice „componentele sunt în relații transparente, fiind clare, dar valoarea totală a unității frazeologice nu este direct

derivabilă din semnificațiile componentelor” (trad.n.) [247, p. 588-589]. Astfel, în anii ’60-’70 ai secolului trecut, lingviștii germani clasificau *structurile comparative* în *parțial-idiomatice* și *idiomatice*. Actualmente, în literatura de specialitate germană, acestea sunt numite *stehende Vergleiche* [247] sau *phraseologische Vergleiche* [142], *komparative Phraseologismen, feste und redensartliche Vergleiche* [129, p.425]. M. Kostov constată că o astfel de varietate terminologică existentă pentru denumirea SCS denotă că „cercetătorii au opinii diferite în ceea ce privește comparațiile drept unități frazeologice” (trad.n.) [142, p. 121].

După clasificarea propusă de Th. Schippan, structurile comparative fac parte din clasa unităților frazeologice. Acestea din urmă reprezintă grupuri de cuvinte cu nucleu verbal, perechi de cuvinte, grupuri de cuvinte cu nucleu nominal. Pentru toate tipurile de unități frazeologice, inclusiv *structurile comparative*, cercetătoarea identifică următoarele caracteristici: *reproductibilitate, stabilitate, sensul lexicalizat, idiomacitate*:

- unitățile frazeologice formează o unitate semantică;
- unitățile frazeologice pot substitui cuvinte, preluând locul acestora în structurile sintactice;
- semnificația unităților frazeologice nu se deduce din semnificațiile componentelor;
- multe dintre unitățile frazeologice comportă aspect istoric [147, p. 47-48].

Lingvistul elvețian H. Burger stabilește trei caracteristici ale unităților frazeologice: *stabilitatea, capacitatea redusă de transformare și semnificația frazeologică*. Adică, semnificația totală nu corespunde sumei semnificațiilor cuvintelor componente, clasificând unitățile frazeologice după criterii sintactice, semantice, pragmatice, iar pe lângă criteriile de bază menționate, cercetătorul evidențiază o clasă specială a unităților frazeologice din care fac parte și structurile comparative (figura 2.1).

Împărtășind punctele de vedere ale tuturor cercetătorilor menționați în cadrul compartimentului de față, considerăm că *structura comparativă cu elementul „ca”*, fixată în dicționarele monolingve și bilingve, în dicționarele frazeologice, precum și în corpusurile digitale ale limbilor supuse studiului, face parte din domeniul frazeologiei, aceasta nefiind doar un concept, o figură de stil sau un procedeu stilistic, ci un fenomen lingvistic specific, o unitate lingvistică specială înzestrată cu un sens și o formă de exprimare particulară.

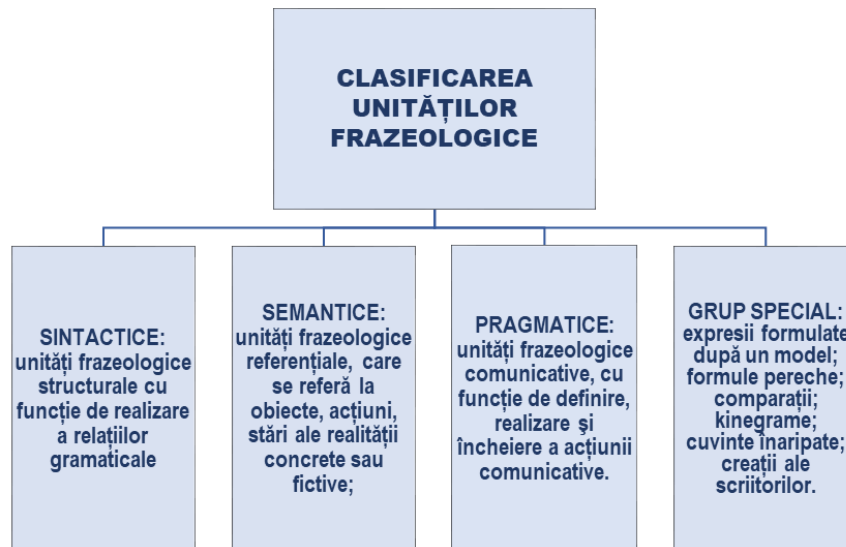

Figura 2.1. Clasificarea unităților frazeologice după H. Burger (1989)

Sursa: elaborat de autor

Concordanța opiniilor cercetătorilor din diferite țări și culturi presupune existența unui consens la nivel internațional în ceea ce privește definirea acestor structuri ca „expresii frazeologice”. Acest fapt poate sugera o recunoaștere a relevanței și importanței lor în domeniul lingvisticii, precum și o bază solidă pentru colaborarea și schimbul de idei între lingviștii din diferite regiuni geografice.

2.2.2. Particularitățile structurale și semantice ale comparațiilor stabile cu elementul „ca” în limbile română, rusă, germană

Fără intenția de a reproduce una dintre definițiile date comparației, ținem să menționăm câteva trăsături esențiale ale acesteia: *comparația*, având rolul mnemotehnic pronunțat, poate fi identificată cu o formulă lingvistică laconică, având structură sintactică polilexicală stabilă, ușor de înregistrat, și un lexic polisemantic, metaforizat, care exprimă, în ansamblu, rodul unei experiențe ancestrale de viață a unui popor. Analiza comparațiilor stabile adesea necesită o abordare interdisciplinară care include perspective din mai multe domenii, precum folclor, mitologie, psihologie, etnolingvistică, sociologie și istorie, întrucât astfel de unități lexicale au rădăcini adânci în tradiții culturale, în simboluri mitologice sau în convingeri psihologice colective. Această abordare complexă justifică titlul lucrării de față. Studiul din perspectivă etnolingvistică, care analizează limbajul în contextul cultural, poate oferi o bază solidă pentru a înțelege comparațiile și sensurile lor profunde în contextul mai larg al culturii și societății.

Potrivit lui E. Worbs [150, p. 143], structurile comparative în cauză se înscriu printre cele mai larg studiate tipuri de structuri frazeologice. Motivul popularității lor în cercetarea frazeologică rezidă într-un întreg ansamblu de trăsături, care le diferențiază de alte clase de frazeologisme. În primul rând, acestea includ forma lor specifică, care le face o subclasă ușor de identificat în fondul

frazeologic al unei limbi. În opinia cercetătoarei, structura logico-semantică a *comparației* presupune existența a patru componente de bază: (1) obiectul-sursă (*comparatum*), adică elementul cu care se compară ceva; (2) obiectul comparației (*comparandum*), (3) baza comparației (*tertium comparationis*), adică trăsătura care stă la baza comparației, (4) o particulă sau o conjuncție comparativă (*comparator*) sau, în general, un marker gramatical sau lexical care asociază obiectele confruntate. Însă structurile comparative stabile cu elementul „ca”, care au toate cele patru componente în forma lor nominală, sunt, totuși, foarte rare. De regulă, structurile tripartite, precum *harnic(ă) ca o albină*, în care *comparandum* este întotdeauna stabilit de context și nu face parte din structura comparativă stabilă propriu-zisă, apar cel mai frecvent.

Ocazional, dicționarele frazeologice fixează și structuri cu două părți ca forme nominale, de exemplu: (rom.) *ca lumea* cu semnificație „cum trebuie, cum se cuvine;” (germ.) *wie im Traum (ca prin vis*, cu semnificație „de a fi imprecis, nedeslușit, vag”), care poate fi combinată cu mai multe *tertia comparationis* [127, p. 359-371]. Acest fenomen urmează a fi pus în discuție în cadrul acestui compartiment.

Modelul triadic al comparației a fost studiat de diverși specialiști în lingvistică atât din punct de vedere gramatical și stilistic, cât și din perspectiva științelor cognitive, deoarece reprezintă o structură/unitate lingvistică frecvent utilizată, reproductibilă ce codifică, stochează și transmite din generație în generație experiențe și cunoștințe umane despre lume. Un număr mare de lingviști consideră structurile comparative stabile, cum a fost menționat, drept unități frazeologice care reprezintă indicatori de încredere ai dezvoltării conceptelor în sistemul cognitiv al comunității culturale și lingvistice.

Majoritatea unităților lingvistice de acest tip urmează formal modelul unei structuri comparative „canonice” sau „stereotipe” ce corespunde schemei triadice: A (r) B, în cazul în care (r) reprezintă indicatorul gramatical al prezenței relațiilor de comparație (de multe ori conjuncție), A și B - doi termeni în comparație [162, p.45]. Însă modelul respectiv nu se respectă întotdeauna. Astfel, comparației poetice îi poate lipsi un anumit element: verbul copulativ sau însușirea comună, dar niciodată termenii de bază – comparatul (A) și comparantul (B). Comparația are sens și sub aspecte eliptice: A (este) ca B (Pământul (e) ca o portocală) sau A x ca B (Pământul – rotund ca o portocală) [251, p. 114].

Referitor la structura comparațiilor se pronunță cercetătorul Iu. Stepanov, care, în *comparația stilistică*, deosebește trei elemente: tema, comparația și baza comparației, ultima incluzând elementul comun pentru celelalte două componente [216, p. 161]. Concepția respectivă este susținută de R. Hesski, care constată că orice comparație frazeologică este construită din trei elemente distincte, subliniind caracterul stabil al structurii acestor expresii. Din punct de vedere structural, unitățile lexicale în discuție includ: (1) subiectul comparației, denumit în terminologia științifică germană

comparandum, care reprezintă elementul sau conceptul care este supus comparației, apoi (2) obiectul cu care se face comparația – *comparatum*, adică elementul cu care se stabilește asemănarea, și, în cele din urmă, (3) conjuncția sau elementul comparativ (comparator), care acționează ca element de legătură pentru a exprima relația de asemănare dintre cele două elemente [60, p. 195].

Cercetătoarea rusă M. I. Cheremisina accentuează că structura internă a comparației, indiferent de nivelul de exprimare, este întotdeauna sintactică, deoarece *comparația* reprezintă un fel de schemă generală de elaborare a semnului verbal de orice nivel de complexitate, care conține strict o parte obligatorie – poziția de „termen mediu” [239, p. 18]. Însă, în opinia mai multor lingviști, la baza comparației stă încă un termen (C), uneori exprimat în discurs printr-un verb sau adjectiv, care constituie justificarea relaționării dintre A și B, așa-numita bază de comparație (*tertium comparationis*). Conform opiniei similare a lui I. Coteanu, *comparația* constă din „trei termeni: al treilea constând în însușirea comună a obiectelor, ființelor sau acțiunilor asemănătoare între ele” [34, p. 129].

Astfel, se conturează tendința de a recunoaște faptul că într-o structură comparativă funcționează trei componente. Potrivit cercetătoarei L. Zbanț, prima componentă, *comparatul*, reprezentat de un adjectiv sau un verb, marchează caracteristica generală a comparației și reprezintă, astfel, *baza comparației* sau trăsătura comparativă comună (*tertium comparationis*). Această componentă este strâns legată semantic și gramatical de cea de-a treia componentă – *comparantul*, obiectul cu care se compară, comparația în sine [107, p. 72-76]. Cea de-a doua componentă, *elementul comparativ*, care se redă în română prin „ca”, „precum”, „de”; în rusă, prin «как», «будто», «словно»; respectiv în germană prin „wie”, „so wie”.

Luând în considerare caracterul contrastiv al studiului de față, analiza structurilor comparative în limbile română, rusă și germană, considerăm că este esențial să se treacă în revistă terminologia corespunzătoare. În *tabelul 2.1* este inclusă varietatea terminologică ce desemnează elementele componente ale comparației tradiționale în consonanță cu varietatea teoriilor ce au ca obiect această categorie.

Tabelul 2.1. Terminologia privind elementele structurii comparative canonice

Literatura lingvistică	A	R	B	C
ROMÂNĂ [107; 251; 68]	comparat / termen propriu/ termen I (de comparat)	adverb comparativ/ conjuncție/ element comparativ(ă) (ca, precum etc.)/	Comparant / termen figurat/ termen II/ imagine	însușirea comună a termenilor comparației/ baza comparației
RUSĂ [216; 202; 191]	Субъект сравнения/ исходный объект сравнения/ тема сравнения	сравнительный союз (как, будто, словно)	Объект сравнения/ Образ (эталон) сравнения/ рема сравнения	основание сравнения
GERMANĂ [136; 127; 134]	Comparandum/ Vergleichsobjekt/	Comparator (wie, so wie, als, etc.)/	Comparandum/ Vergleichswort/	tertium comparationis

Literatura lingvistică	A	R	B	C
	Vergleichspunkt/ Vergleichsempfänger	Vergleichskonjunktion/ Vergleichspartikel/ Vergleichssignal	Vergleichsmaß/ Vergleichsspender	

Sursa: elaborat de autor

Pornind de la structura comparației tradiționale prezentate mai sus, pentru descrierea structurilor comparative cu elementul „ca” în cadrul studiului de față, propunem terminologia din figura 2.2.

Figura 2.2. Structura comparativă canonică

Sursa: elaborat de autor

Confruntarea structurilor comparative cu elementul „ca”, excerptate din diverse surse (dicționare monolingve/bilingve ale limbilor română, germană, rusă; dicționare frazeologice, publicistică, literatură artistică, texte de tip poveste, corpusuri lingvistice digitale), scoate în evidență atât caracterul universal al modelelor structural-semantică ale structurilor comparative, cât și particularitățile naționale specifice limbilor comparate.

Analizând comparațiile în limbile română, rusă, germană din câmpul semantic „a trăi rău” sau „a fi foarte sărac”, au fost stabilite similitudini din punct de vedere structural, precum și disimilitudini structural-semantică, fiind evidențiate următoarele tipuri de structuri (tabelul 2.2-2.5):

Tabelul 2.2. Structura comparativă: Adjectiv + E.C. (Element Comparativ) + Substantiv

Limba	Adjectiv + E.C. (Element Comparativ) + Substantiv	
ROMÂNĂ: [403]	gol ca degetul; gol ca un nap (ca napul); gol ca șarpele (care și-a lepădat pielea);	goală ca o oală (despre casa săracăcioasă); sărac ca Iov;
RUSĂ: [408]	гол как сокол; гол как осино́вый кол; гол как лутошка, бос как гусь; бедный как орешник; бедный как портной; бедный как батрак ;	бедный как раб; бедный как нищий / как бомж; бедный как студент; беден как Ир; бедный как как Иов; бедный как Лазарь;
GERMANĂ: [404]	arm wie eine Kirchenmaus (sărac ca șoarecele bisericii); so arm wie ein Bettler (sărac ca un cerșetor); blank wie eine Eisenbahn (gol precum calea ferată);	blank wie ein Kinderpopo (gol ca popoul de copil); arm wie Hiob (sărac ca Iov); arm wie Lazarus (sărac ca Lazăr).

Sursa: elaborat de autor

Tabelul 2.3. Structura comparativă: Adjectiv + E.C. + Substantiv + (Atribut)

<i>Limba</i>	<i>Adjectiv + E.C. + Substantiv + (Atribut)</i>
ROMÂNĂ: [403]	(prăpădit) ca un pui de bogdaproste; sărac ca șoarecele din biserică;
RUSĂ: [408]	беден как церковная мышь / крыса; гол как турецкий святой.
GERMANĂ: [404]	-

Sursa: elaborat de autor

Tabelul 2.4. Structura comparativă: Verb + E.C. + Substantiv

<i>Limba</i>	<i>Verb + E.C. + Substantiv</i>
ROMÂNĂ: [403]	a trăi ca un câine; a trăi ca dobitocul;
RUSĂ: [408]	жить как собака; жить как скотина;
GERMANĂ: [404]	leben wie ein Hund (a trăi ca un câine); leben wie ein Bettler (a trăi ca un cerșetor).

Sursa: elaborat de autor

Tabelul 2.5. Structura comparativă: Verb + E.C. + Substantiv + (Complement circumstanțial)

<i>Limba</i>	<i>Verb + E.C. + Substantiv + (Complement circumstanțial)</i>
ROMÂNĂ: [403]	a trăi (a o duce, a se zbate) ca peștele pe uscat; a trăi ca vițelul la oraș; a trăi ca banul (ca paraua) în punga săracului (a țăranului); a trăi ca dracul în spini; a trăi ca frunza pe apă; a trăi ca viermele în hrean;
RUSĂ: [408]	жить как рыба (рак) на мели; биться как рыба об лёд; жить как черт в колючках; жить как копейка в кармане бедного;
GERMANĂ: [404]	wie ein Fisch auf dem Trockenen sein (a fi ca peștele pe uscat) ; sich fühlen wie ein Fisch auf dem Trockenen.

Sursa: elaborat de autor

Din cele expuse, se confirmă caracterul triadic al structurilor comparative cu elementul „ca” în cele trei limbi. Din punct de vedere al echivalenței semantice cu unitățile corespunzătoare dintr-o altă limbă, SCS sunt separate în diferite grupe astfel:

1. Un număr semnificativ de SCS din limbile română, rusă și germană, menționate anterior, coincid complet și reprezintă universalii lingvistice de ordin lexical: (rom.) *sărac ca șoarecele din biserică*; (rus.) *беден как церковная мышь*; (germ.) *arm wie eine Kirchenmaus etc.* Motivul unei astfel de corespondențe se poate datora caracterului comun al surselor

culturale internaționale, caracterului comun al obiectelor și fenomenelor lumii obiective, proprietăților și calităților acestora și legăturii culturale comune dintre cele trei popoare.

2. Există, de asemenea, SCS care sunt parțial echivalente, în cele trei limbi. Acest tip de SC se bazează fie pe un fenomen specific, fie pe detalii suplimentare ale observațiilor făcute de vorbitorii nativi cu privire la faptul în cauză: (rom.) *a trăi ca banul (ca paraua) în punga săracului (a țăranului)*; (rus.) *жить как копейка в кармане бедного*, însă în limba germană nu au fost identificate SCS cu comparantul similar limbilor română și rusă.
3. În anumite cazuri, însă, unul și același sens poate fi codificat deosebit în diferite limbi. Corelația dintre unitățile lingvistice și fenomenele realității este fixată într-un mod special în conștiința subiecților vorbitori ai diferitelor popoare, ce relevă specificul etnocultural al unităților lingvistice: (rom.) *(prăpădit) ca un pui de bogdaproste*; (rus.) *гол как турецкий святой*; (germ.) *blank wie eine Eisenbahn* (gol precum calea ferată).

Din punct de vedere structural și logic, SCS sunt, de obicei, divizate în două părți: o parte comparativă și o parte complementară (însoțitoare). În acest sens, este important să se facă distincția între componentele structurale organizatoare, variabile și opționale. *Componenta*, în acest caz, trebuie interpretată ca orice element din cadrul structurii, care îndeplinește funcția comparativă prevăzută, indiferent dacă apare ca un cuvânt sau ca morfem [202, p. 94].

După cum a fost demonstrat, *comparantul*, ca parte componentă obligatorie în structura comparativă stabilă, poate fi exprimat în limba română, precum și în limbile rusă și germană printr-un substantiv la cazul nominativ sau indirect, cu sau fără prepoziție, prin parte substantivală sau structură predicativă, dar uneori poate fi reprezentat de două nume unite prin conjuncția (rom.) „și”, (rus.) „и”, (germ.) „und”. Comp. (tabelul 2.6):

Tabelul 2.6. Modalități de exprimare a comparantului în structurile comparative

<i>Limba</i>	Expresiile frazeologice comparative	
ROMÂNĂ: [403]	sănătos ca un taur; a trece ca prin inel; a vorbi ca din butoi;	a alerga ca un purice potcovit; a trăi precum câinele la stână; ca frunza și ca iarba (numeros);
RUSĂ: [404]	здоровый как бык; красивый как кровь с молоком;	жить, как сыр в масле кататься; как небо и земля;
GERMANĂ: [404]	dumm wie ein Ochse; sich fühlen wie ein Fisch im Wasser;	schön wie Milch und Blut sein.

Sursa: elaborat de autor

Natura structurilor comparative se exprimă doar prin corelațiile dintre comparantul, obiectele și proprietățile obiectelor realității fixate în conștiința colectivă lingvoculturală, ceea ce V. Ogolitsev [279] numește *valență comparativă*. Cercetătorul face distincție între *valența internă* și *valența externă*.

Valența comparativă internă a comparantului este determinată, în primul rând, de semnificația lexicală a cuvântului care îl exprimă. Cu toate acestea, nu orice valență comparativă este inerentă unui comparant, ci doar aceea care este ancorată în conștiința colectivului vorbitor și care constituie o relație reproductibilă, stabilă.

Tabelul 2.7. Valența comparativă internă directă

<i>Limba</i>	Expresiile frazeologice comparative	
ROMÂNĂ: [403]	a urla ca nebunul; a fugi ca nebunul;	a iubi ca nebunul;
RUSĂ: [408]	хохотать как сумасшедший;	плакать / реветь как сумасшедший; бежать / мчаться как сумасшедший;
GERMANĂ: [404]	schreien wie verrückt (a urla ca nebunul); arbeiten wie verrückt (a lucra, munci ca nebunul);	rennen wie verrückt (a fugi ca nebunul).

Sursa: elaborat de autor

În structurile comparative menționate în *tabelul 2.7*, comparantul are o vastă capacitate de îmbinare cu alte cuvinte. Astfel, SC (rom.) *ca nebunul*, (rus.) *как сумасшедший*, (germ.) *wie verrückt* pun în evidență o semnificație generală de intensitate, și anume: „un grad înalt, excesiv al acțiunii”, care este astfel identificată fără o reprezentare explicită a bazei de comparație și poate fi pusă în legătură cu multe denumiri de acțiuni. În acest sens, *comparatul* intervine ca o componentă însoțitoare a SCS, care este fixată în conștiința colectivă [60, p. 59].

Valența comparativă internă poate fi directă, cum am observat în *tabelul 2.7*, dar și inversă, în care baza de comparație este invariantă, iar comparantul, uneori și conjuncția/ elementul comparativ care o formează, acționează ca variabile (*tabelul 2.8*). Observăm că elementele constitutive ale unităților comparative analizate variază pe axa sintagmatică, uneori modificând semantica de intensificare a aceleiași calități (*tabelul 2.8*).

Tabelul 2.8. Valența comparativă internă inversă

<i>Limba</i>	Expresiile frazeologice comparative	
ROMÂNĂ: [403]	frumoasă ca o zână; ca o crăiasă; ca o prințesă; precum Cosânzeana; frumos ca un zeu; ca un înger; frumoasă ca o floare;	frumoasă ca o garoafă; frumos ca un trandafir; frumoasă ca floarea albă de cireș; frumoasă ca o păpușă;
RUSĂ: [408]	красив(а) как Афродита/ Аполлон/боги; красив(а) как цветок; красив(а) как роза, как розан;	красив(а) как маков цвет; красив(а) как картинка; красив(а) как куколка;
GERMANĂ: [404]	schön wie ein junger Gott/Sterngott aussehen; schön wie ein Engel/ Posaunenengel aussehen; schön wie (griechische) Götter; wie Venus; schön wie Venus;	schön wie Apollo; schön wie eine Blume; schön wie eine Rose; schön wie eine Lilie.

Sursa: elaborat de autor

Valența comparativă externă nu are legătură cu valența lexicală, ci cu sfera obiectelor reale. Manifestarea acesteia constă în faptul că *comparatul* nu poate fi orice obiect, care are o trăsătură comună cu *comparantul*, ci numai cel a cărui legătură comparativă cu partea comparativă a structurii respective (partea dreaptă) este fixată de conștiința colectivă. De regulă, comparatul reprezintă obiecte raportate la câmpul conceptual „om”. Aceasta se explică prin uzul lingvistic, care determină orientarea generală a structurilor comparative, plasând „omul” ca principal subiect de comparație. O analiză mai detaliată a structurilor comparative cu elementul „ca” prin prisma aspectului antropologic va fi expusă în capitolul III.

Componentele variabile din cadrul structurilor comparative cuprind conjuncțiile sau elementele comparative: (rom.) *ca, precum*; (rus.) *как, будто, словно*, (germ.) *wie, so wie*. Drept componentă variabilă, aceasta nu determină în sine relațiile comparative în SC, ci doar formalizează *comparantul* ca element principal al relațiilor comparative, care se dovedesc a fi fixate de conștiința colectivă.

Cuvântul care exprimă *comparatul*, de regulă, este o componentă opțională a SC, în timp ce *comparantul* este o componentă obligatorie. Astfel, structura comparativă stabilă în limbile supuse analizei poate avea un singur element sau două elemente, în funcție de faptul dacă termenul caracteristic, adică baza comparației, este inclus sau nu ca o componentă particulară.

Întreaga structură comparativă canonică se raportează la o calitate specifică celui de al doilea termen – comparantul – cel cu care se compară. De exemplu, în versul lui M. Eminescu „Pe un deal răsare luna ca o vatră de jăratie”, *luna* (*comparatul*) este asociată cu *o vatră de jăratie* (*comparantul*) în ceea ce privește modul în care răsare, forma, culoarea etc. În contrast cu alte figuri semantice, comparația nu implică o schimbare semică a celor doi termeni pe care îi apropie pe bază de analogie. Din acest motiv, comparația se poate realiza în formele sale tradiționale doar între termeni comparabili, ai căror caracteristici pot fi aduse în paralel, fără să se depășească limitele realului. Încadrată în categoria figurilor de stil construite prin asemănare, comparația poate fi *totală*, când asemănarea nu este explicit limitată, de exemplu: „luna, ca o vatră de jăratie” sau *parțială*, asemănătoare cu sinecdoca, atunci când analogia se referă doar la o parte din entitatea semantică a comparantului, de exemplu: „Ion e mut ca peștele” sau „Băiatul e frumos ca un zeu” [251, p. 114].

În comparațiile stabile, cu un înalt grad de frazeologizare, se observă o capacitate de legătură limitată, de multe ori unică, dintre comparant și comparat, încât acesta din urmă, precum și baza comparației, pot fi omise în uzul rapid, deoarece dispune de o semnificație concretă, unică. SCS în limba rusă *как пеней, как банный лист* cu semnificația „a se ține scai, a nu lăsa pe cineva în pace, a urmări pe cineva pretutindeni”, aici pot fi îmbinate cu verbele omise „a se agăța”, „a se ține de cineva”. De asemenea, SC *wie eine Klette*, în germană, și *ca un scai* sau *ca scaiul*, în

română, pot fi destul de reușit asociate cu aceeași semnificație a comparației respective fără a fi nevoie de o reprezentare explicită a bazei de comparație. În acest caz, *comparatul* preia poziția unei componente comparative în elipsă. În acest context, conform analizei realizate de L. Zbanț, în structurile comparative stabile figurative, „cu valoare de intensificare absolută”, se pot identifica „structuri eliptice”. Aceste structuri se referă la faptul că în astfel de unități lexicale pot exista omiteri ale unor elemente din structura tradițională a comparației [107, p. 72-76].

Analiza structural-semantică a unui amplu material factual, propusă în continuare, are la bază semantica întregii structuri comparative.

Tabelul 2.9. Structura comparativă cu semnificația „a dormi profund”

<i>Limba</i>	Expresiile frazeologice comparative
ROMÂNĂ: [403]	a dormi buștean / tun / (ca) mort / neîntors / butuc / dus a dormi ca pământul
RUSĂ: [408]	спать как сурок / как убитый / как младенец
GERMANĂ: [404]	schlafen wie ein Murmeltier (marmota) / ein Bär (urs) / ein Dachs (bursuc) / ein Mehlsack (sac cu făină) / eine Ratte / ein Ratz (șobolan) / ein Sack (sac) / ein Stein (piatră) / ein Toter

Sursa: elaborat de autor

Într-o astfel de structură, parțial idiomatică, pot fi constatate două niveluri de semnificație: componenta sensului direct „a dormi”, „a nu se mișca” și cea a sensului figurat, „somm la cel mai înalt grad – a dormi profund, adânc”, evidențiat prin denumirile care servesc drept comparant: Murmeltier, сурок, buștean etc. În acest caz, comparantul (image-etalon) reprezintă un factor intensificator frazeologic, care determină particularitatea descrisă exact și expresiv [60, p. 59].

Caracterul specific semanticii structurilor comparative stabile constă în apariția unei imagini-etalon, cu un înalt grad de intensificare a însușirii, realizată prin confruntare cu un alt obiect ce posedă însușirea dată. În acest caz, facem referire la următoarele:

- denaturarea parțială a semnificației componentelor care le și deosebesc de structurile comparative libere;
- capacitatea de reproducere a conținutului componenteii deja fixat în conștiința colectivă lingvistică respectivă;
- imposibilitatea de a înlocui o componentă cu alta oarecare din aceeași grupă frazeo-semantică [188].

De aici rezultă și este evidentă apropierea structurilor comparative stabile în cauză de unitățile frazeologice.

În exemplele citate în cadrul acestui compartiment avem de a face cu o intensificare subiectivă ce ține de latura epistemologică. În opinia L. Zbanț, aici sunt nuanțate niște aspecte care

nu au valori clar definite în realitatea obiectivă. În vederea efectuării operațiilor de măsurare sau de graduare, se apelează la *comparație* drept procedeu logic, care este de natură pur subiectivă, întrucât nu există un obiect de referință specific care să aibă caracteristici delimitate în mod obiectiv. Din acest motiv, lingvista susține că baza de comparație nu este statică și se poate schimba în diverse contexte, astfel fiind generate diferite niveluri de graduare [107, p. 72-76].

Acest fenomen are caracter mai pronunțat, dacă ne referim la reprezentanții diferitelor comunități lingvistice, care pentru a gradua o calitate a unui obiect sau pentru a caracteriza o acțiune sau stare, în calitate de bază a comparației, optează pentru elemente din realitatea lor socioculturală proprie. Cercetătoarea L. Zbanț susține că unitățile comparative frazeologice, care sunt clasificate din perspectiva caracterului lor național și internațional, pot servi drept confirmare: „Cele naționale sunt puternic marcate de originalitatea gândirii unui anumit popor și de materializarea acesteia în construcții ce reflectă starea concretă a lucrurilor [107, p. 72-76].

În cadrul cercetărilor privind *comparația* prin prisma aspectului etnolingvistic se analizează raportul *limbă-gândire-realitate* în corelație cu *omul* ca subiect vorbitor. Din acest motiv, mai mulți cercetători în domeniu consideră astfel de unități ca fiind de natură antropocentrică, ceea ce explică interesul sporit față de conținutul național-specific, care poate fi redat printr-o comparație. Unitatea lingvistică în cauză, afectând sentimentele, emoțiile și estimările ascultătorului sau cititorului, ce țin de latura gnoseologică, relevă originalitatea percepției umane asupra lumii. Această opinie reprezintă o viziune etnolingvistică asupra capacității cognitive a comparației, deoarece cercetătorii în domeniu iau în considerare rolul *comparației* în procesul de cunoaștere, unicității culturilor și limbilor, deci, diferențelor și asemănărilor dintre ele.

Rezumând analiza privind *comparația* în studiile lingvistice moderne, devine posibilă evidențierea celor trei direcții de studiu ale acestei categorii configurate în funcție de trei aspecte: epistemologic (gnoseologic), conceptual (logic) și lingvistic. Recurgerea la toate cele trei aspecte este caracteristică studiilor, care oferă o viziune vastă asupra categoriei respective și care nu este considerată doar un mijloc de cunoaștere a lumii obiective, ci și ca rezultat înregistrat în diferite mijloace, explicite și implicite, de exprimare a comparației în limbă (expresii frazeologice, proverbe, zicători etc.). E semnificativ faptul că această categorie lexico-semantică este definită ca una sintactică, deoarece *comparația* reprezintă un fel de formulă generală sau un sistem de formare a semnului verbal de orice complexitate și constă din cel puțin trei elemente.

O altă perspectivă asupra *comparației lingvistice* este oferită de studiile în cadrul cărora această categorie este abordată ca una semantică, adică asemeni unei noțiuni despre similitudini și disimilitudini între obiectele comparate, care este fixată în sistemul mijloacelor de exprimare a comparației. Prin *comparație*, în acest sens, se înțelege imaginea cultural-specifică, asemeni unui etalon / standard de comparație caracteristic unei anumite lingvoculturi. În studiul etnolingvistic

de față încercăm să identificăm unicitatea acestei imagini, punând accentul pe divergențele sistemelor plastice în limbile comparate. Însă *comparația* reprezintă o modalitate empirică de a cunoaște similitudinile și diferențele dintre obiectele comparate. Astfel, inevitabil, trebuie să fie analizate și asemănările dintre limbi și culturi.

2.3.Considerații privind motivația unităților lingvistice

Importanța aspectelor legate de natura arbitrară versus non-arbitrară a semnelor lingvistice, atât monolexicale, cât și polilexicale, impun o abordare separată a acestora. Astfel, în compartimentul respectiv se vor explora tipurile și cazurile de motivare lingvistică și criteriile utilizate pentru a denumi lexical elementele. Din perspectiva motivațională, vor fi analizate diverse laturi referitoare la structurile comparative stabile drept unități polilexicale stabile (UPS). Complimentar, vor fi examinate originea, existența și uzualitatea semnelor lingvistice ale căror semnificații sunt exprimate prin unități polilexicale stabile figurative (UPSF). De asemenea, se propune analiza acestor expresii, a două tipuri de motivare semantică - *motivarea metaforică* și *motivarea bazată pe simboluri*. Un interes aparte îl prezintă *intertextualitatea* ca tip specific de motivație, unde va fi studiată maniera în care referințele și conexiunile cu alte texte influențează semnificația și utilizarea expresiilor figurative. Pe parcursul istoriei, fiecare expresie figurativă a cunoscut o evoluție distinctă și, în acest context, cercetarea lingvistică are sarcina nu doar de a identifica legăturile motivaționale productive, care afectează modul în care expresiile figurative funcționează în discursul curent, ci și de a descrie adevărata etimologie și dezvoltare istorică a acestora.

2.3.1. Considerații privind natura arbitrară vs. non-arbitrară a semnului lingvistic

Problema naturii arbitrară versus non-arbitrară a semnului lingvistic atrage o atenție deosebită a cercetătorilor din domeniului lingvisticii contemporane. Cercetările recente au generat o serie de studii noi, care sunt documentate în diverse monografii, dicționare motivaționale și numeroase articole științifice, toate concentrate pe investigarea acestei problematici. Accentul principal este pus pe dezvoltarea unei discipline lingvistice noi - lingvistica motivațională. Subiectul abordat este susținut prin utilizarea substanțială a materialelor din domenii precum onomasiologia, semasiologia, istoria limbii, lexicologia, frazeologia și morfologia etc. Se deschid o serie de oportunități suplimentare pentru investigații mai adânci în cadrul teoriei motivației, iar acestea sunt facilitate de diverse metode inovatoare, printre care se numără metoda de redactare și interpretare a hărților lingvistice motivaționale prezente în Atlasul limbilor Europei [Atlas linguarum Europae], susținut de UNESCO și Uniunea Europeană, și Atlasul lingvistic romanic [Atlas linguistique romane], un alt proiect internațional semnificativ. Aceste atlase oferă o

tipologie riguroasă a limbilor vorbite în Europa, bazată pe identificarea universalilor, a trăsăturilor comune, subliniind astfel existența unei „mentalități comune” între vorbitorii diverselor limbi. Aceste surse reprezintă instrumente esențiale pentru dezvoltarea unei înțelegeri mai profunde a motivațiilor lingvistice, a relațiilor interculturale și a influențelor reciproce dintre limbi și culturi. [94, p. 221-228].

Punctul de pornire al acestui studiu se bazează, în primul rând, pe cercetările realizate, până în prezent, de către cei mai prestigioși lingviști. În acest sens, lucrarea își propune să exploreze aspectele legate de distincția dintre caracterul arbitrar și non-arbitrar al semnelor lingvistice, atât în cazul celor monolexicale, cât și al celor polilexicale. Astfel, sunt analizate diverse tipuri și cazuri de motivare lingvistică, precum și criteriile utilizate în procesul de denumire lexicală. Din perspectivă motivațională, sunt studiate originile, existența și utilizarea semnelor lingvistice, a căror semnificație este exprimată prin unități polilexicale stabile figurative (UPSF). Sunt explorate, de asemenea, două tipuri de motivație semantică: motivația metaforică și motivația bazată pe simboluri. În plus, este examinată și intertextualitatea ca tip specific de motivație.

Problematica caracterului arbitrar și non-arbitrar al semnului lingvistic prezintă un interes permanent pentru lingviști din întreaga lume, inclusiv cercetători autohtoni precum V. Pavel [85, 84, 85], A. Ciobanu [17], A. Eremia [44, 45], Gh. Popa [87], A. Savin-Zgardan [96, 95, 97, 98], I. Condrea [23] și alții, care au analizat diverse unități polilexicale stabile figurative (UPSF), cum ar fi expresiile frazeologice și structurile comparative stabile, sub aspectul motivației. În cadrul domeniului onomasiologiei, cercetătorii V. Pavel și A. Eremia au abordat aspecte și probleme legate de procesul de denumire în onomastică, precum și tipuri de motivație (etimologică, lexical-semantică, derivatologică) în ceea ce privește toponimia românească. În acest context, cercetătorul V. Pavel a contribuit cu studii care explorează raportul dintre *motivant* și *motivată*, tipurile de motivație lexicală, principiile și metodele de denumire, dinamica procesului de denumire și spațiul de răspândire a acestui fenomen. Prin abordări variate și studii interdisciplinare, se dezvăluie mai reușit modul în care semnele lingvistice sunt motivate și cum aceste motive influențează modul în care comunicăm și înțelegem lumea înconjurătoare.

În lingvistica modernă, problema semnului lingvistic rămâne a fi centrală și deosebit de relevantă. Oamenii interacționează și se înțeleg prin intermediul gesturilor, limbajului vorbit și scris, precum și prin utilizarea unor simboluri convenționale, organizate în diverse forme de semne sau modele structurale. În acest context, semnul devine purtătorul esențial al informației. În procesul complex al comunicării, cuvântul rostit – adică semnul lingvistic – reprezintă un semnal cu rolul de a transmite percepții. Aceste percepții sunt condiționate de cunoașterea și aplicarea unui anumit cod lingvistic. Fără această cunoaștere prealabilă a codului, comunicarea devine imposibilă [57, p. 102]. Semnul lingvistic, în esență, este motorul comunicării umane. El deține

capacitatea de a transmite semnificații complexe și variate, facilitând transferul de idei, sentimente, informații și cunoștințe. Prin urmare, semnul lingvistic constituie o bază esențială pentru interacțiunea socială și pentru construirea înțelegerii comune în cadrul comunităților lingvistice.

Ideea legăturii directe dintre un semn lingvistic (cuvânt) și sensul său a fost supusă explorărilor, din diverse perspective, aceste preocupări devenind deja o tradiție pentru lingvistica occidentală. Un concept care a străbătut această tradiție este că semnul lingvistic este convențional, concept care a fost dezvoltat în mod distinct de diferiți savanți. Pentru Aristotel, cuvântul nu era un fenomen natural (*physei*), ci unul pur convențional (*thesei*). Potrivit acestui punct de vedere, numele obiectelor nu dobândește existență decât atunci când devine un simbol, iar semnul devine practic un obiect în sine. Mai mult, acest semn trebuie să depășească sfera conștiinței individuale pentru a deveni o reprezentare colectivă a obiectului sau conceptului.

Această abordare a lui Aristotel a fost susținută și aprofundată de lingvistul elvețian Ferdinand de Saussure, considerat unul dintre fondatorii semioticii. Acesta a dezvoltat ideea, conform căreia semnul lingvistic este compus din două elemente interdependente: semnificantul (partea materială, sunetul sau forma, expresia fizică a semnului) și semnificatul (partea conceptuală, înțelesul asociat). În conformitate cu perspectiva lingvistului, semnificantul poate fi definit ca „imaginea” exterioară a semnului, așa cum este perceput de către simțurile noastre – fie sub forma scrisă a cuvântului sau sub forma sunetului auzit. Pe de altă parte, semnificatul reprezintă conceptul sau percepția mentală la care face referire semnul. Acest concept poate fi, mai mult sau mai puțin, comun membrilor unei culturi care împărtășesc aceeași limbă. Saussure a subliniat faptul că legătura dintre aceste două elemente este arbitrară, adică nu există o relație naturală între sunet și înțeles, ci aceasta este stabilită printr-o convenție socială [48, p. 98]. Astfel, concepția că semnul lingvistic este bazat pe o convenție între oameni și nu pe caracteristicile intrinseci ale naturii a fost susținută și dezvoltată de Aristotel și, ulterior, de Ferdinand de Saussure. Această perspectivă a avut un impact semnificativ asupra modului în care înțelegem funcționarea limbii și semnelor lingvistice în procesul de comunicare.

În lucrarea sa, *Curs de lingvistică generală*, Ferdinand de Saussure confirmă în mod explicit faptul că natura semnului este arbitrară, exemplificând și analizând ideea de *soră*, care nu are nici o legătură internă cu secvența de sunete *s-o-r-ă*, deoarece ar putea fi reprezentată și prin altă formă fonetică. În această optică, diferențele dintre limbi și existența diverselor limbi reprezintă dovezi ale acestei arbitrarități. De exemplu, semnificantul pentru cuvântul *bou* în franceză este structura *b-ô-f*, în timp ce în engleză – *o-k-s* (Ochs). Același semnificat, deci, animalul cunoscut ca *bou* în cele două limbi are diferite semnificante, arătând că forma acustică sau vizuală a semnului este impusă de comunitatea lingvistică și nu este dictată de legături naturale. Cu toate acestea, Ferdinand de Saussure precizează că termenul *arbitrar* nu trebuie să fie înțeles în sensul că

vorbitorii pot schimba semnificanții la întâmplare. Odată ce semnificantul a fost acceptat de către comunitatea lingvistică, el devine arbitrar în ceea ce privește semnificatul său, în sensul că nu există o legătură naturală sau logică între ele. Semnul lingvistic devine astfel *nemotivat* și, prin urmare, *arbitrar*, în raport cu forma sa acustică sau vizuală, care nu derivă din natura semnificatului în sine [48, p. 101]. Această perspectivă saussuriană a contribuit semnificativ la înțelegerea complexității semnului lingvistic și la recunoașterea importanței relațiilor convenționale în construirea limbii și a comunicării umane.

Semnele lingvistice, care pot fi analizate din punct de vedere semantic, prezintă o formă internă prin asociere. Prin aplicarea acestui principiu, motivația devine mult mai complexă și poate fi extinsă prin intermediul categoriei implicite. Această extindere este realizată prin folosirea raporturilor asociative, care au la bază figuri de stil precum metafore și comparații. Un exemplu în acest sens este folosirea unei metafore pentru a desemna un aparat de gimnastică, peste care se fac sărituri, în loc să se creeze un cuvânt nou. În acest caz, cuvântul *cal* este folosit metaforic pentru a sugera imaginea acestui aparat. În astfel de cazuri forma internă a unui lexem devine evidentă, deoarece poate fi observată legătura de asociere dintre cuvânt și conceptul pe care îl reprezintă. Folosirea sensului figurat al unui cuvânt, în locul sensului său de bază, denotă prezența procesului de motivare. În esență, această abordare evidențiază modul în care limbajul folosește asocierile și figurile de stil pentru a extinde semnificația cuvintelor, creând astfel în cadrul comunicării conexiuni și sensuri implicite. Aceste exemple prezintă dovezi elocvente ale modului în care limbajul poate fi creativ și complex, construind semnificații în funcție de context și de asocierea cu alte cuvinte sau concepte.

În studiile proprii, asupra acestei probleme, cercetătorii V. Pavel și A. Savin-Zgardan, relevând legătură strânsă între motivarea denominației și procesul de cunoaștere, subliniază că pentru un specialist în lingvistică identificarea rolului formei interne, în procesul de creare a unei noi unități lingvistice, este de o importanță majoră. Astfel, legătura semnificantului cu realitatea se realizează prin intermediul relațiilor de reflecție și denotare, iar semnificatul are la bază o imagine senzorială. Reflecția reprezintă una dintre primele etape ale procesului de atribuire a denumirilor și constituie o premisă esențială pentru vorbitor în ceea ce privește formarea cuvintelor sau structurilor verbale și reținerea acestora. În etapa cunoașterii senzoriale, obiectul se reflectă în conștiința vorbitorului care îl identifică printr-o formă concretă și individuală. În momentul tranziției de la reflecția senzorială la cea rațională, se produce o mutare a reprezentării vizuale a obiectului, adică imaginii, către conceptul despre obiect. În această fază specifică, un rol important îl deține funcția asociativă la nivelul imaginilor. În procesul de asociere, imaginea noului obiect, imprimată în conștiința subiectului vorbitor, după primul său contact cu obiectul din realitate, provoacă la nivel mental imaginea unui alt obiect cunoscut anterior, căruia i s-a atribuit deja o

denumire. Prin compararea obiectelor, vorbitorul evidențiază, de fapt, trăsătura lor comună care servește drept bază pentru comparație și devine un semn distinctiv sau un semn specific de motivare (de ex., *sfecliu* de la *sfeclă* – indiciu al culorii) [204, p. 24-26]. Astfel, cuvântul desemnează doar una dintre cele mai pregnante trăsături ale obiectului, dar niciodată obiectul în întregime. În acest fel, se identifică numele obiectului care va fi folosit pentru a desemna realitatea nou-apărută [85, p. 419]. Conceptul abstract, referitor la forma internă, reprezintă un indiciu al prezenței motivației în momentul apariției semnului lingvistic nou. Prin urmare, motivația se întemeiază pe reflectarea unui indiciu.

2.3.2. *Prezența motivației în unitățile polilexicale stabile figurative*

În cele ce urmează, vom examina problema motivației semnului lingvistic exprimat de un semnificant polilexical, precum locuțiunile sau unitățile frazeologice, în special structurile comparative stabile, care conferă mesajului o doză mai mare de expresivitate, fiind utilizate ca sinonime pentru lexicul lipsit de orice coloratură expresiv-afectivă precum: *a se potrivi ca nuca de perete* sau *ca musca-n lapte*; *a plânge cu lacrimi de crocodil*; *a trăi ca peștele în apă*; *a trăi (sau a o duce, a se zbate etc.) ca peștele pe uscat*; *câtă frunză și iarbă etc.* Astfel de unități lexicale reprezintă unități polilexicale stabile (UPS) – concept general folosit pentru a desemna totalitatea de expresii și locuțiuni, introdus în domeniul lingvisticii de către cercetătoarea A. Savin-Zgardan [95]. Având drept subiect al cercetării de față structurile comparative stabile, care sunt, de fapt, expresii figurative, în continuare, acestea vor fi denumite printr-un termen propus de autor – unități polilexicale stabile figurative (UPSF). Domeniul acestor abordări se prezintă drept unul destul de interesant și, în același timp, captivant, deoarece respectivele unități au un farmec aparte și sunt apreciate de vorbitorii nativi datorită valorilor semantice și stilistice unice pe care le dețin. Abordând unitățile în cauză din punctul de vedere al traductologiei, cercetătoarea I. Condrea este de părere că aceste unități, drept forme de expresivitate păstrate în limbajul popular, conferă textului artistic o serie de valori estetice care nu pot fi restabilite decât din limba în care opera a fost creată [23, p. 148]. În procesul vorbirii, UPSF, având o structură sintactică stabilă cu valoare semantică comparativă, nu sunt create din nou, ci reproduse. Cercetătorul german W. Fleischer remarcă momentul că datorită faptului că astfel de structuri au un pronunțat caracter comunicativ-expresiv, ele sunt adesea folosite în vorbire [134, p. 110].

Aceeași perspectivă este împărtășită și de lingvistul român St. Dumistrăcel, care face o distincție între frazeologisme drept „copii ale realității” care denumesc obiectul din lumea reală și unități stabile „imaginare”. Potrivit cercetătorului, acestea din urmă au apărut ca răspuns la necesitățile lingvistice de mijloace afective, expresive, acestea fiind inițial figuri de stil propriu-zise cu valoare conotativă, menirea lor fiind de a exprima atitudinea subiectului vorbitor față de obiectul respectiv din realitatea înconjurătoare [42, p. 136-138].

Caracteristicile distincte ale unităților lexicale stabile sunt influențate de o varietate de factori lingvistici și extralingvistici, dintre care cei mai semnificativi includ forma internă a expresiei stabile, interpretată ca o imagine vizuală-senzorială și conceptuală și ca modalitate de organizare semantică a acestor unități, precum și proprietatea de a opera cu figurile de stil, contextele culturale, memoria etimologică și altele.

Cercetătorii preocupați de problema în cauză fac distincție între motivația *sincronică* și cea *diacronică* a semnificațiilor expresiilor menționate, subliniind că motivația, ca formă internă, trebuie luată în considerare și studiată atât în plan sincron, cât și diacronic (etimologic). Motivația etimologică reprezintă forma internă a unei expresii stabile în momentul în care aceasta a fost creată, de aceea poate fi adesea interpretată greșit, în timp ce motivația sincronă are la bază reprezentări asociative și figurative ale formei interne a expresiilor figurative, fiind mai explicită, mai limpede și mai deslușită. Ținând cont de faptul că motivația sincronă a unei expresii idiomatiche deseori nu corespunde etimologiei reale a acestei expresii, cercetătorul St. Dumistrăcel pledează pentru necesitatea studierii diacronice (etimologice) a formei interne a unităților polilexicale stabile figurative. El susține că astfel de studii conduc nemijlocit, dar în mod favorabil, înspre istoria limbii, a variatelor elemente și structuri ale vocabularului ei. La urma urmei, după cum a remarcat Constantin Noica, „orice cuvânt este o uitare”, deci, un context din care poate fi recuperat, deoarece orice cuvânt sau expresie veche ar trebui să aibă o biografie, „adică trebuie să li se fi întâmplat ceva”, de aceea „întâmplările” din istoria expresiilor idiomatiche prezintă un interes deosebit, mai ales în cazul în care gândurile legate de semnificația lor rezultă din interacțiunea dintre contexte geopolitice și culturale diferite [42, p. 7].

În cele mai multe cazuri, pentru funcționarea unei UPSF, deosebit de importantă este *motivația sincronă*, adică modul în care majoritatea vorbitorilor construiesc intuitiv „punțile” motivaționale. Cu toate acestea, în cazuri excepționale, o anumită UPSF poate prezenta restricții de utilizare, care pot fi explicate doar prin abordarea istoriei sale, adică această expresie idiomatice nu poate fi utilizată în contexte care nu sunt compatibile cu originea ei etimologică, chiar și atunci când vorbitorii nu cunosc etimologia. În astfel de cazuri, memoria etimologică, care face referire la contextul sociocultural al unei anumite UPSF, este foarte importantă. Un exemplu notabil este legat de dezvoltarea infrastructurii feroviare în provinciile României, care a dat naștere unor expresii frazeologice celebre în contextul românesc, printre care și expresia *a avea o clasă mai mult decât trenul*. Această expresie s-a format în timpul în care căile ferate evoluau, în paralel cu introducerea învățământului obligatoriu de patru clase în România. În acea perioadă, trenurile captivau imaginația populației într-un mod asemănător cu modul în care tehnologia modernă exercită o influență asupra noastră în prezent. Astfel, *a avea patru clase*, adică mai mult decât trenul, a devenit un simbol al progresului, o formă de mândrie pentru omul de rând. Inițial, această expresie avea conotații pozitive

și un ușor iz ironic, indicând avansul socio-cultural al indivizilor în comparație cu tehnologia avansată a epocii. În această etapă, a avea patru clase simboliza o realizare personală și socială. Cu toate acestea, cu începutul reformelor în educație din a doua jumătate a secolului trecut și odată cu campaniile de alfabetizare din societatea românească, expresia a început să îmbrățișeze o conotație negativă. Ea a început să desemneze persoanele care nu aveau o educație înaltă, în comparație cu noile generații instruite. În timpul generalizării învățământului liceal de zece clase, această expresie a început să circule din ce în ce mai puțin și, în cele din urmă, să dispară treptat din uz [57, p. 107].

În acest context, Teoria Limbajului Figurativ Convențional (TLFC) dezvoltată de D. Dobrovolskij și E. Piirainen constituie un cadru teoretic semnificativ. În centrul acestei teorii se plasează ideea conform căreia unitățile lexicale figurative diferă de cele nonfigurative prin semantica lor, deoarece conținutul lor cuprinde atât sensul lexicalizat al unității figurative convenționale, cât și elementele semnificative lingvistice ale imaginii subiacente. Principalele postulate ale TLFC includ:

- polilexicalitate (caracteristica de a fi alcătuite din mai multe cuvinte);
- stabilitate (nu sunt create, ci sunt repetate aproximativ în aceeași formă și cu același sens);
- unicitatea (indicând că sensul expresiei nu derivă din sensurile individuale ale componentelor sale, combinate între ele, ci că UPS are un sens nou, unitar).

Unitățile polilexicale stabile figurative pot fi interpretate la două niveluri semantice distincte: (1) la nivelul sensului denotativ, care stă la baza formei lor interne, și (2) la nivelul sensului figurat, numit și sens lexicalizat. Componenta figurativă a UPSF acționează ca o „punte” semantică între aceste două niveluri. Totuși, să precizăm că prin componentă figurativă (imagine) nu se înțelege nici etimologia a UPSF, nici imaginea originală, ci o așa numită „amprentă” a unei imagini relevante din punct de vedere lingvistic, înțeleasă și acceptată de majoritatea vorbitorilor unei comunități lingvoculturale. În această perspectivă, imaginea constituie o verigă conceptuală adițională care facilitează conexiunea dintre interpretarea literală fixată în structura lexicografică a UPSF și sensul lexicalizat al acesteia [112, p. 8-9].

În continuare, ne vom concentra asupra mai multor tipuri de motivație a UPSF. Conform teoriei convenționale a limbajului figurat, se pot distinge patru tipuri de motivație: *motivația semantică*, *motivația sintactică*, *motivația bazată pe cunoașterea textuală* și *motivația bazată pe indicii* [112, p.10]. Ținând cont de faptul că majoritatea UPSF au o motivație semantică bazată pe asociații și imagini, vom examina în detaliu acest tip de motivație, făcând distincție între două tipuri principale de motivație semantică: *motivația metaforică* și *motivația bazată pe simboluri*. Diferența dintre motivația metaforică și cea bazată pe simboluri se manifestă prin faptul că prima presupune o anumită similitudine între entitatea codificată în formă internă și entitatea denotată de UPSF cu semnificația sa lexicalizată, în timp ce cea de-a doua - valorifică convențiile culturale bazate pe capacități ale obiectelor tangibile de a reprezenta concepte intangibile. În acest context, vom explora,

de asemenea, și al treilea tip de motivație, care nu este de natură semantică, și anume - *intertextualitatea*. Astfel, ne vom concentra atenția tocmai asupra acestor trei tipuri principale de motivație UPSF [57, p.108].

Relațiile motivaționale relevante pentru UPS, exprimate prin metafore, pot fi înțelese mai clar fie la nivelul modelului metaforic abstract, adică la nivelul supraordonat al metaforei conceptuale, fie la nivelul de bază al categorizării, codificat în structura lexicală a UPSF. Astfel de cazuri ale motivației se numesc metafore bazate pe cadru (frame-based metaphor). Unitatea polilexicală stabilă figurativă *a arunca / zvârli (cu) praf în ochii cuiva*, cu semnificația de „a încerca să înșele pe cineva, creând iluzia că lucrurile sunt altfel decât cele din realitate, adică a induce în mod deliberat în eroare sau a înșela pe cineva”, este motivată prin metafora conceptuală abstractă *înșelăciunea*, cu sensul de „tulburare a vederii”. Aceasta din urmă se integrează alături de alte UPSF, de pildă, *a tulbura apele*, cu semnificația de „a face lucrurile mai confuze prin întunecarea lor pentru a induce în eroare pe cineva” sau *a pescui în apă tulbure*, cu sensul de „a profita de o situație tensionată sau confuză pentru a obține avantaje personale” etc., formează un model metaforic bine dezvoltat.

Următoarea UPSF devine captivantă prin faptul că ilustrează cazul în care componenta figurativă nu coincide neapărat cu sensul propriu al expresiei. Spre exemplu, expresia figurativă *a arunca prosopul*, cu sensul lexicalizat de „a ceda/abandona o competiție sau încercările de a realiza ceva pentru că a fost prea dificil” și „a se recunoaște învins”, provine din boxul profesionist cu regulile bine stabilite încă la sfârșitul secolului al XIX-lea. Conform acestora, antrenorul adversarului arunca un prosop în ring în timpul unei runde în curs de desfășurare, semnalizând astfel arbitrului că atacul trebuie oprit, recunoscând astfel înfrângerea și abandonul luptei. În prezent, motivația acestei expresii derivă din acțiunea simbolică *a arunca un prosop în ring*.

Aceste categorii de UPSF pot fi considerate drept cazuri-limită între motivația metaforică de tip cadru (frame) și cea simbolică. Pe de o parte, semnificația lexicalizată constă în transpunerea sau trecerea metaforică a cadrului-sursă (*box sau luptă*) în cadrul-țintă, de exemplu *politică*, cum este ilustrat în pasajul de mai jos.

Comp.: „*Cele două meciuri jucate, societatea civilă vs. USL și Antonescu vs. Ponta, au fost pierdute de Premier. Românii tot nu au aflat dacă au câștigat sau au pierdut. Ponta a aruncat prosopul înainte să ne explice despre ce era vorba.*” [303].

Pe de altă parte, cadrul-sursă reprezintă un cadru motivat simbolic, așadar, *prosopul* în sine poate simboliza *înfrângere* sau, mai precis, *recunoașterea înfrângerii*. Cu toate acestea, interpretarea dată este valabilă exclusiv în contextul domeniului conceptual al *boxului* sau al *luptei*. Sensul lexicalizat al expresiei în cauză a evoluat în două etape distincte. În prima fază, gestul fizic de a arunca prosopul a fost reinterpretat metonimic ca o acțiune simbolică care semnaleză recunoașterea înfrângerii, iar în cea de-a doua etapă, această construcție conceptuală a fost redefinită metaforic,

sugerând ideea de renunțare la eforturile viitoare de a atinge un scop, cauzate de dificultăți majore [57, p.109].

Aceste exemple demonstrează că și componenta de imagine relevantă, din punct de vedere lingvistic, nu este identică nici cu interpretarea literală a lanțului de cuvinte subiacente, nici cu imaginea inițială reconstruită etimologic. Doar anumite indicii motivante ale acestei imagini se păstrează și sunt preluate de planul de conținut al expresiei idiomatice.

În ceea ce privește expresiile idiomatice cu *motivare bazată pe simboluri*, cunoștințele culturale relevante se focalizează pe un singur element cheie – conceptul care stă la baza UPSF. Aceasta se deosebește de motivarea prin metaforă, unde cunoștințele culturale se aplică expresiei în întregime. Elementele-cheie ale expresiei idiomatice cu motivație bazată pe simboluri posedă o semnificație independentă și clară. Conexiunea motivațională dintre interpretarea literală și cea figurată ale acestor elemente este conturată de cunoștințele semiotice legate de simbolul cultural în discuție, cu accent pe semnificația sa în sistemele de însemne culturale relevante.

Un exemplu elocvent în acest sens este reprezentat de UPSF *a fi flămând ca un lup* sau *a avea foame de lup*, care transmite semnificația „a fi extrem de flămând”. În cadrul acestei expresii, conceptul *lup*, împreună cu funcțiile sale simbolice asociate cu *foamea și lăcomia*, joacă un rol esențial în determinarea semnificației expresiei figurative. Această conexiune semantică profundă se bazează pe funcțiile simbolice ale lupului strâns legate de conotațiile și semnificațiile atribuite acestui animal în diverse mitologii, culturi și contexte. Astfel, pentru a interpreta corect expresiile figurative precum cele prezentate, este crucial să dispunem de cunoștințe despre cum un anumit concept-cheie, în cazul nostru – *lupul* – a fost simbolizat în diverse culturi și timpuri. Aceasta ne ajută să descoperim straturile profunde de semnificație și să înțelegem mai bine cât de adânc sunt înglobate aceste expresii în conștiința etnolingvistică colectivă.

Intertextualitatea reprezintă un tip special de motivație care are un rol semnificativ în contextul interpretării UPSF. Această abordare devine importantă din perspectiva fundamentului cultural al acestor expresii, deoarece, așa cum subliniază cercetătoarea L. Zbanț, interpretarea informației codificate într-un text este strâns legată de comunitatea culturală în care acesta a luat naștere, generând efecte inovatoare și originale atunci când se extinde către alte culturi și societăți. [106, p. 383].

În cadrul studiului prezentat, *intertextualitatea* se referă la legătura dintre o unitate lexicală figurativă și un text existent, care servește ca sursă pentru originea sa istorico-culturală. Acest aspect subliniază conexiunea profundă dintre expresiile idiomatice și contextul lor cultural de proveniență. Interpretarea unei expresii figurative poate beneficia în mod semnificativ de înțelegerea relației sale intertextuale, dezvăluind astfel influențele și semnificațiile culturale încorporate în acea expresie.

În esență, intertextualitatea deschide o „fereastră” către modul în care expresiile figurative sunt conectate la tradiții, povești și contexte culturale vaste, oferind o perspectivă mai cuprinzătoare asupra semnificației lor și a modului în care au evoluat în cadrul interacțiunii cu alte texte și influențe culturale. Prin abordarea acestei întrebări, sperăm să dezvăluim cât de puternică este conexiunea dintre intertextualitate și motivarea semantică a expresiilor polilexicale. Aceasta ar putea arunca lumină asupra modului în care elementele culturale și literare influențează înțelegerea și interpretarea expresiilor figurative în timp real și în contextul cultural actual.

Cercetând acest domeniu, observăm că multe expresii idiomatice pot fi motivate simultan atât de intertextualitate, cât și de un cadru specific (frame) sau de un simbol cultural. Cu toate acestea, există expresii idiomatice în care motivația intertextuală poate fi considerată singura cale de a atribui sens expresiei, stabilind astfel legătura motivațională între forma internă și semnificația lexicalizată a expresiei idiomatice. Pentru a înțelege expresiile idiomatice complexe și încărcate cultural, este necesară o gamă variată de cunoștințe și competențe specializate, cum ar fi cele enciclopedice, etimologice, etnolingvistice etc. Aceste cunoștințe pot contribui la decriptarea semnificației expresiilor idiomatice, dezvăluind înțelesurile lor profunde și originale. Pentru exemplificare ne vom referi la UPSF, cu rădăcini adânci în antichitatea grecească - *calul troian*. De-a lungul secolelor, această expresie idiomatică și-a păstrat capacitatea de a sugera într-un mod concis și esențial un anumit comportament sau tactică. În contextul limbajului actual, această UPSF face referire la o strategie insidioasă, folosită pentru a submina pe cineva, la o manevră subversivă adoptată împotriva unui adversar sau la identificarea unei soluții ingenioase într-o situație dată. Aceasta este utilizată într-o varietate de contexte, inclusiv în sfera politică și în mass-media [57, p. 110].

Comp.: „*Lukașenko a declarat că el și Putin vor discuta cu privire la efortul de integrare a țărilor lor într-un stat unional supranațional. Discuțiile pe această temă durează de ani de zile și sunt văzute de opoziția din Belarus ca un „cal troian”, pentru o anexare de facto a țării lor de către Rusia*” [319].

UPS *calul troian* este recunoscută actualmente în domeniul informaticii, având în vedere faptul că reprezintă un program de tip malware care ascunde o amenințare distructivă și afectează funcționalitatea aplicațiilor instalate pe computerul-țintă. Cu toate acestea, originea și semnificația sa idiomatică provin dintr-o istorie veche, cu rădăcini în antichitate, și anume din poveștile despre Ulise și grecilor din epopoile „Odiseea” și „Eneida”. Conform relatării din „Odiseea”, Ulise (cunoscut și sub numele de Odiseu), rege în Itaca și protagonist al acestei epopoi, a creat un cal uriaș de lemn după moartea lui Hector. Acest cal a fost prezentat troienilor ca o ofrandă pentru zei și ca o modalitate de a asigura un drum sigur către Grecia. Cu toate că părea inofensiv, calul era, de fapt, plin cu soldați greci ascunși în interiorul său. Noaptea, acești soldați au ieșit din cal, au ucis gărzile troiene și au deschis porțile orașului Troia, permițând astfel grecilor să intre și să captureze cetatea.

[269, p. 88]. Această poveste din „Odiseea” a dat naștere expresiei idiomatice *calul troian*, care înseamnă acum o amenințare ascunsă sau o strategie înșelătoare care poate duce la dezastre sau pericole majore și iminente. Chiar dacă mulți utilizatori ai expresiei pot să nu fie conștienți de detaliile istoriei în spatele acesteia, semnificația sa profundă și istoria sa culturală continuă să influențeze înțelegerea și utilizarea expresiei în diverse contexte contemporane.

Un interes deosebit îl reprezintă faptul cum expresiile idiomatice și polilexicale stabile își găsesc originea în operele literare și miturile vechi, continuând să influențeze limbajul și gândirea umană de-a lungul timpului. În aceleași contexte istorice, își are origine expresia latină *Timeo Danaos et dona ferentis* (Mă tem de danai chiar și când aduc daruri) din „Eneida” de Vergiliu, care ilustrează ideea unei amenințări ascunse sub aparența bunăvoienței. Această expresie transmite în mod subtil ideea că uneori, chiar și gesturile aparent binevoitoare pot avea intenții ascunse și periculoase: comp.: „[...] *căci îmi umbla prin minte aforismul emis de Virgiliu „Timeo Danaos et dona ferentes”, adică „Ferește-te de greci chiar și atunci când îți fac daruri!”*. Și culmea, Danaela mi-a făcut cadou [...] o carte.” [346].

Exemplul oferit, în care se face trimitere la expresia *Timeo Danaos et dona ferentis* și la modul în care aceasta este reluată în contextul actual, subliniază puterea și viabilitate acestor expresii polilexicale în a rămâne vii în limbajul cotidian. De asemenea, este interesant de remarcat modul în care aceste expresii reușesc să comunice semnificații profunde și universale care transcend timpul și culturile. Astfel, UPSF sunt legături vii cu moștenirea culturală și literară a omenirii, servind ca poduri între trecut și prezent în comunicarea umană. Prin intermediul acestor expresii, putem captura nuanțele gândirii, obiceiurilor și percepțiilor strămoșilor noștri. Aceste expresii adaugă o dimensiune suplimentară de expresivitate, creativitate și viață limbii, contribuind la vivacitatea discursului și la transmiterea moștenirii culturale.

Fiecare expresie figurativă, relatată în cadrul acestui compartiment, are o istorie proprie și o evoluție distinctă, ceea ce face ca generalizările să fie dificil de realizat în acest domeniu. UPSF sunt în mod evident influențate de contextul cultural, literar și istoric în care ele au apărut și s-au dezvoltat. Astfel, fiecare expresie poate avea origini, semnificații și evoluții diferite.

În acest context, cercetarea lingvistică în legătură cu UPSF implică nu doar identificarea legăturilor motivaționale productive care afectează modul în care aceste expresii funcționează în discurs, ci și descrierea detaliată a etimologiei lor reale. Această abordare complexă ne permite să înțelegem nu doar semnificațiile de suprafață ale UPSF, ci și profunzimile semantice și evoluțiile lor în cadrul interacțiunii culturilor și limbajelor în care au fost folosite. Adevărata etimologie a UPSF dezvăluie legăturile lor cu tradiții literare, culturale și mitologice, oferind astfel o înțelegere mai amplă a modului în care limbajul uman a evoluat și a fost transmis din generație în generație.

În consecință, remarcăm faptul că de la reputatul lingvist elvețian Ferdinand de Saussure încoace, formula *semnul lingvistic este arbitrar* se bucură de o foarte largă circulație. Ideea privind caracterul arbitrar al semnului lingvistic a fost limpede formulată și argumentată. Imaginea sonoră (semnificantul) este influențată, în mod obligatoriu, de un anumit concept, ceea ce duce la faptul că același concept primește denumiri diferite în diverse limbi. Legătura dintre cele două aspecte ale semnului lingvistic este considerată arbitrară și nu are o legătură intrinsecă. Dacă, în raport cu conceptul, semnificantul pare să fie ales în mod liber, deci nemotivat, în societate acesta se impune prin uz, căci nimeni nu-l poate modifica. Semne lingvistice prin care se descriu caracteristicile obiectelor pot fi identificate în diverse contexte. Pe lângă motivația absolută sau externă, în limbă există și o motivație internă sau relativă. Prin urmare, caracterul motivat sau nemotivat al legăturii semnului lingvistic cu semnificantul se impune a fi studiat atât pe planul formării limbii, cât și pe planul limbii deja formate.

Reflecțiile privind motivația unităților polilexicale stabile conduc la o concluzie generală. Forma internă a expresiilor figurative nu este altceva decât imaginea care stă la baza organizării sensului semantic al expresiei. Imaginea formei interne constituie sursa motivației semantice și a conotației culturale a UPS. Cheia de succes în procesul de analiza a conținutului cultural al UPSF constă în descifrarea miturilor, arhetipurilor, simbolurilor, etaloanelor, ritualurilor etc. și, în sens mai larg, a modului de gândire și a stilului de viață al indivizilor în societate, precum și în interpretarea universalizărilor-cheie ale culturii. Unitățile polilexicale stabile motivate au formă inteligibilă, astfel devenind posibilă identificarea particularității obiectului care a servit ca punct de plecare pentru formarea semnului lingvistic nou și pentru motivarea sensului acestuia.

Concluzii la capitolul 2

1. *Comparația* reprezintă o formațiune lingvistică și conceptuală complexă, care contribuie la cunoașterea lumii și reflectă rezultatele acestei cunoașteri în limbă. Caracterul multidimensional al *comparației* face posibilă studierea acestei categorii sub aspect logic, structural-semantic, funcțional-semantic, stilistic, frazeologic, cognitiv și etnolingvistic. Ultimul aspect provoacă un interes deosebit, deoarece cultura unui grup etnic se reflectă în semantica și structura comparațiilor născute în mintea vorbitorilor nativi.
2. *Structurile comparative cu elementul „ca”* abordate în cadrul acestui studiu, spre deosebire de structurile comparative libere, sunt comparații stabile, aparțin limbii ca sistem și se caracterizează prin reproductibilitatea și menținerea legăturii dintre elementele logice ale componentelor sale. Luând în considerare că SCS sunt, de fapt, unități lexicale figurative care diferă de cele nonfigurative prin semantica lor, deoarece conținutul lor cuprinde atât

sensul lexicalizat al unității figurative convenționale, cât și elementele semnificative lingvistice ale imaginii subiacente, în cadrul studiului față, acestea au fost denumite printr-un termen generic propus de autor – unități polilexicale stabile figurative (UPSF).

3. Concordanța de opinii între cercetătorii din diferite țări și culturi presupune existența unui consens la nivel internațional în ceea ce privește definirea acestor structuri ca „expresii frazeologice”. Acest fapt poate sugera o recunoaștere a relevanței și importanței lor în domeniul lingvisticii, precum și o bază solidă pentru colaborarea și schimbul de idei între lingviștii din diferite regiuni geografice.
4. SCS cu elementul „ca” constau, în primul rând, din mijloacele de exprimare ale elementelor structurii (baza comparației/comparatul și comparantul), în al doilea rând, din mijloacele de exprimare a relațiilor comparative dintre elementele formulei comparative (conjunție/element comparativ „ca”), și, în al treilea rând, din unități monolexicale și polilexicale care extind sintactic și limitează logic comparantul (elemente prepozitive/postpozitive).
5. Din punct de vedere istoric, fondul SCS se află într-o constantă schimbare. Procesul continuu de dispariție a structurilor comparative condiționează apariția unor noi SC, ce depinde de factorii determinați ce se referă la viața socială și culturală a comunității etnolingvistice. Specificul etnocultural al comparațiilor stabile poate fi regăsit atât la nivel de exprimare, cât și la nivel de conținut. Dacă ne referim la exprimare, se presupune prezența unor markeri culturali care necesită comentarii etimologice sau etnoculturale, iar în ceea ce privește conținutul – este în corelație denotativă a imaginii comparate și conotațiile acesteia, care o însoțesc și care reflectă specificul național al comparației.
6. Din perspectivă motivațională, au fost analizate diverse laturi referitoare la SCS drept UPSF, precum și originea, existența și uzualitatea acestora; două tipuri de motivare semantică – *motivarea metaforică* și *motivarea bazată pe simboluri* – și *intertextualitatea* ca tip specific de motivație care a relevat maniera în care referințele și conexiunile cu alte texte influențează semnificația și utilizarea UPSF. Pe parcursul istoriei, fiecare expresie figurativă a cunoscut o evoluție distinctă, și, în acest context, cercetarea lingvistică are sarcina nu doar de a identifica legăturile motivaționale productive, care afectează modul în care UPSF funcționează în discursul curent, ci și de a descrie adevărata etimologie și dezvoltare istorică a acestora.
7. *Forma internă a SCS* ca expresii figurative nu este altceva decât *imagea* care stă la baza organizării sensului semantic al expresiei. Imaginea formei interne constituie sursa motivației semantice și a conotației culturale a UPSF. Cheia de succes în procesul de

analiză a conținutului cultural al UPSF constă în descifrarea miturilor, arhetipurilor, simbolurilor, etaloanelor, ritualurilor etc. și, în sens mai larg, a modului de gândire și a stilului de viață al indivizilor în societate, precum și în interpretarea universalilor-cheie ale culturii.

3. STRUCTURILE COMPARATIVE STABILE CU ELEMENTUL „CA” ÎN LIMBILE ROMÂNĂ, RUSĂ ȘI GERMANĂ DREPT EXPRESIE A VIZIUNII ETNOLINGVISTICE ASUPRA LUMII

3.1. Specificul etnocultural al structurilor comparative stabile

Conceptualizarea categoriilor culturale își găsește întruchipare în limbajul natural, mai indicat, în unitățile sale lingvistice, în primul rând, prin conținutul lor asociativ și figurativ. Potrivit lui I. Evseev, în orice societate umană, cel mai complex și mai semnificativ sistem de comunicare este, bineînțeles, „limbajul articulat - limba naturală”, în special limba maternă, în care se transformă cele mai importante informații despre oameni și lumea înconjurătoare. [47, p. 297]. În opinia lui I.M. Secenov, tot ceea ce percepe omul prin simțuri și tot ceea ce este rezultatul activității sale cognitive, de la imagini integrale ale lumii până la trăsături și proprietăți individuale și impresii specifice fragmentate, poate fi combinat în conștiința omului în mod asociativ [214, p. 4]. În acest sens, I. Evseev susține că reprezentanții unei anumite comunități lingvistice formează, prin totalitatea acestor asociații, un fel de sistem - un „*cod al culturii*” - care își găsește expresia lingvistică în metafore uzuale, paremii și expresii frazeologice, dar cel mai pregnant se manifestă în comparațiile stabile, care servesc drept mijloc de cunoaștere empirică a realității extralingvistice și, în același timp, ca mijloc de evaluare a acesteia în imagini-standard (imagini-cheie) care sunt direct legate de condițiile de viață ale vorbitorilor unei limbi, de cultura, obiceiurile și tradițiile lor.

Consolidarea trăsăturilor asociative în semnificația structurilor comparative este un proces etnocultural și uneori nu se supune logicii bunului simț. Limbajul fixează doar o mică parte din numeroasele și variatele asociații stabilite prin actele de vorbire bazate pe juxtapunerea figurativă. Aceste asociații sunt supuse unei selecții în funcție de moravurile și obiceiurile oamenilor, de particularitățile culturii și istoriei lor. Potrivit cercetătoarei V.A. Maslova, *comparația* poate acționa ca un mijloc de cunoaștere a lumii, precum și un procedeu de fixare a rezultatelor acestei cunoașteri în cultură [200, p. 139].

După cum s-a menționat, specificul etnocultural al structurilor comparative stabile se regăsește atât la nivel de expresie, cât și la nivel de conținut. Din punct de vedere al exprimării, este vorba de prezența unor markeri culturali speciali, precum culturemele, realiile, regionalismele, arhaismele etc., care necesită un comentariu etimologic, cultural sau istoric, la descifrarea sau decodificarea acestor unități. Din punctul de vedere al conținutului, specificul etnocultural al structurilor comparative stabile se regăsește în baza figurativă și în conotațiile care o însoțesc și care redau toată bogăția imaginilor, deci, coloritul național al comparației.

Conotația, cum a fost menționat în primul capitol al studiului de față, o definim ca fiind totalitatea acelor informații, care exprimă atitudinea vorbitorului și a ascultătorului față de obiectele din lumea reală din care rezultă că această atitudine se bazează pe anumite cunoștințe despre lumea obiectivă, precum și pe percepția senzorială a obiectelor din această lume.

Imaginile care stau la baza comparațiilor stabile sunt, de cele mai multe ori, cunoscute unei anumite comunități lingvistice, deoarece reflectă viziunea și concepția specifică despre lume și pot să nu fie percepute în întregime de reprezentanții altui colectiv lingvistic. Aria culturală a unui anumit grup etnic conține întotdeauna o serie de elemente de natură stereotipică, de obicei, imperceptibile pentru vorbitorii altei culturi ce reprezintă lacune culturale. Toate aceste elemente se formează în procesul de socializare personală, în condiții naturale, socioculturale și istorice specifice, când o persoană începe să se identifice cu o anumită etnie sau cultură și să se conștientizeze ca făcând parte din acestea. Particularitatea dată poate fi explicată și prin faptul că diferite mentalități naționale pot percepe în mod diferit aceleași obiecte, fenomene și contexte.

Din cele menționate, în structurile comparative stabile, ca și în alte unități lingvistice reproductibile, este conceptualizată atât viziunea naivă asupra lumii, cât și participarea programată a acestor unități lingvistice la transmiterea reperelor și stereotipurilor culturii naționale din generație în generație. Alegerea etaloanelor sau a simbolurilor într-o viziune naivă asupra lumii este, de obicei, motivată. Această motivație depinde de caracteristicile întregului sistem conceptual și poate fi identificată, în unele cazuri, la nivelul tabloului lingvistic al lumii. Modelul de referință poate fi o persoană, un obiect, un animal, o plantă, un fenomen natural etc., care are legătură cu activitatea și experiența de viață a unei persoane, ceea ce permite observarea proprietăților, calităților, trăsăturilor de comportament și corelarea acestora cu stările, calitățile comportamentale ale altor persoane, proprietățile altor obiecte, stările naturii din jurul persoanei etc.

Tabloul al lumii reflectat în limbă este un fel de răspuns la nevoile practice ale omului, ca bază cognitivă necesară pentru adaptarea sa la lume. Egocentrismul pragmatic structurează activitățile astfel, încât acestea să fie aliniate, în mod optim, în câmpul cognitiv uman și să fie cât mai convenabile. Luând în considerare că tabloul conceptual al lumii și, odată cu el tabloul lingvistic al lumii se schimbă în timp, *comparațiile* dintre epoci diferite, chiar și din aceeași comunitate etnoculturală, sunt, de asemenea, diferite. În consecință, semnificația imaginilor se poate schimba, pot fi alese diferite modele de referință și pot apărea noi stereotipuri.

Pe lângă aceasta, ar trebui să se țină cont și de faptul că dacă semnificațiile tuturor structurilor comparative ar fi doar specifice din punct de vedere cultural, ar fi imposibil să se studieze diferențele culturale. Prin urmare, când se vorbește despre aspectul etnocultural al semnificațiilor unităților lingvistice, trebuie luate în considerare și proprietățile universale ale acestora. De exemplu, un fumător înrăit fumează în același mod în toate cele trei comunități lingvistice: comp.:

(germ.) *rauchen wie ein Schlot/Schornstein*; (rus.) *дымить как паровоз/труба* (dymit' kak parovoz/truba); (rom.) *a fuma ca o locomotivă*, însă în spațiul etnocultural românesc se poate fuma și *ca un turc* sau *ca un șarpe*. Cel care se simte bine într-o situație, se simte *ca peștele în apă*, precum și *câinii și pisicile* în toate cele trei comunități lingvistice sunt mereu în situație de conflict. Comp.: (rom) *a trăi precum câinele cu pisica*; (rus.) *жить как кошка с собакой*; (germ.) *wie Hund und Katze leben*. În exemplele prezentate predomină modele de referință universale pentru cele trei lingvoculturi. Cu toate acestea, este necesară o prudență sporită când se determină echivalența în relațiile dintre limbi.

Așadar, tabloul etnolingvistic al lumii este în strânsă legătură cu comparația, reprezentând una dintre modalitățile de creare și funcționare a acestuia. *Comparația* reflectă atât stereotipurile naționale mentale, cât și viziunea individuală asupra lumii înconjurătoare. Aceste unități lingvistice reproductibile se bazează pe imagini-etalon și stereotipuri formate în conștiință și reflectate în limba comunității etnoculturale.

3.2. Aspectul exterior al omului exprimat prin structurile comparative

în limbile română, rusă și germană: perspectiva etnolingvistică

Expresia arhicunoscută „omul este măsura tuturor lucrurilor” plasează ființa umană în centrul Universului, atribuind o importanță superioară tuturor celorlalte aspecte ale realității. Fiecare individ devine creatorul propriei sale realități, în funcție de abilitățile sale de gândire și cogniție, valorile adoptate și acțiunile întreprinse. În consecință, lumea însăși suferă o transformare constantă, influențată nu numai de caracteristicile sale intrinseci, ci și de modul în care este percepută subiectiv, în funcție de factori, precum cultură, experiență, credință și convingeri personale. Fiecare individ are propriile reprezentări unice ale lumii înconjurătoare, determinate de viziunea sa personală.

Din perspectiva paradigmei antropocentrice, omul cunoaște lumea prin conștientizarea sinelui, a activităților sale teoretice și subiective în cadrul acesteia. Numeroase confirmări lingvistice ale faptului că vedem lumea prin prisma omului sunt metaforele, precum: *fulgii de zăpadă dansează*, *cercei de mesteacăn*, *anii trec* etc.

Conștientizarea de sine, ca măsură a tuturor lucrurilor, îi dă omului dreptul de a crea în mintea sa ordinea antropocentrică a lucrurilor/universului, care poate fi cercetată științific. Această ordine, care există în mintea și conștiința omului, determină esența sa spirituală, motivele acțiunilor sale, ierarhia valorilor. Toate acestea pot fi înțelese prin studierea discursului unei persoane, a expresiilor pe care le folosește cel mai des, față de care are cel mai înalt nivel de empatie.

În prezent, ideea de antropocentrism al limbajului poate fi considerată universal recunoscută și chiar centrală, deoarece scopul analizei lingvistice nu mai poate fi considerat doar identificarea diverselor particularități ale sistemului lingvistic. Limba nu există decât în creierul individului uman, numai în suflet, numai în psihicul indivizilor sau al indivizilor care constituie o anumită comunitate lingvistică [159]. W. von Humboldt mai adaugă că cercetarea lingvistică nu constituie în sine scopul final, ci, împreună cu alte domenii, servește unui scop mai mareț de cunoaștere a umanității însăși și a relației sale cu tot ceea ce este vizibil și ascuns în jurul său [168].

În această ordine de idei, cu referire la „metodologia științelor culturii” și cercetarea lingvistică, E. Coșeriu susține că fundamentul teoretic al științelor culturii, preocupate de ceea ce *ce e creat de către om*, îl constituie cunoașterea originară. Prin *cunoaștere originară* în lingvistică cercetătorul înțelege cunoașterea intuitivă a vorbitorilor. În acest sens, științele culturii și, respectiv lingvistica, pot fi considerate exacte, căci omul are o siguranță în intuiție, care se suprapune cu realitatea și trebuie ulterior „verificată” și modelată metodologic. Potrivit autorului, domeniul culturii admite doar abordări finaliste, deoarece faptele culturale nu au „cauze” în sens naturalist, adică nu au cauze externe libertății, activităților și creațiilor libere ale omului. Astfel, întrebarea pe care ar trebui să ne-o punem este *pentru ce și cu ce finalitate* se produc cercetările lingvistice. Această abordare, potrivit cercetătorului, corespunde lumii libertății și ar trebui să fie aplicată atât limbajului, cât și tuturor formelor culturii, precum mitul, arta, religia, știința și filozofia, toate acestea fiind determinate în sens finalist [27, p. 90-91].

Potrivit lui E. Coșeriu, „lingvistica interpretată ca o autentică știință a culturii, coerentă în toate aspectele sale, reprezintă sarcina prezentului și a viitorului” [29, p 80]. Astfel, *limba* este considerată singurul mijloc care ne poate ajuta să pătrundem în adâncul mentalității, pentru că ea definește modul în care este conceptualizată și organizată lumea într-o cultură. Prin *mentalitate* înțelegem un anumit mod de gândire, un complex de abilități mentale și atitudini spirituale inerente unui individ sau unui grup social. Această perspectivă susținută de savantul E. Coșeriu subliniază importanța limbii în formarea și înțelegerea lumii noastre. Savantul sugerează că limba noastră este prima cale prin care percepem și definim realitatea, iar apoi putem discuta și analiza lucrurile, chiar și să le denumim altfel. Cu toate acestea, limba noastră maternă reprezintă baza noastră primară de înțelegere a lumii. Coșeriu observă, de asemenea, faptul că vorbitorii altor limbi pot înțelege aceleași concepte, dar nu înseamnă că ei greșesc, ci că fiecare limbă oferă o perspectivă unică asupra universului și ordonează lumea într-un mod specific. Astfel, limba română reprezintă un model universal de înțelegere a lumii pe care comunitatea română îl oferă tuturor celorlalte comunități actuale și viitoare. [33, p. 4].

În procesul de formare a unei noi paradigme științifice, a fost emisă teza: „Lumea este totalitatea faptelor, nu a obiectelor (lucrurilor)” [104, p. 101]. *Limba* a fost treptat reorientată către

un fapt, un eveniment, iar subiectul vorbitor a devenit punctul central al preocupărilor lingviștilor din perspectiva științelor cognitive. Noua paradigmă implică noi atitudini și obiective ale cercetării lingvistice, noi concepte-cheie și metodologii. Paradigma antropocentrică a schimbat modalitățile de configurare a subiectului cercetării lingvistice, a transformat însuși modul de selectare a principiilor generale și a metodelor de cercetare și a dat naștere mai multor metalimbaje alternative de descriere lingvistică.

Astfel, paradigma antropocentrică plasează *omul* pe primul loc, iar *limbajul* este considerat principala caracteristică constitutivă a omului, componenta sa cea mai importantă. Intellectul uman, ca și omul însuși, este de neconceput fără limbaj și fără capacitatea lingvistică, ca abilitate de a genera și a percepe vorbirea. Dacă limbajul nu ar fi pătruns în toate procesele de gândire, dacă nu ar fi fost capabil să creeze noi spații mentale, omul nu ar fi trecut dincolo de ceea ce este în mod direct observabil. Textul creat de om reflectă mișcarea gândirii umane, construiește lumi potențiale prin surprinderea dinamicii gândirii și a modurilor în care aceasta este reprezentată prin intermediul limbajului/ discursului/unităților lingvistice.

Principalele direcții ale lingvisticii moderne ce se formează în cadrul acestei paradigme sunt lingvistica cognitivă, etnolingvistica și lingvoculturologia, care ar trebui să fie axate pe factorul cultural al limbii și pe factorul lingvistic al omului.

Dacă lingvistica cognitivă, împreună cu psihologia cognitivă și sociologia cognitivă, încearcă să răspundă la întrebările: cum este organizată, în principiu, conștiința umană; cum cunoaște un individ lumea; ce informații despre lume devin cunoștințe; cum se creează spațiile mentale, atunci toată atenția în studiile etnolingvistice este acordată individului, culturii și limbii sale, aici fiind nevoie de răspuns la multe întrebări, printre care următoarele: cum percepe omul lumea; care este rolul metaforei și al simbolului în cultură; care este rolul frazeologiei păstrată în limbă de secole, în reprezentarea culturii; de ce sunt acestea atât de necesare pentru om?

În acest context, *comparația*, ca unitate lingvistică cu formă stabilă, ocupă un loc deosebit de important, deoarece este una dintre modalitățile de reflectare a imaginii lingvistice asupra lumii a unui individ și a unei întregi națiuni, dar și o cheie de acces la conștiința națională.

În cadrul cercetării structurilor comparative cu elementul „ca”, din perspectivă contrastiv-tipologică și etnolingvistică, pornind de la clasificarea universaliiilor realizată de E. Coșeiu (1. universalitatea conceptuală sau universalitatea ca *posibilitate*; 2. universalitatea esențială sau universalitatea ca *necesitate rațională*; 3. universalitatea ca *generalitate istorică* sau *empirică*) și axându-ne pe afirmația savantului conform căreia orice lingvistică admite în mod explicit sau implicit universalii, cel puțin de un anumit tip [26, p. 73-75], înțelegem că, în principiu, toate faptele și entitățile existente în orice limbă sunt universalii ca posibilitate, cu atât mai mult când punem în discuție conceptele universale existențiale. În același timp, având în vedere că, de fapt,

cultura este, printre altele, un obiect al istoriei, universalitatea ca *generalitate istorică* sau *empirică* facilitează procesul de comparare și, respectiv, o înțelegere mai profundă a culturilor *particulare* în cadrul unei culturi *universale*.

În contextul abordării comparative a categoriilor de universalitate, A. Wierzbicka sugerează că adevărata natură a înțelegerii umane se bazează pe un cod universal congenital, așa-numitul – «алфавит человеческих мыслей» („alfabetul gândurilor umane”) – care oferă „cheia” pentru a înțelege alți oameni și alte culturi. Potrivit savantei, cheia succesului în acest sens constă în identificarea universalilor lexicale, adică a conceptelor lexicalizate în toate limbile lumii [164, p. 189-204]. Conform cercetătoarei, ceea ce este important de luat în considerare este faptul că limbile și modurile de gândire reflectate în ele reprezintă atât diferențe, cât și asemănări profunde; că studiul diversității poate conduce la descoperirea universalilor și că unele ipoteze despre universalii sunt indispensabile pentru studiul diversității, precum și că ipotezele despre universalii conceptuale trebuie verificate și revizuite ca răspuns la constatările empirice care apar din investigațiile sistematice interlingvistice. De fapt, nu există niciun conflict între un interes pentru universalii lingvistice și conceptuale, pe de o parte, și un interes pentru diversitatea sistemelor de limbă și cultură, pe de altă parte. Dimpotrivă, pentru a-și atinge scopul, aceste două interese trebuie să meargă mână în mână [125, p. 23].

Astfel, afirmația lingvistei privind universalii nu exclude specificul național înglobat în multiple noțiuni din domeniul de cercetare în cauză, reflectat în unitățile lingvistice, în special, în structurile comparative stabile în limbile română, rusă și germană. Structurile comparative abordate reprezintă, în esență, generalizarea unor experiențe și cunoștințe umane seculare, iar interpretarea lor în fiecare dintre cele trei limbi ține cont de factori precum: amplasarea geografică, climă, condițiile naturale, istorie, structură socială, credințe, tradiții, mod de viață etc. În procesul de analiză a structurilor discutate s-a luat în considerare și factorul spațiu-timp, care își lasă amprenta asupra configurării și interpretării unităților lexicale abordate.

L.A. Lebedeva, luând în considerare semantica așa-numitei *părții stângi* a structurii binare a comparației stabile cu elementul „ca” (comparatul + baza comparației), a identificat 16 „câmpuri ideografice”: „aspect”, „calități fizice”, „stări fiziologice”, „acțiuni fizice”, „mișcare”, „stare de nemișcare”, „trăsături de caracter, calități morale”, „aptitudini, abilități”, „comportament, capacitatea de a se comporta în societate”, „relații între oameni”, „gânduri, sentimente, percepții” etc., după care au fost clasificate structurile comparative stabile, folosite pentru caracterizarea unei persoane [191, p. 132]. Considerăm că numărul câmpurilor denotă complexitatea și multitudinea caracteristicilor lingvistice ale omului. Existența a cel puțin patru dimensiuni diferite în care se regăsește omul: biologică, mentală, socială și cosmică, îl definesc ca individ, ca personalitate. În acest sens, cu certitudine împărtășim viziunile cercetătorilor, care consideră că individualitatea

unei persoane, personalitatea sa unică este asociată, în primul rând, cu aspectul său exterior particular, cu înfățișarea sa [280, p. 715].

Descrierea figurativă a aspectului fizic al unei persoane este cunoscută ca fiind dată în normele și regulile care există într-o cultură sau alta. Prin urmare, cunoașterea de sine, conștientizarea de sine ca individ sau ca figură ar trebui să se bazeze pe un principiu cu caracter dialogic. Ființa umană este cognoscibilă prin activitatea semiotică, care presupune existența „celuilalt” (în acest caz, prin celălalt înțelegem o altă cultură). Aceasta se exprimă doar pentru că există un „altul” capabil să o perceapă.

Astfel, din perspectiva tipologiei culturale, a mentalității naționale în perceperea frumosului și a imperfecțiunilor exterioare, descrierea contrastiv-tipologică din perspectiva etnolingvistică a structurilor comparative cu elementul „ca” devine deosebit de valoroasă, deoarece permite să surprindem imaginile-etalon, simbolurile și stereotipurile culturii și să prezentăm aria conotativă a limbii în toată diversitatea ei.

Luând în considerare imaginea-etalon (comparantul), care reprezintă *partea dreaptă* a structurii comparative cu elementul „ca”, printre cele mai importante „*câmpuri lexicale*” din care sunt selectate obiectele de comparație, I. Coteanu a enumerat imaginile-etalon într-o ordine ce corespunde aproximativ frecvenței de selecție:

- *regnul vegetal* (flori, fructe, plante);
- *regnul animal* (animale domestice și sălbatice, păsări);
- *obiecte de uz casnic și produse alimentare*;
- *natura* (cer, pământ, lună, soare, stele);
- *metale și pietre prețioase* [34, p. 141].

În opinia lui I. Evseev, particularitatea unor limbaje culturale constă în faptul că, deși unitățile lor lingvistice se referă la anumite domenii ale activității umane sau la anumite aspecte ale naturii, ele totuși semnifică sau transmit sensuri diferite față de reprezentarea directă a obiectului în cauză. Această idee devine mai clară și mai concretă atunci când explorăm câteva dintre cele mai relevante coduri folosite în cultura română și în cultura universală. „Câmpurile lexicale” menționate anterior conform lui I. Coteanu sunt denumite de I. Evseev „coduri culturale”:

➤ Codul animal (limbajul zoomorf);	➤ Limbajul meteorologic;
➤ Codul vegetal;	➤ Codul astral;
➤ Codul cromatic (limbajul culorilor);	➤ Codul geografic;
➤ Limbajul metalelor;	➤ Limbajul somatic;
➤ Limbajul pietrelor prețioase;	➤ Codul instrumental;
➤ Limbajul elementelor naturii;	➤ Limbajul simbolic al numerelor;

- Limbajul formelor geometrice;
- Limbajul muzicii [47, p. 301-308].
- Limbajul literelor;

Optând pentru clasificarea noțională a structurilor comparative ca UPSF, ne-am propus să oglindim caracterul sistemic al lexicului figurativ (structurile comparative stabile cu elementul „ca”) și să realizăm ordonarea lui într-un câmp tematic și cinci câmpuri semantice. Aceste unități lingvistice au fost abordate din perspectivă onomasiologică. Pentru a realiza studiul de față, nu am pornit de la expresia comparativă în parte, ci de la noțiunea exprimată de această unitate lingvistică.

Cele mai elocvente diferențe au fost evidențiate în cadrul analizei de conținut calitative a structurilor comparative cu elementul „ca”, ce formează câmpul tematic „Aspectul exterior al omului”. Acesta din urmă cuprinde câmpurile semantice: „impresia generală privind aspectul exterior al omului”, „vestimentația”, „statura omului”, „capul”, „părul”. Intenționat au fost excluse câteva câmpuri semantice din descrierea etnolingvistică a unităților comparative stabile din câmpul tematic „Aspectul exterior al omului”, deoarece unitățile comparative care le constituie fie s-au dovedit insuficient de numeroase în limbile comparate, fie au fost complet absente în una dintre ele.

Corpusul studiului de față cuprinde 407 structuri comparative cu elementul „ca” referitoare la descrierea aspectului fizic al unei persoane în limbile română [132 (32,4%)], rusă [149 (36,6%)] și germană [126 (31,0%)], fiind constituit pe baza mai multor surse: dicționare de specialitate bilingve sau monolingve, frazeologice, de expresii și locuțiuni; corpusul computațional de referință pentru limba română contemporană [403]; corpusul digital național al limbii ruse [408]; corpusul digital național al limbii germane [404]. Au fost excerptate exemple din literatura artistică, din mass-media, făcându-se apel și la ideile expuse în diverse articole și studii ale cercetătorilor St. Dumistrăcel, Th. Hristea, Gh. Colțun, Cr. Munteanu, L. Zbanț, V. Molea, V.M. Ogolițev, L.A. Lebedeva, V.A. Maslova, W. Fleischer ș.a.

Vocabularul unei limbi, după cum a fost menționat, este considerat „oglină a culturii” și a realității înconjurătoare, astfel funcționarea limbii ca sistem lexico-semantic este determinată de caracterul sistemic al tabloului lumii. În această ordine de idei, studiul de față relevă o reprezentare, fie și parțială, a viziunii conceptuale asupra lumii, exprimată prin mijloace lexicale (structurile comparative cu elementul „ca”) în limbile română, rusă și germană. Structurile comparative analizate în cadrul acestei cercetări sunt însoțite de comentarii etnolingvistice și bazate pe o serie de lucrări științifice. Aceste comentarii oferă informații despre conotațiile culturale ale SC în limbile română, rusă și germană, care ajută la interpretarea unităților respective și, astfel, la completarea lacunelor culturale și lingvistice. Comentariul etnolingvistic expus în continuare

facilitează comunicarea interculturală și ajută la formarea cunoștințelor de bază necesare pentru a înțelege semnificațiile structurilor comparative (SC).

3.2.1. Câmpul semantic „Impresia generală privind aspectul exterior al omului”

Conceptul de frumusețe umană este strâns legat de aspectul fizic și estetic al individului. În viziunea societății, frumusețea fizică reprezintă o caracteristică atractivă și plăcută a unei persoane, care este percepută prin trăsături armonioase, proporții echilibrate și îngrijire personală. Această percepție variază în funcție de cultură, timp și context social, dar în general, frumusețea fizică este asociată cu simetrie facială, ten sănătos, păr strălucitor și îngrijit, ochi expresivi și o postură plină de încredere.

Frumusețea estetică umană are o influență semnificativă asupra încrederii în sine și asupra relațiilor interpersonale. Oamenii adesea aspiră să își îmbunătățească aspectul fizic prin diferite mijloace, cum ar fi îngrijirea pielii, machiajul, coafura și îmbrăcămintea. Standardele de frumusețe se schimbă de-a lungul timpului și în funcție de diferite culturi, dar dorința de a arăta bine și de a fi perceput ca frumos rămâne constantă în societate.

În ciuda diversității conceptelor individuale de frumusețe, aceasta continuă să joace un rol semnificativ în modul în care ne percepem pe noi înșine și pe ceilalți, având un impact puternic asupra atitudinilor și interacțiunilor noastre sociale. Spre frumusețe omul tinde ca spre un ideal. În numele frumuseții s-au clădit cetăți și opere de artă nemuritoare, creăm și astăzi tot ceea ce e minunat, întru frumusețe trăim și visăm.

Câmpul semantic „impresia generală privind aspectul exterior al omului”, prezentat în *tabelele 3.1-3* constituie cca 37.6% din numărul total de SC din întregul eșantion, cu un accent mai pronunțat pe limba română (14%).

Tabelul 3.1. CS Impresia generală privind aspectul exterior al omului: SC cu elementul „ca” în limba română

Câmpul lexico-semantic	Structurile comparative cu elementul „ca” din sursele: 249; 251, 262, 256, 405, 403		Ponderea (%)
Personaje religioase, folclorice și mitologice	<ul style="list-style-type: none"> - ca o zână; - ca o crăiasă; - ca o prințesă; - ca/precum (Ileana) Cosânzeana; - ca o zeiță; - ca un zeu; 	<ul style="list-style-type: none"> - ca un înger; - ca Apollo (Apollon) frumos; - ca dracul /ca michiduța de urât; - ca Esop de urât; - ca Baba Hârca; - ca Baba Cloanța; 	20.7
Regnul vegetal, fitonime	<ul style="list-style-type: none"> - ca o floare; - ca o garoafă; - ca un trandafir; - ca un bujor; - ca floarea albă de cireș; 	<ul style="list-style-type: none"> - precum crinul; - ca un brad/ ca bradul (despre flăcăi); - ca un harbuz (sănătos, frumos); - ca un pepene gras; 	15.5
Regnul animal, zoonime	<ul style="list-style-type: none"> - ca o lebdă; - ca o căprioară; 	<ul style="list-style-type: none"> - ca un pui de bogdaproste; - ca un țânțar (slab); 	17.2

Câmpul lexico-semantic	Structurile comparative cu elementul „ca” din sursele: 249; 251, 262, 256, 405, 403		Ponderea (%)
	- ca porcul; - ca o scroafă; - ca o găină plouată;	- a fi gras ca un țăntar; - a ieși ca ogarul (precum câinele) din iarnă; - a umbla ca mielul / oaia orbului;	
Obiecte create de om	- ca o icoană; - ca o păpușă; - a arata ca scos din raclă (sicriu); - ca o cobză; - ca gratia; - ca târnul;	- ca un băț slab; - ca o scândură; - ca toacă uscat; - ca un butoi gras; - ca o sorcova (a arăta caraghios); - ca varul palid;	20.7
Noțiuni temporale	- ca o zi senină; - ca noaptea;	- ca o zi de primăvară;	5.2
Fenomene / obiecte ale naturii	- ca o stea; - ca boarea luminii; - ca o rază de soare;	- ca soarele; - ca luna;	8.6
Noțiuni abstracte	- ca taină; - ca iubire; - ca păcatul;	- ca moartea; - ca foamea;	8.6
Statut social (membri ai altor etnii / profesii)	- ca o babă turcească (zbârcit la față): „Omul spân, cu obraz de babă turcească, rămase afară” (Cezar Petrescu);		1.7
Corpul uman (diferite stări / părți ale corpului)	- ca muribundul.		1.7

Sursa: elaborat de autor

Conform estimărilor cantitative ale frecvenței utilizării structurilor comparative prin care se caracterizează impresia generală privind aspectul exterior al omului în limba română, exprimate prin ponderea acestora după câmpul lexico-semantic, se constată predominarea evidentă a expresiilor aferente câmpurilor – „obiecte create de om” și „personaje religioase, folclorice și mitologice” (mai mult de 1/3 din totalul structurilor comparative analizate), urmat de structurile comparative aferente regnului vegetal (fitonime) și a celui animal (zoonime), fiecare dintre care dețin ponderi sub 1/5 din totalul structurilor comparative (figura 3.1). Acest fapt confirmă, în primul rând, perspectiva existențială a individului din spațiul lingvistic românesc, deoarece atunci când își descrie aspectul fizic, omul se compară sau compară semenii săi, inițial, cu obiectele pe care le-a creat el însuși, după care se asociază cu mediul în care-și petrece existența și cu vietățile care îl ajută sau îl împiedică să-și trăiască frumos viața.

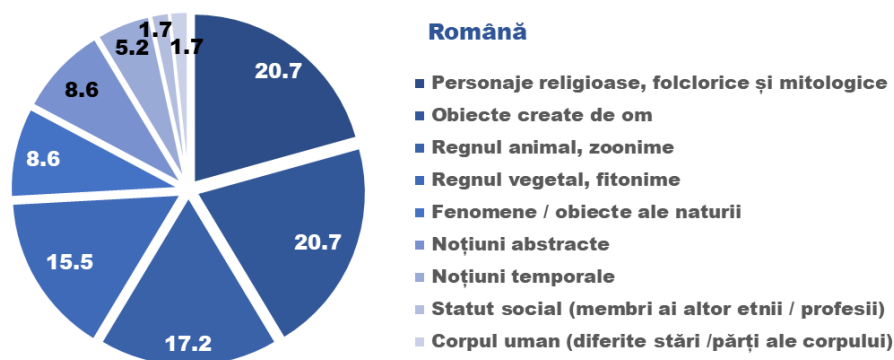

Figura 3.1. Structura CS Impresia generală privind aspectul exterior al omului după imaginea-etalon în SC cu elementul „ca” în limba română

Sursa: elaborat de autor

La fel, în limba română, o intensitate suficient de mare de utilizare în vederea caracterizării aspectului exterior al omului revine și structurilor comparative cu elementul „ca”, cuprinse în câmpul lexico-semantic „personaje religioase, folclorice și mitologice”, cu cca 20.7% din numărul total de structuri comparative analizate, ceea ce poate fi explicat prin atitudinea destul de atentă a omului față de latura spirituală a existenței sale și cea privind perceperea și interpretarea pseudorealului mitologic.

Tabelul 3.2. CS Impresia generală privind aspectul exterior al omului: SC cu elementul „ca” în limba rusă

Câmpul lexico-semantic	Structurile comparative cu elementul „ca” din sursele: 275, 278, 279, 280, 281, 408		Ponderea (%)
Personaje religioase, folclorice și mitologice	- как ангел / ангелочек; - как бог / боги; - как херувимчик; - как Мадонна; - как Венера; - как Афродита;	- как Василиса Прекрасная; - как баба-яга; - как ведьма; - как Аполлон (Бельведерский); - как Геракл;	26,6
Regnul vegetal, fitonime	- как цветок; - как роза;	- как розан; - как маков цвет;	9,5
Regnul animal, zoonime	- как лебедь; - как лебёдушка;	- как/словно пава;	7,1
Obiecte create de om	- как картинка; - как куколка; - как матрёшка; - как мел;	- как полотно; - как стена; - как доска;	16,7
Alimente	- как кровь с молоком; - как пышка/булочка;	- как колбаска	7,1
Fenomene / obiecte ale naturii	- как солнце; - как лучик солнца; - как утренняя заря; - как весна;	- как луна; - как зима; - как снежинка;	16,7
Noțiuni abstracte	- как смерть;	- как смертный грех;	4,8
Noțiuni temporale	- как ночь;	-	2,4

Câmpul lexico-semantic	Structurile comparative cu elementul „ca” din sursele: 275, 278, 279, 280, 281, 408		Ponderea (%)
Statut social (membri ai altor etnii / profesii)	- как невеста;	- как бедный родственник;	4,8
Corpul uman (diferite stări /părți ale corpului)	- как покойник;	- как мертвец.	4,8

Sursa: elaborat de autor

Conștiința omului din mediul rusesc, în încercarea de a surprinde aspectul exterior al omului prin structurile comparative cu elementul „ca”, s-a axat inițial pe comparații și asocieri cu personajele religioase, folclorice și mitologice, care reprezintă o cotă ce depășește 1/5 parte din totalitatea structurilor comparative, analizate după câmpul lexico-semantic (figura 3.2).

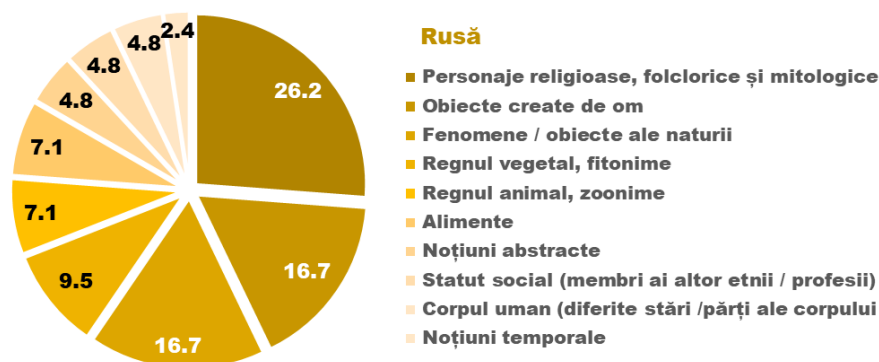

Figura 3.2. Structura CS Impresia generală privind aspectul exterior al omului după imaginea-etalon în SC cu elementul „ca” în limba rusă

Sursa: elaborat de autor

Precum și în cazul limbii române, în limba rusă o atenție deosebită este acordată aspectului existențial al omului, reflectat în SC din câmpul lexico-semantic „obiectele create de om”, iar cota structurilor comparative cu elementul „ca”, aferente acestui CLS, utilizate pentru descrierea aspectului exterior al omului, depășește 1/6 din numărul total al structurilor analizate.

Tabelul 3.3. CS Impresia generală privind aspectul exterior al omului: SC cu elementul „ca” în limba germană

Câmpul lexico-semantic	Structurile comparative cu elementul „ca” din sursele: 247, 259, 261, 404	Ponderea (%)
Personaje religioase, folclorice și mitologice	<ul style="list-style-type: none"> - wie ein junger Gott (schön) aussehen (a arăta ca un zeu tânăr); - wie ein Engel/ Posaunenengel aussehen (a arăta ca un înger); - wie Göttin schön sein (frumoasă ca o zeiță); - wie Aphrodite (Venus) (frumoasă ca Afrodita); - wie die Sünde schön sein (frumos /frumoasă ca păcatul); - wie der Teufel schön sein (seducător de frumoasă / frumos ca dracul); - wie Apollo (Apollon) schön aussehen (frumos ca Apollon); - wie der Teufel hässlich (urât ca dracul); - wie die Sünde hässlich (ca păcatul urât); - wie ein Stollentroll (ca un troll); - wie eine (alte) Hexe (ca o vrăjitoare bătrână); - wie das Leiden Christi (ca suferința lui Hristos); 	20,3

Câmpul lexico-semantic	Structurile comparative cu elementul „ca” din sursele: 247, 259, 261, 404	Ponderea (%)
Regnul vegetal, fitonime	<ul style="list-style-type: none"> - wie eine Blume (ca o floare); - wie eine Rose(ca un trandafir); - wie eine Lilie (ca un crin); - wie eine Tanne schlank sein (a fi subțire ca un pin/ a fi foarte subțire); - wie ein Kaktus (nebărbierit ca un cactus); 	8,5
Regnul animal, zoonime	<ul style="list-style-type: none"> - wie ein Pfingstochse geputzt / herausgeputzt / geschmückt / aufgemacht sein (ca un bou de Rusalii a arăta /a fi îmbrăcat / împodobit); - wie Sau aussehen (a arăta ca un porc); - wie ein Rabe häßlich (urât ca un corb); - wie eine Flunder platt sein (a fi plat ca o cambulă, a fi slab urât/ cu pieptul plat); - wie eine Eule verschlafen/ häßlich / ungepflegt aussehen (arată ca o bufniță somnoroasă, urâtă și neîngrijită); 	8,5
Obiecte create de om	<ul style="list-style-type: none"> - wie eine Ansichtskarte (ca o carte poștală); - wie im/aus dem Bilderbuch (ca din carte frumos) - wie eine Gerte schlank sein (a fi foarte subțire / slab); - wie die Wand blaß/kränklich (wie an die gepisst/gepinkelt; - wie ein Schrank / Kleiderschrank sein (fi ca un dulap/despre un bărbat înalt, puternic, cu umeri largi); - wie ein nasser Waschlappen (ca o cârpă umedă); - wie eine Spindel dünn sein (a fi slab ca un fus) - wie ein Strich dünn (slab / subțire ca o linie); - wie ein Fass dick (gras ca un butoi); - wie eine Vogelscheuche aussehen (a arăta ca o sperietoare / degradat / neglijat); - lang wie eine Erntegabel (ca o furcă pentru recoltă); 	18,6
Alimente	<ul style="list-style-type: none"> - wie ein Honigkuchenpferd strahlen (a arăta ca turtă cu miere in forma de cal); - wie Milch und Blut aussehen (a arăta frumos, sănătos ca sânge cu lapte); - wie aus dem Ei gepellt sein (foarte îngrijit; nou, atractiv ca și cum ar fi fost decojit din ou); - wie eine Presswurst aussehen (a arăta ca un cârnaț presat); - wie Braunbier und / mit Spucke (ca berea brună și / sau scuipatul); - wie ein Pfannkuchen (foarte gras ca o gogoasă); - wie ein Pfannkuchen platt sein (fi plat ca o clătită despre o femeie cu sânii plați); 	11,9
Fenomene / obiecte ale naturii	<ul style="list-style-type: none"> - wie ein Stern; - wie die Sonne; - wie das Mondlicht; - wie drei/sieben Tage Regenwetter aussehen (a arăta ca după trei / șapte zile de vreme ploioasă). 	6,8
Noțiuni abstracte	<ul style="list-style-type: none"> - wie das blühende Leben aussehen (a arăta ca o viață înfloritoare); - wie einst im Mai fühlen/aussehen (ca altădată tânăr în mai); - wie ein Stück Malheur aussehen (a arăta ca o bucată de mizerie); - wie das leibhaftige Elend (ca mizeria întruchipată); - wie ein Stück Elend aussehen (a arăta ca o bucată de mizerie); 	10,2

Câmpul lexico-semantic	Structurile comparative cu elementul „ca” din sursele: 247, 259, 261, 404	Ponderea (%)
	- wie der Tod (von Basel/Warschau) (a arată ca moartea din Basel/Warsaw foarte jalnic și bolnav).	
Noțiuni temporale	- wie der junge Morgen /Tag (a fi frumos ca o dimineață tânără / zi nouă); - wie drei Tage Regenwetter aussehen; - wie sieben Tage Regenwetter aussehen (a arăta ca după trei / șapte zile de vreme ploioasă = a avea un aspect posomorât / nemulțumit, a arăta trist, ursuz); - wie die Nacht hässlich sein (urât(ă) ca noaptea);	6,8
Corpul uman (dierite stări /părți ale corpului	- wie eine lebende Leiche (ca un cadavru viu, a arăta palid); - wie eine Leiche auf Urlaub (Varianta macabră a „cadavrului în concediu” este un produs al limbajului soldaților din cele două războaie mondiale.); - wie ein lebender/wandelnder Leichnam; (a arăta palid de moarte / mizerabil); - wie das Wasserleiche (a arăta ca un înecat); - wie ein Struwwelpeter aussehen (neîngrejit).	8,5

Sursa: elaborat de autor

Ordonarea în descrescere a cotelor structurilor comparative cu elementul „ca”, folosite în limba germană în scopul descrierii impresiei generale privind aspectul exterior al omului, sugerează o distribuție moderat uniformă a SC după câmpul lexico-semantic, în care dincolo de predominarea asocierilor cu personajele religioase, folclorice și mitologice și obiectele create de om (cu cca 20.3% și respectiv 18.6%), valabilă și pentru limbile română și rusă, ies în evidență comparațiile aferente grupurilor de alimente (cca 11.9%) și noțiunilor abstracte (cca 10.2%). În aceste împrejurări, spre deosebire de situația limbilor română și rusă, descrierea aspectului exterior al omului prin structuri comparative cu elementul „ca” se realizează prin caracteristici specifice regnului vegetal și al celui animal într-o proporție mai mică, redată prin a câte 8.5% din cazuri pentru fiecare câmp (figura 3.3). Prin urmare, se constată o diversitate mai mare a structurilor comparative cu elementul „ca” în mediul germanofon, asociat unui sistem mai flexibil de comparații.

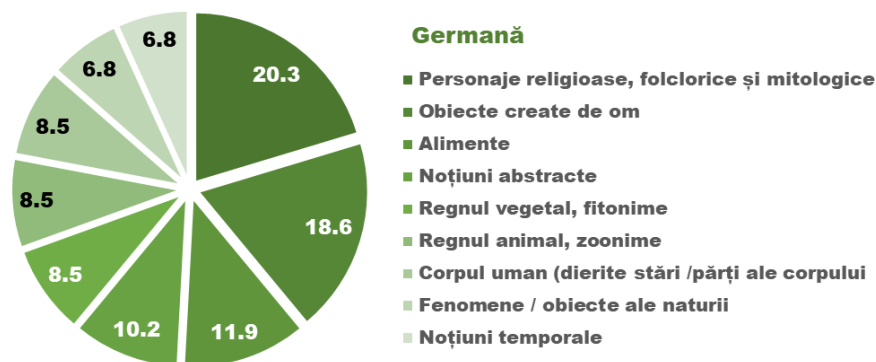

Figura 3.3. Structura CS Impresia generală privind aspectul exterior al omului după imaginea-etalon în SC cu elementul „ca” în limba germană

Sursa: elaborat de autor

Câmpul semantic (CS) „impresia generală privind aspectul exterior al omului” cuprinde structurile comparative cu elementul „ca”, în care baza comparației este reprezentată, implicit sau explicit, de adjective cu semantica evaluativă generală de „frumos” în opoziție „urât”. Verbele „a arăta” în română, „aussehen” (a arăta) în germană și, respectiv, «выглядеть» în rusă, sunt adesea folosite ca element de referință în SC care reprezintă o caracteristică generală a aspectului unei persoane.

Analiza semantică a comparantului drept imagine-etalon în SC în cauză, bazată pe trăsături contextuale, a permis distingerea a 12 câmpuri lexico-semantică principale:

1. Personaje religioase, folclorice și mitologice;
2. Sărbătoare /festivitate;
3. Regnul vegetal, fitonime;
4. Regnul animal, zoonime;
5. Obiecte create de om;
6. Alimente;
7. Substanțe/materiale;
8. Fenomene/obiecte ale naturii;
9. Noțiuni temporale;
10. Noțiuni abstracte;
11. Statut social (membri ai altor etnii / profesii);
12. Corpul uman (diferite stări /părți ale corpului).

Analiza structurilor comparative din câmpul semantic „impresia generală privind aspectul exterior al omului” a fost efectuată, pornind de la ideea că pe fundalul asemănarilor se proiectează mai bine deosebiriile. În acest context, vom considera la început stabilirea asemănarilor, adică aspectelor comune ale celor trei limbi, apoi vom scoate în evidență deosebiriile, adică specificul etnocultural al unităților respective în limbile română, rusă și germană.

Câmpul lexico-semantic, raportat la reprezentările religioase, folclorice și mitologice, s-a dovedit a fi cel mai numeros și, în același timp, reprezentativ, în toate cele trei limbi, ceea ce poate fi explicat prin faptul că pentru toate etniile, în special pentru etnia slavă, o sursă culturală importantă privind viziunea lingvistică asupra lumii a fost creștinismul cu teosofia, atitudinile și ritualurile sale. Viziunea religioasă asupra lumii, o perioadă îndelungată, a servit drept dominantă în căutarea sensului spiritual și moral și al vieții pământești, încât a intrat în „sângele poporului” și, în consecință, reprezintă subiectul abordat în limbile supuse analizei.

Frumusețea, ca ideal uman, a fost timp îndelungat și mai este considerată un indicator esențial al dezvoltării civilizației. Omul, de la începutul devenirii sale sociale, a trăit bucuria de a

descoperi frumusețea în natură, în semenii săi, în sine și, mai ales, în Dumnezeu, care le cuprinde pe toate acestea. Din antichitate, oamenii au simțit prezența și relevanța frumuseții, i-au apreciat pe cei frumoși, sperând, totodată, să ajungă printre ei. În mitologia multor popoare antice, întruchiparea perfecțiunii sunt zeii înzestrați cu atributul de a patrona frumusețea. Întruchipări ale frumuseții la grecii antici sunt Afrodita, Narcis, la romani - Venus, la germani – Freyja, la popoarele slave – Balder și Lada, zeița dragostei, primăverii, armoniei și frumuseții, este considerată una dintre cele mai importante zeițe din panteonul păgân.

Idealul frumosului pentru oameni, cei mai mulți dintre ei fiind credincioși, era Dumnezeu. Valoarea lui Dumnezeu, din momentul creștinării, a fost și rămâne a fi necondiționată, încât El reprezintă un simbol al puterii cerești și întruchipează nu doar frumosul, ci și adevărul etern. În fața lui Dumnezeu individul apărea ca o ființă slabă, străduindu-se să devină chipul și asemănarea lui. Cugetarea teologică îl definește pe Dumnezeu ca fiind frumusețea absolută, frumusețea pură și prezenta frumosul ca fiind unul dintre numele lui Dumnezeu. Ca urmare, frumosul este etern, imuabil, omniprezent, supra-esențial, supranațional, atotcuprinzător și incognoscibil [35, p. 148.]. Sfântul Grigorie de Nazianz subliniază că Dumnezeu este frumusețe, dar această frumusețe depășește orice înțelegere umană a frumuseții. Aceasta reflectă transcendența și înaltul nivel al divinității care nu poate fi limitat de noțiunile noastre terestre de frumusețe [348]. Fericitul Augustin merge chiar mai departe, sugerând că frumusețea nu este doar un atribut al lui Dumnezeu, ci esența Lui însuși. Aceasta sugerează că Dumnezeu nu numai posedă frumusețea, ci este frumusețea însăși. Ideea că tot ce este bun și frumos vine din El și este înrudit cu El, reafirmă legătura profundă dintre frumusețe, bine și divinitate [4, p. 89.].

Toate aceste interpretări subliniază că frumusețea, din perspectiva teologică, reflectă profunzimea, armonia și perfecțiunea divină, fiind legată intim de esența lui Dumnezeu și de ordinea spirituală a lumii și, în același timp, o calitate estetică supremă. În multe culturi și tradiții, zeii sunt adesea considerați ființe perfecte și estetic superioare, așadar comparația cu zeul sau Dumnezeu devine un mod sugestiv de a descrie frumusețea uluitoare a cuiva sau a ceva.

Comp.: (rom.) „[...] așa cum zicea cerșetorul blând și demn și **frumos ca Dumnezeu** pe străzile copilăriei care m-a învățat să vorbesc și să tac. [...]” [305].

Comp.: (rus.) «Находили, что я красив, как бог. Старый князь меня на руках носил.»» (Mă considerau **frumos ca un Dumnezeu**. Bătrânul principe mă purta pe brațe.) [398].

Comp.: (germ.) „Als ich in Uniform auf der „Petropolis” spazierenging, fühlte ich mich **wie ein junger Gott**”. (Când m-am plimbat pe „Petropolis” în uniformă, m-am simțit **ca un tânăr zeu**) [329, p. 73].

Lumea, fiind un ansamblu unitar și armonios al întregii creații lui Dumnezeu, constituie două părți: lumea materială și lumea spirituală. Cerul reprezintă lumea spirituală a puterilor cerești, a

îngerilor, iar pământul – lumea materială. Învățătura Bisericii despre îngeri, deși nu vorbește în mod precis și determinat despre crearea lor, are la bază datele Sfintei Scripturi. Acest adevăr este formulat în fraza: „La început a făcut Dumnezeu cerul și pământul” [288].

Cuvântul „înger” înseamnă „mesager”, iar acest cuvânt exprimă natura slujirii îngerești față de neamul omenesc. De pe vremea când omul trăia în Paradis, omenirea a știut de existența lor drept ființe ideale atât la exterior, cât și în interior, iar recunoașterea aproape universală a acestora se reflectă în majoritatea religiilor antice. Prin natura lor, îngerii sunt spirite active, înzestrate cu rațiune, voință și cunoaștere; ei îl slujesc pe Dumnezeu, îndeplinesc voința Providenței Sale și îl laudă. Ei sunt spirite necorporale și, deoarece aparțin lumii invizibile, nu pot fi văzuți de ochii noștri trupești.

Îngerii sunt organizați în câteva ierarhii angelice sau îngerești. Această clasificare a fost prezentată de Dionisie Areopagitul în cartea sa „Despre ierarhia cerească”. Autorul a intercalat o schemă din trei Ierarhii, Sfere și Triade de îngeri, fiecare Ierarhie conținând trei Ordine sau Grupuri. În ordinea descrescătoare a puterii, acestea sunt:

Prima Ierarhie:

Serafimii (gr. Σεραφείμ);

Heruvimii (gr. Χερουβείμ);

Tronurile (gr. Θρόνους).

A doua Ierarhie:

Stăpânirile (gr. Κυριότητες);

Virtuțile (gr. Δυνάμεις);

Puterile (gr. Εξουσίες).

A treia Ierarhie:

Principatele (gr. Αρχές);

Arhanghelii (gr. Αρχάγγελους);

Îngerii (gr. Αγγέλους) [111].

De pildă, heruvimii, conform *Dicționarului de mitologie generală*, sunt făpturi zoomorfe zburătoare, înfățișate cu aripi, simbolizând în epoca arhaică fulgerele și norii, care îl transportau în zbor pe Dumnezeu [267]. Ei fac ordine în mișcarea universului și lumii materiale, poartă bucuria și răspândesc iubirea Ființei Atotputernice. De regulă, sunt prezentați în forma unor copii drăgălași cu aripi.

Ținând cont de aceste situații stereotipe, unitățile comparative din câmpul lexico-semantic „personaje religioase, folclorice și mitologice”: *ca un zeu, ca un înger, ca un heruvim* își însușesc conotații afective și evaluative pozitive. Însă imaginea ideală a lui Dumnezeu și a slujitorilor săi

nu permite să redăm o imagine completă a frumuseții subiectului de comparație și nici atribuțiile prin care se definește frumusețea însăși. Rezultă că, în orice situație, actualizarea trăsăturilor care configurează imaginea-etalon poate depinde, în primul rând, de reacțiile fiziologice ale percepției și, în al doilea rând, de variabilitatea influențelor externe, precum și de condițiile subiective privind percepția.

Comp.: (rus.) «[...]»*«Прекрасна, как ангел небесный, как демон, коварна и зла»*. ([...] „Frumoasă ca un înger din ceruri, ca un demon, perfidă și rea”) [382, p. 267].

Comp.: (germ.) „*Er kam [...] und sah wie ein Engel aus und war ein Engel*” (El [...] arăta ca un înger și era un înger) [324, p. 184.].

În același context, identificam în limba română o altă imagine cu conotație pozitivă de frumos și pur: *ca o icoană*. **Comp.: (rom.)** „*Din fericire, există pe lume: COPILĂRIA [...] vârsta la care toți suntem frumoși și puri ca o icoană.*” [361].

La baza structurilor comparative din grupul următor se află o altă imagine-etalon – *păcatul* – cu funcție de intensificare, care prevalează asupra celei de comparație – *urât ca păcatul* în română, *как смертный грех* – în rusă și respectiv în germană – *hässlich wie die Sünde*. *Păcatul* simbolizează absența divină, iar lipsa prezenței lui Dumnezeu conduce la apariția unui fenomen opus frumuseții, și anume *urâtul*. În perspectiva creștină, așa cum *sfințenia* este echivalentă cu *frumusețea* spirituală și fizică, *urâtul* este considerat echivalentul *păcatului*. Înțelesul fundamental al *păcatului* constă în devierea de la direcția corectă. În Vechiul Testament, *păcatul* este văzut ca încălcarea a legilor divine și ca o ofensă adusă lui Dumnezeu. În Noul Testament, *păcatul* este perceput ca o transgresiune personală și ca un act al vinovăției morale. În plus, este adesea asociat cu moartea [341].

Urâtul are un rol esențial în contrast cu *frumusețea*, deoarece atunci când suntem expuși la aspecte neplăcute, nu admirăm urâtul în sine, ci imaginăm frumusețea care ar fi putut să fie și pe care o creăm în mintea noastră. Instinctiv, umanitatea caută perfecțiunea și frumusețea. Așadar, se stabilește o relație imediată de substituție. În contextul comparațiilor menționate, *păcatul* este tratat ca un concept abstract, iar semnificațiile atașate acestuia contribuie la formarea unei imagini a *urâtului*. Acest caz evocă un sentiment dezagreabil și înfricoșător, care amplifică impresia de lipsă de atracție în cadrul subiectului supus comparației.

În limba germană a fost identificată o SC cu aceeași imagine-etalon, însă baza comparației este exprimată printr-un termen opus - *schön wie die Sünde (frumos ca păcatul)* cu sensul de „seducător de frumos / frumoasă”. Această comparație își propune să sublinieze o frumusețe deosebită sau irezistibilă a unui lucru, a unei persoane sau a unei experiențe, sugerând că frumusețea este atât de remarcabilă, încât poate fi comparată cu atractivitatea sau tentația *păcatului*. Odată cu evoluția limbii germane, termenul *păcat* a dobândit o dimensiune morală suplimentară,

cuprinzând vicii precum excesul în mâncare, băutură sau curvie, conform unor surse din secolul al XVII-lea. În final, termenul a început să cuprindă o gamă mai largă de semnificații, referindu-se la tot ceea ce este în contradicție cu spiritul și gustul, inclusiv erori, iluzii și lipsă de moralitate.

Această expresie figurativă poate fi folosită în diverse contexte pentru a descrie frumusețea extraordinară sau irezistibilă, și nu neapărat pentru a face o trimitere literală la păcat. Este o formulă figurativă care adaugă o notă de mister sau de intensitate la descrierea frumuseții.

Comp.: (rom.) „[Thoreau] e **urât ca păcatul**, cu nasul lung, gura strâmbă [...]” [318].

Comp.: (rus.) «[...] *тётянька*, [...] **страшная как смертный грех** и практически *бородатая старушка*» ([...] o bătrână, urâtă ca păcatul, practic bărboasă, [...]) [367].

Comp.: (germ.) „Friedrich Ebert **hasste ihn wie die Sünde**, und sperrte ihn für furchtbare Jahre in Niederschönfeld ein” (Friedrich Ebert l-a urât ca pe păcat și l-a întemnițat timp de ani teribili în Niederschönfeld) [334, p. 3].

Câmpul lexico-semantic „personaje religioase, folclorice și mitologice” conține, de asemenea, mai multe structuri comparative ale căror utilizare nu este menită să consolideze atributul, ci să indice caracteristicile specifice sugerate de imagine. Acestea sunt comparațiile care folosesc ca etaloane personajele mitologice sau păgâne ale slavilor: *страшная как баба-яга*; *как ведьма* (înfricoșătoare ca o vrăjitoare, ca Baba-Cloanța) sau din mitologia europeană, cum ar fi în germană: *häßlich wie eine (alte) Hexe sein*. În acest caz, bazele de comparație au ele însele o valență internă destul de puternică, adică poartă o semnificație invariabilă, iar în conștiința etnolingvistică colectivă ele evocă doar imagini negative în privința femeilor urâte, neîndemânatică și adesea rele.

Comp.: (rom.) „Madam Zodieru nu numai că **arată ca o vrăjitoare**, dar și [...]” [292].

Comp.: (rus.) 1. «А она, как **Баба-яга** из сказок, трясла беззубым ртом, [...]» (Și-și scutura gura fără dinți **ca Baba Yaga** (Cloanța) din povești, [...]) [379]; 2. «[...] *старуха, согбенная, как Баба-Яга, опираясь на помело*, [...]» (o bătrână cocoșată ca Baba Yaga și sprijinită pe o mătură s-a oprit în depărtare, [...]).

Comp.: (germ.) „...mit diesem Hut, Kleid, deinen langen Haaren siehst du aus **wie eine (alte) Hexe**” (...cu pălăria aia, cu rochia, cu părul tău lung, **arăți ca o vrăjitoare (bătrână)**) „Denn wenn es keine Hexen gäbe, / Wer, Teufel! möchte Teufel sein” (Căci dacă nu ar exista vrăjitoare, / Cine, diavole! ar vrea să fie diavol [316].

Baba Yaga este o vrăjitoare din folclorul slav, care trăiește într-o colibă magică în pădure și care îi ajută, îi închide sau îi mănâncă pe cei pe care îi întâlnește. Ea se numără printre cele mai faimoase figuri din basmele populare slave, iar în zilele noastre există și dintre cei care văd în ea o întruchipare a emancipării și independenței femeilor.

Numele ei este adesea înțeles ca însemnând *Bunica Vrăjitoare*, deși acest lucru este contestat și nu există un acord universal asupra semnificației Babei Yaga. Ea este menționată pentru prima dată într-o carte de gramatică rusă în 1755 [196], dar se crede că a existat în tradiția orală a poveștilor populare slave mult mai devreme. Deși este, de obicei, personaj negativ, în orice poveste în care apare, poate oferi și ajutor și este înțeleasă, mai degrabă, ca un personaj înșelător care încurajează transformarea decât ca o vrăjitoare rea.

Baba Yaga este, probabil, cel mai bine cunoscută din povestea *Vasilisa cea Frumoasă* (Василиса Прекрасная), în care o eliberează din greșeală pe eroină de sub tirania mamei vitrege și a surorilor vitrege, dar apare și în alte povești cunoscute, precum *Prințesa Broască* (Царевна Лягушка), în care este interpretată într-un rol similar. O serie de povești ale sale urmează paradigma poveștii Cenușăresei, în care ea joacă rolul Zânei-mamă, însă având o tentă cu adevărat sinistră.

În opinia cercetătorului Andreas Johns [116], Baba Yaga este o vrăjitoare puternică, care se hrănește cu copii, dar posibil ea să fi fost inițial o zeiță slavă și Mama Pământului. Johns îl citează pe savantul Mikhail Chulkov, care observă asemănări semnificative între Baba Yaga și o zeiță timpurie a morții, cunoscută sub numele de Iagaia baba. Sub acest nume, slavii o venerau pe zeița iadului, înfățișând-o ca pe un monstru așezat într-o stupă de fier și având în mâini un pisălog de fier (un instrument pentru a măcina ceva într-o stupă). Ei i se ofereau sacrificii sângeroase, crezând că le-o fi mâncat pe cele două nepoate care i-au fost încredințate și se bucura de vărsarea sângelui [241].

Întrucât trăiește în afara normelor societății și întotdeauna după propriile reguli, ea a ajuns să întruchipeze conceptul de putere și emancipare feminină în epoca modernă. Cărțile, filmele și emisiunile de televiziune fac astăzi referire la ea în acest rol și, deși își păstrează caracterul amenințător, este văzută din ce în ce mai mult ca o sursă de înțelepciune și putere mai degrabă decât ca o personificare a răului.

Cartea populară a T. Kitaiskaia *Ask Baba Yaga: Otherworldly Advice for Everyday Troubles* (Întreab-o pe Baba Yaga: Sfaturi din alte lumi pentru problemele de zi cu zi) a încurajat această percepere a vrăjitoarei slave ca sursă de inspirație pentru a înțelege importanța ieșirii din zona de confort și a recunoașterii propriei Umbre, pentru a experimenta orice fel de transformare personală [118].

Personaj din mitologia inferioară și din credințele populare ale popoarelor din Europa este o altă vrăjitoare (*Hexe*), femeie care practică magia, precum și care posedă abilități și cunoștințe magice, femeie care a încheiat o alianță cu diavolul sau cu o altă forță necurată pentru obținerea unei puteri supranaturale.

În mitologia românească, la fel, întâlnim un astfel de personaj – *Baba Cloanța*, numită și *Muma Pădurii* sau *Baba Hârca*. În tradiția populară românească este o vrăjitoare care încheagă apele și trăiește izolată într-o văgăună, în adâncul pădurii, sau deasupra unui copac mare. Ea este considerată o femeie urâtă, rea, ce sperie oamenii, sihastră. Adesea, basmele o prezintă dând sfaturi utile unor flăcăi frumoși, falnici și cinștiți, angajați într-o luptă. Așadar, *Baba Cloanța* sau *Baba Hârca* este și un personaj, pe alocuri, benefic.

Descrierea unei vrăjitori în folclorul slav nu diferă de a europenilor. Aceasta arăta ca o femeie obișnuită, doar că ocazional putea avea coadă și coarne. În descrierea cercetătorului F.S. Kapitsa, vrăjitoarea avea o privire grea, neprietenoasă, ochii abia se vedeau de sub pleoapele umflate și înroșite. Uneori era o femeie bătrână cu nasul mare, părul ciufulit, brațele osoase și, adesea, șchioapă sau cocoșată [174, p. 16-17]. Bineînțeles, toate aceste caracteristici nu sunt întotdeauna incluse ca seme directe în SC. Totul depinde de conștiința etnoculturală a vorbitorului. Dar, evident, nu orice femeie urâtă poate fi numită *urâtă ca o vrăjitoare*, ci doar cele care pot fi comparate cu ea, prin, cel puțin, unele caracteristici. Cu alte cuvinte, comparantul are o valență externă puternică, care determină compatibilitatea comparantului cu anumite motive și subiecte.

În același câmp lexico-semantic, în cele trei limbi se regăsesc structuri comparative, care folosesc imagini asociate cu personaje mitologice pentru a evidenția aspecte pozitive ale înfățișării unei persoane. Imaginile de comparație includ, de exemplu, *Venus* (Venera) sau *Apollo* (Apollō) – zeul muzicii, medicinei și luminii în mitologia greacă, protectorul poeziei și personificarea Soarelui în Antichitatea greacă. Apollo era considerat fiul lui Zeus, fiind considerat cel mai frumos dintre zei și reprezentând idealul tânărului nobil, athletic și fără barbă (cunoscut sub numele de kouros) [268]. Perfecțiunea plastică reprezentată de Apollo era asociată cu lumea fericită a aparențelor, a iluziilor și a visului. Filosoful Nietzsche a folosit figura lui Apollo pentru a caracteriza una dintre marile impulsii fundamentale ale vieții în lucrarea sa „Nașterea Tragediei” [78]. Acest lucru sugerează că oamenii obișnuiți îi considerau pe cei poziționați social sau ierarhic deasupra lor, sau chiar personaje mitice, adesea fantastice, ca fiind etaloane ale frumuseții. Aspectul lor fizic reprezenta idealul de frumusețe. Având în vedere aceste aspecte, în limbile română, rusă și germană, comparația cu Apollo menționată poate fi utilizată pentru a descrie un tânăr sau un bărbat tânăr bine proporționat și frumos din punct de vedere fizic.

Comp.: (rom.) 1., *Tata, Dumnezeu să-l ierte!, un preot frumos ca Apollo, tot satul se uita la el ca la soare, [...]* [403]. 2. *„Încălțând coturnii, Shakespeare [...]; frumos ca Apollo, seducător ca Mercur, accentele lui fac să vibreze scena”* [321].

Comp.: (rus.) «*Это не просто бог, а синтез всех богов: грозен, как Зевс. Красив, как Аполлон. Силен, как Гераклес. Кольку боится вся Одесса. Он – городской бог*» (Nu

este doar un zeu, ci o sinteză a tuturor zeilor: formidabil ca Zeus. Frumos ca Apollo. Puternic ca Hercule. Toată Odessa se teme de Kolka. El este zeul orașului) [401].

Comp.: (germ.) „[...] *Wählt Julius Polities, den Mann, der so schön wie Apollo aussieht* [...]” (Votați-l pe Iulius Polities, omul care arată la fel de frumos ca Apollo) [343].

Conotațiile afectiv-evaluative pozitive ale structurilor comparative în cauză sunt susținute de semnificația bazei de comparație - frumos și a subiectului – tânăr.

În prezent, în lingvistică nu există o abordare univocă a terminologiei în privința comparantului – componentă esențială din structura comparativă – care este exprimat prin cuvinte ce denumesc animale sau plante. Pentru denumire acestora, în sens larg, vom recurge la termenii *zoonim* și, respectiv, *fitonim*. În toate cele trei limbi, cuvintele-nume de animale și plante deseori sunt expuse metaforizării, care reprezintă procesul de atribuire a unui sens figurat prin substituirea cuvântului-obiect de comparație cu cuvântul-imagie.

Diversitatea culturilor este infinită. Viziunea oamenilor asupra lumii nu este omogenă: paleta culturală și națională este caracterizată de o multitudine de atitudini, de înțelegerea unor situații sau fenomene similare din diferite poziții. Această pluralitate de abordări din atare categorie este reprezentată în câmpul lexico-semantic „regnul plantelor, fitonime”, în care hiperonimul *floare* și hiponimele sale *trandafir*, *liliac*, *bujor*, *floare albă de cireș*, purtând doar conotații pozitive, acționează ca imaginea-simbol. De fapt, unele dintre cele mai vechi tradiții ale noastre implică relația noastră cu florile. Motivul constă în faptul că florile au fost și continuă să fie, din punct de vedere istoric, foarte importante în toate aspectele vieții umane, în culturile din întreaga lume. Astfel, fitonimele, având funcție de intensificator privind caracterizarea unei persoane, sunt prezente foarte des în structurile comparative stabile ale limbilor română, rusă și germană. Prin urmare, fitonimele în componența structurilor comparative contribuie la transformarea realităților obișnuite într-o sursă de informații despre etnocultura și mentalitatea poporului, precum și la codificarea informațiilor de ordin cultural și îmbogățesc sistemul lexical al limbilor cu expresii comparativ-figurative, bazate pe gândirea metaforică.

Specificul acestor comparații nu poate fi interpretat doar în sensul creării unei imagini sau caracterizarea unei persoane frumoase, prin intermediul unei însușiri comune, ci și al actualizării unor trăsături suplimentare, cum ar fi prospețimea, îmbujorarea și inerente obiectelor de comparație – florile. **Comp.:** BUJOR, un nume atribuit unor plante erbacee, cuprinde două variante: una este bujorul de grădină, ce dispune de flori mari în nuanțe de roșu, roz sau alb, în timp ce cealaltă este bujorul de câmp, cu flori roșii precum sângele (Paeonia). În contextul unei comparații, adjectivele „proaspăt”, „tânăr”, „vioi” și „rumen” pot servi ca elemente de referință, sugerând culoarea naturală a obrazilor.

Comp.: „Era **un bujor de flăcău** când l-au luat în armată, [...]” [247, Popescu, M. G., p. 46]. „[...] un băiat spilcuit și frumos, se deschisese așa ca un bujor și toate fetele din sat mureau după el [...]” [322]. „Frumoasă ca un bujor sălbatic pe o câmpie cu cimbrisor, [...]” [366].

Definițiile oferite de dicționare demonstrează că atunci când se compară o femeie cu o floare, în toate cele trei limbi, nu doar caracteristicile ce țin de intensitate cromatică și roșeața sunt puse în evidență, dar și calitățile care semnifică puritate, tandrețe, sănătate și chiar un miros plăcut - *frumoasă ca floarea de cireș*.

Comp.: (rom.) „Fața ei [...] curată ca floarea de cireș [...]” [285].

„O, farmec... mă răpește! Tu ești așa de albă ca floarea de cireș. [...]” [313].

În limba germană, reprezentativă în acest context este structura comparativă – *schön wie eine Lilie sein* (a fi frumoasă/frumos ca un crin). În istorie, crinul a fost privit ca un mesaj de dragoste, mai ales începând cu epoca victoriană, dar și vechii egipteni percepeau deja parfumul dulce și forma elegantă a florii și, prin urmare, au făcut din crin un simbol al feminității. Aproape toate componentele simbolice menționate s-au păstrat până în zilele noastre în comunitățile lingvistice europene. Astfel, crinii sunt dăruți la nuntă pentru a exprima puritatea, sunt oferiți la naștere pentru a ura unui copil putere, grație și frumusețe pentru viitor și sunt aduși la morminte pentru a accentua răscumpărarea și renașterea. De asemenea, în limba germană, frumusețea exterioară a unei femei este adesea comparată cu înflorirea unui trandafir: *bluehen wie eine Rose rot* (înflorește ca un trandafir roșu): comp.: (germ.) „Und Giuliano munter und **frisch wie eine Rose**, [...]” (Iar Giuliano vioi și proaspăt ca un trandafir, [...]) [364, p. 17].

În tradiția mitopoetică, *macul* se referă la somn și la moarte, însă la slavii de est, această floare reprezintă un simbol al frumuseții. Fetele și femeile frumoase și sănătoase sunt comparate cu floarea de mac: comp.: (rus.) «как маков цвет», «[...] деваха-то вся играет как маков цвет, до чего хороша» ([...] fata era la fel de atrăgătoare ca o floare de mac, era foarte frumoasă) [385]. Astfel de comparații evocă importanța aspectului fizic în definirea frumuseții în culturile supuse studiului. Complexul de piele albă și nuanțele naturale roz ale obrajilor sunt privite ca trăsături indicatoare ale vitalității și stării de bine. În plus, analogia cu fitonime sugerează o imagine a prosperității și a purității, valori adesea asociate cu frumusețea feminină în numeroase culturi.

Conform lui I. Evseev, în spațiul vorbitor de limbă română, majoritatea arborilor și pomilor poartă un simbolism masculin al verticalității. De exemplu, brazii din regiunea noastră reprezintă această caracteristică. Stejarul și pinul simbolizează perenitatea, în timp ce curmalul, mărul și nucul sugerează ideea de rodnicie. În tradițiile europene, atât de est, cât și de vest, floarea este asociată cu feminitatea și frumusețea. Astfel, flori precum floarea-soarelui și gălbeneaua sunt văzute ca simboluri solare, iar o grădină cu pomi fructiferi și flori reprezintă „o imagine arhetipală

a Paradisului”. Limbajul florilor este considerat un cod secret și subtil al îndrăgostiților [47, p. 302].

După cum se arată în *tabelul 3.3*, în limba germană câmpul semantic „impresia generală asupra aspectului fizic” este reprezentată de un număr mai mare de câmpuri lexico-semantice decât cele din limbile rusă și română. În mod special, vom menționa câmpul lexico-semantic „alimente”, care conține o varietate de structuri comparative cu imagini-simbol atât cu conotații etnoculturale pozitive, cât și negative.

De exemplu, comparația frazeologică - *wie ein Honigkuchenpferd strahlen / grinsen* (a radia /rânji/ arată ca un cal - turtă cu miere.) Această expresie comparativă se folosește colocvial din secolul al XIX-lea. *Honigkuchenpferd* este o turtă cu miere în formă de cal, un deliciu deosebit, mai ales pentru copii, care se vinde la târguri în perioada Crăciunului. În forma sa obișnuită, *calul* are o gură mare, care dă impresia unui rânjet. Ideea de a arăta ca un „cal – turtă cu miere” reprezintă o analogie colorată și vie, folosită pentru a descrie comportamentul sau aspectul fizic al unui individ. În ceea ce privește imaginea de cal cu o gură mare, aceasta sugerează un zâmbet sau un rânjet, ceea ce poate fi asociat cu bucuria sau entuziasmul. Cu toate acestea, contextul cultural și istoric indică, de fapt, că această comparație poate avea și o latură negativă, sugerând naivitate sau exces de fericire. Comp.: (germ.) „*Sie [...] grinste wie ein Honigkuchenpferd*” (Ea [...] rânjea ca un cal-turtă cu miere de albine) [407].

O comparație frazeologică relevantă este *schön wie Milch und Blut sein* în limba germană (a arăta/ a fi frumos/frumoasă ca laptele și sângele). Această expresie, încadrată în CLS „alimente”, poartă o conotație pozitivă și se bazează pe comparația trăsăturilor cu calitățile laptelui și sângelui, adică tinerețe, sănătate și prosperitate. În perioada Evului Mediu, o față albă, obrajii și buzele roșii erau considerate semne de frumusețe și sănătate în rândul femeilor. Din această concepție se trage analogia cu *laptele și sângele* în limba germană, la fel ca și reprezentarea frecventă a *crinului* și a *trandafirului* ca simboluri ale frumuseții feminine în poezia de curte (cum ar fi lucrările lui Walther von der Vogelweide). Această expresie aduce în prim-plan idealurile de frumusețe și tinerețe ale vremii respective, în care aspectul alb al pielii și nuanțele roșii erau văzute ca semne externe ale unei stări de sănătate și vitalitate. Această comparație frazeologică subliniază legătura dintre *frumusețe* și *sănătate*, arătând cum imaginile vizuale pot fi folosite pentru a exprima idealuri estetice și sociale specifice unei perioade istorice.

Comp.: (germ.) „*Anne Lisbeth war wie Milch und Blut, jung, frisch und fröhlich, wunderschön sah sie aus, [...]*” (Anne Lisbeth era ca laptele și sângele, tânără, proaspătă și veselă, arăta frumos, [...]) „*Er hatte ein volles, rotwangiges Gesicht wie Milch und Blut, eine zarte Haut, [...]*” (Avea o față plină, cu obraji roșii ca laptele și sângele, o piele delicată, [...]) [407].

În conștiința lingvistică rusească, precum și în cea germană, imaginea pozitivă a unei femei sau fete frumoase este conturată, prin utilizarea semnificațiilor unor comparații sugestive, precum *sângele și laptele*. Expresia frazeologică *как кровь с молоком* (ca sângele și laptele) își găsește originea în folclorul rusesc, care combină concepte populare legate de semnificația culorilor: *roșu ca sângele și alb ca laptele*. Astfel, chiar din vremurile străvechi, în Rusia, o față cu tenul alb și obrajii în nuanțe de roz este recunoscută ca un simbol al frumuseții, al vitalității și al sănătății. Această expresie frazeologică nu doar descrie o estetică ideală, ci reflectă și modul în care convingerile culturale și sociale influențează percepția și descrierea frumuseții în etnocultura rusă.

Comp.: (rus.) „[...] *румяная и пухленькая женщина, [...] что называется кровь с молоком* [...]” ([...] o femeie tânără, rumenă și plinuță, [...] ce se numește sânge cu lapte - chiar cu frișcă, [...]) [380].

„[...] *крестьянки, все как одна – кровь с молоком, величавые, белотелые, круглолицые, румяные* [...]” ([...] țăranți, toate ca una - sânge cu lapte, mărețe, cu chipul alb, cu fețele rotunde, rumene, [...]) [377].

O persoană cu un aspect fizic atractiv este asociată cu calități evaluative pozitive precum frumusețea, sănătatea, bunăstarea și vitalitatea. În acest sens, expresia comparativă germană – *wie das blühende Leben sein / aussehen* – se bazează pe comparantul *das blühende Leben* (viața în floare), care scoate în relief caracteristici evaluative pozitive, cum ar fi sănătatea, plinătatea de viață, o formă bună și un aspect fizic atrăgător. Această expresie se referă la o metaforă vegetală de tip *floare sau fruct al vieții* care implică starea unei persoane ca fiind similară cu cea a unei plante care înflorește sau produce fructe, adică o perioadă de vitalitate și prosperitate. Astfel, comparația se referă la o persoană care arată și se simte foarte bine, care emite o energie pozitivă și care se bucură de o stare de sănătate optimă.

Comp.: (germ.) „*Er ist gut gebräunt, sitzt auf der Terrasse eines Hotels in Rheinsberg und schaut aus wie das blühende Leben*”; (Este bine bronzat, stă pe terasa unui hotel din Rheinsberg și arată ca o viață în floare) „*Folge deinem Stern, [...] und du wirst sein wie das blühende Leben*” (Urmează-ți steaua [...] și vei fi ca viața în floare) [407].

Această abordare reflectă modul în care limbajul și metaforele pot transmite complexitatea și diversitatea concepției de frumusețe în diferite culturi.

Bunul simț și perspectiva naturală asupra vieții înțeleg că aceasta este caracterizată prin propria sa mișcare și dinamică. Contrastul popular dintre *viață și moarte* nu a suferit schimbări semnificative din cauza creștinismului, care pune un accent major pe viața veșnică, în cazul în care ne raportăm la conservatorismul expresiilor lingvistice. În această abordare, moartea este considerată, în cel mai bun caz, o etapă finală a călătoriei prin viață, păstrându-și calificativul în

viziunile etnolingvistice române, ruse și germane drept ceva înfricoșător, cumplit și teribil. Astfel, comparațiile care folosesc comparantul *moarte* poartă numai conotații negative și se referă la starea de a arăta sau a părea extrem de bolnav și slab. De exemplu: în limba română - *a arăta ca moartea*, în limba rusă - *выглядеть как смерть*, și în limba germană - *wie der Tod aussehen*.

Comp.: (rus.) «*Дома его ждали жена и дети, а он вдруг рехнулся и соиёлся с этой страшной, костлявой, как смерть, старухой*» (Acasă îl așteptau soția și copiii, iar el, brusc, o luase razna și s-a împreunat cu acea babă urâtă, osoasă și bătrână ca moartea) [382].

Comp.: (germ.) „*Totentanz- und Todesdarstellungen [...] haben in anderen Landschaften zu verwandten Redensarten geführt; bekannt sind vor allem: niederdeutsch 'He sütt ut as de Dod van Lübeck'; 'Aussehen wie der Dresdner Totentanz'; 'Aussehen wie der Tod von Warschau'; 'Aussehen wie der Tod von Ypern' (niederländisch 'uitzien als de dood van Ieperen', im Anschluß an eine wohl zur Erinnerung an die Pest in der Hauptkirche von Ypern aufgestellte Todesfigur von realistisch-schauerlichem Aussehen)*” (Reprezentările dansurilor morții și ale morților, [...] au dat naștere unor expresii înrudite în alte ținuturi; sunt cunoscute, în special, următoarele: limba germană „He sütt ut as de Dod van Lübeck”; „Aussehen wie der Dresdner Totentanz” (a arată ca dansul morților din Dresda); „Aussehen wie der Tod von Warschau”; „Aussehen wie der Tod von Ypern” (în olandeză „uitzien als de dood van Ieperen”, după o figură a morții cu aspect macabru realist, probabil ridicată în memoria ciumei în biserica principală din Ypern) [271].

Aceste expresii subliniază ideea că atunci când cineva arată *ca moartea*, este într-o stare foarte proastă și poate suferi de boli sau epuizare severă

Expresia comparativă *hässlich wie die Nacht* (urât ca noaptea) din limba germană are semnificația de a descrie înfățișarea unei persoane ca fiind extrem de urât, neplăcut sau dezgustător. Aceasta implică o conotație negativă puternică, sugerând că subiectul comparat este atât de neatractiv, încât poate fi asimilat cu urâtenia sau întunericul nopții.

Prin contrast, în cultura europeană, omul frumos este deseori comparat cu lumina dimineții, utilizând expresii ca *wie der junge Morgen frisch* sau *wie der junge Tag schön sein* (frumos ca dimineața proaspătă sau ca ziua tânără și frumoasă). Baza comparativă „frisch” (proaspăt) este flexibilă și poate fi înlocuită cu alte adjective cu sensuri similare, cum ar fi „schön” (frumos), „bezaubernd” (fermecător), „strahlend” (radiant), în funcție de context. Aceste expresii reflectă viziunea că omul frumos și plin de viață este asociat cu lumina și prospețimea dimineții sau cu frumusețea și vitalitatea zilei tinere (noi).

Comp.: (germ.) 1. „*Stattdessen [...] ich [...] ging wieder schwimmen und war daher frisch wie der junge Morgen [...] [307]* (În loc [...] am înotat din nou și, prin urmare, am fost la fel de proaspăt ca o dimineață tânără [...]). 2. (germ.) „*Meine Frau [...] frisch wie der junge Morgen, [...]*”. [Thüringer Allgemeine, 05.05.2020] (*Soția mea [...] proaspătă ca o tânără dimineață, [...]*). 3. (germ.) „*Im Mittelalter waren nämlich die Frauen edel, heldenhaft und gut; und außerdem verzaubernd wie der junge Morgen*” (În Evul Mediu, femeile erau nobile, eroice și bune, dar și fermecătoare, precum tânăra dimineață) [359].

În legătură cu dualismul între *zi* și *noapte*, acesta este o temă răspândită în mitologie și simbolism. Ziua este adesea asociată cu lumină, claritate și activitate, în timp ce noaptea este legată de întuneric, odihnă și pasivitate. Acest contrast poate fi reflectat și în tradiții populare și proverbe, în care ziua și noaptea pot fi personificate și evaluate în termeni de bun și rău, frumos și urât: (germ.) *Der lichte Tag ist gut und schön, die schwarze Nacht ist schlecht und hässlich* (Ziua luminoasă este bună și frumoasă, iar noaptea neagră este rea și urâtă). Prima dovadă pentru comparația figurată germană *hässlich wie die Nacht* (urât(ă) ca noaptea) o găsim în basmul „Brüderchen und Schwesterchen” al Fraților Grimm (1819): (germ.) „*Ihre rechte Tochter, die hässlich war wie die Nacht und nur ein Auge hatte [...]*” (Fiica lor dreaptă, care era urâtă ca noaptea și avea un singur ochi [...]) [315].

Ființele umane reprezintă un fel de sistem de percepție, interpretare și codificare a informațiilor senzoriale sau cognitive. Pe măsură ce oamenii interacționează unii cu alții, ei transmit aceste informații, prezentându-le într-un mod care li se pare semnificativ. Și, după cum știm, oamenii modelează lumea, folosind trei sisteme de reprezentare: vizual, auditiv și tactil, dintre care unul este dominant. Astfel, în descrierile unor persoane predomină lexeme vizuale, cum ar fi: *a vedea/a arăta ca o rază de soare*; descrierile aspectului fizic ale altora sunt dominate de lexeme auditive *a auzi, tare, surd*, sau de lexeme tactile: *înțepător ca un cactus/trandafir, pufos, cald*. Pornind de aici, drept concluzie a analizei structurilor comparative cu elementul „ca” ale celor trei culturi lingvistice prezentate, se poate presupune că cultura germană modelează lumea cu ajutorul a două sisteme: vizual și tactil (cu dominantă celui vizual), în timp ce culturile română și rusă configurează viziunile proprii asupra lumii preponderent vizual.

3.2.2. *Câmpul semantic „Vestimentația”*

Vestimentația joacă un rol important în crearea aspectului exterior al unei persoane. Limbajul vestimentar reprezintă unul dintre codurile simbolice, de o mare relevanță socială, etnică, religioasă sau morală, deoarece îmbrăcămintea este o „a doua piele a omului” care-i protejează trupul și-i reflectă personalitatea. Îndeplinind o multitudine de funcții, vestimentația se schimbă sub influența unei varietăți de factori, precum clima, ocupațiile tradiționale ale populației etc. Pe lângă funcția sa utilitară de a proteja oamenii de mediul extern, aceasta poate avea și semnificații

semiotice importante. Astfel, ținuta vestimentară a omului permite descoperirea unei serii de caracteristici, precum bunăstarea, statutul social, vârsta sau statutul matrimonial al unei persoane. Vestimentația diferențiază oamenii în funcție de sex (pantaloni - fustă, cămăși - ie), vârstă (haine pentru copii, pentru tineri – băiat sau fată, haine pentru vârstnici), profesie (veșminte preoțești, uniforme militare, straie țărănești etc.). Acest lucru devine valabil, cu precădere, în societatea tradițională, unde toate elementele vestimentare sunt percepute de către cei din jur ca un anumit semn, simbolizând apartenența purtătorului la un anumit grup social. În opinia savantului I. Evseev, orice haină e atât de impregnată de simbolism, încât orice repertoriu de simboluri, cu pretenții de exhaustivitate, trebuie să includă, practic, întreaga garderobă tradițională [265]. În plus, îmbrăcămintea reprezintă un mijloc semnificativ de a crea propria stare de spirit și de a-i influența pe ceilalți. Astfel, vestimentația/hainele dispune de o puternică capacitate de a insufla unei persoane încredere în sine și de a-i inspira pe ceilalți.

După cum se poate surprinde din *tabelele 3.4-6*, câmpul semantic „vestimentația” este reprezentat de un număr mai restrâns de câmpuri lexico-semantice în comparație cu cel precedent, deoarece acesta este determinat, mai degrabă, de condițiile și realitățile sociale și, într-o măsură mai mică, de ambianța exprimată prin peisajul natural. Respectivul CS angajează cca 9.6% din numărul total de SC cuprinse în eșantion, cu predominarea SC în limba rusă (3.9%).

Tabelul 3.4. CS Vestimentația: SC cu elementul „ca” în limba română

Câmpul lexico-semantic	Structurile comparative cu elementul „ca” din sursele: 249, 251, 262, 256, 405, 403		Ponderea (%)
Personaje religioase, folclorice și mitologice	- ca un bufon;	- ca un clown;	18.2
Regnul animal, zoonime	- ca un papagal;	- ca un pui de bogdaproste;	18.2
Obiecte create de om	- ca o sorcovă a fi (=a arăta caraghios, îmbrăcat împopoțonat); - ca o sperietoare	- ca scos din cutie (a arăta) (a fi îmbrăcat foarte elegant, impecabil, haine noi); - ca o cravată (elegant);	27.3
Sărbătoare / festivitate	- ca pentru sărbătoare (în mod festiv, ceremonios, sărbătoresc);		9.1
Statut social (membri ai altor etnii / profesii)	- ca un vagabond; - ca un boschetar;	- ca oameni /oamenii. - ca o țoapă;	27.3

Sursa: elaborat de autor

Cum s-a menționat, vestimentația, formând un înveliș protector al corpului uman, legat atât de protecția fizicului, cât și de cea a psihicului omului, reprezintă o manieră de comunicare nonverbală, prin care o persoană poate transmite informații despre sine, despre mediul său social, ocupația, vârsta, calitățile morale și fizice, precum și nivelul de cultură. Mesajele transmise și codificate prin imagini și simboluri sunt descifrate de către receptori prin asocieri și analogii. În limba română, aspectul vestimentar al omului este asociată mai frecvent prin structurile

comparative cu elementul „ca”, CLS „obiectelor create de om” și „statut social/ membri ai altor profesii/etnii”, cărora le revin aproximativ câte 27.3% din numărul total de structuri comparative analizate.

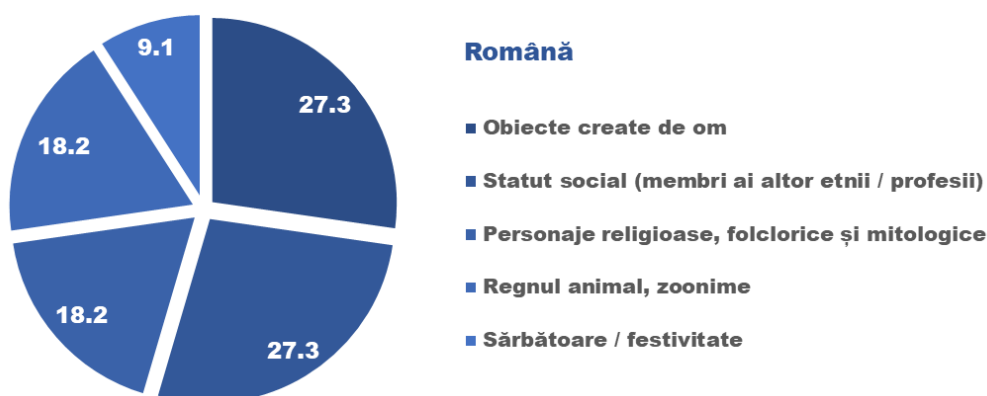

Figura 3.4. Structura CS Vestimentația după imaginea-etalon în SC cu elementul „ca” în limba română

Sursa: elaborat de autor

Este firesc faptul că aspectul vestimentar al slujitorilor bisericești, la care, de regulă, se orienta poporul, a determinat ca multe dintre comparațiile în cauză să fie realizate în raport cu personajele religioase, în timp ce rezultatul imaginației bogate a omului a condus către asocieri privind vestimentația cu personaje folclorice și mitologice, elemente care au însumat o cotă de cca 18.2% din total.

Tabelul 3.5. CS Vestimentația: SC cu elementul „ca” în limba rusă

Câmpul lexico-semantic	Structurile comparative cu elementul „ca” din sursele: 275, 278, 279, 280, 281, 408		Ponderea (%)
Personaje religioase, folclorice și mitologice	- как шут гороховый;	- как скоморох;	12.5
Regnul animal, zoonime	- как попугай;	- как (индейский) петух;	12.5
Obiecte create de om	- как картинка; - как кукла; - как матрешка;	- как рождественская ёлка; - как чучело; - как пугало;	37.5
Sărbătoare / festivitate	- как к венцу; - как на праздник;	- как на бал;	18.8
Statut social (membri ai altor etnii / profesii)	- как нищий; - как бродяга;	- как босяк.	18.8

Sursa: elaborat de autor

În mediul rusesc, spre deosebire de cel românesc, se plasează un accent mai puternic pe câmpul lexico-semantic „obiecte create de om”, care deține o cotă de cca 37.5%. Pe locul secund, în afară de CLS „sărbătoare / festivitate”, se mai regăsesc, destul de firesc pentru poporul rus, și

structurile comparative cu elementul „ca” ale vestimentației asociate CLS „statut social/ membri ai altor profesii/etnii”, care dețin în parte câte 18.8%.

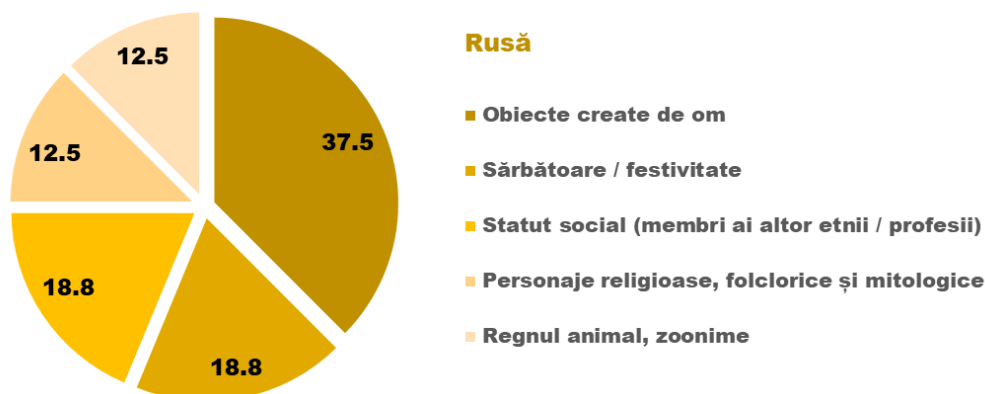

Figura 3.5. Structura CS Vestimentația după imaginea-etalon în SC cu elementul „ca” în limba rusă

Sursa: elaborat de autor

Tabelul 3.6. CS Vestimentația: SC cu elementul „ca” în limba germană

Câmpul lexico-semantic	Structurile comparative cu elementul „ca” din sursele: 247, 259, 261, 404	Ponderea (%)
Personaje religioase, folclorice și mitologice	- wie ein Clown aussehen (a arăta ca un clovn); - wie eine Hexe aussehen (a arăta ca o vrăjitoare);	18.2
Regnul animal, zoonime	- wie ein Pflingstochse geputzt / herausgeputzt / geschmückt / aufgemacht sein (ca un bou de Rusalii a arăta,/fi îmbrăcat / împodobit); - wie ein Papagei aussehen (a arăta ca un papagal);;	18.2
Obiecte create de om	- wie eine Vogelscheuche aussehen; - wie eine Krautscheuche aussehen (a arăta ca o sperietoare / degradat / neglijat);	18.2
Alimente	- wie aus dem Ei gepellt sein (a fi îmbrăcat foarte îngrijit; în haine noi, atractiv); - wie eine Presswurst aussehen (a arăta ca un cârnaț presat);	18.2
Statut social (membri ai altor etnii / profesii)	- wie du und ich; - wie ein Mensch (ca o ființă umană); - zerlumpt wie ein Bettler (zdrențăros ca un cerșetor).	27.3

Sursa: elaborat de autor

Importanța statutului social/profesional, în cazul popoarelor germanofone, a determinat o frecvență mai mare de utilizare a SC privind descrierea aspectului vestimentar al omului, asociate câmpului lexico-semantic „statut social (membri ai altor etnii/profesii)”, care a acumulat 27.3% (mai mult de 1/4) din numărul total de structuri comparative analizate cu elementul „ca”, în timp ce câmpurilor ce întrunesc „regnul animal, zoonimele”, „obiectele create de om” și „alimentele” le revin cote egale de 18.2%.

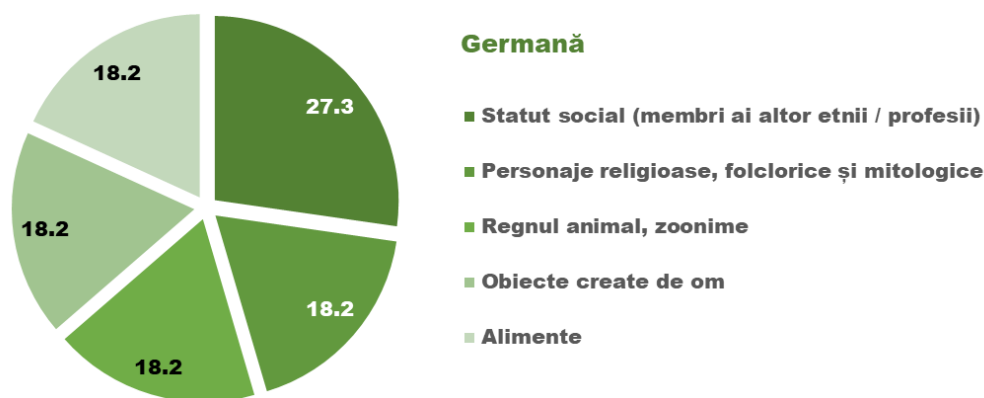

Figura 3.6. Structura CS Vestimentația după imaginea-etalon în SC cu elementul „ca” în limba germană

Sursa: elaborat de autor

Câmpul semantic în cauză este reprezentat de dominante semantice, precum *îmbrăcat*, *aranjat*, *împodobit*, *echipat* și alte verbe din seria sinonimică cu semantica evaluativă generală de „frumos”, „îngrijit” în opoziție „urât”, „neîngrijit” etc.

Clasificarea structurilor comparative, în funcție de caracteristica semantică, relevă 5 câmpuri lexico-semantice dominante: „sărbătoare / festivitate”, „obiecte create de om”, „statut social”, „regnul animal, zoonime” și „personaje religioase, folclorice și mitologice”. Aceste câmpuri conțin ca repere atât obiecte de comparație universală: *a arăta ca un papagal*; (rus.) *как попугай*; (germ.) *wie ein Papagai*; și obiecte care înconjoară omul în activitatea sa gospodărească (*ca o sperietoare*; *как чучело, как пугало*; *wie eine Vogelscheuche/Krauscheuche aussehen/angezogen sein*), cât și obiecte cu specific național: (germ.) *wie ein Pfingstochse geputzt / geschmückt sein*.

Câmpul lexico-semantic „sărbătoare / festivitate” cuprinde unități lexicale cu semantica: *în mod festiv, ceremonios, sărbătoresc*: (rom.) *ca pentru sărbătoare*; (rus.) *как на праздник, как на бал*.

Comp.: (rom.) „[...] *Rifca gătită ca pentru sărbătoare și zâmbitoare* [...]” [344].

Unitățile comparative din acest câmp semantic conțin obiecte direct asociate cu așa-numitul *ritual al nunții sau sărbătoare*, care, în ciuda unei anumite transformări culturale, este încă asociat în toate cele trei etnii cu eleganța, rafinamentul și aspectul îngrijit.

Culegerea de legi, sugestii, sfaturi și instrucțiuni referitoare la viața omului și familiei, așa-numitul „*Domostroï*” rusesc, descrie în detaliu ceremonia de nuntă în Rusia, indicând că toți invitații și participanții la nuntă ar fi trebuit să fie îmbrăcați festiv ca pentru sărbătoare. De exemplu, ținuta exterioară a vornicelului este descrisă precum urmează: comp.: «[...] *дружка поедет весь в золоте, и перед ним человек пять или шесть на конях в золоте, да у коня около него пеших людей с десятков в нарядных платьях* [...]» (Un vornicel va călări tot în aur,

iar în fața lui cinci sau șase oameni călare pe cai în aur, iar lângă cal, în jurul lui, o duzină de oameni pe jos în haine elegante de sărbătoare) [170].

Atitudinea și calificativul peiorativ de *a se îmbrăca strident, fără gust*, reprezintă trăsătura semantică comună atât în structurile comparative cu imagini universale pentru toate cele trei etnoculturi, cât și cu cele marcate etnocultural:

(rom.) *a fi ca o sorcovă; ca o Țoapă; a arăta ca un papagal;*

(rus.) *как попузай; разодетый как шум <гороховый>* (îmbrăcat ca un bufon);

(germ.) *wie ein Papagai* (ca un papagal); *wie ein Pfingstochse geputzt / herausgeputzt / geschmückt sein* (ca un bou de Rusalii a arăta /a fi împodobit).

Expresia comparativă *a arăta ca un papagal* este un exemplu de comparație care se regăsește în toate cele trei culturi lingvistice analizate, și anume, română, rusă și germană. Această comparație folosește imaginea-etalon *papagal* ca un obiect de referință pentru a descrie aspectul exterior unei persoane îmbrăcate în mod strident sau nepotrivit, asemenea penajului colorat și strălucitor al unui papagal. De asemenea, aceste păsări sunt adesea asociate cu zgomote puternice și țipete, ceea ce poate contribui la imaginea unei persoane care se face remarcată prin îmbrăcăminte stridentă și pot fi considerate excentrice sau nepotrivite în anumite contexte socio-culturale.

Comp.: (rom.) „[...], *arată exact ca un papagal ciufulit...*” [297].

Comp.: (rus.) „*В магазинах сидели люди, одетые ярко и пестро, как попузай,* [...]” (În magazine stăteau oameni îmbrăcați strident și colorat, ca niște papagali, [...]) [394].

Astfel, această comparație reprezintă o modalitate sugestivă de a descrie oamenii care aleg să își exprime personalitatea prin intermediul vestimentației și al culorilor îndrăznețe, care pot genera reacții diverse în rândul celor din jur.

Expresiile comparative rusești *как шум* și *как скоморох* folosesc imaginea personajului grotesc *bufonul (măscăriciul, clovnul)* pentru a descrie comportamentul sau aspectul unei persoane într-un mod negativ sau ironic. Aceste expresii au o conotație peiorativă și se referă la comportamentul exagerat, ciudat sau ridicol al unei persoane, asemănându-l cu cel al unui bufon sau măscărici. Bufonii sau clovnii din trecut erau persoane care se îmbrăcau în mod ciudat, făceau glume și mimau comportamente exagerate pentru a stârni râsul publicului. Deoarece aceste figuri erau adesea asociate cu distracție și jocuri păgâne, preoții creștini le priveau cu suspiciune și le considerau drept o componentă a ritualurilor eretice [215, p. 115]. Trăsătura semantică comună, care stă la baza acestor structuri comparative, reprezintă nu doar gama cromatică a elementelor vestimentare, ci și comportamentul caraghios aferent.

Comp.: (rom.) „[...] *costumat ca un clovn dandy - citind „versuri în stil vechi* [...]” [298, 403].

Comp.: (rus.) «[...], что он в их [мужиков] глазах был все-таки чем-то вроде шута» «([...] în ochii lor [ai țăranilor] era un fel de bufon [...]) [400, p. 27].

Astfel, în expresiile comparative menționate, trăsătura comună este conținută în comportamentul și înfățișarea caraghioasă a unei persoane. Ele au evoluat pentru a transmite o atitudine negativă sau ironică față de persoana comparată, sugerând că aceasta acționează sau arată ca un bufon sau clovn într-un mod ridicol sau inadecvat. Aceste expresii pot fi folosite pentru a critica sau a sublinia comportamentul exagerat sau neadecvat al unei persoane într-un context dat.

Pentru descrierea aspectului vestimentar al unei persoane, în cele trei culturi lingvistice sunt prezente imagini-etalon cu specificul lor etnocultural. Conotația negativă, ironia și sarcasmul își găsesc explicația în imaginile create de comparant, precum *sorcova* în expresia comparativă românească *a fi ca o sorcovă*.

Sorcova este un obiect tradițional, folosit în cultura românească în dimineața zilei de Sfântul Vasile. Este un bețișor sau o rămurică împodobită cu flori artificiale de diferite culori. Copiii folosesc *sorcova* pentru a lovi ușor pe spate părinții și cunoscuții lor, însoțind gestul cu versuri speciale care urează sănătate și noroc. Deși este o tradiție plină de semnificații pozitive, în cazul expresiei comparative menționate, *sorcova* devine simbolul lipsei de gust în ceea ce privește aspectul exterior. Astfel, prin expresia *a fi / a arăta ca o sorcovă*, se subliniază faptul că persoana comparată arată neîngrijit sau prost îmbrăcat, într-un mod care poate fi considerat nepotrivit sau lipsit de eleganță. Conotația negativă și ironia, asociate cu această expresie, provin din contrastul dintre imaginea colorată și veselă a sorcovei ca obiect tradițional și caracterizarea negativă a aspectului sau vestimentației unei persoane.

În limba germană, s-a identificat expresia comparativă cu un comparant specific național în structura sa *wie ein Pfingstochse geputzt / herausgeputzt / geschmückt sein* (a arăta sau a fi împodobit ca un bou de Rusalii). Această expresie are o conotație peiorativă și se referă la aspectul vestimentar sau înfățișarea unei persoane îmbrăcată într-un mod țipător, exagerat și fără gust, care atrage atenția într-un mod negativ.

Originea expresiei se leagă de vechile obiceiuri de Rusalii și pășunat în multe localități germanofone. În aceste tradiții, animalele, în special boii, erau scoase la pășune pentru prima dată de Rusalii și erau decorate și împodobite în mod festiv. Există și mențiuni despre obiceiul de a sacrifica un bou de Rusalii, care era împodobit și condus prin străzi înainte de a fi sacrificat. Astfel, imaginea unui bou împodobit și tânăr pentru sărbătoarea de Rusalii a evoluat către expresia comparativă menționată, cu o conotație negativă.

Comp.: (germ.) 1. „*Wer sich wie ein Pfingstochse geschmückt oder herausgeputzt hat, [...]*” [326; 404]. 2. „*Mit diesem starken Make-up siehst du aus wie ein Pfingstochse!*”; 3. „*Zu*

Beginn ist Rose [...] wie ein Pfingstochse” (1. Cu acest machiaj puternic, arăți ca un bou de Rusalii. 2. Pentru început, Roza este împodobită ca un bou de Rusalii) [311; 404].

Această expresie poate fi folosită pentru a sublinia lipsa de gust sau echilibrul în alegerea vestimentației și poate conține un ton sarcastic sau critic.

Unele structuri comparative, din cele două câmpuri lexico-semantică, „statut social (membri ai altor etnii / profesii)” și „obiecte create de om”, au drept comparant imagini negative, cu o conotație de dispreț, ce le distinge de structurile comparative menționate. Imaginile care stau la baza SC: (rom.) *ca un cerșetor, ca un vagabond, ca un boschetar*; (rus.) *как нищий / убогий, как бродяга, как босаяк*; (germ.) *zerlumpt wie ein Bettler* transmit ideea de sărăcie extremă și neglijență în aspectul personal. Cerșetorii, boschetarii și oamenii nevoiași în general sunt adesea priviți ca fiind dezavantajați din punct de vedere social și economic. Prin utilizarea acestor comparații, se subliniază aspectul dezordonat și lipsa de îngrijire a persoanei respective, precum și asocierea lor cu situații sociale dificile sau marginalizate.

Atitudinea ambigua și contradictorie față de figura cerșetorului în istorie sunt reflectate în semnificațiile mitico-simbolice și conotațiile asociate acestuia. Numele cerșetorului în limbile slave, cum ar fi «убогий» înseamnă „păzit de Dumnezeu”, sugerează un caracter sacru sau divin. Aceasta poate indica ideea că cerșetorii ar putea avea un rol de mesageri al zeilor, uneori întruchipându-se sub forma de milogi. În mitologia și folclorul diverselor culturi, cerșetorul ar putea fi asociat cu un personaj mitic ancestral care a trecut între lumi sau a fost trimis ca o influență divină în lumea celor vii.

Această conotație sacrală și mitică a cerșetorului poate explica atât ospitalitatea și generozitatea manifestată față de aceștia în anumite contexte, cât și frica și precauția exteriorizată în altele. Datorită ambiguității sale, cerșetorul a putut fi perceput ca un intermediar între oameni și zei, dar și ca o potențială întruchipare a răului sau a demonilor, ceea ce a dus la persecuții și pedepse, în special în Europa Occidentală [38].

Comp.: (rom.) „[...] *arătăm ca un vagabond, în blugi pătați, cu părul încâlcit* [...]” [299].

Comp.: (rus.) «Он не так уж и стар, [...]. Только *одет* странно, как нищий, [...]» (Nu era atât de bătrân, pe cât părea la început, [...]. Dar era îmbrăcat ciudat, ca un cerșetor, [...]) [408].

Comp.: (germ.) „Er [...] *erschien aber immer zerlumpt wie ein Bettler*” (El [...] dar apărea mereu zdrențăros ca un cerșetor) [289].

Aceste percepții mitico-simbolice diverse au contribuit la complexitatea și ambivalența atitudinii față de cerșetori în diverse culturi și epoci istorice.

În contextul agriculturii și al protejării recoltelor, se folosesc *sperietoare*, pentru a ține la distanță păsările sau alte animale care ar putea afecta culturile. Aceste sperietoare sunt, de obicei, configurate din haine vechi sau alte materiale, astfel încât să semene cu o figură umană. În timp,

condițiile meteorologice nefavorabile pot deteriora aceste haine și materiale, făcând ca acestea să arate zdrențăroase și neîngrijite.

Expresiile comparative din cele trei limbi, precum: (rom.) *ca o sperietoare*; (rus.) *как чучело, как пугало*; (germ.) *wie eine Vogelscheuche / Krauscheuche aussehen /angezogen sein*, având la bază imaginea *sperietoare*, sunt folosite pentru a descrie aspectul dezordonat și neglijent al oamenilor îmbrăcați în haine vechi. Această comparație sugerează că persoanele respective arată la fel de neîngrijite și dezordonate ca o sperietoare deteriorată și zdrențărosă, ceea ce creează o imagine vizuală puternică în mintea celor care aud sau citesc aceste expresii.

Comp.: (rom.) „*Stolo stă ca sperietoarea-n lan, [...]*” [327].

Comp.: (rus) « *Да ты не гляди, что как чучело одетая [...]*» ([...] Nu te uita că sunt îmbrăcată ca o sperietoare [...]) [393].

Comp.: (germ.) „[...] *ein Kerl, dürr und lang wie eine Erntegabel, angezogen wie eine Krautscheuche, [...]*” ([...] un individ slăbănog și lung ca o furcă de seceriș, îmbrăcat ca o sperietoare, [...]) [358, p. 64].

În analiza efectuată, se observă că limbajul folosit în contextul vestimentației are un puternic caracter cultural și reflectă modul în care societatea percepe și interpretează felul de îmbrăcăminte al indivizilor. Diversitatea structurilor comparative legate de aspectul vestimentar sugerează cât de bogat și variat poate fi limbajul în exprimarea acestui aspect al vieții umane și starea în care poate transmite semnificații și conotații subtile.

3.2.3. Câmpul semantic „*Statura omului*”

Trăsăturile anatomice individuale, cum ar fi înălțimea, silueta și statura unei persoane, joacă un rol semnificativ în crearea imaginii sale în cadrul unei anumite comunități etnice și culturale. Aceste caracteristici pot fi influențate de factori genetici, dar și de mediu, inclusiv condițiile naturale și climaterice ale regiunii în care trăiește o persoană.

Este important să înțelegem că standardele de frumusețe și înfățișare pot varia semnificativ în funcție de cultura și societatea în care trăiește fiecare individ. În anumite grupuri etnice sau societăți, anumite caracteristici pot fi asociate cu tradiții, norme sau valori specifice. Ceea ce este considerat frumos sau atrăgător într-o anumită comunitate, poate fi perceput diferit sau inadecvat în alta. De exemplu, în unele culturi, înălțimea poate fi considerată un criteriu important pentru frumusețe, în timp ce în altele - poate fi mai puțin relevant. Astfel, este important să recunoaștem diversitatea și să evităm judecățile preconcepute sau stereotipurile în evaluarea aspectului fizic al unei persoane.

Conform informațiilor prezentate în *tabelele 3.7-9, SC* în limbile română, rusă, germană, asociate categoriei respective, sunt concentrate pe un spectru mai mare de câmpuri lexico-semantice decât în cazul CS „vestimentație”, ceea ce denotă o flexibilitate mai mare de exprimare

a omului vis a vis de statura celor din jur, care devine un pic mai favorabilă în cazul constituției, judecată în corespundere cu totalitatea particularităților morfologice umane. Acestui CS îi revine cca 22.6% din numărul total al SC prelucrate.

Tabelul 3.7. CS Statura omului: SC cu elementul „ca” în limba română

Câmpul lexico-semantic	Structurile comparative cu elementul „ca” din sursele: 249, 251, 262, 256, 405, 403		Ponderea (%)
Personaje religioase, folclorice și mitologice	- ca Apollo (Apollon); - ca Hercule;	- ca un zeu;	12.0
Regnul vegetal, fitonime	- ca un brad / ca bradul (despre flăcăi); - ca un stejar / ca stejarul;	- ca un harbuz; - ca un pepene gras;	16.0
Regnul animal, zoonime	- ca un taur (puternic, voinic despre bărbați); - ca un porc gras; - ca o scroafă (peiorativ despre femei) - ca o iapă (despre femeia grasă);	- ca o vacă; - ca o căprioară; - ca un armăsar; - ca un leu;	32.0
Obiecte create de om	- ca o prăjină; - ca o cobză grasă; - ca gratia; - ca târnul gras (slăbănog);	- ca un băț; - ca o scândură (extrem de slab); - ca scândura uscată; - ca un butoi;	32.0
Alimente	- ca o gogoasă (despre femeile plinuțe, cu forme rotunjite);		4.0
Fenomene / obiecte ale naturii	- ca o piatră (puternic, sănătos);		4.0

Sursa: elaborat de autor

Fiind utilizate mai des în sensul unor conotații defavorabile, comparațiile cu elementul „ca” în limba română sunt raportate, cu cote semnificative, la câmpurile lexico-semantice: „regnul animal, zoonime” și „obiecte create de om” (care cuprind fiecare a câte 32%).

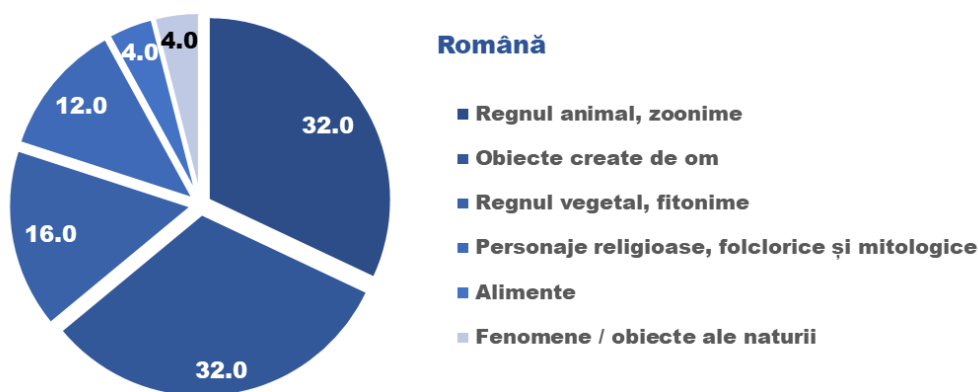

Figura 3.7. Structura CS Statura omului după imaginea-etalon în SC cu elementul „ca” în limba română

Sursa: elaborat de autor

Pe poziții relativ moderate (16%) se situează structurile comparative utilizate pentru descrierea staturii omului cu elementele din câmpul lexico-semantic „regnul vegetal, fitonime”, majoritatea fiind calificate cu semnificație favorabilă, deoarece în concepția poporului român regnul vegetal și cel animal au anumite caracteristici ce țin de speranțele omului.

Tabelul 3.8. CS Statura omului: SC cu elementul „ca” în limba rusă

Câmpul lexico-semantic	Structurile comparative cu elementul „ca” din sursele: 275, 278, 279, 280, 281, 408		Ponderea (%)
Personaje religioase, folclorice și mitologice	- как бог(и); - как Геркулес;	- как Геракл; - как Кощей Бессмертный;	11.1
Regnul vegetal, fitonime	- как дуб(ы); - как кедр (высокий); - как дуб (могучий); - как берёзка (стройная);	- как осина; - как кипарис (стройный, статный); - как тополь (стройный);	19.4
Regnul animal, zoonime	- как жеребец; - как лошадь; - как бык; - как буйвол; - как медведь;	- как жираф(а); - как слон (огромный); - как старая кляча (dispreț); - как сивый мерин; - как лань (стройная);	27.8
Obiecte create de om	- как верста коломенская - как колокольня; - как каланча (высокий);	- как кадка (круглая); - как бочонок (круглая); - как тростинка (на ветру);	16.7
Alimente	- как булочка; - как пышка;	- как колобок; - как пирожок;	11.1
Noțiuni abstracte	- как верста коломенская;	-	2.8
Statut social (membri ai altor etnii / profesii)	- как девушка / девица; - как юноша;	- как красный молодец; - как старик.	11.1

Sursa: elaborat de autor

Aceleași semnificații pozitive sau negative ale fitonimelor și zoonimelor sunt frecvent utilizate și în limba rusă în scopul comparării staturii și constituției omului. Astfel, SC cu elementul „ca” asociate faunei reprezintă puțin peste 1/4 (27.8%), în timp ce cele asociate florei acumulează cca 19.4% din totalul structurilor comparative utilizate pentru caracterizarea staturii și constituției omului.

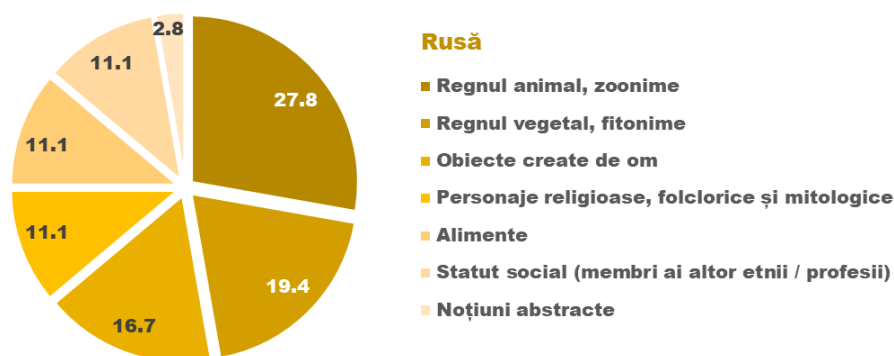

Figura 3.8. Structura CS Statura omului după imaginea-etalon în SC cu elementul „ca” în limba rusă

Sursa: elaborat de autor

La polul opus se regăsesc comparațiile privind statura sau constituția omului, asociate câmpurilor lexico-semantică cu sens mai puțin corespunzător unor situații favorabile, printre care se regăsesc elementele corespondente *noțiunilor abstracte*, cu 2.8%.

Tabelul 3.9. CS Statura omului: SC cu elementul „ca” în limba germană

Câmpul lexico-semantic	Structurile comparative cu elementul „ca” din sursele: 247, 259, 261, 404	Ponderea (%)
Personaje religioase, folclorice și mitologice	- wie Hercules stark (ca un Hercule puternic); - wie ein (junger) Gott groß, allmächtig (ca un zeu mare, atotputernic); - wie der Teufel stark (puternic ca dracul);	11.5
Regnul vegetal, fitonime	- wie ein Baum stark (puternic ca un copac); - wie eine Tanne schlank sein (a fi subțire ca un pin/ a fi foarte subțire); - wie eine Eiche (ca un stejar);	11.5
Regnul animal, zoonime	- wie ein Bär gesund (stark) (sănătos/puternic ca un urs); - wie ein Gaul stattlich, stolz, kräftig (ca un cal măreț, mândru, puternic); - wie ein Pferd stark (ca un cal puternic); - wie ein Pferd stolz /mit stolzer Haltung; - wie ein Ochse (ca un taur / bou); - wie ein Tiger; - wie ein Löwe;	30.8
Obiecte create de om	- wie ein Schrank sein (fi ca un dulap); - wie ein Kleiderschrank; - wie eine Erntegabel dürr und lang (ca o furcă de seceriș, subțirel și lung); - rund wie ein Regenfaß (rotund ca un butoi de ploaie);	15.4
Alimente	- wie eine Schweineschwarte (ca un șoricel de porc); - wie ein Donut sehr fett, dick (foarte gras ca o gogoasă); - wie ein Pfannkuchen dick sein (grasă ca o clătită); - wie ein Pfannkuchen platt sein (a fi plat ca o clătită, despre o femeie cu sânii plați);	15.4
Fenomene/ obiecte ale naturii	- stark wie ein Felsen;	3.8
Statut social (membri ai altor etnii / profesii)	- wie du und ich; - wie ein Mensch; - wie Leute/Menschen.	11.5

Sursa: elaborat de autor

Poziția germanilor față de statura și constituția omului este mai fermă în cazul SC cu reprezentanții regnului animal care constituie cca 1/3 (30.8 % din total), astfel fiind onorate și puse în evidență calitățile pozitive. Celelalte SC s-au dispersat aproximativ egal între restul câmpurilor lexico-semantică.

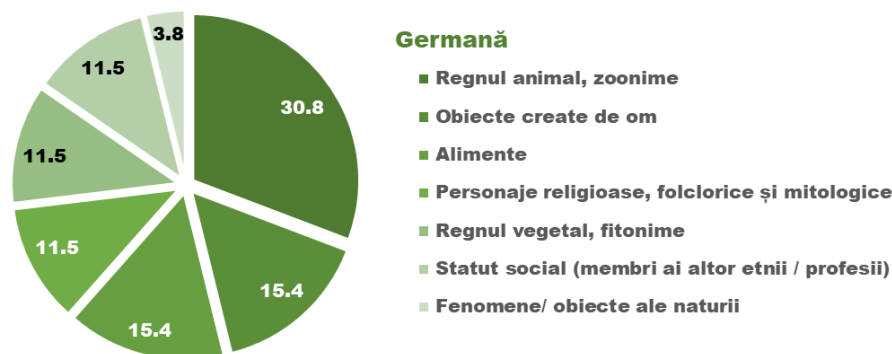

Figura 3.9. Structura CS *Statura omului* după imaginea-etalon în SC cu elementul „ca” în limba germană

Sursa: elaborat de autor

Câmpul semantic în cauză este reprezentat de dominante semantice precum *puternic/ puternică, sănătos/ sănătoasă, înalt(ă), slab(ă), zvelt(ă), gras(ă), plinuț(ă), doloľan(ă)* etc. Toate imaginile de referință din SC în limbile rusă, română și germană, care descriu înălțimea, silueta și statura umană, sunt prezente în mai multe câmpuri lexico-semantice cu predominanța CLS „regnul animal, zoonime” și „regnul vegetal, fitonime”. Acest lucru nu este surprinzător, deoarece încă din cele mai vechi timpuri omul a comparat natura cu lumea umană, încercând să găsească corespondențe între ele.

Rolul animalelor, ca și al elementului zoonim în limbă și limbaj, este remarcabil și determinat de semnificația pe care animalele au avut-o în etapa timpurie a dezvoltării umane. În acea perioadă, ele nu erau încă separate pe deplin de colectivitatea umană: nici în aspectul lor sincron, deci, nu erau incluse animalele sacre în ierarhia socială și nu erau plasate în vârful scării ierarhice, nici în starea lor diacronică privind ideea originii colectivității umane de la un animal, nici din perspectiva ontologică cu privire la concepția despre animale ca ipostază aparte a omului. Datorită acestor particularități, animalele au servit mult timp ca un fel de paradigmă ilustrativă, care era folosită ca un anumit model al societății umane și al naturii, în general, iar în particular, sub aspectul fertilității și al ciclicității. În acest sens, utilizarea imaginilor animalelor la formarea unor comparații stabile în limbă continuă tradiția arhaică.

Concepțiile despre trăsăturile autentice ale animalelor, combinate cu utilizarea lor în clasificări, reprezentau o modalitate pentru oameni de a se explica pe ei înșiși și respectiv natura înconjurătoare. Aceste precondiții au creat o oportunitate pentru om de a se personifica mitologic în natură, de a-și accentua propria identitate și de a explica natura ca pe o istorie picturală a strămoșilor săi, ceea ce era obișnuit în societatea timpurie, care nu se putea încă separa complet de regnul naturii.

Analiza trăsăturilor lexico-semantice ale structurilor comparative din câmpul lexico-semantic „regnul animal, zoonime” denotă faptul că majoritatea unităților comparative din limbile

supuse studiului au conotații afective și evaluative negative. Atunci, când se compară un om cu un *bou* sau cu un *taur*, sunt evidențiate atât caracteristicile denotative incluse direct în semnificația comparantului (taur, substantiv masculin: 1. Mascul necastrat din specia taurinelor, cu capul mare, pielea groasă, părul de pe frunte lung și adesea creț [405]), cât și concepțiile stereotipe fixate în conștiința etnolingvistică colectivă 2. (popular) om zdravăn și brutal [405].

În etnocultura rusească, precum și în cea românească, se pune cel mai adesea accentul atât pe forța taurului și a bivolului, cât și pe sănătatea și aspectul mușchilor dezvoltati din zona gâtului și a spatelui. *Taurul* la toate popoarele apare ca simbol al puterii și al fecundității. Adeseori, zeul reprezentat ca taur apare însoțit de o Mare Zeiță de care depinde fecunditatea universală:

Comp.: (rom.) „[...] *în realitate este sănătos ca un taur!*” [335].

Comp.: (rus.) «[...] *И вообще я здоров как бык.*» ([...] Sunt sănătos ca un taur.) [386].

Comp.: (germ.) „*Du bist gesund wie ein Ochse, Itzig Finkelstein!*” (Ești sănătos ca un bou, Itzig Finkelstein!) [320, p. 367].

Pe lângă semnificația comparantului *bou* sau *taur*, prezentată mai sus, acesta dispune, în limbile română și germană, și de o altă conotație, deloc pozitivă, și anume - are sens de *om mărginit la minte; om prost, prostănac*: comp.: (rom.) *a sta (sau a rămâne, a se uita) ca bou la poarta nouă*; (germ.) *dumm wie ein Ochse, arbeiten wie ein Ochse* (a face pe prostul sau a lucra din greu). Comp.: (germ.) „*Jeder blickte stumpfsinnig wie eine Kuh oder wie ein Ochse in irgendeine Ecke und das stundenlang*” (Toată lumea privea plictisită ca o vacă sau ca un bou într-un colț oarecare și astfel ore în șir) [360].

În spațiul germanofon, comparantul *Ochse* (bou) se aplică la desemnarea nu doar a unui om ca fiind puternic și sănătos, ci și ca fiind unul foarte greu, uneori, stângaci și neîndemânatic, de aici, rezultând expresia comparativă *wie ein Ochse im Porzellanladen*. Comp.: (germ.) „*Sie bringen mir alles durcheinander und trampeln wie ein Ochse im Porzellanladen herum!*” (Îmi distrugeți totul și pășiți ca un bou într-un magazin de porțelanuri) [284, p. 299].

De aceeași conotație „se bucură” și alte două imagini-standard în toate cele trei lingvoculturi precum *elefant* și *urs*: comp. (germ.) *sich wie ein Elefant im Porzellanladen benehmen/ aufführen/ verhalten*; (rus.) *как слон в посудной лавке*; (rom.) *ca un elefant într-un magazin de porțelanuri*. În cazul acestor comparații figurative, se simte mai mult dispreț și chiar frică față de comparat:

Comp.: (rom.)1. „[...] *omul în cauză e [...] lat pe spate ca bivolul și ciolănos ca un elefant, [...]*” [308].

Comp.: (rus.) «[...] *Я порой чувствую себя, как слон в посудной лавке.*» (Uneori, mă simt ca un elefant într-un magazin de porțelanuri.) [390].

Comp.: (germ.) „*Anfangs benimmt sich der rastlose Mecklenburger [der Archäologe Heinrich Schliemann] wie ein Elefant im Porzellanladen [...]*” (La început, neliniștitul

Mecklenburger [arheologul Heinrich Schliemann] s-a comportat ca un elefant într-un magazin de porțelanuri, [...]) [338].

În conștiința europenilor, imaginile animalelor domestice au, de obicei, conotații negative, astfel încât, de exemplu, indo-europenii percep *calul* ca un fel de unealtă, acesta fiind asociat cu un animal harnic: (rom.) *a munci ca un cal*; (rus.) *работать (ломовая) как лошадь*; (germ.) *arbeiten wie ein Pferd*. Explicația pentru acest lucru se găsește, probabil, în însăși istoria activității gospodărești. În mediul rural, calul este un animal harnic care, alături de stăpânul său, are parte de o muncă grea pe câmp și la fermă. Creșterea cailor de rasă pură pentru vânătoare, călărie, a devenit posibilă numai după ce moda a fost adusă în spațiul est-european din Europa. Evaluarea negativă este întărită și de trăsătura semantică comună.

Folclorul românesc are o legătură semnificativă cu simbolismul *calului* și cum acesta este asociat cu diverse aspecte ale societății și culturii. *Calul* este adesea folosit ca un simbol pentru feciori și feciorie în acest context. În multe zone etnofolclorice ale României, există tradiția de a crește un cal special numit *cal de holtei*. Acest cal nu este folosit în muncile gospodărești, ci este menținut exclusiv pentru călărie. Acest obicei are conotații puternice legate de prestigiu social și putere, deoarece nu oricine își poate permite să întrețină un astfel de cal.

Calul de holtei nu este doar un animal, ci și o marcă distinctivă a unei anumite categorii de vârstă și mod de viață. El simbolizează nu doar capacitatea de a călări, ci și virtuțile umane asociate cu vitejia, fală și curajul. În doinele tradiționale, elogiul adus *calului* nu este doar despre animalul în sine, ci, mai degrabă, despre calitățile pe care le reprezintă. Un cal priceput și armele bune devin simboluri ale forței și abilităților umane, iar compararea unui „voinic” (tânăr curajos și puternic) fără cal cu „peștele pe mal” subliniază absența esențială a unui element necesar pentru a-și manifesta adevărata valoare („Voinicul fără cal/E ca peștele pe mal”) [249, p. 729]. Aceste aspecte subliniază importanța *calului* nu doar ca un animal util, ci și ca un simbol cultural bogat în semnificații și implicații sociale și morale în folclorul românesc.

Structurile comparative (rom.) *ca armăsarul (cal falnic, mândru, iute)*; (rus.) *как жеребец*; (germ.) *stattlich (stolz, kräftig) wie ein Gaul / Pferd* caracterizează bărbații tineri, sănătoși și înalți. Aceste expresii implică ideea de mândrie, forță și impetuozitate asociată cu imaginea unui *armăsar* sau *cal falnic*. Cu toate acestea, astfel de comparații pot avea și o nuanță de ironie sau dispreț în anumite contexte. Aceasta se datorează faptului că imaginea unui *armăsar* poate fi asociată cu instincte primare și comportament neliniștit, fără prea multă rațiune. În acest sens, expresiile comparative menționate pot sugera că individul comparat cu un *armăsar* poate fi prea impulsiv sau imatur, asemănându-se mai mult cu un animal din punct de vedere comportamental decât cu un om rațional cu gândire matură. De asemenea, se poate face referire la aspectul fizic impunător al unui cal sau *armăsar*, sugerând că persoana comparată este înaltă și robustă.

Comp.: (rom.) „Avea însă experiența să-și înfrâneze din răspuțeri aceste porniri, scuturând din cap ca armăsarul” [403].

Comp.: (rus.) 1. «А Валентин Прокофьевич был мужчина **видный, толстый, здоровый, как жеребец**» (Valentin Prokofievici era un bărbat frumos, gras, sănătos, ca un armăsar) [389];

Comp.: (germ.) „Er wirft den Kopf hoch wie ein Gaul, breitet die Arme aus und torkelt gegen den Ofen” (Își aruncă capul în sus ca un armăsar, își întinse brațele și se împiedică de sobă) [290, p. 70].

Este important să se înțelegă că aceste comparații pot avea interpretări diferite în diverse contexte și că semnificația lor poate varia în funcție de cultura și conotațiile lingvistice specifice fiecărei limbi.

În limbile română și rusă, comparantul zoonim în cauză, cu referință doar la caracterizare a femeilor, are conotații negative. Aceste expresii sugerează că femeia comparată cu *un cal* sau *o iapă* este considerată să aibă o forță și o statură imense, care nu se potrivesc stereotipurilor asociate cu frumusețea feminină sau cu trăsăturile delicate. Astfel, expresiile comparative menționate arată că femeia în cauză poate fi percepută ca neatractivă în contextul standardelor culturale privind înfățișarea feminină.

Comp.: (rom.) *grasă ca o iapă*; „[...] Irena [...] *aleargă uriașă, voluminoasă, ca un animal mare, ca un cal, ca o iapă enormă*”, [...]” [323].

Comp.: (rus.) *здоровая как кобыла / лошадь*. «Молода и здорова, **как кобыла Пантагрюэля**, подумал я [...]» (Tânăra și sănătoasă ca iapa lui Pantagruel, m-am gândit eu) [369].

Comp.: (germ.) „[...] *ich war so fett wie eine Schweineschwarte und so rund wie ein Fußball*” ([...] eram grasă ca o șorică de porc și rotundă ca o minge de fotbal) [331, p. 87].

Analizând corpusul lexical referitor la câmpul semantic „statura omului”, putem constata că limbile română, rusă și germană posedă un bogat tezaur frazeologic din care o bună parte îl constituie structurile comparative stabile, ce au drept comparant o varietate de fitonime (imagini vegetal-florale) și zoonime (imagini animaliere). Aceasta, după cum am menționat, se explică prin faptul că omul se identifică întotdeauna cu natura vie ce-l înconjoară, observând trăsăturile distinctive comportamentale ale animalelor și cele specifice plantelor. Astfel, structurile comparative, care au în componența lor zoonime și fitonime, se deosebesc prin expresivitate și afectivitate. Prin urmare, în componența structurilor comparative, fitonimele contribuie la transformarea realităților curente într-o sursă de informații despre etnocultura și mentalitatea poporului, precum și la codificarea informațiilor de ordin cultural, îmbogățind corpusul limbilor cu expresii comparative figurative, bazate pe gândirea metaforică.

Bradul și stejarul, fiind simboluri masculine, prin excelență, reprezintă imagini universale pentru două lingvoculturi (română și rusă). Comp.: (rom.) *ca bradul/ stejarul* (despre flăcăi); (rus.) *огромный, как дуб; высокий, как кедр*; *bradul* este prezent în toate formele culturale folclorice și etnografice românești cu scopul de a compara statura mândră a flăcăilor, tinerețea și vigoarea lor:

Comp.: (rom.) „[...] apariția unui grup de juni chipeși este întâmpinată cu expresia „*Ai noștri ca brazii*, [...]” [249, p. 5].

Comp.: (rus.) 1. «[...] *огромный, как дуб, человек, и это был бог*» ([...] un om uriaș ca un stejar, și era un zeu) [368]; 2. «[...] *Я истребил ради них амореев, высоких, как кедр, и могучих, как дуб*, [...]» ([...] am nimicit amoroșii, înalți ca cedrul și puternici ca stejarul, [...]) [371].

Timp de secole, *bradul* a reprezentat simbolul unui nou ciclu. Rămânând veșnic verde, în Antichitate, *bradul* constituia o alegorie a tinereții veșnice și a nemuririi, a longevității și a fidelității. Din aceleași motive, în etnocultura rusească «лапник» (mănunchi de crenguțe de brad) a fost și încă mai este, în multe localități, un semn al vieții de altădată. În timpul procesiunii funerare, se aruncă crenguțe de brad sub picioare pentru a-și lua rămas bun de la cel decedat. Veacul lor a trecut, dar s-a strămutat în veșnicie.

Pădurea de brazi, ca loc cu simbolistică htonică sporită, este adesea menționată în legătură cu ceremoniile de nuntă atât la români, cât și la ruși, aceasta făcându-și apariția ca o mitologie a lumii subterane, unde „voința-frumusețea” miresei pierde [384]. Ca atare, în toate cele trei etnoculturi, *bradul* (ёлка) a avut diferite semnificații sacre, însă în etnocultura rusă a fost asociat, în general, cu tot felul de figuri malefice (чертями, лешими и прочими обитателями дремучих лесов). Cuvântul *ель* provine de la *элс*, ce semnifică unul dintre numele lui «*леший*». Cum a fost menționat, *bradul* a fost considerat, în mod tradițional, de către slavi copacul forței supranaturale și al morții: Comp.: «*венчали вокруг ели, а черти пели*» [384].

Specificul etnocultural al conținutului semantic al obiectelor de comparație în componența structurilor comparative stabile românești, rusești și germane se manifestă prin asocieri diferite. În limba germană, arborele *die Tanne* (brad) nu este considerat un simbol masculin, ci desemnează o doamnă sau domnișoară zveltă sau foarte subțire, deoarece termenul însuși este de gen feminin: jmd. ist schlank wie eine Tanne (sehr schlank) [349; 404].

Cu aceeași semnificație s-a identificat, în limba rusă, comparantul mesteacăn (береза), care, la fel, fiind un substantiv de gen feminin, reprezintă zveltețea, grația, suplețea unei domnișoare sau unei femei tinere: comp.: (rus.) «*У самой бедной женщины самая красивая девочка [...] стройная, как березка [...]*» (Cea mai săracă femeie avea cea mai frumoasă fetiță [...] zveltă ca un mesteacăn [...]) [392].

În zilele noastre, problema excesului de greutate trece cu mult dincolo de criteriile pur estetice și de simpatia față de persoanele respective, pe vremuri fiind un semn de sănătate. Astfel, structura comparativă românească – *a fi gras ca pepenele* (sau *ca un pepene*) sau *pepene de gras* (sau *gras pepene*), *ca un harbuz sănătos, frumos* – cu semnificație de foarte gras, durduluiu, dolofan, presupunem că, actualmente, nu se bucură de o conotație pozitivă în cultura românească, deși pot fi aduse și dovezi contrarii: **comp.: (rom.)** „*Baba [...] are un băiat așa de chipos, de hazliu, de gras și învelit ca un pepene*” [304].

Ca și semantica structurilor comparative menționate, comparațiile: (rom.) *ca un butoi*; *ca o gogoasă*; (rus.) *как булочка*; *как пышка*; (germ.) *wie ein Donut sehr fett, dick* (foarte gras ca o gogoasă); *aufgehen wie ein Pfannkuchen* (a se îngrășa) au aceeași semantică. Toate acestea sunt folosite pentru a descrie persoane plinuțe și corpolente. Semnificația figurativă a acestor comparații, ca și în cazul comparațiilor din grupul anterior, este derivată din semnificația componentelor care compun structura comparativă cu posibila luare în considerare a percepțiilor stereotipice asociate obiectelor de comparație:

Comp.: (rom.) „[...] *era un cetățean bun și gras, cu o burtă ca un butoi*, [...]” [300].

Comp.: (rus.) «[...] *моя Соня была кругла, как пышка, и упруга, как мячик*» ([...] Sonia mea era rotundă ca o chiflă și moale ca o minge) [387].

În același timp, reacția emoțională evocată de imaginile din structurile comparative *ca butoiul*, *как печка* este caracterizată ca dezaprobatoare, uneori, disprețuitoare, în timp ce comparațiile (rom.) *ca o gogoasă*; (rus.) *как булочка*, *как пышка* comportă o evaluare, mai degrabă ironică, condiționată de semantica substantivelor *gogoasă*, *пышка*, *Donut*: **comp.:** „produs de panificație de formă rotundă sau ovală” [405]. Aceste comparații se referă la fetele tinere, mai rar la copii, care actualizează atribute pozitive suplimentare de rotunjime plăcută și rumeneala din obraji, îmbujorare: **comp.** (rom.) „[...] *bunica [...] pornea să crească puțin câte puțin, rotunjindu-se și rumenindu-se ca o gogoasă* [...]” [342; 403].

Identificarea câmpurilor lexico-semantice comune celor trei limbi este posibilă, deoarece lumea fizică ne este familiară, în special, prin influența noastră asupra ei, iar acordul asupra proprietăților și semnificațiilor obiectelor individuale se realizează, întrucât, prin interacțiunea cu acestea, dobândim cu toții o anumită experiență similară.

3.2.4. Câmpul semantic „Capul”

Capul uman nu doar îndeplinește funcții vitale esențiale, ci poate fi privit și ca o operă de artă în sine. Forma și proporțiile lui, armonia trăsăturilor faciale, expresia ochilor și a gurii contribuie la definirea frumuseții estetice. În artă, capul a fost adesea subiectul principal al operelor, iar portretele au căutat să surprindă nu doar caracteristicile fizice, ci și personalitatea și stările interioare ale indivizilor. De asemenea, moda și coafura au jucat un rol semnificativ în

modelarea aspectului capului, evidențiind modul în care aspectul exterior poate reflecta gusturile și tendințele estetice ale unei epoci sau culturi. Prin urmare, în contextul estetic, capul uman nu este doar o parte anatomică, ci și o sursă de inspirație pentru creație artistică și expresie personală.

În limbile română, rusă și germană, CS „capul” reprezintă doar 9.1% din numărul total de unități comparative din eșantion, lucru confirmat prin datele cuprinse în *tabelele 3.10-12*.

Tabelul 3.10. CS Capul: SC cu elementul „ca” în limba română

Câmpul lexico-semantic	Structurile comparative cu elementul „ca” din sursele: 249, 251, 262, 256, 405, 403		Ponderea (%)
Regnul vegetal, fitonime	- ca un harbuz (mare/rotund); - ca un dovleac;	- ca un pepene galben (neted);	27.3
Regnul animal, zoonime	- ca o morsă (chel);	- ca de cal (mare);	18.2
Obiecte create de om	- rotund ca o minge (rotund);	- ca o farfurie (chel);	18.2
Alimente	- chel ca un ou (chel);		9.1
Fenomene /obiecte ale naturii	- ca o lună (plină) (chel);	- ca un nor;	18.2
Corpul uman (diferite stări / părți ale corpului)	- ca-n palmă (chel).		9.1

Sursa: elaborat de autor

Este firesc că oamenii când vor să pună în evidență abateri de la normă, în descrierea părților corpului uman sau unor aspecte ale corpului, mai puțin plăcute, apelează la comparații metaforice. Astfel, membrii comunității românofone caracterizează, mai frecvent, necorespunderea dimensiunii sau a formei capului prin comparațiile cu elementele CLS „regnul vegetal, fitonime” (cca 27.3%), urmate de cele asociate CLS „regnul animal, zoonime” (cca 18.2%), obiectelor produse de om și obiectelor din natură cu ponderi similare (*figura 3.10*).

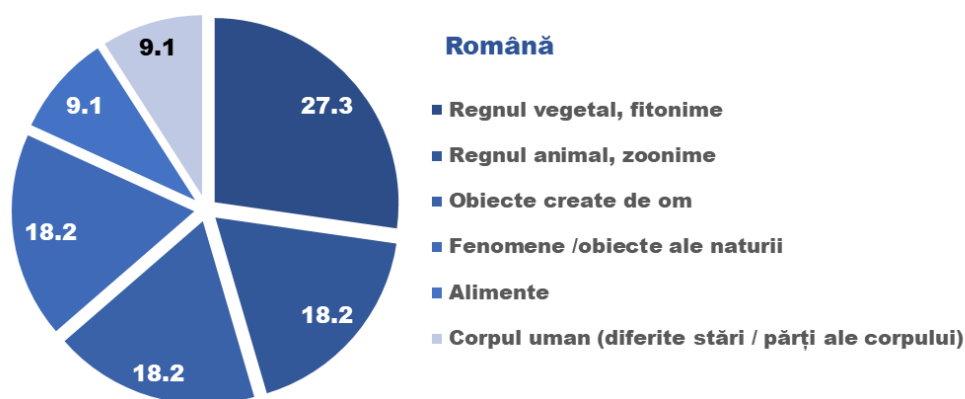

Figura 3.10. Structura CS Capul după imaginea-etalon în SC cu elementul „ca” în limba română

Sursa: elaborat de autor

Mai puțin, din cauza incompatibilității funcționale, capul este asociat cu alte părți ale corpului și cu alimentele (a câte 9.1% fiecare), deoarece în concepția românilor acestea dețin mai puține caracteristici negative, care pot fi atribuite prin comparație capului.

Tabelul 3.11. CS Capul: SC cu elementul „ca” în limba rusă

Câmpul lexico-semantic	Structurile comparative cu elementul „ca” din sursele: 275, 278, 279, 280, 281, 408		Ponderea (%)
Personaje religioase, folclorice și mitologice	- как черт в болоте (лысый);	- как леший;	10.5
Regnul vegetal, fitonime	- как арбуз; - как тыква;	- как репа (большая / круглая);	15.8
Regnul animal, zoonime	- как у тюленя;	-	5.3
Obiecte create de om	- как бочонок (круглая); - как (пивной) котёл; - как мяч (лысый/круглый);	- как шар (лысый/круглый); - как бильярдный шар (лысый); - как глобус;	31.6
Alimente	- как яйцо; - как арбуз;	- как тыква;	15.8
Fenomene / obiecte ale naturii	- как луна (круглая);	- как лунный лик (круглая);	10.5
Corpul uman (diferite stări / părți/ale corpului)	- как колено (лысый);	- как ладонь.	10.5

Sursa: elaborat de autor

Limbii ruse îi revine o paletă mai variată de câmpuri lexico-semantică cu elementele cărora poate fi comparat capul omului. În acest sens, înțâietatea este deținută de cota structurilor comparative cu elementul „ca”, corespondente CLS „obiecte create de om” (cca. 1/3 din total), „regnul vegetal, fitonime” și „alimente” revenindu-le ponderi a câte 15.8%.

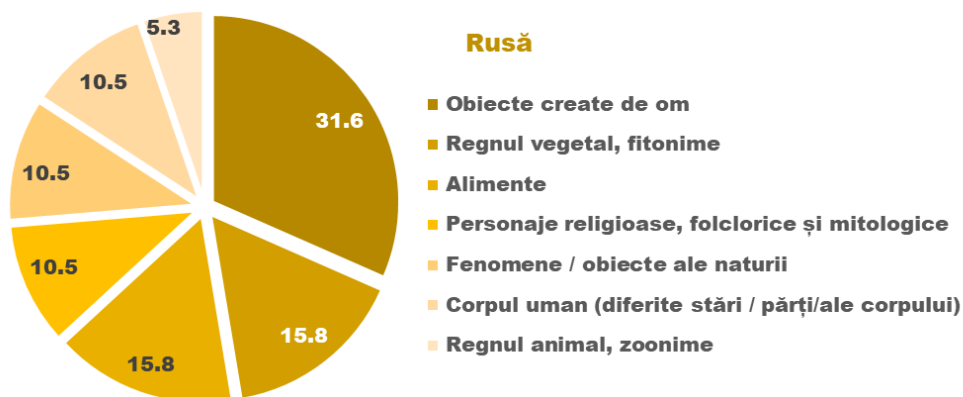

Figura 3.11. Structura CS Capul după imaginea-etalon în SC cu elementul „ca” în limba rusă

Sursa: elaborat de autor

Polul opus se află sub amprenta câmpului lexico-semantic „regnul animal, zoonime” cu 5.3%. Destul de neobișnuită situație, dar asocierilor *capului uman* prin comparația cu elementul „ca” cu „personajele religioase, folclorice și mitologice”, „corpul uman (diferite stări / părți ale corpului)” și „fenomene / obiecte ale naturii” le-au revenit cote de cca 10.5%.

Tabelul 3.12. CS *Capul*: SC cu elementul „ca” în limba germană

Câmpul lexico-semantic	Structurile comparative cu elementul „ca” din sursele: 247, 259, 261, 404	Ponderea (%)
Regnul animal, zoonime	- wie ein Seehund (ca o focă);	16.7
Obiecte create de om	- wie ein Ball (ca o minge); - wie ein Fußball (ca o minge de fotbal); - wie eine Kugel (ca o bilă);	50.0
Alimente	- wie Ei (-förmig) (ca un ou);	16.7
Fenomene / obiecte ale naturii	- wie ein Vollmond (ca o lună plină).	16.7

Sursa: elaborat de autor

În contrast cu mediul rusofon, mediul germanofon se distinge prin prezența unui număr mai redus de câmpuri lexico-semantică în care *capul* este comparat. Aici, cu o pondere semnificativă de 50%, se regăesc SC care utilizează elemente din CLS „obiecte create de om”. Celelalte domenii semantice își împart în mod egal cotele de 16.7%, așa cum se poate observa din figura 3.12.

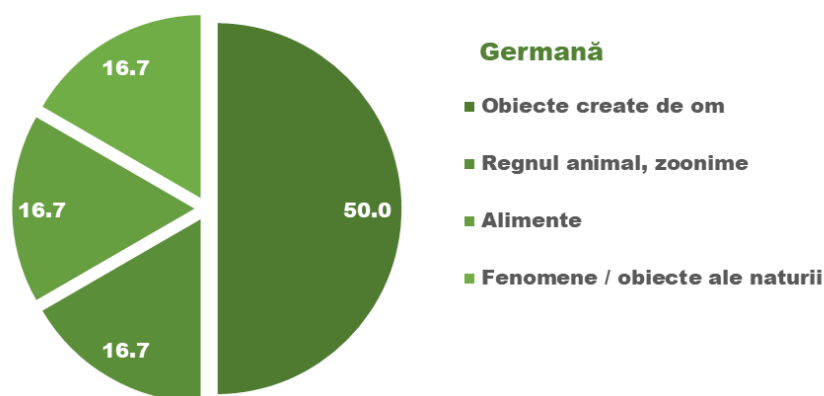

Figura 3.12. Structura CS *Capul* după imaginea-etalon în SC cu elementul „ca” în limba germană

Sursa: elaborat de autor

Dominantele semantice care reprezintă baza de comparație în această categorie sunt adjectivele *chel*, *rotund*, *imens*, *neted* etc., care descriu forma și suprafața exterioară a capului.

Clasificarea structurilor comparative, în raport cu etalonul de comparație, oferă posibilitatea de a distinge patru CLS dominante: „obiecte create de om”, „regnul animalelor, zoonime”, „regnul vegetal, fitonime” și „alimente”.

Analiza lexico-semantică a unităților comparative relevă faptul că în limbile română, rusă și germană sunt prezente mai multe structuri comparative pentru a descrie forma rotunjită a capului: (rom.) *ca o minge*, *ca un pepene*, *ca un harbuz* (*mare / rotund / neted*); *ca un dovleac*; (rus.) *как мяч лысый/круглый*; *как шар (круглый)*; *как глобус*; *как луна*; (germ.) *wie ein Ball* (*rund*); *wie ein Fußball*; *wie eine Kugel*. În toate aceste unități comparative, legătura dintre bază și obiectul comparației este motivată complet, de aceea sensul structurilor comparative poate fi derivat din semantica componentelor care alcătuiesc formula comparativă, mai indicat, comparantul. Comp.: *Minge* - *Obiect sferic (rar ovoidal), de diverse dimensiuni și greutateți*; *Pepene (galben)* - *fructul*

mare, globulos sau oval, neted sau zgrăbunțos, cu miezul succulent, dulce [405]. Numeroase exemple din literatura artistică denotă că structurile comparative în cauză, deși indică semnul general al rotunjimii, diferă în nuanțe de sens. Trăsătura comună a unităților - *ca o minge, ca o bilă, ca un dovleac* - poate fi considerată nu numai o dovadă a formei sferice a capului, ci și a greutății excesive a unei persoane:

Comp.: (rom.) 1. „[...] *căpșor rotund ca o minge de tenis*” [286]; 2. „[...] *am văzut capul descoperit al lui Ravelstein, neted ca un pepene galben, ...*” [301].

Comp.: (rus.) «[...] *Павлик малявка-малявочкой, зато голова огромная и круглая, как глобус*» ([...] Pavlik este micuț de tot, dar capul său este mare și rotund ca un glob) [370].

Comp.: (germ.) „*Rund wie ein Vollmond*” (Rotund ca o lună plină) [320, p. 324].

Evaluarea afectivă, prezentă în structurile comparative din *tabelele 3.10, 3.11, 3.12*, este calificată drept una dezaprobatore. Acest lucru se datorează atât semnificației comparantului, care conține în mod inerent semne ce indică dimensiuni mari ale capului, cât și a bazei de comparație (uriaș, imens, foarte mare): comp.: (rom.) „[...] *o pălărie ce-i acoperea „un cap mare, ca de cal, [...]*” [337].

În vederea descrierii unui cap *chel* și *neted*, în limbile română și rusă recurgem la structurile comparative: (rom.) *ca oul; ca-n palmă; ca o farfurie; ca o morsă*; (rus.) *как яйцо; как ладонь; как колено* (ca genunchiul). Încărcătura principală în acest tip de unități o poartă baza comparației, deoarece caracteristicile precum *lipsă de păr* și *netezime* nu fac parte din sensul denotativ al acestor substantive. Pe lângă aceasta, unitățile comparative au și nuanțe semantice diferite, de pildă SC - *ca un ou* - este folosită pentru a descrie un cap *chel*, uneori *lucios*, de formă *ovală*; comparațiile *ca-n palmă, как ладонь; как колено* sunt folosite pentru a descrie un cap *chel* și *neted*. În limbile germanice comparantul *Ei* (ou) poate fi folosit cu sensul similar celui în limbile română și rusă, însă, pe lângă acesta, am descoperit și o metaforă *Eierkopf* (în engleză – *Egghead*; în română – cap de ou; în rusă – *яйцеголовый*) care este un termen ironic colocvial folosit pentru a caracteriza, la figurat, oamenii de știință. Termenul se referă la capul (semi) *chel* care se presupune că este trăsătura comună printre academicieni; în rusă – *яйцеголовый* – se referă și la forma capului [309].

Comp.: (rom.) 1. „[...] *fiindcă nu mai are demult moț, fiind chel ca-n palmă, [...]*” [403, Mititelu, Ioan. Vinul de post (2011)]; 2. „*Skakel râse. – Nu. Gras și chel ca o morsă.*”; 3. „[...] *un bărbat chel ca o farfurie, cetățean modest și bun meseriaș*” [332]; 4. *Bărbatul prezentabil [...] avea un cap chel ca un ou*” [302, 403].

Comp.: (rus.) «*Лысый, как бильярдный шар, мужчина быстро шагал [...]*» (Chel ca o bilă de biliard, bărbatul se mișca rapid [...]) [399].

Comp.: (germ.) „[...] neurasthenische Gestalten mit **Eierköpfen**” ([...] siluete neurastenice subțiri, cu capuri de ou) [310].

În comparație cu limbile română și germană, în limbă rusă descoperim o comparație privind caracterizarea unui personaj *chel* cu semnificație secundară *de urât*: «лысый, как черт в болоте» care face parte din câmpul lexico-semantic „personaje religioase, folclorice și mitologice”. Comparantul *diavol / satana (чѐpm)* este un spirit malefic în mitologia slavă, răutăcios, poznaș, și desfrânat. Sub diferite porecle și sinonime, el este personajul unui număr imens de basme din Europa de Est, cel mai popular personaj al demonologiei rusești, acesta care poate fi strâmb, chel, șchiop (conform credințelor, diavolii își rup picioarele în timp ce cad din cer). Se crede că până la vârsta de treizeci de ani, diavolul trăiește unde îi place, apoi se mută în mlaștină [281]. Astfel, putem conchide că structurile comparative cu comparantul *чѐpm* sunt motivate.

Semantica afectiv-evaluativă a structurilor comparative care descriu lipsa părului de pe cap este similară în toate cele trei limbi, semnificând faptul că membrii colectivităților supuse studiului consideră lipsa părului ca fiind o anomalie, căci părul de pe cap indică și starea sănătății și are o funcție protectoare - protejează scalpul de efectele negative ale mediului înconjurător.

3.2.5. Câmpul semantic „Părul”

Părul are o semnificație profundă în ceea ce privește imaginea unei persoane și simbolismul său transcende sfera estetică. În diferite culturi, el poate simboliza forța, virilitatea, sănătatea și puterea unui individ, fiind asociat cu atracția fizică și seducția în cazul femeilor, dar și cu fertilitatea în general. Astfel, părul poate oferi o perspectivă asupra stării de sănătate și a statutului unei persoane în societate.

O coafură este considerată un element esențial al aspectului exterior al unei persoane și este adesea asociată cu tipul de îmbrăcăminte purtat. Ea poate indica o anumită ocupație, vârstă sau apartenență socială, și chiar poate avea semnificații religioase sau culturale. De-a lungul istoriei, anumite religii sau credințe impuneau reguli cu privire la coafură, cum ar fi depilarea completă în cazul călugărilor budiști sau păstrarea bărbii în cazul evreilor religioși.

În multe culturi, părul era considerat un recipient al vitalității unei persoane și se acorda o mare importanță în îngrijirea lui. Părul tăiat sau căzut era păstrat cu grijă, întrucât se credea că el conținea energia vitală a individului. Astfel, tăierea părului unui dușman putea fi văzută ca o formă de privare a vitalității sale. Povestea biblică a lui Samson ilustrează acest simbolism, el pierzându-și forța fizică după ce părul său, sursa puterii, a fost tăiat.

Astfel, semnificațiile părului și coafurilor, în diferite culturi, subliniază modul în care aspectele fizice pot deveni purtătoare ale semnificațiilor și credințelor mai profunde ale societății.

Câmpul semantic „părul”, prezentat în *tabelele 3.13-1,5* cuprinde un pic peste 1/5 (21.1%) din numărul total de SC din întregul eșantion, cu un accent mai pronunțat pe limba rusă (9.1%).

Tabelul 3.13. CS Părul: SC cu elementul „ca” în limba română

Câmpul lexico-semantic	Structurile comparative cu elementul „ca” din sursele: 249, 251, 262, 256, 405, 403		Pondere (%)
Regnul vegetal, fitonime	- ca mătasea; - ca mătasea porumbului (moale); - ca abanosul (păr de culoare negru-lucios); - ca paiul de ovăz copt (auriu);	- ca bobul de grâu (auriu); - ca spicul de grâu (galben auriu); - ca de tutun copt; - ca o pădure (des);	27.6
Regnul animal, zoonime	- negru ca pana corbului; - ca de miel (creț / cârlionțat); - ca lâna mieilor (primăvara); - ca / precum coama unui cal (sălbatic);	- ca / precum coama unei iepe (de rasă); - ca o pană de cocoș (roșcat); - ca o vulpe năpărlită (roșcat);	24.1
Obiecte create de om	- ca tăciunele (negru); - ca mătasea (mătăsos);	- ca o blană (țepos); - ca o calotă (părul coafat);	13.8
Substanțe / Materiale	- ca sârma (gros / țepos); - ca arama (roșcat);	- ca aurul (auriu / strălucitor); - ca spuma (creț);	13.8
Fenomene /obiecte ale naturii	- ca soarele (auriu / strălucitor);	-	3.4
Noțiuni abstracte	- ca păcatul (negru);		3.4
Noțiuni temporale	- ca noaptea (negru);		3.4
Statut social (membri ai altor etnii / profesii)	- ca la evreică (negru și creț); - ca la arapi (creț);	- moale ca al unui copil.	10.3

Sursa: elaborat de autor

Conform datelor reprezentate în figura 3.13, mai mult de jumătate dintre structurile comparative cu elementul „ca” în limba română sunt atribuite câmpurilor lexico-semantice ce includ elementele regnului vegetal și al celui animal (27.6% și respectiv 24.1%), acestea reprezentând, în exclusivitate, conotații pozitive. Asocierea prin comparare a părului cu obiectele create de om și substanțelor/materialelor (fiecare cu 13.8%) se referă la culoarea, calitatea, starea și forma părului. Ceva mai modest se manifestă SC cu ellementul „ca” atribuite CLS „statut social (membri ai altor etnii / profesii)” (cca 10.3%).

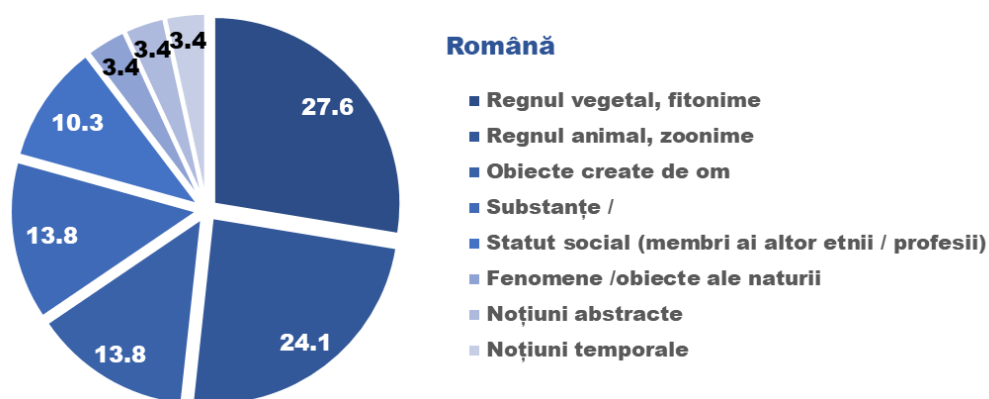

Figura 3.13. Structura CS Părul după imaginea-etalon în SC cu elementul „ca” în limba română

Sursa: Elaborată de autor

Tabelul 3.14. CS *Părul*: SC cu elementul „ca” în limba rusă

Câmpul lexico-semantic	Structurile comparative cu elementul „ca” din sursele: 275, 278, 279, 280, 281, 408		Ponderea (%)
Personaje religioase, folclorice și mitologice	- как леший;	- как у русалки;	5.4
Regnul vegetal, fitonime	- как (молодой) лён;	- как солома;	5.4
Regnul animal, zoonime	- как ворон; - как грач; - как галка/галчонок; - как вороново (воронье) крыло; - как лунь;	- как лошадиная (конская) грива; - как львиная грива; - как баран кучерявый; - как барашки (кудрявые);	24.3
Obiecte create de om	- как пух; - как проволока; - как щётка;	- как у (немецкой) куклы; - соболий мех (чёрные);	13.5
Substanțe / Materiale	- как атлас; - как шёлк; - как бархат; - как лен; - как пух;	- как (бархатный) уголь, (чёрные); - как смоль (черные); - как золото; - как серебро;	24.3
Alimente	- как мёд (золотистые); - как петрушка (кудрявые);	- как луковая чешуя. (золотистые);	8.1
Fenomene / obiecte ale naturii	- как снег (белые / пушистые);		2.7
Noțiuni temporale	- как ночь (тёмные);		2.7
Statut social (membri ai altor etnii / profesii)	- как у попа; - как у монаха; - как у дьякона / дьячка;	- как у негра; - как Карл Маркс (роскошно-лысый).	13.5

Sursa: Elaborată de autor

Limba rusă dispune de o diversitate de SC privind descrierea *părului* aproape similară limbii române, cu excepții ce se manifestă prin ponderea destul de mare a CLS „substanțe /materiale” 24.3% și asocierea minoră regnului vegetal care a acumulat numai 5.4% din totalul structurilor comparative cu elementul „ca” analizate.

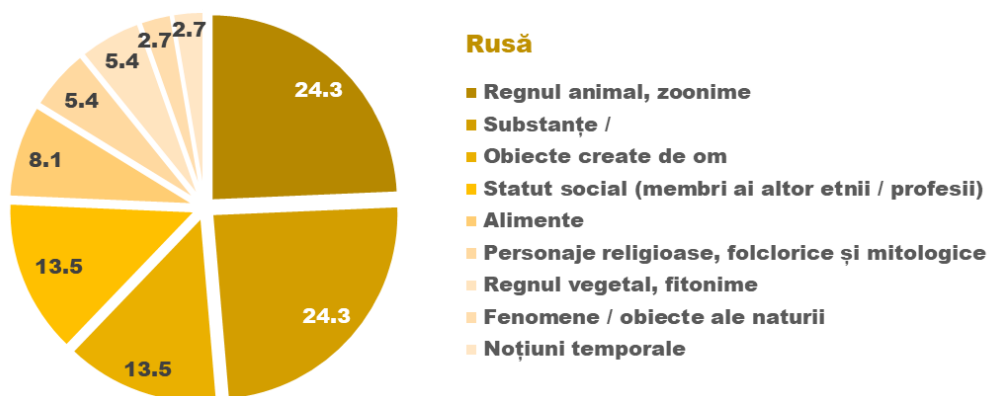

Figura 3.14. Structura CS *Părul* după imaginea-etalon în SC cu elementul „ca” în limba rusă

Sursa: Elaborată de autor

Tabelul 3.15. CS Părul: SC cu elementul „ca” în limba germană

Câmpul lexico-semantic	Structurile comparative cu elementul „ca” din sursele: 247, 259, 261, 404	Ponderea (%)
Personaje religioase, folclorice și mitologice	- wie Struwwelpeter aussehen (a avea o coafură dezordonată; a avea părul neîngrijit);	5.6
Regnul vegetal, fitonime	- wie Ebenholz / ebenholzscharz (negru ca abanosul); - wie Weizen / weizengolden (auriu ca grâul);	11.1
Regnul animal, zoonime	- wie Schafwolle (cârlionțat ca lâna de oaie); - wie Rabengefieder / rabenschwarz (ca penele corbului); - wie Zobel (ca zibeline / samur); - wie der Raben / rabenschwarz (negru ca la un corb);	22.2
Obiecte create de om	- wie Wimperntusche schwarz (negru ca rimelul); - wie ein Fuchsbalg rothaarig (roșcat ca blana de vulpe);	11.1
Alimente	- wie Honig (ca miere despre culoare);	5.6
Substanțe / Materiale	- wie Pech / pechschwarz (negru ca smoala); - wie Ruß / rußschwarz (negru de funingine); - wie Kohle / kohlschwarz (negru de cărbune); - wie der Samt schwarz / weich / glänzend (precum catifeaua negru / moale / lucios); - wie Seide zart / weich / glänzend (ca mătasea delicat / moale / strălucitor); - wie Atlas glanzschwarze (ca atlas negru strălucitor) - wie Draht (ca sârmă); - wie Gold (precum aur);	27.8
Fenomene/ obiecte ale naturii	- wie Schnee weiß, grauhaarig (ca zăpada alb, cărunt); - wie die Sonnenstrahlen (ca razele soarelui);	5.6
Noțiuni abstracte	- wie Weizengold (ca aurul de grâu);	5.6
Statut social (membri ai altor etnii / profesii)	- schwarz wie ein Neger / negerschwarz (negru ca un negru).	5.6

Sursa: Elaborată de autor

În cazul limbii germane, pe primele două locuri se află SC privind descrierea calității părului prin elementele câmpului lexico-semantic „substanțe / materiale” cu o cotă de 36.4% și, respectiv CL „regnul animal, zoonime” cu 18.2%, în timp ce celorlalte CLS le sunt rezervate ponderi mai puțin semnificative (figura 3.15).

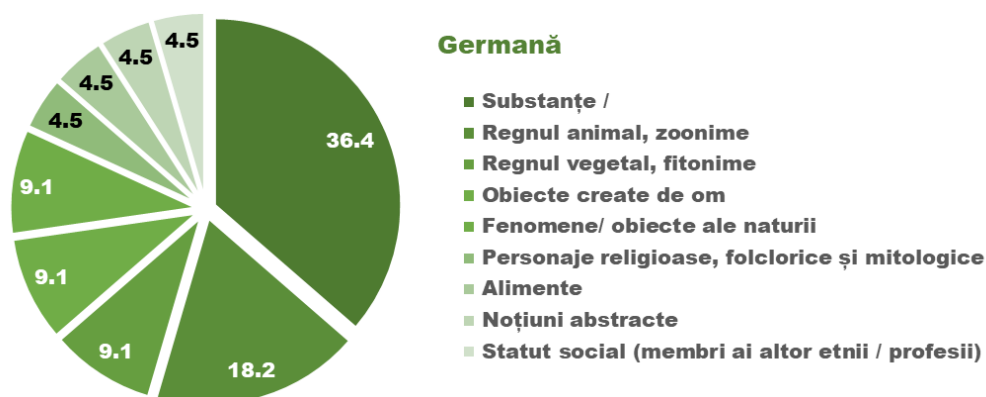

Figura 3.15. Structura CS Părul după imaginea-etalon în SC cu elementul „ca” în limba germană

Sursa: Elaborată de autor

În contextul celor descrise, în cele trei limbi de reper ale studiului pot fi identificate multiple similarități atât din punct de vedere al distribuției structurilor comparative cu elementul „ca”, după câmpurile lexico-semantice, cât și din punct de vedere al conotației elementelor comparate.

Câmpul semantic „Părul” în limbile română, rusă, germană este reprezentat de o mare varietate de dominante semantice, care descriu culoarea, lungimea și starea părului: *des, gros, moale, țepos, neîngrijit, creț, roșcat, negru, blond, deschis la culoare* etc.

Analiza structurilor comparative din CS „părul” a fost efectuată, pornind de la ideea că pe fundalul asemănarilor se proiectează mai bine deosebirile. În acest context, inițial se vor stabili asemănările, adică aspectele comune pentru toate trei limbi, apoi se vor scoate în evidență deosebirile, adică specificul etnocultural al unităților respective.

Clasificarea obiectelor de comparație (comparantul) după câmpuri lexico-semantice în cele trei limbi permite identificarea celor mai numeroase cinci câmpuri lexico-semantice: „substanțe / materiale”, „regnul animal, zoonime”, „regnul vegetal, fitonime”, „statut social (membri ai altor etnii / profesii)”, „obiecte create de om” și, în special, pentru limba rusă, destul de reprezentativ rămâne a fi câmpul lexico-semantic „personaje religioase, folclorice și mitologice”, ce relevă caracterul mitologic al conștiinței rusești. Drept cuvinte-etalon, în structurile comparative din aceste câmpuri figurează animalele domestice și sălbatice și părțile lor acoperite cu păr (coama de cal, coama de leu etc.), diferite tipuri de materiale și obiecte naturale și artificiale (mătase, catifea, puf, perie, cărbune), diverse fitonime (spicul de grâu, abanosul etc.), păsările și părțile lor (pana corbului, pana cocoșului, vulpe năpârlită) și reprezentanții diferitelor etnii (arabi, evrei), precum și ai bisericii (diacon), dar și personaje din miturile păgâne slave (bărbos, sirenă).

Caracterul universal al alegerii imaginii-etalon și, respectiv, a cuvântului-standard poate fi demonstrat de faptul că noi, ca oameni, aparținem aceleiași specii cu un tip fundamental comun al sistemului nervos și cerebral și, în consecință, nu există niciun motiv pentru a crede că cele mai generale categorii care structurează experiența umană sunt fundamental diferite și, în consecință, că elementele logico-semantice de bază, care stau la temelia limbajelor umane, ar fi atât de diferite unele de altele [217, p. 160-172].

Numeroasele structuri comparative din câmpurile lexico-semantice „regnul animal, zoonime” și „regnul vegetal, fitonime” în toate cele trei limbi descriu culoarea (nuanța) părului, deschisă sau închisă, precum și trăsăturile calitative (cârlionțat, des, subțire etc.), condiționate atât de caracteristicile naturale, cât și de vârsta comparatului. Unitățile, precum *graur, corb, pana corbului*, conțin în semantica lor trăsăturile cromatice de negru caracteristice penajului păsărilor menționate, ca fiind inerente celor trei lingvoculturi. Analiza exemplurilor din literatura artistică

permite să concluzionăm că acestea exprimă, în mod necesar, semnele de *luciu* ca trăsătură suplimentară:

Comp.: (rom.) 1. „*Ion era un tip [...] cu un păr negru ca pana corbului, creț și bogat*” [348]. 2. „*Ramona era [...] cu părul lung și negru ca pana corbului, [...]*” [357].

Comp.: (rus.) «*Ангелы были блондины в [...] кудряшках, а Пашины волосы были чёрными, как вороново крыло*» (Îngerii erau blonzi în [...] bucle, iar părul lui Pașa era negru ca o aripă de corb) [397].

Comp.: (germ.) „- *Und zur Haarfarbe, [...] Schwarz wie Rabengefieder [...]*” (- Și la culoarea părului său, [...] Negru ca penele de corb [...]) [325].

Evaluarea afectivă, evocată de imaginile-etalon din structurile comparative din câmpul „regnul animalelor, zoonime”, poate fi caracterizată ca fiind negativă. Acest lucru se datorează percepțiilor stereotipice asociate cu păsările respective în sine: comp.: CORB, pasăre semi-răpitoare, omnivoră, din familia corvidelor, mai mare decât cioara, cu penele negre, cu ciocul și picioarele puternice și cu penajul negru cu luciu metalic (*Corvus corax*); (figurat depreciativ), nume dat exploatatorilor, imperialiștilor, ațățătorilor de războaie, celor dornici de vărsări de sânge [257].

Conotație pozitivă privind cromatică părului de culoare negru-lucios în limba română are comparantul fitonim - abanosul (ca abanosul); în același context, în limbile rusă și germană, datorită faunei variate, descoperim comparantul (rus.) *собóлий мех*; (germ.) *Zobol*.

Comp.: (rom.) „*Mihai era un bărbat frumos, [...]. Avea ochi albaștri și un păr negru, ca abanosul*” [328].

Comp.: (rus.) «*[...] великоленные и несколько зловецие в своей густой чернотé волосы, мягко блестящие, как чёрный собóлий мех*» ([...] un păr magnific și oarecum sinistru în întunericul său gros, strălucind ușor ca blana neagră de samur) [373].

Pentru a descrie părul cărunț, deschis la culoare, se folosește structura comparativă din câmpul lexico-semantic „substanțe / materiale” – (rom.) *ca neaua*; (rus.) *как снег*; (germ.) *schneeweiss* sau *wie Schnee*. În acest caz, comparantul care descrie o persoană indică părul complet încărunțit.

Comp.: (rom.) „*Avea barba albă ca neaua până la pământ, [...]*” [347].

Comp.: (rus.) «*Седóй как снег, без едúного чёрного вóлоса старúк, [...]*» (Bătrânul, cărunț ca zăpada (ca neaua), fără un singur fir de păr negru, [...]) [372].

Comp.: (germ.) „*Er steigt in den Waggon, [...], sein Haar ist grau, sein Bart schneeweiß*” (El urcă în vagon, [...], părul îi este cărunț, barba albă ca zăpada) [365].

Înșușirile calitative ale stofelor și plantelor, precum *mătasea*, *satinul*, *catifeaua*, *inul*, sunt asociate în conștiința membrilor comunităților în cauză (română, rusă, germană) cu aspectul catifelat al părului și reprezintă baza structurilor comparative stabile. Presupunem că motivul, pentru care s-a făcut comparația între păr și aceste materiale constă în senzația tactilă și aspectul vizual pe care aceste materiale le evocă. Prin compararea părului cu mătasea, satinul sau catifeaua, vorbitorul evidențiază delicatețea și finețea părului. Iar comparațiile – (rom.) *precum catifeaua*, *ca mătasea*; *ca mătasea porumbului*; (rus.) *как атлас*; *как шёлк*; *как бархат*; *как лен*; (germ.); *wie der Samt (catifea)*, *wie Seide/ Satin* - exprimă attribute suplimentare inerente comparantului în sine – „lucioase”, cu „un luciu strălucitor”. Conform definiției din *Dicționarul Explicativ al Limbii Române*, mătasea este o fibră textilă obținută din procedee chimice sau vegetale, folosită pentru a realiza țesături fine și ușoare. Termenul „de mătase” este adesea folosit pentru a descrie ceva lucios, moale și catifelat [256].

Aceste expresii comparative reflectă modul în care oamenii din diverse culturi au asociat caracteristicile tactile și vizuale ale materialelor cu calitățile estetice ale părului, exprimând astfel aprecierea pentru finețea și strălucirea acestuia într-un mod figurativ și poetic.

Comp.: (rom.) 1. „[...] *să o bucuri pe fetița cu **părul ca mătasea***” [333]; 2. „[...] *i se păreau cunoscuți ochii aceia ca albastrelele și **părul ca mătasea porumbului***, [...]” [345].

Comp.: (rus.) «[...] *золотые волосы Арсения становились мягкими, как шёлк.*» ([...] *părul auriu al lui Arsenie devinise moale **ca mătasea***) [375].

Comp.: (germ.) „*Fein wie Seide war das schwarze Haar über der schweren, rund gebuckelten Stirn im Bogen gelegt*” (Fin ca mătasea, părul negru era așezat în arc peste fruntea grea, rotundă și cocoșată) [353, p. 116].

Așa cum se poate remarca, în comparație cu imaginea *spicului de grâu* în limba română sau cu referirea la *inul fraged* «как лён (молодой)» în limba rusă, părul este asociat cu calități pozitive. Aceste expresii sugerează că părul ar trebui să fie ușor, de obicei blond, uneori subțire și întotdeauna moale. Toate aceste structuri comparative au o conotație pozitivă și descriu părul unei persoane într-un mod avantajos.

Comp.: (rom.) „*Ce ți-au udat părul **ca spicul de grâu**? Iată un strop **pe-o codiță bălaie**. Sclipește în soare și e argintiu*” [295].

Comp.: (rus.) «[...] *волосы ее, черные, как крылья ворона, и мягкие, как молодой лен* [...]» ([...] *că părul ei, negru ca aripile (pana) corbului și moale ca inul fraged* [...]) [378].

Conotație pozitivă privind descrierea părului *des*, *bogat* și de culoare *aurie strălucitoare* includ structurile comparative care au la bază drept comparant imaginile de: (rom.) *paiul de ovăz*;

bobul de grâu; spicul de grâu; soarele; aurul; pădurea; coama de cal; (rus.) мёд; луковая чешуя; золото; львиная / лошадиная грива; (germ.) Weizengold; Weizen:

Comp.: (rom.) 1. „*I-am făcut o cărare de două degete prin **părul des ca o pădure.***” [355]; 2. „*Sunt o fată [...] cu **părul auriu ca spicele verii,** [...]*” [283]; 3. „*[...], este o fată cu **părul auriu ca soarele** [...]*” [339].

Comp.: (rus.) «*[...]с удовольствием поглядывал [...] на волосы ее, блестящие, золотистые, как луковая чешуя*» ([...] îi plăcea să se uite [...]la părul ei, strălucitor, auriu, precum coaja de ceapă) [396].

Comp.: (germ.) „*Das Brennen seiner Leidenschaft, die nie gekühlt worden war,[...] Erinnerung [...] von einem **weizengoldenen Haarflaum,** [...]*” (Flacăra pasiunii lui, care nu se stinsese niciodată,[...] amintirea [...] unui puf de **păr auriu ca grâul,** [...]) [354, p. 551].

Semantică evaluativă, direct opusă, au structurile comparative în limbile română și rusă – (rom.) *ca sârma; ca peria;* (rus.) *как проволока; как щётка*, care relevă trăsătura comună comparativă a părului aspru și deshidratat. Dar, ca și în subgrupul anterior, prima unitate diferă de celelalte în ceea ce privește semnificația sa. Expresia comparativă *ca sârma* este folosită pentru a descrie nu doar părul țepos, aspru, ci și părul gros și lung sau cel puțin de lungime medie. Semnele de lungime și rigiditate sunt deja prezente în semnificația denotativă a comparantului care este un fir metalic, de obicei, din oțel, aramă sau aluminiu [255].

Comp.: (rom.) „*Tanti Estera are acolo **părul ca sârma** [...]*” [294].

Celelalte două comparații se referă, de asemenea, la descrierea părului țepos, dar scurt, însă exprimă explicit trăsăturile caracteristice ale comparantului.

Comp.: (rus.) «*Володя [...] провел ладонью по его **жестким, как щетка, волосам,** [...]*» (Volodya și-a trecut palma prin părul țepos (aspru), ca o perie, [...]) [374].

Prin această analogie, se evidențiază aspecte legate de textura și calitatea părului, creând o imagine mentală a acestuia pentru a comunica trăsături specifice.

În acest context, analiza lexico-semantică a substantivelor luate drept obiecte de comparație a permis distingerea, în cele trei limbi, a câmpului lexico-semantic „statut social (membri ai altor etnii / profesii)”, care s-a dovedit a fi suficient de reprezentativ. După cum s-a menționat, păsările de culoare închisă sau diverse părți ale acestora (rom.) *ca rana corbului,* (rus.) *вороново крыло,* (germ.) *Rabengefieder,* produsele combustiei (rom.) *ca tăciune,* (rus.) *как смоль, как уголь,* (germ.) *kohlenschwarz,* sunt adesea folosite ca imagini de referință ale „negrului”. Diverse tipuri de stofe și materiale precum *catifeaua, mătasea, собольный мех* devin repere pentru descrierea aspectului fizic al pielii și părului. Cu toate acestea, unul dintre cele mai numeroase este câmpul lexico-semantic cu obiectul de comparație *membri ai altor etnii.* Alegerea reprezentanților

anumitor naționalități ca referințe pentru comparație are o motivație firească – diferența de culoare a pielii, ochilor, părului, percepută vizual și tactil. Folosirea structurilor comparative, precum: (rom.) *ca un evreu / o evreică* sau *părul ca la arabi*, sugerează o idee despre culoarea și calitatea părului *negru și creț*.

Comp.: (rom.) „[...] *avea părul negru și creț ca o evreică și un chip expresiv*” [363].

Aceeași trăsătură comparativă comună a părului reprezintă comparanturi din alte câmpuri lexico-semantic: (rom.) *ca de miel (creț / cârlionțat)*; *ca lâna mieilor (primăvara)*; (rus.) как барашки (кудрявые), în timp ce analiza unităților de genul *ca un negru*, *ca un țigan / rom*, sau *ca un arab* denotă că toate acestea au o semantică afectiv-evaluativă negativă, care este condiționată de semnificația obiectului de comparație, precum și de semnificația care limitează baza comparației.

Percepția unui grup etnic ca fiind „al tău” este adesea determinată de un ansamblu complex de factori, inclusiv mentalitatea, obiceiuri, comportamente și atitudini, aspecte fizice și înfățișări etc., observate în mod direct. Aceasta poate influența modul în care oamenii se identifică și se conectează cu un anumit grup etnic. De exemplu, europenii au avut tendința de a se percepe pe ei înșiși ca având pielea deschisă la culoare sau chiar palidă, iar această percepție poate să fi generat o atitudine de „străin” față de reprezentanții altor grupuri etnice cu aspect fizic diferit, cum ar fi pielea închisă la culoare, părul negru și creț. Această perspectivă poate fi legată și de idei religioase sau culturale, în care anumite trăsături fizice sunt asociate cu semnificații morale sau spirituale. Asocierea *părului* sau *pielii* negre cu *păcatul*, *necuratul* și *răul* are rădăcini în istoria culturală, religioasă și socială a diferitelor comunități. Această asociere poate fi atribuită mai multor factori. În multe culturi și religii, contrastul între alb (simbolizând puritatea, lumină) și negru (asociat adesea cu întunericul, răul) a fost folosit ca o metaforă pentru dualitatea benevolă / malefică sau binele / răul.

Comp.: 1. NEGRU „1. (figurat) *Rău (la inimă)* sinonime: *crud, hain, rău, răutăcios*. 2. *Cumplit, dezonorant, grozav, rușinos, teribil*. sinonime: *cumplit, dezonorant, grozav, rușinos, teribil*” [405]. 2. „NECURÁT, -Ă, necurați, -te, adj. 1. Murdar. ♦ Fig. Necinstit, dubios, incorect. 2. Blestemat, spurcat; diavolesc. ♦ Duh necurat = spirit rău. ♦ (Substantivat, m. art.; pop.) Dracul, diavolul. – Ne- + curat” [406].

Această dualitate a fost aplicată adesea și la oameni în funcție de culoarea pielii sau a părului. De asemenea, interpretările religioase ale unor texte și tradiții pot conduce la asocieri negative. În contextul istoric al colonialismului și comerțului cu sclavi, popoarele europene au adus oameni de culoare din Africa în diferite părți ale lumii, inclusiv în zonele de dominație europeană. Această exploatare și discriminare profundă au dus la stereotipuri negative și construcții rasiste care au

persistat de-a lungul timpului. Astfel, a apărut ideea că persoanele cu piele închisă la culoare sau păr negru ar fi inferioare sau necurate.

Expresia comparativă germană *wie Struwwelpeter aussehen* sau *Haare wie Struwwelpeter haben* poate fi folosită pentru a descrie o persoană cu părul neîngrijit. Acest tip de expresie face referire la personajul fictiv *Struwwelpeter* din literatura germană, care este cunoscut pentru părul său ciufulit, dezordonat și aspectul său neglijent. Aici este important de menționat că această SC nu este utilizată în mod obișnuit în limba română și nu este la fel de răspândit ca în limba germană. În varianta română, această expresie comparativă ar suna ca *a arăta ca Struwwelpeter* sau *a avea părul ca Struwwelpeter*. În astfel de împrejurări putem recurge la expresia românească *a umbla ca mielul orbului* care subliniază faptul că persoana în cauză are un aspect exterior – hainele și părul – neîngrijit, nepieptănat, asemănător cu cel al personajului literar.

De o conotație etnoculturală dispun structurile comparative ruse *как у попа; как у монаха; как у дьякона / дьячка* (ca la diacon, ca la preot), descriind un om cu părul lung, neîngrijit, adesea unsuros. Aceste SCS se bazează pe imaginile stereotipice a călugărilor sau a slujitorilor bisericii din Rusia, cărora li se interzicea să își taie părul sau barba. Din cauza restricțiilor și a zilei limitate pentru igienă personală, menținerea unui păr lung în stare curată era dificilă. Aceste comparații au conotații negative din punct de vedere afectiv-evaluativ, deoarece sugerează o imagine a neglijenței și a neîngrijirii în ceea ce privește aspectul fizic.

Structurile comparative ruse, din câmpul semantic „părul”, cum ar fi – *как леший; как у русалки*, detaliat comentate anterior, reflectă specificul etnocultural al conștiinței ruse și trimit la imagini și personaje mitologice și folclorice prezente în tradițiile și credințele populare rusești, ilustrând astfel profunzimea influenței mitologice asupra limbii și a percepției culturale a poporului rus.

Studiul de față a fost realizat în baza unui corpus din 407 structuri comparative stabile cu elementul „ca”, identificate în diverse surse, menționate anterior, cu o structură destul de echilibrată pe cele trei limbi, cum rezultă din graficul de mai jos (figura 3.16) privind structura corpusul de SC în limbile română, rusă și germană (română: 32.4%, rusă: 36.6%, germană: 30.0%), ceea ce confirmă universalitatea gândirii metaforice și atitudinea grijulie, atentă față de aspectul fizic al omului, specifice celor trei etnii și materializate în structurile comparative stabile cu elementul „ca” românești, rusești și germani.

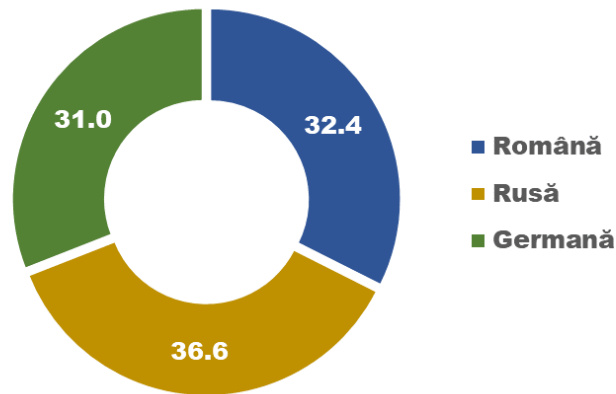

Figura 3.16. Structura corpusul de SC după limbile română, rusă și germană

Sursa: elaborat de autor

Diagrama prezentată mai jos (figura 3.17) sugerează informații importante de ordin cantitativ privind repartizarea structurilor comparative cu elementul „ca” în limbile română, rusă și germană după cele cinci câmpuri semantice: „impresia generală privind aspectul exterior al omului”; „vestimentația”; „statura omului”; „capul”; „părul”, care relevă preferințele tematice ale reprezentanților celor trei etnii.

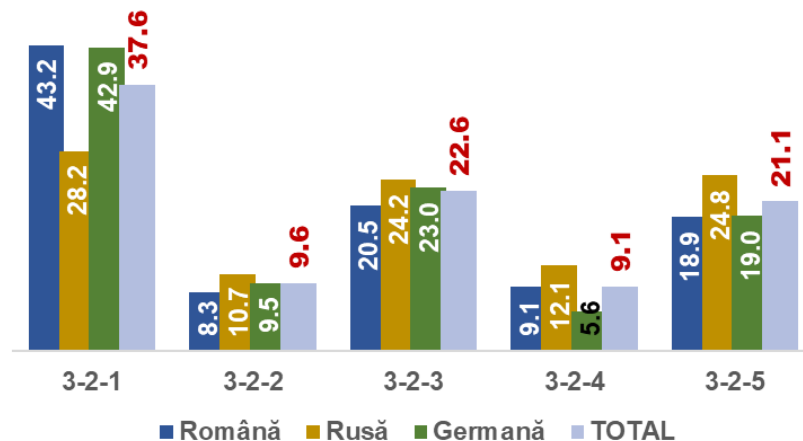

Figura 3.17. Distribuția SC în limbile română, rusă și germană, după CS

Sursa: elaborat de autor

După cum rezultă din *figura 3.17* privind distribuția SC în cauză după câmpuri semantice, CS „impresia generală privind aspectul exterior al omului” reprezintă cea mai mare parte a eșantionului, contribuind cu 37,6% la numărul total de structuri comparative, cu un accent pronunțat pe limbile română (43,2%) și germană (42,9%). Acest lucru poate reflecta o preocupare evidentă pentru aspectul exterior și percepția vizuală a oamenilor în aceste culturi.

După cum se poate surprinde din *tabelele 3.4-6* și, respectiv, din *figura 3.17*, CS „vestimentația” reprezintă cca 9,6% din volumul total al eșantionului de structuri comparative, cu ponderea echilibrată pe limbi ce denotă că preferințele tematice sunt similare. Ponderea SC relativ

mică față de celelalte CS sugerează ideea că vorbitorii limbilor română, rusă și germană nu acordă aspectului vestimentar o atenție deosebită, în contextul comparațiilor, însă diversitatea structurilor comparative legate de vestimentație sugerează cât de bogat și variat poate fi limbajul în exprimarea acestui aspect al vieții umane și modul în care poate transmite semnificații și conotații subtile.

Conform datelor prezentate în *tabelele 3.7-9* și *figura 3.17*, privind CS „statura omului”, SCS în limbile română, rusă, germană, asociate categoriei respective, sunt concentrate pe un spectru mai mare de CLS decât în cazul CS „vestimentație”. Acestui CS îi revine cca 22,6% din numărul total de unități lexicale din eșantionul studiat, cea ce sugerează ideea că oamenii din aceste trei culturi acordă o importantă considerabilă dimensiunilor fizice ale indivizilor.

Chiar dacă capul uman are o semnificație profundă în contextul estetic, datele prezentate în *tabelele 3.10-12* și *figura 3.17*, cu referire la CS „Capul” în limbile română, rusă și germană, arată că acest subiect nu este la fel de frecvent sau dominant în SC în limbile supuse studiului. Ponderea relativ mică, de 9,1% din numărul total de unități comparative, sugerează că în discursurile comparative, aspectele legate de capul uman nu sunt la fel de relevante ca altele. Cu toate acestea, este important de reținut că în contextul estetic și artistic, capul rămâne o sursă de inspirație semnificativă pentru exprimarea frumuseții și creativității umane.

Câmpul semantic „părul” cuprinde un pic peste 1/5 (21.1%) din numărul total de SC din întregul eșantion, cu un accent mai pronunțat pe limba rusă (9.1%). Volumul semnificativ al materialului faptic selectat, în toate cele trei limbi, ar putea reflecta importanța acordată părului în contexte socioculturale, subliniind rolul său în exprimarea identității, atracției și stării de sănătate a unei persoane.

În cadrul studiului de față s-a recurs la *analiza de conținut cantitativă* (statistică) și *analiza de conținut calitativă* utilizând o serie de operații intelectuale precum categorizarea; clasificarea SC după câmpuri semantice, în funcție de comparat și baza comparației; clasificarea semantică a SC după câmpuri lexico-semantice în funcție de comparant (imagine-etalon); contextualizarea (analiza contextuală); reducția metaforică, analiza și interpretarea SC; analiza semantică etc., care au contribuit la decodificarea semnificațiilor structurilor comparative stabile cu elementul „ca” în limbile română, rusă, germană și au permis delimitarea a 12 câmpuri lexico-semantice în limbile respective și aranjarea acestora într-o succesiune descrescătoare a frecvenței.

Reieșind din datele prezentate în diagrama de mai jos (*figura 3.18*), în limba română, comparantul este reprezentat de următoarele CLS (în ordinea descrescătoare a frecvenței): 1) obiecte create de om; 2) regnul animal, zoonime; 3) regnul vegetal, fitonime; 4) personaje religioase, folclorice și mitologice; 5) fenomene / obiecte ale naturii; 6) statut social/membri ai altor etnii / profesii; 7) noțiuni abstracte; 8) substanțe / materiale; 9) noțiuni temporale; 10) alimente; 11) corpul uman (diferite stări/părți ale corpului); 12) sărbătoare / festivitate.

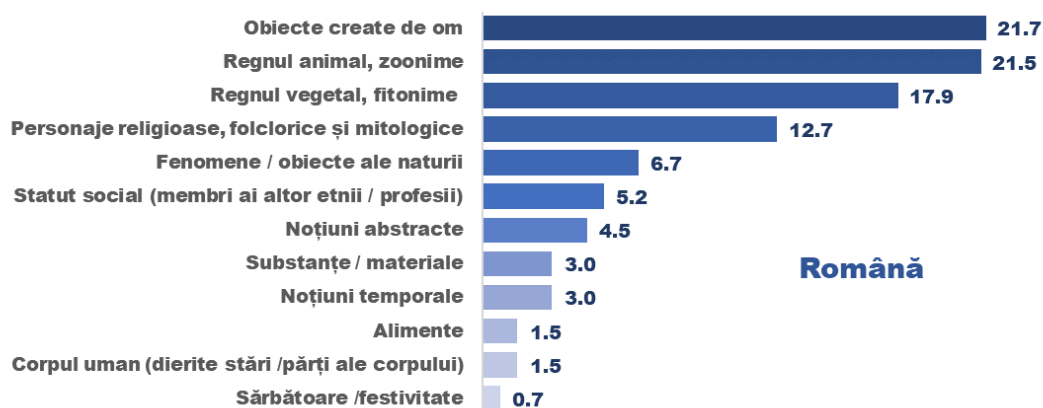

Figura 3.18. Distribuția ierarhică a CLS după frecvența de utilizare în limba română
 Sursa: elaborat de autor

Prezența comparantului în limba rusă se identifică, la fel, prin 12 CLS, în ordinea descrescătoare a frecvenței (figura 3.19): 1) obiecte create de om; 2) regnul animal, zoonime; 3) personaje religioase, folclorice și mitologice; 4) regnul vegetal, fitonime; 5) statut social / membri ai altor etnii / profesii; 6) alimente; 7) fenomene / obiecte ale naturii; 8) substanțe / materiale; 9) corpul uman (diferite stări / părți ale corpului); 10) sărbătoare / festivitate; 11) noțiuni abstracte; 12) noțiuni temporale.

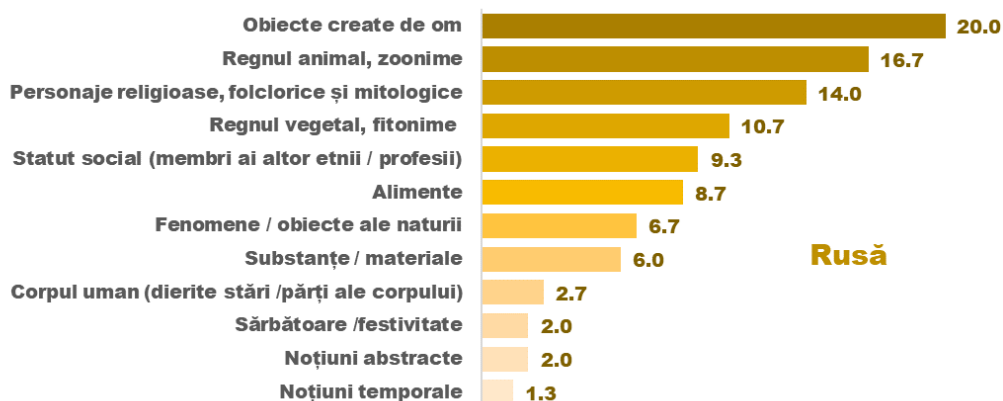

Figura 3.19. Distribuția ierarhică a CLS după frecvența de utilizare în limba rusă
 Sursa: elaborat de autor

Elementul figurativ în limba germană este reprezentat de 12 CLS în ordinea descrescătoare a frecvenței (figura 3.20): 1) obiecte create de om; 2) regnul animal, zoonime; 3) personaje religioase, folclorice și mitologice; 4) alimente; 5) regnul vegetal, fitonime; 6) substanțe / materiale; 7) fenomene / obiecte ale naturii; 8) noțiuni abstracte; 9) statutul social/membri ai altor etnii / profesii; 10) corpul uman (diferite stări / părți ale corpului); 11) noțiuni temporale; 12) sărbătoare / festivitate.

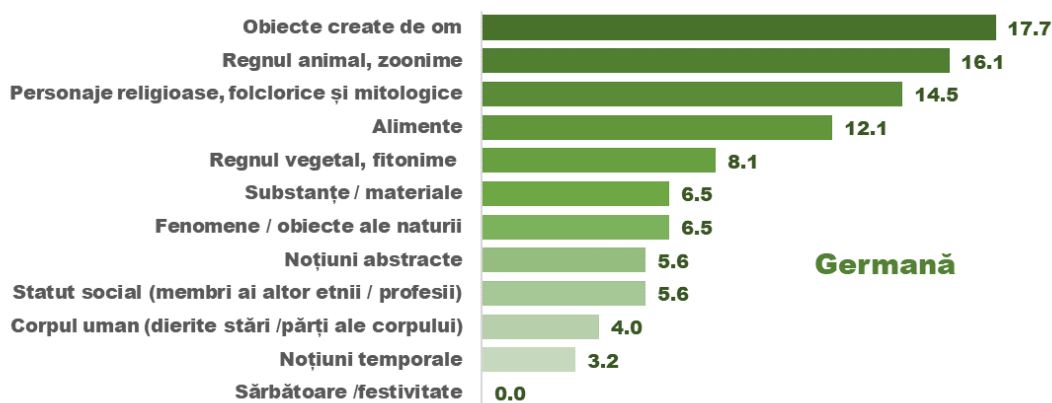

Figura 3.20. Distribuția ierarhică a CLS după frecvența de utilizare în limba germană

Sursa: elaborat de autor

În cele trei limbi, se observă o anumită ierarhie a CLS, în funcție de frecvența lor în contextul comparativ. Datele prezentate în diagrama de mai jos (figura 3.21) sugerează faptul că, în cele trei sisteme lingvoculturale – română, rusă și germană – există o anumită similitudine (universalii tematice) în organizarea acestor trei sisteme lingvistice. Cu toate acestea, există și diferențe notabile în prioritizarea câmpurilor lexico-semantice în fiecare limbă.

În toate cele trei limbi, CLS „obiecte create de om” și „regnul animal, zoonime” ocupă primele două poziții, în funcție de frecvența lor. De asemenea, CLS, raportat la reprezentările religioase, folclorice și mitologice, s-a dovedit a fi cel mai numeros și, în același timp, reprezentativ, în toate cele trei limbi, ceea ce poate fi explicat prin faptul că pentru toate etniile, în special pentru etnia slavă, o sursă culturală importantă privind viziunea lingvistică asupra lumii a fost creștinismul cu teosofia, atitudinile și ritualurile sale. Viziunea religioasă asupra lumii, o perioadă îndelungată, a servit drept dominantă în căutarea sensului spiritual și moral și al vieții pământești, încât a intrat în „sângele poporului” și, în consecință, reprezintă subiectul abordat în limbile supuse analizei.

Cu toate acestea, ordinea relativă a altor câmpuri lexico-semantice poate varia semnificativ de la caz la caz. De exemplu, în limba română, CLS „regnul vegetal, fitonime”, în succesiunea descrescătoare a frecvenței, se situează pe locul trei, în timp ce în limba rusă acesta ocupă locul patru, iar în limba germană, locul cinci. CLS „alimente” deține o poziție relativ înaltă în limba germană, ocupând locul patru, în timp ce în limba română și rusă, CLS respectiv este poziționat la nivel inferior, din punct de vedere ierarhic.

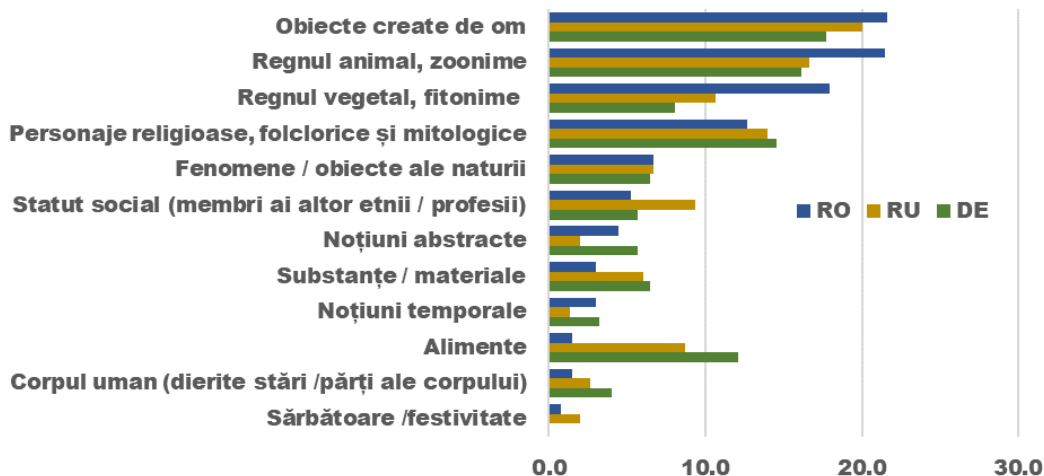

Figura 3.21. Repartizarea SC cu elementul „ca” pe CLS, în limbile română, rusă și germană

Sursa: elaborat de autor

Aceste observații sugerează că, în ciuda unor similitudini semnificative, există și diferențe culturale și lingvistice care influențează modul în care limbile abordează și clasifică obiectele și conceptele în privința comparantului. Aceste diferențe pot reflecta aspecte specifice ale culturilor și societăților respective.

Concluzii la capitolul 3

Interpretarea rezultatelor empirice

Explorarea aspectului semantic al structurilor comparative cu elementul „ca” în limbile română, rusă și germană privind aspectul exterior al omului a condiționat următoarele concluzii:

1. SC în limbile supuse studiului reprezintă un material valoros pentru cercetare, deoarece face posibilă examinarea atât a uniparticularităților limbilor respective, cât și specificul privind imaginarul lingvistic românesc, rusesc și german, având plasat în centrul atenției omul. În prezentul studiu, am urmărit cercetarea structurilor comparative în cele trei limbi ce ilustrează relația dintre limbă și cultură, pornind de la informațiile pe care le oferă etnografia, antropologia, sociologia, mitologia, istoria limbii și lingvistica. Studiul de față demonstrează că SC cu elementul „ca” din câmpul tematic „aspectul exterior al omului” în limbile română, rusă și germană corespund din punct de vedere structural formulei canonice de comparație, constituită din trei componente, adică: comparat – bază de comparație – comparant, introdusă de unul dintre elementele comparative: (rom.) *ca / precum*; (rus.) *как / будто / словно*; (germ.) *wie / so wie*.
2. La baza delimitării obiectului de cercetare al lucrării de față se află metoda câmpurilor semantice, în cadrul căroră au fost analizate relațiile de sens. SC, în cele trei limbi, care

formează corpusul tematic „aspectul exterior al omului” au fost analizate din perspectiva onomasiologică și organizate în cinci câmpuri semantice: „impresia generală privind aspectul exterior al omului”, „vestimentația”, „statura omului”, „capul”, „părul”, ce relevă preferințele tematice ale vorbitorilor din cele trei etnii studiate. Materialul factual, structurat după CS menționate, este însoțit de comentarii de natură etnolingvistică, contribuind astfel la o înțelegere mai profundă a conotațiilor culturale. După cum rezultă din analiza de conținut cantitativă, distribuția structurilor comparative după câmpuri semantice este următoarea:

- CS „impresia generală privind aspectul exterior al omului” reprezintă cea mai mare parte a eșantionului, constituind cca 37,6% din numărul total de structuri comparative, cu accentul pronunțat pe limbile română (43,2%) și germană (42,9%). Acest lucru poate reflecta o preocupare evidentă pentru aspectul exterior și percepția vizuală a oamenilor în aceste culturi.
- CS „vestimentația” reprezintă cca 9,6% din volumul total al eșantionului de SC, cu ponderea echilibrată pe limbi ce denotă că preferințele tematice sunt similare. Ponderea SC relativ mică față de alte CS sugerează ideea că vorbitorii limbilor română, rusă și germană nu acordă aspectului vestimentar o atenție deosebită în contextul comparațiilor. Astfel, subiectul vestimentației nu se evidențiază ca un subiect major, spre deosebire de alte CS, precum „impresia generală privind aspectul exterior al omului” sau „statura omului”.
- Analiza cantitativă a SC asociate CS „statura omului” arată că acest subiect este semnificativ și se concentrează pe un spectru mai larg de câmpuri lexico-semantice decât CS „vestimentația”. Aproximativ 22,6% din totalul unităților lexicale din eșantionul studiat sunt legate de SC privind înălțimea sau dimensiunile fizice ale oamenilor. Aceasta indică faptul că dimensiunile fizice ale indivizilor au o relevanță semnificativă în cultura și limbajul acestor etnii și sunt adesea supuse comparației. Este interesant să observăm că acest CS se extinde pe mai multe CLS, subliniind complexitatea și diversitatea percepției asupra staturii umane în limbile română, rusă, germană.
- Studiul de față subliniază importanța capului uman în contextul estetic și artistic, evidențind că acesta nu este doar o parte anatomică, ci și o sursă de inspirație pentru creație artistică și expresie personală. SC din CS dat subliniază că forma și proporțiile capului contribuie la definirea frumuseții estetice. Capul uman are o semnificație

profundă în contextul estetic, datele prezentate în privința CS „capul”, în limbile română, rusă și germană, demonstrează că acest subiect nu este la fel de frecvent sau dominant în SC din aceste limbi. Procentul relativ mic, de 9,1% din numărul total de SC, sugerează că în discursurile comparative, aspectele legate de capul uman nu sunt la fel de relevante ca celelalte. Cu toate acestea, este important de reținut că în contextul estetic și artistic, capul rămâne o sursă de inspirație semnificativă pentru exprimarea frumuseții umane.

- Datele prezentate în privința CS „părul” arată că acest subiect reprezintă aproximativ 21,1% din numărul total de SC din întregul eșantion, cu accentul plasat pe limba rusă (9,1%). Prezența masivă a SC în CS dat sugerează că, în toate cele trei limbi, părul și aspectele legate de acesta au o semnificație profundă pentru reprezentanții celor trei etnii. Importanța acordată părului în contexte socioculturale subliniază rolul său în exprimarea identității, atracției și stării de sănătate a unei persoane.
3. Analiza de conținut calitativă, precum și analiza cantitativă (statistică) a permis distingerea a 12 câmpuri lexico-semantice în limbile română, rusă și germană și aranjarea acestora în ordinea descrescătoare a frecvenței în funcție de preferințele tematice ale subiecților vorbitori:
- în limba română elementul figurativ (comparantul) este reprezentat de următoarele CLS (în ordinea descrescătoare a frecvenței): 1) **obiecte create de om**; 2) **regnul animal, zoonime**; 3) **regnul vegetal, fitonime**; 4) **personaje religioase, folclorice și mitologice**; 5) fenomene / obiecte ale naturii; 6) statut social/membri ai altor etnii / profesii; 7) noțiuni abstracte; 8) substanțe / materiale; 9) noțiuni temporale; 10) alimente; 11) corpul uman (diferite stări/părți ale corpului); 12) sărbătoare / festivitate.
 - prezența comparantului în limba rusă se identifică prin 12 CLS (în ordinea descrescătoare a frecvenței): 1) **obiecte create de om**; 2) **regnul animal, zoonime**; 3) **personaje religioase, folclorice și mitologice**; 4) **regnul vegetal, fitonime**; 5) statut social / membri ai altor etnii / profesii; 6) alimente; 7) fenomene / obiecte ale naturii; 8) substanțe / materiale; 9) corpul uman (diferite stări / părți ale corpului); 10) sărbătoare / festivitate; 11) noțiuni abstracte; 12) noțiuni temporale.
 - elementul figurativ în limba germană este reprezentat de 12 CLS (în ordinea descrescătoare a frecvenței): 1) **obiecte create de om**; 2) **regnul animal, zoonime**; 3) **personaje religioase, folclorice și mitologice**; 4) **alimente**; 5) regnul vegetal, fitonime; 6) substanțe / materiale; 7) fenomene / obiecte ale naturii; 8) noțiuni abstracte; 9)

statutul social/membri ai altor etnii / profesii; 10) corpul uman (diferite stări / părți ale corpului); 11) noțiuni temporale; 12) sărbătoare / festivitate.

4. Există cel puțin trei factori principali care pot explica apariția câmpurilor lexico-semantice identice:

- *Existența unor experiențe de viață comune.* Când oamenii trăiesc și se confruntă cu aceleași tipuri de experiențe, este de așteptat ca limbajul să reflecte similitudini. Cuvintele și expresiile asociate cu aceste experiențe comune pot fi similare în diferite culturi și limbi.
- *Similaritatea în modul în care oamenii își imaginează și percep lumea.* Modul în care oamenii își reprezintă și percep realitatea poate conduce la dezvoltarea unor unități lingvistice și sensuri lexicale similare în diferite sisteme lingvistice.
- *Legături culturale și istorice dintre popoare.* Culturile care au avut interacțiuni îndelungate și strânse au tendința de a împrumuta simboluri, cuvinte și sensuri lexicale unul de la celălalt. Astfel, cuvintele și expresiile pot fi comune în aceste culturi.

Factori menționați subliniază că faptele limbii și semantica lor au adânci rădăcini în experiența umană comună, modul în care oamenii înțeleg și percep lumea și relațiile culturale și istorice care influențează dezvoltarea și evoluția limbilor.

5. În urma analizei de conținut cantitative au fost identificate patru CLS dominante, care cuprind SC asociate aspectului exterior al omului. Selectarea obiectelor și a fenomenelor în vederea creării imaginilor pentru comparare, precum și a obiectelor și fenomenelor supuse comparației, dezvăluie diferite laturi ale dezvoltării istorice a poporului, cultura națională, dimensiunea spirituală și concepția sa asupra lumii. Prin urmare, analizând semantica SCS au fost identificate arii importante pentru comunitatea etnoculturală; se observă o anumită ierarhie a câmpurilor lexico-semantice, în funcție de frecvența lor în contextul comparativ:

- În toate cele trei limbi, CLS „obiecte create de om” ocupă prima poziție, ceea ce confirmă, în primul rând, perspectiva existențială a individului din spații lingvistice românesc, rusec, german, deoarece atunci când își descrie aspectul fizic, omul se compară sau compară semenii săi, inițial, cu obiectele pe care le-a creat el însuși, apoi se asociază cu mediul în care își trăiește viața și cu vietățile care îl ajută sau îl împiedică să-și trăiască frumos viața.
- Imaginile vegetal-florale (fitonime) și animaliere (zoonime) sunt destul de larg reprezentate în corpusul SCS al limbilor română, rusă și germană. Pe poziția a doua, în cele trei limbi, se plasează CLS „regnul animal, zoonime” și pe pozițiile trei și

patru, în funcție de limbă – CLS „regnul vegetal, fitonime” – care cuprind varii structuri comparative fitomorfe și zoomorfe cu funcții descriptivă și afectiv-evaluativă privind aspectul fizic al omului, întemeiate pe asocieri cu plante și animale, imaginea cărora poate simboliza atât frumusețea, sănătatea, tinerețea omului, cât și aspecte opuse. Lumea animalelor și plantelor, în toate cele trei etnoculturi studiate, este corelată cu toate aspectele vieții umane. Prin urmare, fitonimele și, respectiv, zoonimele din componența structurilor comparative contribuie la transformarea realităților curente într-o sursă de informații despre etnocultura și mentalitatea poporului, precum și la codificarea informațiilor de ordin cultural, îmbogățind componența lexicală a limbilor cu UPSF bazate pe gândirea metaforică: (rom.) *a fi gras ca un porc / a arăta sănătos ca un taur*; (rus.) *огромный как слон*; (germ.) *wie ein Pfingstochse aussehen* sau fitonime: (rom.) *cu obraji ca bujorii*; (rus.) *красна, как маков цвет*; (germ.) *schlank wie eine Tanne*.

- În urma analizei de conținut calitative și celei cantitative în privința CLS, care se intersectează în limbile română, rusă și germană, se constată că, în ciuda elementelor comune, acestea conțin uneori imagini caracteristice doar uneia sau a două dintre limbile comparate. Reprezentarea substanțială a CLS „personaje religioase, folclorice și mitologice”, situat pe pozițiile de frunte, relevă o conștiința colectivă mitologică și religioasă a celor trei culturi lingvistice (română, rusă și germană), ce poate fi explicată prin atitudinea destul de grijulie a omului față de aspectul spiritual al existenței sale și cel privind interpretarea pseudorealului mitologic. Astfel, limbile supuse studiului conțin un număr semnificativ de SC care includ cuvinte și concepte legate de numele personajelor mitologice, ale fețelor bisericești, ale lui Dumnezeu și alte asocieri raportate la Dumnezeu. Acest lucru sugerează o influență profundă a mitologiei, a tradițiilor culturale și a religiei în viața cotidiană a vorbitorilor din cele trei comunități culturale. În același timp, prezența activă a SC în cauză, în comunicarea de zi cu zi, denotă faptul că aceste unități polilexicale stabile reprezintă mijloace ale imaginarului lingvistic românesc, rusesc și german, care codifică, păstrează și transmit din generații în generații informații de ordin cultural.
6. În funcție de caracterul universal sau specific al comparantului, în semantica SCS cu elementul „ca”, în cele trei limbi, sunt înregistrate atât similitudinile, cât și diferențele semnificative. Toate structurile din câmpul tematic „aspectul exterior al omului”, din limbile română, rusă și germană, pot fi repartizate în două grupe: 1) SC cu echivalența completă în

cele trei limbi la nivelul lexico-semantic; 2) SC cu echivalența parțială sau cu absența corespondenței între unitățile în cauză, în cele trei limbi, la nivelul lexico-semantic:

- Prima grupă include structurile comparative, care sunt caracterizate prin echivalența completă a bazei de comparație și comparantului, în cele trei limbi (română, rusă și germană) și denotă fapte de *simetrie*. Această grupă are o dimensiune moderată fiind reprezentată de cca 31 % din totalitatea structurilor comparative analizate. Aici putem include structuri comparative stabile precum: (rom.) *frumos ca un înger / ca Apollo (Apollon)*; (rus.) *как ангел /ангелочек, как бог/ боги, как херувимчик / как Аполлон (Бельведерский)*; (germ.) *schön wie ein junger Gott / Stern Gott; wie ein Engel/ Posaunenengel aussehen, wie (griechische) Götter, schön wie Apollo aussehen*.
- Cea de-a doua grupă constituie cca 69 % din unitățile comparative analizate. În SC care constituie această grupă, culturemele (lexeme cu încărcătură etnoculturală) care reprezintă comparantul nu coincid în toate cele trei limbi, ce denotă fapte de *asimetrie*: (rom.) *a arăta ca un pui de bogdaproste, a fi ca o sorcovă*; (rus.) *как верста коломенская*; (germ.) *wie ein Honigkuchenpferd strahlen/grinsen; wie ein Pfingstochse geputzt / herausgeputzt / geschmückt sein*.

7. Unitățile lexicale analizate în cadrul prezentului studiu sunt de natură expresivă și figurativă și au un conținut profund și complex. Merită menționat faptul că imaginile de referință, conținând în semnificația lor conotații pozitive sau negative, determină specificul etnocultural al structurilor comparative în cele trei limbi. Analizând structurile comparative cu elementul „ca”, care cuprind pe poziție de comparant fitonime, zoonime, mitologeme etc., ne îmbogățim cunoștințele despre sistemul lexical, în general, și despre domeniul frazeologic al celor trei sisteme lingvistice.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

În lucrarea de față ne-am propus să realizăm o analiză contrastiv-tipologică a structurilor comparative cu elementul „ca” în limbile română, rusă și germană din perspectivă etnolingvistică, prin asumarea realizărilor în spațiul lingvisticii actuale. Astfel, am căutat să răspundem provocării formulate de E. Coșeriu cu privire la studiul limbii din perspectiva universalității culturii și a multiplelor exigențe ale cercetării lingvistice, cele mai multe dintre ele raportate de corelația și interacțiunea dintre limbă și cultură, strâns legate de realitățile sociale; viziunea lingvistică asupra lumii; modul de viață al omului și de toate activitățile umane în general. În prezent, o astfel de cercetare devine din ce în ce mai relevantă, având în vedere prevalența abordării antropocentrice în știința lingvistică. Abordarea etnolingvistică a permis identificarea modului în care limbile română, rusă, germană reflectă, printr-o reprezentare specifică a realității, prin structurile comparative cu elementul „ca”, caracteristicile vieții materiale și spirituale a comunităților respective.

Realizarea obiectivelor propuse conduce la următoarele concluzii:

1. Prezentul studiu a evidențiat interconectarea profundă dintre limbă și cultură, subliniind dependența lor strânsă de contextele sociale. Apreciind cultura într-o accepție antropologică largă și în corelație cu limbajul și individul, limba este conceptualizată ca o „oglină a culturii”, reflectând nu doar realitatea materială în care oamenii trăiesc, ci și conștiința colectivă, tradițiile, valorile și percepțiile societății. Această perspectivă conduce la o reconsiderare a relației dintre *cultură* și *limba*, evidențiind legătura profundă dintre realitate și exprimarea lingvistică, toate având la bază individul ca subiect al percepției și cunoașterii.
2. Având în vedere principiul fundamental al teoriei despre tabloul lingvistic al lumii, care se bazează pe natura invariabilă a categoriilor cognitive și natura variabilă a categoriilor de limbă, faptul că fiecare limbă reflectă o perspectivă unică și distinctă asupra lumii este susținută de rezultatele acestei cercetări. Astfel, fiecare limbă oferă o concepție specifică asupra realității, influențată de experiența culturală și cognitivă a vorbitorilor săi. În această ordine de idei, tabloul lingvistic al lumii reprezintă o sinteză sau o reprezentare completă și precisă a structurii lingvistice specifice fiecărei limbi; un produs al conștiinței colective, bazate pe experiența comunității lingvoculturale; rezultatul interacțiunii dintre gândire, realitate și limbă și mijloc de exprimare a gândurilor despre lume. Acest concept implică recunoașterea diversității și complexității limbilor folosite în diferite culturi și comunități, ilustrând modul în care limbajul reflectă și influențează înțelegerea și percepția realității în diferite contexte culturale și lingvistice.

3. *Comparația* reprezintă un concept lingvistic complex, având o natură multidimensională care permite cercetarea sa din diverse perspective: gnoseologică, logică și lingvistică (lexico-semantică, structural-semantică, funcțional-semantică, stilistică, frazeologică, etnolingvistică). Prin natura sa, *comparația* acționează ca un instrument mnemotehnic puternic, identificându-se ca o expresie lingvistică concisă, cu o structură sintactică polilexicală stabilă, ușor de înregistrat și de reținut care exprimă, în ansamblu, rodul unei experiențe ancestrale de viață a unui popor. Astfel, *comparația* nu doar îmbogățește limbajul, ci și reflectă profunzimea și diversitatea unei culturi și a unei tradiții lingvistice.
4. *Structurile comparative cu elementul „ca”*, abordate în cadrul acestui studiu, sunt UPSF, aparțin limbii ca sistem și se caracterizează, pe lângă idiomaticitate și expresivitate, prin reproductibilitatea și menținerea legăturii dintre elementele logice ale componentelor sale. Acestea din urmă includ, în primul rând, mijloace de exprimare a elementelor constitutive (comparat - baza comparației - comparant), în al doilea rând, mijloace de exprimare a relațiilor comparative între elementele formulei comparative – element comparativ – în limba română – „ca”, „precum”; în rusă – «как», «будто», «словно»; în germană – „wie”, „so wie”, în al treilea rând, unități lexicale care extind sintactic și, prin urmare, limitează logic comparantul (elemente prepozitive / postpozitive).
5. Studiul de față a fost realizat în baza unui volum semnificativ de SC cu elementul „ca”, în cele trei limbi, identificate în diverse surse, precum: dicționare monolingve și bilingve; dicționare frazeologice; corpusuri și platforme digitale de referință pentru limbi. Corpusul analizat cuprinde 407 unități lexicale și are o structură destul de echilibrată pe cele trei limbi (română: 32.4%, rusă: 36.6%, germană: 30.0%). Acest fapt confirmă universalitatea gândirii metaforice și atitudinea grijulie, atentă față de aspectul fizic al omului, specifice celor trei etnii și materializate în SCS românești, rusești și germane.
6. La baza delimitării obiectului de cercetare al lucrării de față se află metoda câmpurilor semantice, în cadrul căroră au fost analizate relațiile de sens. Structurile comparative, în cele trei limbi, care formează corpusul tematic „aspectul exterior al omului” au fost analizate din perspectiva onomasiologică și organizate în cinci câmpuri semantice: „impresia generală privind aspectul exterior al omului”, „vestimentația”, „statura omului”, „capul”, „părul”, ce relevă preferințele tematice ale vorbitorilor din cele trei etnii studiate. Materialul faptic, structurat după câmpuri semantice menționate, este însoțit de comentarii de natură etnolingvistică, contribuind astfel la o înțelegere mai profundă a conotațiilor culturale.
7. Analiza de conținut calitativă și clasificarea SC după imagine-etalon (comparant), precum și analiza cantitativă (statistică) a permis distingerea a 12 CLS în limbile română, rusă și

germană și aranjarea acestora în ordinea descrescătoare a frecvenței în funcție de preferințele tematice ale subiecților vorbitori. Prezența CLS identice poate fi explicată prin cel puțin trei factori principali: 1) caracterul comun al experienței de viață și al proceselor de gândire care o reflectă; 2) omogenitatea formelor de percepție și viziune imaginativă asupra lumii; 3) legăturile culturale și istorice strânse între națiuni.

8. În cadrul studiului de față au fost identificate patru CLS dominante care cuprind SC privind aspectul exterior al omului: „obiecte create de om”, „regnul animal, zoonime”, „regnul vegetal, fitonime”, „personaje religioase, folclorice și mitologice” ce denotă caracterul universal al proceselor de cogniție și percepere imaginativă a lumii înconjurătoare în cele trei comunități etnolingvistice. Analiza conceptelor, la care subiectul vorbitor se raportează când alege un obiect de comparație, a arătat că cele mai frecvente sunt reprezentate de CLS menționate:

- În toate cele trei limbi, CLS „obiecte create de om” ocupă o poziție de frunte, ceea ce sugerează ideea universală de antropocentrism reflectată în SC, în cele trei sisteme lingvistice. Omul ca ființă creatoare se poziționează în centrul universului, ceea ce atestă faptul că lumea înconjurătoare este creată și modelată, în general, de către ființe umane care produc, transformă și transmit cunoștințe, valori, obiceiuri și practici culturale din generație în generație. Astfel, ideea de antropocentrism reflectată în SC din cele trei limbi subliniază că omul este agentul central în procesul de creare, de modelare și de schimbare a realității.
- Pe poziția a doua, în cele trei limbi, se plasează CLS „regnul animal, zoonime” și pe pozițiile trei și patru, în funcție de limbă – CLS „regnul vegetal, fitonime” – care cuprind varii SC fitomorfe și zoomorfe cu funcție descriptivă și afectiv-evaluativă privind aspectul fizic al omului, întemeiate pe asocieri cu plante și animale, a căror imaginea poate simboliza atât frumusețea, sănătatea, tinerețea omului, cât și diverse aspecte opuse. Aceasta se explică prin faptul că omul se identifică mereu cu mediul în care își trăiește viața, deci cu natura vie ce-l înconjoară, observând trăsăturile distinctive comportamentale ale animalelor și cele specifice plantelor. Astfel, SC care au în componența lor zoonime și fitonime se deosebesc prin expresivitate și afectivitate, subliniind corelația și interacțiunea strânsă dintre om și natura vie, exprimată prin confruntarea unei persoane cu animale sau plante. Expresivitatea ca parte integrantă a valorii semantice a SC analizate poate fi considerată proprietate intrinsecă a acestora, datorită căreia ele funcționează în limbă ca unități cu funcție pragmatică, influențând

receptorul discursului. Expresivitatea este determinată, în mare măsură, de coloratura afectivă și evaluativă a bazei de comparație (tertium comparationis).

- CLS, raportat la reprezentările religioase, folclorice și mitologice, s-a dovedit a fi unul reprezentativ, ocupând pozițiile de frunte în toate cele trei limbi, în funcție de frecvența lui în contextul comparativ. Acest fapt relevă o conștiința colectivă mitologică și religioasă a celor trei culturi lingvistice, ce poate fi explicat prin atitudinea destul de atentă a omului față de latura spirituală a existenței sale și cea privind perceperea și interpretarea pseudorealului mitologic. Pentru toate trei etnii, o sursă culturală importantă privind viziunea lingvistică asupra lumii a fost creștinismul cu teosofia, atitudinile și ritualurile sale. Viziunea religioasă asupra lumii, o perioadă de timp îndelungată, a servit drept dominantă în căutarea sensului spiritual și moral al vieții pământești, încât a pătruns profund în conștiința colectivă și, ca urmare, reprezintă subiectul abordat în limbile supuse analizei. Astfel, corpusul CLS respectiv conține un număr semnificativ de SC care includ cuvinte și concepte legate de numele personajelor mitologice, ale fețelor bisericești, ale lui Dumnezeu și alte asocieri raportate la Dumnezeu. Acest lucru sugerează o influență profundă a mitologiei, a tradițiilor culturale și a religiei în viața cotidiană a subiecților vorbitori din cele trei comunități. În același timp, prezența activă a SC în cauză, în comunicarea de zi cu zi, denotă faptul că aceste UPSF reprezintă mijloace ale imaginarului lingvistic românesc, rusesc și german, care codifică, păstrează și transmit din generații în generații informații de ordin cultural. Materialul factual selectat în cadrul studiului de față demonstrează că, deși există un substrat comun de conștiință mitologică și religioasă în cele trei culturi, ele au dezvoltat moduri diferite de a exprima și de a integra aceste elemente în cultura și limbajul lor.
9. În funcție de universalitatea sau specificitatea comparantului, semantica SC cu elementul „ca” în cele trei limbi dezvăluie atât similitudini, cât și diferențe semnificative. Toate SC din câmpul tematic „aspectul exterior al omului”, din limbile română, rusă și germană, pot fi divizate în două categorii principale:
- Prima categorie cuprinde structuri comparative, caracterizate prin echivalența completă a bazei de comparație și comparantului în cele trei limbi și denotă fapte de simetrie. Această grupă are o dimensiune moderată, fiind reprezentată de cca 31 % din totalitatea SC analizate. Structurile comparative stabile cu echivalență completă ilustrează modul universal în care cultura și imaginarul colectiv influențează percepția frumuseții și a aspectului exterior al omului în cele trei limbi.

- A doua categorie constituie cca 69% din numărul total de SC analizate. În SC din această grupă, culturile (lexeme cu încărcătură etnoculturală) care reprezintă comparantul nu coincid în toate cele trei limbi, ceea ce denotă fapte de asimetrie. Specificul etnocultural al SC poate fi regăsit atât în plan de exprimare, cât și în plan de conținut. Dacă ne referim la planul de exprimare, aici este vorba de prezența unor markeri culturali care necesită comentarii de ordin etimologic sau etnolingvistic, iar în ceea ce privește conținutul – corelația dintre sensul denotativ al imaginii-etalon și conotațiile care o însoțesc și care reflectă specificul național al comparației.

10. Structurile comparative în limbile română, rusă și germană oferă o perspectivă fascinantă asupra modului în care cultura, tradițiile și imaginarul colectiv influențează percepția aspectului exterior al omului: de la expresiile cu echivalență completă care sugerează fapte de simetrie și idealuri estetice comune celor trei etnii, până la expresiile cu echivalență parțială sau fapte asimetrice care dezvăluie particularități culturale și lingvistice distincte. Aceste unități lexicale ne ajută să înțelegem mai bine bogăția și diversitatea limbajului și culturii umane. Astfel, structurile comparative cu elementul „ca” sunt nu doar un instrument cognitiv utilizabil pentru analiza și compararea indivizilor, obiectelor, fenomenelor, imaginilor, dar și un procedeu lingvistic care conține în sine și transmite din generație în generație informații de ordin cultural, fiind o „fereastră” către universul cultural al limbilor și comunităților care le vorbesc. Prin urmare, ele devin o parte integrantă a patrimoniului lingvistic și cultural, facilitând înțelegerea mai profundă a modului în care limba și cultura sunt interconectate și cum acestea se percep și se perpetuează în societatea umană.

Pornind de la rezultatele cercetării de față asupra structurilor comparative cu elementul „ca” în limbile română, rusă, germană, considerăm oportune următoarele **recomandări**:

1. Grație caracterului interdisciplinar al prezentului studiu care sugerează multiple informații privind cultura materială și spirituală specifică celor trei comunități lingvoculturale, luând în considerare comentarii etnolingvistice și clasificarea semantică a structurilor comparative, rezultatele cercetării ar putea fi valorificate în procesul de studii la nivel superior în cadrul mai multor discipline filologice:
 - Lexicologie, care are ca obiect de studiu structura și dinamica lexicului (vocabularului), semnificația și originea unităților lexicale;
 - traductologie (teoria și practica traducerii);

- filologia romanică, filologia germanică, filologia slavă, care explorează istoria, evoluția și structura acestor limbi, precum și influențele culturale asupra acestora;
 - lingvistica comparată, care implică compararea limbilor (faptelor limbii) pentru a identifica asemănările și diferențele dintre ele, precum și influențele culturale reciproce;
 - semiotica, care se concentrează pe studiul semnificației și comunicării prin intermediul limbajului și a simbolurilor, investigând cum funcționează semnele și simbolurile în diferite contexte culturale și lingvistice.
2. Studiul de față ar putea fi un instrument util servind drept punct de reper pentru cercetări independente în următoarele direcții:
- studiul contrastiv-tipologic al structurilor comparative stabile, drept UPSF, din perspectiva actului traducerii și identificarea, decodificarea, descoperirea echivalențelor semantice și contextuale;
 - studiul structurilor comparative stabile în limbile română, rusă și germană din perspectivă sintactică (analiza structurală).
3. Prin faptul că studiul realizat oferă o ilustrare a expresivității limbilor română, rusă și germană la nivelul registrului uzual, ar putea prezenta un real interes pentru:
- specialiștii în științele comunicării interculturale;
 - profesorii de limbi și literaturi străine (dezvoltarea competențelor socio-culturale);
 - publicul larg interesat de limbile străine din punct de vedere al expresivității și al caracterului lor documentar.
4. Se solicită extinderea studiilor din perspectiva etnolingvistică și contrastiv-tipologică prin analiza unităților comparative axate și pe alte repere, cum ar fi texte folclorice, cu intenția de a releva similitudinile în cele trei limbi și a pătrunde în esența și natura spiritului etnocultural al românilor, rușilor și germanilor.

BIBLIOGRAFIE

În limba română:

1. ARISTOTEL. *Metafizica*. Trad., pref. și note: Andrei Cornea. Ed. a 2-a, rev. București: Humanitas, 2007, 541 p. ISBN 978-973-50-1680-7. Disponibil: <https://lectiadefilosofie.files.wordpress.com/2018/07/2-aristotel-metafizica.pdf>
2. ARISTOTEL. *Retorica*. București: Editura IRI, 2004, 460 p. ISBN: 973-7926-03-X.
3. ARVINTE, V. *Terminologia exploatării lemnului și a plutăritului*. În: SCȘF, 1957, tom. VIII, fascicula 1. Iași: Editura Academiei, pp. 1-186.
4. AUGUSTIN, Fer. *Confesiuni*. București: E.I.B.M.B.O.R., 1987, 89 p.
5. BARTHES, R. *Mitologii*. Iași: Editura Institutul European, 1997, 296 p. ISBN: 973-586-055-4.
6. BENKO, O. *Culturema. Punct final?* În: *Elemente de teoria și practica informației și comunicării*, Timișoara: Tipografia Universității din Timișoara, 1989, pp. 184 – 196 [accesat 12.06.2021] Disponibil: <https://upm.ro/ldmd/LDMD-03/Lds/Lds%2003%2022.pdf>.
7. BENVENISTE, É. *Probleme de lingvistică generală*. București: Editura Teora, 2000, vol. I, . 335 p. ISBN 973-20-0434-7.
8. BERINDEI, C. *Premise de cercetare etnolingvistică pe baza chestionarului vi. Stupăritul al muzeului limbii române*. În: *Caietele Sextil Pușcariu, Ediția a II-a*, Cluj-Napoca: Editura Scriptor• Argonaut, 2015, pp. 66-77. ISSN 2393 – 526X, ISSN–L 2393 – 526X.
9. BLAGA, L. *Aspecte antropologice*. Ediție îngrijită și prefață de ION MAXIM. Timișoara: Editura Facla, 1976, 205 p. [accesat 12.03.2022] Disponibil: https://monoskop.org/images/8/86/Blaga_Lucian_Aspecte_antropologice_1976.pdf
10. BOROIANU, I. *Conceptul de unitate frazeologică, tipuri de unități frazeologice*. În: *Limbă și literatură*. București, 1974, nr. 1, pp. 25-35.
11. BUJOR, A. *Maxime și cugetări. Gânduri care te vrăjesc*. Ed. 4-a. Chișinău: Editura Epigraf, 2018, 416 p. ISBN: 9975-924-73-5.
12. BULGAR, Gh. *Scriitori romani despre limbă și stil*. Cluj-Napoca: Editura Dacia XXI, 2010, 262 p. ISBN 978-6068-2142-4-5.
13. BULGĂR, Gh. *Scriitori români despre limbă și stil*, București: Editura Albatros, 1984, 232 p. ISBN 30447cpssc.
14. CAPIDAN, Th. *Limbă și cultură*. Fundația regală pentru Literatură și Artă, București, 1943. București: Editura Universitatea București, 2005. [citat 10.07.2021]. Disponibil: <https://www.scribd.com/doc/52130545/Th-Capidan-Limba-si-cultura>
15. CHESNEAU, C., DU MARSAIS, *Despre tropi: sau despre diferite sensuri în care poate fi luat un același cuvânt într-o aceeași limbă*. Traducere de Maria Carpov. București: Editura Univers, 1981, 254 p. 821.133.1.085.
16. CINCILEI, C. *Conceptualizarea mișcării: între subiectivism și determinism lingvistic*. În: *Probleme de lingvistică generală și romanică. Actele Colocviului științific cu participare internațională în memoria G. Cincilei*, Tomul III. Chișinău 2012, pp.106-110.

17. CIOBANU, A. *Sintaxa și semantica*. Studiu de lingvistică generală. Sub redacția lui R.A. Budagov. Chișinău: Știința, 1987, 200 p.
18. CIOBANU-MOCANU, L. *Frazeologismele – noi dimensiuni de evoluție a limbajului copiilor*. În: Studia Universitatis Moldaviae. Seria Științe ale Educației, Chișinău, 2007, nr. 9, pp. 288-292. ISSN 1857-2103.
19. COATU, N. *Structuri magice tradiționale*. București: Editura BIC ALL, 1998, 286 p. ISBN 973-571-232-6.
20. COLȚUN, Gh. *Frazeologia limbii române*. Chișinău: Arc, 2000, 207 p. ISBN 978-9975-61-1299.
21. CONDREA, I. *Comunicarea prin traducere*. Chișinău: Tehnica-Info, 2001, 128 p. ISBN 9975-63-054-5.
22. CONDREA, I. *Curs de stilistică*. Chișinău, CEP U.S.M., 2008, 196 p. ISBN 978-9975-70-743-5.
23. CONDREA, I. *Traducerea din perspectivă semiotică*. Chișinău: Cartdidact, 2006, 265 p. ISBN 978-9975-937-58-0.
24. CORLĂTEANU, N., MELNICIUC, I. *Lexicologia*. Chișinău: Editura Lumina, 1992. 225 p.
25. COȘERIU, E. *Introducere în lingvistică*. Trad. E. ARDELEANU, E. BOJOGA. Cluj: Editura Echinox, 1999, 143 p. ISBN 973-9114-73-8.
26. COȘERIU, E. *Omul și limbajul său*. Iași: Editura Universității „Al. Ioan Cuza”, 2009, 465 p. ISBN 978-973-703-386-4.
27. COȘERIU, E. *Sincronie, diacronie și istorie. Problema schimbării lingvistice*. Versiune în limba română de N. SARAMANDU. București: Editura Enciclopedică, 1997, 254 p. ISBN 973-45-0203-4.
28. COȘERIU, E. *Unitatea limbii române – planuri și criterii*. În: Limba română și varietățile ei locale. București: Editura Academiei Române, 1995, 133 p. ISBN-13: 978-9732705087.
29. COȘERIU, E. *Lección de lingvistică generală* [vers. it. orig.: 1973, vers. sp.: Lecciones de lingüística general, 1981/1999]. Traducere din spaniolă de Eugenia Bojoga. Cuvânt înainte de Mircea Borcilă. Chișinău: Editura Arc, 2000. ISBN 9975-61-146-X M-157-126.
30. COȘERIU, E. *Lingvistica integrală: interviu cu E. Coșeriu realizat de Nicolae Saramandu*. București: Editura Fundației Culturale Române, 1996, 184 p. ISBN 973-577-057-1.
31. COȘERIU, E. Prelegeri și conferințe (1992-1993). În: *Supliment al publicației „Anuar de lingvistică și istorie literară*. T. XXXIII, 1992-1993). Seria A. Lingvistică. Iași, 1994.
32. COȘERIU, E. Socio - și etnolingvistica. Bazele și sarcinile lor. În: Vol. *Lingvistică din perspectivă spațială și antropologică*. Chișinău: Editura „Știința”, 1994, pp.129–156.
33. COȘERIU, E. Unitate lingvistică – unitate națională. În: *Limba Română*, nr. 10, anul XII, 2002. ISSN 0235-9111.
34. COTEANU, I. *Stilistica funcțională a limbii române. Stil, stilistică, limbaj*. București: Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1973, 204 p.
35. CRAINIC, Nr. *Nostalgia paradisului. Sensul teologic al frumosului*. Iași: Editura Moldova, 1994, 324 p. ISBN 973-9146-09-0.
36. CURMEI-FISTICANU, T. Lingvistica integrală coșeriană între exegeză și creație. În: *Limba Română*, nr. 11-12, anul XXII, 2012, pp. 154-159. ISSN 0235-9111.

37. DEELY, J. *Bazele semioticii*. Traducător: Mariana Neț. București: Editura ALL, 1997, 126 p. ISBN 973-571-192-3.
38. DELUMEAU, J. *Frica în Occident (secolele XIV-XVIII) o cetate asediată*, II, pp. 374-380. [accesat 10.03.2022] Disponibil: https://www.academia.edu/19551053/Delumeau_Jean_Frica_in_Occident
39. DOSPINESCU, V. Eugeniu Coșeriu și lingvistica textului. În: *Limba Română*, nr. 5-6 (155-156) 2008, pp. 57-70. [citat 17.02.2021]. Disponibil: <https://limbaromana.md/index.php?go=articole&n=454>
40. DUMISTRĂCEL, St. *Lexic românesc. Cuvinte, Metafore, Expresii*. București: Editura Științifică și Enciclopedică (Demiurg Plus), 1980 (2011), 260 p. ISBN 9786069280041.
41. DUMISTRĂCEL, St. *Expresii românești. Biografii – motivații*. Iași: Institutul European, 1997 (ediția I), 314 p. IBN 973-586-061-9.
42. DUMISTRĂCEL, St. *Până-n pânzele albe. Expresii românești. Biografii – motivații*. Ediția a II-a, revăzută și augmentată. Iași: Institutul European, 2001, 534 p. ISBN 973-586-175-5.
43. DUMISTRĂCEL, St. Locuțiunii și expresii simple izolate din construcții bimembre: cât ai zice pește. În: *Limba română, XXX (1)*, București: Editura Academiei, 1981, pp. 23-26. ISSN: 0024-3523
44. EREMIA, A. *Nume de localități*. Studiu de toponimie moldovenească. Chișinău, 1970, 222 p.
45. EREMIA, A. Terminologia entopică: aspecte și procedee onomasiologice. În: *Revistă de lingvistică și știință literară*. Chișinău, 2004, nr. 1-3, pp. 59-66.
46. EVDOKIMOV, P. *Arta icoanei – o teologie a frumuseții*. București: Editura meridiene, 1993. ISBN 973-33-0239-2.
47. EVSEEV, I. Codurile și limbajele culturale. În: *Patrimonium Banaticum*, I, 2002. Publicată de Direcția Județeană pentru Cultură Timiș. Cluj-Napoca: Editura Mega, pp. 297-311. ISBN 1583-4220.
48. FERDINAND DE SAUSSURE. *Cours de linguistique générale*. Paris, 1916. Ediție utilizată: *Curs de lingvistică generală*, Iași: Polirom, 1998, 432 p. ISBN 976-683-127-2.
49. FÎNARU, D. *Lingvistica limbilor lumii*. Iași: Institutul European, 2015, 418 p. ISBN 978-606-24-0122-1.
50. FOUCAULT, M. *Cuvintele și lucrurile*. Traducere de Bogdan GHIU și Mircea VASILESCU. București: Editura UNIVERS, 1996, 472 p. ISBN 973-34-0328-8.
51. GEORGIU, Gr. *Filosofia culturii* [online], Curs. Școala Națională de Studii Politice și Administrative. București, 2001, 286 p. [citat 25.07.2022]. Disponibil: <https://ru.scribd.com/doc/43970406/Filosofia-Culturii>
52. GEORGIU, Gr. *Istoria culturii române moderne* [online]. București, 2007, 393 p. [citat 20.07.2022] Disponibil: https://www.academia.edu/6118189/Istoria_culturii_rom%C3%A2ne_moderne
53. DUBOIS, J., EDELINE, F., KLINKENBERG, J. M., MINGUET, P., PIRE, F., TRINON, H. *Retorica generală*. Introducere de Silviu IOSIFESCU, traducere și note Antonia CONSTANTINESCU și Ileana LITTERA. București: Editura Univers, 1974, 330 p.
54. HASDEU, B.P. *Etymologicum Magnum Romaniae*. Dicționarul limbei istorice și poporane a românilor, tomul I. Stabilimentul Grafic Socec & Teclu, București, 1887. [citat 12.06.2022]

Disponibil: <https://www.scribd.com/document/400072132/Bogdan-Petriceicu-Hasdeu-Etymologicum-Magnum-Romaniae-Dic%C8%9Bionarul-limbei-istorice-%C8%99i-poporane-a-Romanilor-Volumul-1-A-Azuga-pdf>

55. HEIDEGGER, M. *Timpul imaginii lumii*. Trad. TIMOTIN Andrei. București: Paideia 1998, 152 p. ISBN 973-9368-33-6.
56. HILL, M, HUN, S., JANENSCH, G., LANGLEY, S., BANKS, R., RUBEL, J. *Semne și simboluri*. Ghid ilustrat Semnificații și origini. Oradea: Ed. Aquila, 1993, 161 p. ISBN 973-9319-44-0.
57. HÎRBU, S. Considerații privind caracterul arbitrar vs. non-arbitrar al semnului lingvistic. În: *Philologia*. 2023, nr. 1(319), pp. 101-113. ISSN 1857-4300. DOI: 10.52505/1857-4300.2023.1(319).09.
58. HÎRBU, S. Modalități de reprezentare lingvistică a dimensiunilor culturale. În: *Intertext*. N2, 2022, 60, anul 16, pp. 57-69. ISSN 1857-3711 / e-ISSN 2345-1750.
59. HÎRBU, S. Prezența motivării în frazeologia românească. În: *Probleme de Filologie: Aspecte Teoretice și Practice*. Ediția a III-a: Conferința științifică națională din 9 decembrie 2016, Bălți, USARB, 2017, pp. 325-331. ISBN 978-9975-9904-9-3.
60. HÎRBU, S. Note privind structura și semantica construcțiilor comparative cu elementul „ca” în limbile română, germană, rusă. În: *Studia Universitatis Moldaviae (Seria Științe Umanistice)*, 2011, nr. 10(50), p. 57-61. ISSN 1811-2668.
61. HÎRBU, S. Structuri comparative metaforice cu elementul „ca”. În: *Studia Universitatis Moldaviae (Seria Științe Umanistice)*, 2007, nr. 10, pp.120-121. ISSN 1811-2668.
62. HJELMSLEV, L. *Prolegomena / Preliminarii la o teorie a limbii*. Trad. de D. Copceag. București, 1968.
63. HUMBOLDT, W. von. *Diversitatea structurală a limbilor și influența ei asupra umanității*. Versiune românească, introducere, notă asupra traducerii, tabel cronologic, bibliografie și indice de Eugen MUNTEANU. București: Humanitas, 2008, 424 p. ISBN 978-973-50-2013-2.
64. IVĂNESCU, G. Etnolingvistica. În: Vol. *Introducere în etnologie*, coordonator științific prof dr. Romulus VULCĂNESCU/ București: Editura Academiei, 1980, pp. 138–142.
65. LUNGU-BADEA, G. Culturilemele – între conotații și aluzii culturale. Încercare de definire a conceptului de culturom. În: *Analele Universității de Vest din Timișoara, Seria Științe Filologice*, XXXIX/2001, Tipografia Universității de Vest din Timișoara, 2002, pp. 66-84.
66. MANOLESCU, N. *Lectura pe înțelesul tuturor. Omul e stilul*. Brașov: Editura Aula, 2003, 252 p. ISBN 973-8206-80-4.
67. MEHEDINȚI, S. *Civilizație și cultură*. Îngrijirea ediției, studiu introductiv și note de Gheorghită GEANĂ. București: Editura Trei, 1999, 401 p. ISBN 973-941915-1.
68. MELNICIUC, I. Intensitatea calității în construcții frazeologice. În: *Probleme de stilistică și teorie a traducerii*. Chișinău, 1972, pp. 81-91.
69. MIHAIL, Z., OSIAC, M. *Lingvistică generală și aplicată*. Ed. a II-a. București: Editura Fundației România de Măine, 2006, 180 p. ISBN 973-725-522-4I.
70. MIHAIL, Z. Etnolingvistica în scrierile lui G. Ivănescu și în perspectivă coșeriană. În: *Anuar de lingvistică și istorie literară*. Număr Special: Lucrările Colocviului Internațional:

- G. Ivănescu – 100 de ani de la naștere (Iași, 1-2 noiembrie 2012), coord. Carmen-Gabriela PAMFIL, t. LIII, 2013. București: Editura Academiei Române, 2014, pp.153-168.
71. MOCANU, L. Fraziologismele – problemă și a pedagogiei. În: *Unicitate și diversitate prin folclor*: Simpozionul Internațional Științifico-Cultural. Ed. a 2-a, Chișinău, 2019, pp.165-170. ISBN 978-9975-134-66-8. [accesat 02.03.2022] Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/Culegere_Simpozion_11_mai_2019_PPEFD_ISBN%20%281%29.pdf
 72. MOLEA, V. Conotația ca element al culturii și al dimensiunii cognitive. În: *Limba Română. Cum scriem, cum vorbim*, nr. 1-2, anul XXXII, 2022. [accesat 12.10.2022] Disponibil: <https://limbaromana.md/index.php?go=articole&n=4210>
 73. MOLEA, V. Expresivitatea frazeologismelor în context dramatic (dialogul). În: *Arta dialogului*, nr. 2-3, anul XIII, 2003.
 74. MUNTEANU, C. Cum se învață o limbă (după Eugeniu Coșeriu). În: *Limba română*. Chișinău, nr. 3-6, 2011, pp. 180-190.
 75. MUNTEANU, C. *Sinonimia frazeologică în limba română din perspectiva lingvisticii integrale*. Pitești: Editura Independența Economică, 2007, 271 p. ISBN 978-973-7732-66-8.
 76. NOICA, C. *Pagini despre sufletul românesc*. București: Ed. Humanitas, 2008, 112 p. ISBN 978-973-50-2125-2.
 77. NOICA, C. *Sentimentul românesc al ființei*. București: Editura Eminescu, 1978, 198 p. ISBN11795IP13D1918SE.
 78. OEMENT, E., DEMONQUE, Ch., HANSEN-L AWE, L., KAHN, P. *Filosofia de la A la Z*. Traducători: Magdalena MĂRCULESCU-COJOCEA; Aurelian COJOCEA. București: Editura ALL EDUCATIONAL, 1999, 576 p. ISBN: 973-684-030-1. Disponibil: <https://vdocuments.mx/dictionar-enciclopedic-de-filosofie-all-1999.html?page=1>
 79. OGLINDĂ, E., PĂDURARU, G. *Introducere în lingvistică* (Suport didactic). Chișinău: CEP USM, 2011, 381 p. ISBN 978-9975-71-153-1.
 80. OGLINDĂ, Emilia. *Creativitate și schimbare lingvistică în viziunea lui E. Coșeriu*. În: *Limba Română*, Nr. 11-12, anul XXII, 2012. ISSN 0235-9111 [citat 17.02.2021]. Disponibil: <https://limbaromana.md/index.php?go=articole&n=1732>
 81. OGLINDĂ, E. *Lingvistică generală și romanică / Suport de curs*. CEP USM, 2015, 171 p. ISBN 978- 9975-71-640-6.
 82. PASCU, G. *Nume de plante*. Revista Critica, x, 1936. [vizitat 07.04.2022]. Disponibil: <https://www.scribd.com/document/535834761/Revista-funda%C8%9Biiilor-regale-martie-1936> sau <https://www1.ku.de/SLF/EngluVglSW/OnOn-7.pdf>
 83. PAȘCA, St. *Nume de persoane și nume de animale în țara Oltului*. Academia Romana, Bucharest, Imprimeria Națională, 1936. [vizitat 10.04.2022]. Disponibil: <https://www.scribd.com/document/433016637/Dragus-nume-p70-la-p75-pdf>
 84. PAVEL, V. Cercetări de onomasiologie din perspectiva geografiei lingvistice. În: *Fonetica și dialectologie*, București, 1993, vol. XII, pp. 133-141.
 85. PAVEL, V. Cu privire la tipologia motivării unităților de nominație. Pe baza denumirilor populare. În: *Limba și literatura moldovenească*. Chișinău, 1966, nr. 1, pp. 33-42.
 86. PAVEL, V. Motivarea lexicală. În: *Analele științifice ale Universității „Al. I. Cuza” din Iași*. Serie nouă. Secțiunea III. Lingvistică. Iași, tom. XLIX-L, 2003-2004, pp. 419-422.

87. POPA, Gh. *Locuțiunile în sistemul unităților nominative ale limbii române*. Chișinău: Editura Știința, 2007, 228 p.
88. POPA, Gh. Locuțiunea și expresia: termeni corelativi? În: *Studia lingvistica et philologica*: In memoriam Magistru Nicolae Corlăteanu. Chișinău, 2009, pp. 80-84.
89. POPA, Gh. Viziunea lingvală asupra lumii din perspectivă coșeriană. În: *Anuar de lingvistică și istorie literară*. T. LI. 2011. Număr special: Lucrările Colocviului Internațional Eugeniu Coșeriu – 90 de ani de la naștere (Iași-Bălți, 27-29 iul. 2011). București, 2012, pp. 323-330.
90. POPA, Gh, TRINCA, L. Unele considerații privind conceptul de dicționar asociativ al limbii române. În: *Philologia*, nr. 3-4 (268) / 2013, pp. 64-75. ISSN 1857-4300, ISSNc 2587-3717.
91. QUINTILIANUS, M. Fabius. *Arta oratorică* (traducere de Maria Hetco). București: Editura Minerva, 1974.
92. RACIULA, Liudmila. *Aspectul lingvo-cultural al frazeologiei limbii române și engleze*. [citat 08.09.21]. Disponibil: <https://prezi.com/ktrwckhqfjhr/aspectul-lingvo-cultural-a-frazeologiei-limbii-romane-si-eng>
93. RUSU, N. Perspectiva eminesciană a neamului românesc (văzută din Basarabia). În: *Biblio Polaris* - Vol. 33, Nr. 1, 2010 [citat 12.07.2022]. Disponibil: <http://bibliopolis.hasdeu.md/index.php?bpa=1781>
94. SARAMANDU, N., NEVACI, M. Hărți lingvistice motivaționale. În: *Fonetica și Dialectologie*, XXIV-XXVI, 2005-2007, pp. 221-228.
95. SAVIN, A. *Motivația unităților polilexicale stabile în limba română*. Autoreferatul tezei de doctor habilitat în filologie. Chișinău, 2014. [accesat 24.03.2022] Disponibil: https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/107326
96. SAVIN-ZGARDAN, A. *Motivația unităților polilexicale stabile în limba română*. Chișinău: „Dina AP”, 2019. 274 p. ISBN 978-9975-3236 -1-1.
97. SAVIN-ZGARDAN, A. Problema imaginii unităților polilexicale stabile în limba română. În: *Analele Universității „Dunărea de Jos” din Galați*, Fascicula XXIV, Anul IV, nr. 2 (6), 2011. Galați: Editura Europlus, pp. 157-164.
98. SAVIN-ZGARDAN, A. *Probleme ale motivației unităților polilexicale stabile în limba română*. Chișinău: Magna Princeps SRL, 2011, 152 p. ISBN: 978-9975-4173-2-7.
99. SAVIN-ZGARDAN, A. *Componentele unităților polilexicale stabile ce exprimă fenomene din domeniul superstițiilor*. În: *Lecturi în memoriam acad. Silviu Berejan. Materialele Colocviului științific național*. Chișinău, 12 noiembrie 2019. Coord.: dr. Felicia Cenușă. Chișinău, 2020, vol. IV, pp. 94-100. ISBN 978-9975-3392-1-6.
100. SCHAFF, A. *Introducere în semantică*. București: Editura Științifică, 1966, pp. 194-227.
101. ȘERBAN, V, EVSEEV, I. *Vocabularul românesc contemporan - schiță de sistem*. Editura Facla, 1978. 299 p. ISBN/Cod: UNU24526.
102. URECHE, Gr. *Letopisețul Țării Moldovei*. Ediția a II-a. Chișinău: Litera, 1997. 499 p. CZU 8590-3. [citat 10.04.2022]. Disponibil: <https://dokumen.tips/documents/grigore-ureche-letopisetul-tarii-moldovei-55c996561d6e2.html?page=1>
103. VIERU, Gr. *Limba este însăși istoria vie* (1988). În: *Revistă de cultură, tradiții și atitudine civică*, de M.GURZA, 30 august 2013. [accesat 12.03.2022] Disponibil: <https://www.marianagurza.ro/blog/2013/08/30/grigore-vieru-limba-este-insași-istoria-vie/>

104. WITTGENSTEIN, L. *Tractatus Logico-Philosophicus* / Ludwig Wittgenstein; trad.: Mircea Dumitru; trad., pref.: Mircea Flonta. Ed. a 2-a, rev. București: Humanitas, 2012. ISBN 978-973-50-3387-3.
105. ZAHARIA, C. *Expresiile idiomatice în procesul comunicării*. Iași: Universitatea „A.I. Cuza”, 2004. 399 p.
106. ZBANȚ, L. Aportul informativ intertextual al imaginii în decodificarea textului jurnalistic. În: *Lingvistica integrală – multilingvism – discurs literar*. Suceava–Cernăuți– Chișinău, Chișinău: CEP USM, 2014, pp.376 -383.
107. ZBANȚ, L. Semantica scalară a unităților frazeologice. În: *Revistă de lingvistică și știință literară*, nr. 1-2, 2009, pp. 72-76.
108. ZBANȚ, L. *Studiu privind intensificarea absolută a calității și acțiunii* (îm baza materialului francez și român). Chișinău: CE USM, 2004. 280 p. [citat 10.05.2022]Disponibil: <https://www.scribd.com/document/336266384/Ludmila-Zbant-Thesis>

În limba engleză:

109. ARISTOTLE, *Physics*: Clarendon Aristotle Series. Translated by Hussey, Edward (and Introduction and Notes). Oxford: University Press, 1983, ISBN 0- 19-872069-6.
110. BORODITSKY, L. *How language shapes the way we think?* Open Educational Resources Collection. 2018. [citat 12.07.2021]. Disponibil: <https://www.edge.org/conversation/how-does-our-language-shape-the-way-we-think>
111. Dionysius the Areopagite, *The Celestial Hierarchy*, cap. VI-IX. [accesat 12.03.2022] Disponibil: <http://esoteric.msu.edu/VolumeII/CelestialHierarchy.html>
112. DOBROVOL'SKIJ, D., PIIRAINEN, E. *Conventional Figurative Language Theory and idiom motivation*, DOI 10.1515/phras-2018-0003, Degruyter Yearbook of Phraseology, 2018; 9: 5–30.
113. GOODENOUGH, W.H. Cultural anthropology and linguistics. In: *Hymes, D (ed) Language in Culture and Society*. Harper and Row, New York, 1964, pp. 36–39. Digitized: 21.02.2008. ISBN: 0060430303, 9780060430306.
114. HÎRBU, S. *Promoting linguistic diversity and intercultural dialog in Europe*. În: *Business lingua – relevant problems of foreign language teaching and multilingualism*. Ediția 2. 2022. Svishtov, Bulgaria, pp. 56-64. ISSN 2815-3022.
115. HOUSE, J. Politeness in Germany? In: *Politeness in Europe. Multilingual Matters*, Hickey L, Stewart M (eds) Clevedon, 2005, pp. 13–28.
116. JOHNS, A. *Baba Yaga: The Ambiguous Mother and Witch of the Russian Folktale*. Peter Lang Inc., International Academic Publishers, 2004. ISBN-13 9780820467696.
117. KEITH, A. Berriedale. *History of Sanskrit Literature*. London, 1941, pp. 398-400. [accesat 12.07.2021]. Disponibil: <https://archive.org/details/in.gov.ignca.7000/mode/2up>
118. KITAISKAIA, T. *Ask Baba Yaga: Otherworldly Advice for Everyday Troubles*. Andrews McMeel Publishing, 2017, 155 p. ASIN: B06Y4H7DKV.
119. PINKER, S. *The Language Instinct*. Harper Perennial Modern Classics; 1 Reprint edition (September 4, 2007). ISBN-13: 978-0061336461.

120. PINKER, St. *The stuff of thought: language as a window into human nature*. London: Allen Lane/Penguin, 2007. 499 p. ISBN: 978-0713997415.
121. RUSSELL, B. *Notes on McTaggart's Lectures on Lotze*. Edited by Nikolai Milkov. Russell: The Journal of the B. Russell Society 40 (1), (1898) 2020, pp. 57–75.
122. SEIDL, J. *English Idioms and How to Use Them [1909]* / J.Seidl, W.McMordie; foreword by E.M.Mednikova. Moscow: Vysshaja shkola, 1983, S. 266.
123. SPERBER, D. *Explaining culture. A Naturalistic Approach*. Blackwell, Oxford, 1996, 184 p. ISBN-13: 978-0631200451.
124. WHORF, B.L. *Language, Thought, and Reality*. MIT Press, 1956, 278 p. ISBN: 0262730065, 9780262730068 [accesat 10.05.2021] Disponibil: <http://books.google.md/books?id=W2d1Q4el00QC&printsec=frontcover#v=onepage&q&f=false>
125. WIERZBICKA, A. *Understanding Cultures Through Their Key Words: English, Russian, Polish, German, and Japanese* New York, Oxford, OXFORD UNIVERSITY PRESS, 1997. S. 328. ISBN 0-19-508835-2.

În limba germană:

126. BALZER, B. *Phraseologische Vergleiche, polyglott*. In: Revista de Filologie Alemană. Heft 9, 2001, S. 165–181. [accesat 10.02.2022] Disponibil: https://www.academia.edu/65342059/Phraseologische_Vergleiche_polyglott
127. BREHMER, B., GOLUBOVIĆ B. *Eine kontrastive Analyse der Strukturen komparativer Phraseologismen im Serbischen und Deutschen*. In: I. Bartoszewicz, J. Szczęk, A. Tworek (Hrsg.): *Fundamenta linguisticae I*. Wrocław, Dresden, 2007, S. 359–371.
128. BURGER, H. *Phraseologie. Eine Einführung am Beispiel des Deutschen*. 2. Überarbeitete Auflage. Berlin, 2003, S. 239. ISBN-13: 978-3503122042.
129. BURGER, H., DOBROVOL'SKIJ, D., KÜHN, P., NOVRICK, N. *Phraseologie. Ein internationales Handbuch der zeitgenössischen Forschung. Phraseology. An International Handbook of Contemporary Research*. Halbband. Volum I. Berlin/New York: Walter de Gruyter 2007, S. 424-435. ISBN: 10.3110171015.
130. CZACHUR, W. *Diskursive Weltbilder im Kontrast Linguistische Konzeption und Methode der kontrastiven Diskursanalyse deutscher und polnischer Medien*. Wrocław 2011. ISBN: 978-83-7432-818-0.
131. ECKERT, R., GÜNTHER, K. *Die Phraseologie der russischen Sprache*. Leipzig, 1992, S. 176. ISBN: 3324005655, 9783324005654.
132. ECO, Umberto. *Vier moralische Schriften*. Aus dem Ital. von Burkhart Kroeber Burkhart: Kroeber Published by Hanser, Carl GmbH + Co, 1998, S. 118. ISBN 10: 3-446-19283-2. [citat 12.03.2022]. Disponibil: https://monoskop.org/images/0/0a/Eco_Umberto_Vier_moralische_Schriften_1998.pdf
133. EISMANN, W. *Phraseologie*. In: Jachnow, H. (Hg.), *Handbuch der sprachwissenschaftlichen Russistik und ihrer Grenzdisziplinen*. Wiesbaden : Harrassowitz Verlag, 1999, 1366 p, S. 321-367. ISBN: 344703940X, 9783447039406.
134. FLEISCHER, W. *Phraseologie der deutschen Gegenwartssprache*. Leipzig: VEB Bibliographisches Institut, 1982, S. 250. ISBN: 3323001613, 9783323001619.

135. FÖLDES, Cs. Feste verbale Vergleiche im Deutschen, Russischen und Ungarischen. In: J. Korhonen (Hrsg.): Untersuchungen zur Phraseologie des Deutschen und anderer Sprachen: einzelsprachlich – kontrastiv – vergleichend. Frankfurt/M, 1992, S. 61–78.
136. FÖLDES, Cs. *Phraseme mit spezifischer Struktur*. In: H. Burger, D. Dobrovol'skij, P. Kühn, N.R. Norrick (Hrsg.): *Phraseologie. Ein internationales Handbuch der zeitgenössischen Forschung*. Band 1, 1. Halbband. Berlin, New York: de Gruyter, 2007, S. 424–435. ISBN: 978-3-11-017101-3, 9783110171013
137. GÖRNER, H. Vorwort / H.Görner // *Redensarten. Kleine Idiomatik der deutschen Sprache* / H.Görner. – 4., unveränderte Aufl. Leipzig, 1984. S. 5-10.
138. HÎRBU, St. *Komparative Phraseologismen in der interkulturellen Kommunikation* In: *Probleme de filologie: aspecte teoretice și practice*. Ediția 8. 2022. Bălți, pp. 222-229. ISBN 978-9975-161-21-3.
139. HOFSTEDE, G. *Interkulturelle Zusammenarbeit: Kulturen - Organisationen - Management*. Aus dem Engl, von Nadia Hasenkamp und Anthony Lee. Wiesbaden: Gabler, 1993 ISBN 978-3-409-13157-5. (eBook) DOI 10.1007/978-3-322-90037-1. [citat 12.05.2022]. Disponibil: https://books.google.md/books?id=wsvxBgAAQBAJ&printsec=copyright&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false
140. HUIZINGA, J. *Der Mensch und die Kultur*. Stockholm: Verlag Bermann-Fischer, 1938. [accesat 12.05.2022] Disponibil: https://www.google.md/books/edition/Der_Mensch_und_die_Kultur/QHkaAAAAIAAJ?hl=ro-MD&gbpv=1&bsq=inauthor:%22Johan+Huizinga%22Der+Mensch+und+die+Kultur&dq=inauthor:%22Johan+Huizinga%22Der+Mensch+und+die+Kultur&printsec
141. HUMBOLDT, W. von: *Über die Verschiedenheit des menschlichen Sprachbaues und ihren Einfluss auf die geistige Entwicklung des Menschengeschlechts*. Berlin: Dümmler 1836. Standort München, Bayerische Staatsbibliothek, Res/4 L.gen. 12 pd, S. 511. (GND: 118554727) [citat 12.11.2021] Disponibil: <https://www.digitale-sammlungen.de/de/view/bsb10904366?page=5>
142. KOSTOV, M. *Feste Vergleiche im Bulgarischen* / M. Kostov // *Linguistische Studien*. Reihe A. Arbeitsberichte. Untersuchungen zur slawischen Phraseologie / Akademie der Wissenschaft der DDR. 1982. № 120. S. 121–142.
143. LOTZE, H. *Metaphysik. Drei Bücher der Ontologie, Kosmologie und Psychologie*. Leipzig, Ger.: Meiner. English translation edited by Bernard Bosanquet, Oxford: Clarendon Press 1884, 1912. [accesat 12.01.2022] Disponibil: <https://www.digitale-sammlungen.de/de/view/bsb10904366?page=5https://onlinebooks.library.upenn.edu/webbin/book/browse?type=lcsbc&key=Metaphysics&c=x>
144. LOTZE, H. *Mikrokosmos. Ideen zur Naturgeschichte und Geschichte der Menschheit. Versuch einer Anthropologie*. Volume 1. Leipzig, Ger.: Hirzel. Sixth edition Leipzig, Ger.: Meiner. English translation in *Microcosmos Vol. I* by Elizabeth Hamilton and E. E. Constance Jones. Edinburgh: T. & T. Clark 1885, 1923. [accesat 10.01.2022] Disponibil: https://archive.org/stream/bucherverzeichni00euti/bucherverzeichni00euti_djvu.txt
145. OKSAAR, E. *Kulturemtheorie*. Ein Beitrag zur Sprachverwendungsforschung, Göttingen, Joachim Jungius-Gesellschaft der Wissenschaften in Kommission beim Verlag Vandenhoeck&Ruprecht, 1988, S. 72. ISBN: 3525862350, 9783525862353.

146. RIESEL, E. *Abriss der deutschen Stilistik* / E.Riesel. Moskau: Verlag für fremdsprachige Literatur, 1954, S. 402. ASIN: B0053DKZC2.
147. SCHIPPAN, Th. *Lexikologie der deutschen Gegenwartssprache*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag, 2002, S. 306. ISBN: 3-484-73002-1.
148. VERMEER, H. J., WITTE, H. *Exkurs 3: Kulturelle in Text*. Beiheft 3, Mögen Sie Zistrosen, Julius Groos Heidelberg, 1991, S. 135-145.
149. WAX, H., *Etymologie des Schwäbischen: Die Herkunft von mehr als 8000 schwäbischen Wörtern*, Biberacher Verlagsdruckerei, 2011. S. 676. ISBN: 3-93-36-1489-9, 978-3-93361-489-6.
150. WORBS, E. *Theorie und Praxis der slawisch-deutschen Phraseographie*. Mainz: Liber Verlag, 1994, 238 S. ISBN: 3-88308-061-6.

În limba rusă:

151. АЛЕФИРЕНКО, Н.Ф. *Современные проблемы науки о языке*. Москва: Изд. Флинта; Наука, 2005, 412 с. ISBN: 978-5-89349-573-7.
152. АНТИПОВ, Г.А., ДОНСКИХ, О.А., МАРКОВИНА, И.Ю., СОРОКИН Ю.А. *Текст как явление культуры*. Новосибирск: Наука, Сибирское отделение, 1989. 196 с. ISBN: 5-02-029125-0.
153. АРИСТОТЕЛЬ. Категории. В сб.: Аристотель. Собр. соч. в 4 томах. Т. 2. Москва, Мысль, 1978. [accesat 12.03.2022] Disponibil: <https://www.philosophy.ru/library/sobranie-sochineniy-v-4-tomakh-tom-2/>
154. АРУТЮНОВА, Н.Д. *Язык и мир человека*. Москва: Языки русской культуры, 1999, 911 с. ISBN: 5-7859-0027-0, ББК: 81.031
155. БАЗАРОВА, Л. В. *К вопросу о соотношении языка и культуры // Образование и культура России в изменяющемся мире [Текст]: материалы Междисциплинарного семинара для молодых ученых и аспирантов, 20-22 июня 2007 г.* Новосибирск: НГПУ, 2007. 327 с. ISBN 978-5-93889-063-3. [citat 29.07.2022]. Disponibil: <http://www.philology.ru/linguistics1/bazarova-07.htm>
156. БАЛЛИ, Шарль. *Французская Стилистика*, Москва: Эдиториал УРСС, 2001. 392 с. ISBN 5-8360-0407-2.
157. БАРТОН, В.И. *Развитие сравнения в процессе познания // Философские исследования*. Минск: Изд-во БГУ, 1970, с.22-38.
158. БАРТОН, В.И. *Сравнение как средство познания*. Минск: Изд-во БГУ, 1978. 127 с.
159. БОДУЭН де КУРТЕНЭ, И.А. *Избранные труды по общему языкознанию*. В 2 т. Том II. – Москва: Изд-во АН СССР, 1963. 391 с.
160. БОДУЭН де КУРТЕНЭ, И. А. *Общее языкознание. Избранные труды / И. А. Бодуэн де Куртенэ*. Москва: Издательство Юрайт, 2022. 329 с. (Антология мысли). ISBN 978-5-534-11836-0. Текст: электронный // Образовательная платформа Юрайт. [citat 29.07.2022]. Disponibil: <https://urait.ru/viewer/obschee-yazykoznanie-izbrannye-trudy-491818#page/1>
161. БРЫСИНА, Е.В. *Этнокультурная идиоматика донского казачества* Волгоград: Перемена, 2003, 293 с. ISBN 5-88234-629-0: 500.
162. ВАРШАВСКАЯ, А.И. *Языковые единицы и отношения совместности*. СПб.: Изд. С-Петербург. Ун-та, 2008, 325 с.

163. ВЕЖБИЦКАЯ, Анна. *Понимание культур через посредство ключевых слов*. Москва: Языки славянской культуры, 2001, 289 с. ISBN: 5-7859-0189-7.
164. ВЕЖБИЦКАЯ, Анна. *Семантика, культура и познание: общечеловеческие понятия в культуроспецифичных контекстах*. //Thesis Вып. 3. Москва, 1993, с.185-206.
165. ВЕЖБИЦКАЯ, Анна. *Сопоставление культур через посредство лексики и прагматики* [Текст] / Анна Вежбицкая; [пер. с англ. А. Д. Шмелева]. Москва: Яз. славян. культуры, 2001, 272 с. ISBN 5-7859-0190-0.
166. ВОРОБЬЕВ, В.В. *Лингвокультурология*. (Теория и методы). Москва: Изд-во Росс. ун-та дружбы народов, 1997, 331 с. ISBN 5-209-00895-9.
167. ГАК, В. Г. *Языковые преобразования*. Москва: Языки русской культуры, 1998, 763 с. ISBN: 5-7859-0063-7.
168. ГУМБОЛЬДТ, В. *Избранные труды по языкознанию*. Москва: Издательская группа «Прогресс», 2000, 397 с. УДК 80 ББК 81 Г 94.
169. ДЕНИСОВА, Г.Л. *Когнитивный механизм сравнения в немецком языке*: автореф. Дис. д-ра филол. Наук. Самара, 2013, 418 с. [accesat 05.01.2021]Disponibil: <https://cheloveknauka.com/kognitivnyu-mehanizm-sravneniya-v-nemetskom-yazyke>
170. ДОМОСТРОЙ / КОЛЕСОВ, В.В., РОЖДЕСТВЕНСКАЯ, В.В. (Ред.). Изд. 3. Санкт-Петербург. «Наука», 2007, 400 с. ISBN 978-5-02-025216-5. [citat 05.03.2022] Disponibil: https://imwerden.de/pdf/domostroj_2007_text.pdf
171. ЗБАНЦ, Людмила. Понятие «любовь» в русской, румынской и французской языковой картине мира. În: *Studia Universitatis Moldaviae*, 2020, nr 10 (140), Seria „Științe umaniste”, USM, Chișinău, 2020, с. 167-171.
172. ЗВЕГИНЦЕВ, В.А. *Очерки по общему языкознанию* / В.А. Звегинцев. Москва: Изд-во МГУ, 1962, 384 с.
173. КАНТ, И. Сочинения: В 4 т. Т.2 / Подгот. к изд. Мотрошиловой Н., Тушлингом Б.; Центр исслед. философии Канта Майнцкого ун-та. Ин-т философии РАН. М.: Капп, 1994, 586 с. ISBN: 5-86187-022-5.
174. КАПИЦА, Ф.С. *Славянские традиционные верования, праздники и ритуалы*. Москва: 2001, 215 с. ISBN: 5-89349-308-7.
175. КАРАУЛОВ, Ю.Н. *Общая и русская идеография* [Текст] / Ю. Н. Караулов. Москва: Наука, URSS,(1976) 2022, 360 с. ISBN 978-5-9710-9692-4.
176. КАССИРЕР, Эрнст. *Философия символических форм*. Том 1. Язык. Москва; Санкт-Петербург: Ун. книга, 2002, 272 с. [citat 05.02.2022] Disponibil: http://yanko.lib.ru/books/philosoph/kassirer-phil_simv_form-1-8l.pdf
177. КАССИРЕР, Эрнст. *Познание и действительность*. В русском переводе Б.Стоппнера и П.Юшкевича (репринтное воспроизведение) СПб., (1912) 2006, 400 с. ISBN 5-7333-0186-4.
178. КВИНТИЛИАН, М.Ф. *Двенадцать книг риторических наставлений*. Перевод А.Никольского. Часть 2. Санкт-Петербург, 1834, с. 180-181.
179. КОЛШАНСКИЙ, Г.В. *Объективная картина мира в познании и языке*. Серия: Лингвистическое наследие XX века, Москва: Наука, 1(990), 2018, 120 с. ISBN 978-5-397-05605-2.

180. КОЛШАНСКИЙ, Г.В. *Соотношение субъективных и объективных факторов в языке*. Серия: Философия языка. История лингвофилософской мысли, Москва: Наука, (1975) 2021, 232 с. ISBN 978-5-9710-8471-6.
181. КОНДАКОВ, Н.И. *Введение в логику* [Текст] / Н.И. Кондаков. Москва: Наука, 1967. 466 с.
182. КОНЮШКЕВИЧ, М.И. Синтаксический симбиоз категорий неопределенности и недостоверного сравнения (русско-белорусские соответствия на уровне сложного предложения) // *Сложное предложение: традиционные вопросы теории и описания и новые аспекты его изучения*. Вып. 1. Москва: Русский учебный центр, 2000, с 157-162.
183. КОНЮШКЕВИЧ, М.И. Категория сравнения и её место в системе языка // *Вопросы функциональной грамматики*: сб. науч. тр. Вып. 4 / Под ред. М. И. Конюшкевич. Гродно: ГрГУ, 2001, с. 82-91.
184. КОПЫЛЕНКО, М.М. *Очерки по общей фразеологии (фразеосочетания в системе языка)* / М.М. Копыленко, З.Д. Попова. Воронеж: Изд-во Воронежского ун-та, (1989) URSS, 2010, 192 с. ISBN 978-5-397-01290-4.
185. КОРНИЛОВ, О.А. *Языковые картины мира как отражения национальных менталитетов* [Текст]: дис. д-ра культурологических наук. Москва, 2000. 460 с. Disponibil: <http://www.dslib.net/teorja-kultury/jazykovye-kartiny-mira-kak-otrazhenija-nacionalnyh-mentalitetov.html>
186. КРАСНЫХ, В.В. *Этнопсихоллингвистика и лингвокультурология* [Текст]: лекц. курс / В. В. Красных. Москва: Гнозис, 2002, 284 с. ISBN 5-94244-009-3.
187. КУБРЯКОВА, Е.С. *Роль словообразования в формировании языковой картины мира* [Текст] // Б.А. Серебrenников и др. Роль человеческого фактора в языке: Язык и картины мира. Москва: Наука, 1988, с. 141–172.
188. КУНИН, А.В. *Курс фразеологии современного английского языка*: 2-е изд., перераб.– Москва: Высш. шк., Дубна: Изд. центр „Феникс”, 1996, 381 с. ББК 81.2 Англ-923, К91.
189. КУНИН, А.В. Устойчивые адъективные сравнения в русском и английском языках (опыт сопоставительного анализа) // *Русский язык за рубежом*. 1969. № 3. с. 80-86.
190. ЛАНГЕ, Н. Н. *Учебник логики*. Одесса: Е.П. Распопов, 1898. 238 с. [accesat 10.02.2022] Disponibil: https://biblioclub.ru/index.php?page=author_red&id=25623
191. ЛЕБЕДЕВА Л.А. *Устойчивые сравнения во фразеологии и фразеографии*. Краснодар: Кубанский гос. ун-т, 1999, 192 с.
192. ЛЕВИНА, Е.А. *Сравнения в немецких радиотекстах: семантика, структура, функции* [Текст]: дис. канд. филол. наук: 10.02.04 / Е.А. Левина. Саранск, 2006. 169 с. Disponibil: <http://www.dslib.net/germanskie-jazyki/sravnenija-v-nemeckih-radiotekstah.html>
193. ЛЕВИТ, И.В. *Сложные сравнительные синтаксические конструкции как элемент функционально-семантического поля сравнения*: дис. канд. Филол. Наук. СПб., 2005. [accesat 19.05.2022] Disponibil: <http://www.dissercat.com>
194. ЛЕРНЕР, К., КУПЕРМАН В. Категория «сравнения и оценки» с точки зрения гипотезы о «типах языкового движения» // *Вопр. Языкознания*. 1998. № 1, с. 89-96.

195. ЛОЛАЕВА, И.Г. *Изучение сравнительных конструкций как средство развития русской речи учащихся осетинской национальной школы*: Дис. канд. пед. наук. Владикавказ, 2002. [accesat 17.05.2022] Disponibil: <http://www.dissercat.com>
196. ЛОМОНОСОВ, Михаил, Васильевич. *Российская грамматика Михаила Ломоносова*. Санктпетербург: Печ. при Имп. Акад. наук, [1757]. -210, [3] с. [accesat 19.05.2020] Disponibil: <https://www.prlib.ru/item/798176>
197. ЛОСЕВ, А.Ф. *Философия имени*. Москва: Изд-во Моек, ун-та, 1990. 270 с. [accesat 29.05.2021] Disponibil: https://royallib.com/read/af_losev/filosofiya_imeni.html#0
198. ЛОТЦЕ, Г. *Микрокосм*. [Текст]: мысли о естественной и бытовой истории человечества: опыт антропологии; пер. с нем. Е. Ф. Корша. - Изд. 2-е / репринтное воспроизведение издания 1866. Москва: URSS: Либроком, 2012, с.121-123. ISBN 978-5-397-03028-1.
199. МАСЛОВА, В.А. *Когнитивная лингвистика: Учебное пособие* / В. А. Маслова. Минск: ТетраСистемс, 2004, 256 с. ISBN 985-470-165-4.
200. МАСЛОВА, В.А. *Лингвокультурология: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений*. Москва: Издательский центр «Академия», 2001, 208 с. ISBN 5-7695-0745-4.
201. МОНИНА, Н.П. *Культурология: учебно-методическое пособие* / Н.П. Моница. Омск: Изд-во Ом. гос. ун-та, 2009, 212 с. ISBN 978-5-7779-1065-3
202. ОГОЛЬЦЕВ, В.М. *Устойчивые сравнения в системе русской фразеологии*. Изд. 2-е, испр. И доп. Москва: Либроком, 2015, 192 с. ISBN 978-5-397-05045-6.
203. ОЖЕГОВ, С.И. *О структуре фразеологии (в связи с проектом фразеологического словаря русского языка)* [1957] / С.И. Ожегов // Лексикология. Лексикография. Культура речи: учеб. пособие для вузов / С.И.Ожегов. Москва, 1974, с. 182-219.
204. ПАВЕЛ, В.К. *Лексическая номинация*. Кишинев: Штиинца, 1983. 231 р.
205. ОПАРИНА, Е.О. (Отв. ред.) и др. *Язык и культура: Сб. обзоров* / РАН. ИНИОН. Москва: ЮНИОН, 1999. 109 с. ISBN 5-248-00182-Х.
206. ПАШКОВА, Е.В. *Компаративные единицы в когнитивном аспекте в произведениях Л.Н. Толстого и И.А. Бунина*: автореф. Дис. канд. Филол. Наук. Воронеж: Изд-во Воронеж. Ун-та, 2003. [accesat 19.05.2022] <http://www.dissercat.com>
207. ПЕРМЯКОВ, Г.Л. *Основы структурной паремологии* / Г.Л.Пермяков. Москва: Наука, 1988, 235 с. П 109-88
208. ПОСТНИКОВА, С.В. К вопросу о центре функционально-семантического поля сравнения (на материале немецкого языка) // *Вестн. Нижегород. Ун-та им. Н.И. Лобачевского*. 2009. № 5, с. 272-276.
209. ПОСТОВАЛОВА, В.И. *Картина мира в жизнедеятельности человека // Роль человеческого фактора в языке: язык и картина мира* / под ред. Б.А. Серебрянникова. Москва: Наука, 1988. 216 с. ISBN 5-02-010880-4.
210. ПОТЕБНЯ, А.А. *Из записок по теории словесности. Поэзия и проза. Тропы и фигуры. Мышление поэтическое и мифическое*. Москва: Флинта, 2022, 646 с. ISBN: 978-5-9765-4078-1
211. ПОТЕБНЯ, А.А. *Теоретическая поэтика*. (Классика литературной науки) [Текст]. Москва: Высшая школа, 1990. 344 с. ISBN 5-06-000844-4.

212. САВИНОВ, А.В. *Логические законы мышления*. Ленинград: Изд-во ЛГУ, 1958. 371 с.
213. СЕПИР, Э. *Избранные труды по языкознанию и культурологии*; Пер. с англ. под ред. д-ра филол. наук проф. А. Е. Кибрика. Москва: Прогресс, 1993. 656 с. ISBN 5-01-002079-3.
https://vk.com/doc5787984_445739193?hash=gfykd7PhGn2gZA1xuEPqSyn7yTMsjbJ1u1xoldwF5Ez
214. СЕЧЕНОВ, И.М. *Психологические этюды* / [соч.] И. Сеченова. Санкт-Петербург: в тип. Ф.С. Сущинского, 1873. [4], 225 с. [accessat 19.01.2021] Disponibil: <http://www.e-heritage.ru/Book/10070542>
215. СОБОЛЕВ, А.Н. *Мифология славян. Загробный мир по древнерусским представлениям* [Текст]: лит.-истор. опыт исслед. древнерус. народного мирозерцания. СПб.: Лань, 1999. 271.
216. СТЕПАНОВ, Ю.С. *Основы языкознания*. Москва: Просвещение, 1966. 271 с.
217. СТРОСОН, П.Ф. Грамматика и философия // *Новое в зарубежной лингвистике. Логический анализ естественного языка*. Вып 18. Москва, 1986, с.160-172.
218. ТЕЛИЯ, В. Н. *Коннотативный аспект семантики номинативных единиц* / В. Н. Телия; отв. ред. А. А. Уфимцева ; АН СССР, Ин-т языкознания. Москва : Наука, 1986. - 141,[2] с. ФВ 1 86-36/332.
219. ТЕЛИЯ, В.Н. Вторичная номинация и ее виды // *Языковая номинация (типы)* / Под ред. Б.А. Серебрянников. Москва: Наука, 1977. – С. 129–221. 94 УДК 81.
220. ТЕЛИЯ, В. Н. *Культурные слои во фразеологизмах и в дискурсивных практиках*. *Studia philologica*, Москва: Языки славянской культуры, 2004, 340 p. ISSN 1726-135X, ISBN: 5944571780, 9785944571786.
221. ТЕЛИЯ, В.Н. *Культурно-национальные коннотации фразеологизмов (от мировидения к миропониманию)* Славянское языкознание. XXI съезд славистов. Доклады российской делегации. Москва, 1993. 313 с.
222. ТЕЛИЯ, В.Н. *Русская фразеология. Семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты*. Москва: Изд. Школа «Языки русской культуры», 1996. 286 с. ISBN: 5-88766-047-3.
223. ТЕЛИЯ, В.Н. *Фактор культуры и воспроизводимость фразеологизмов – знаков-микротекстов // Сокровенные смыслы: Слово. Текст. Культура: Сборник статей в честь Н.Д. Арутюновой*. Москва, 2004. 213 с.
224. ТЕЛИЯ, В.Н., Дорошенко, А.В. *Лингвокультурология – ключ к новой реальности феномена воспроизводимости несколькихсловных образований // Язык. Культура. Общение: Сборник научных трудов в честь юбилея С.Г. Тер-Минасовой*. Москва: Гнозис, 2008. 419 с.
225. ТЕР-МИНАСОВА, С.Г. *Языки и межкультурная коммуникация: учебное пособие* [Текст] / С.Г. Тер-Минасова. Москва: Слово, 2000. 261 с. ISBN 5-85050-240-8.
226. ТОКАРЕВ, Г.В. К вопросу о типологии культурных коннотаций // *Филологические науки*. Научные доклады высшей школы. 2003. № 3, с. 56-60.
227. ТОКАРЕВ, Г.В. Формирование квазисимволов на базе коннотаций значений вербальных единиц // *Вестник Балтийского федерального университета им. И. Канта*. Сер.: Филология, педагогика, психология. 2020. № 3, с. 5-13.

https://journals.kantiana.ru/upload/iblock/b05/1_%D0%A2%D0%BE%D0%BA%D0%B0%D1%80%D0%B5%D0%B2_5-13.pdf

228. ТОКАРСКАЯ, Л.М. *Лексико-словообразовательные средства выражения сравнительных значений в произведениях А.И. Куприна*. [accesat 10.06.2021] Disponibil: <http://www.nbuu.gov.ua>
229. ТУЛЬВИСТЕ, П. *Культурно-историческая природа вербального мышления* [accesat 10.05.2020] Disponibil: <http://psychology-online.net/articles/doc-815.html>
230. УЕМОВ А.И. *Аналогия в практике научного познания*. Москва: Наука, (Рипол Классик), 1970 (2013), 270 с. ISBN 545828321X, 9785458283212.
231. УОРФ, Б. Л. *Отношение норм поведения и мышления к языку. //Зарубежная лингвистика*. I: Пер. с англ. / Общ. ред. В.А. Звегинцева и Н.С. Чемоданова. Москва: Издательская фирма «Прогресс», 1999, с. 57-105 / 308 с. ISBN 5-01-004647-4.
232. ХЕРБЕРМАН, К.П. *Компаративные конструкции в сравнении. К вопросу об отношении грамматики к этимологии и языковой типологии / пер. с нем. О.А. Радченко // Вопр. Языкознания*. 1999. № 2. С. 92-107. ISSN 0373-658X.
233. ХРОЛЕНКО, А.Т. *Теория языка: учебное пособие [Текст] / А.Т. Хроленко, В.Д. Бондалетов; под ред. В.Д. Бондалетова*. Москва: Флинта: Наука, 2004, 512 с. ISBN 5-89349-583-7.
234. **ХЫРБУ, С.** О важности культурного компонента в процессе изучения иностранных языков. In: *Multilingvism și Interculturalitate în Contextul Globalizării*. Ediția 3, 27 mai 2022, Chișinău. Chișinău: Serviciul Editorial-Poligrafic al ASEM, 2023, pp. 50-60. ISBN: 978-9975-147-83-5
235. **ХЫРБУ, С.** Лингвокультурные особенности образной лексики, характеризующей качества и аспекты жизнедеятельности человека. In: *Probleme de filologie: aspecte teoretice și practice*. Ediția 6. 2020. Bălți, pp. 179-187. ISBN 878-9975-3382-8-8.
236. **ХЫРБУ, С.** Лингвокультурный аспект образной лексики, представляющей концептосферу «человек». In: *Probleme de filologie: aspecte teoretice și practice*. Ediția 4. 2018. Balti, Republic of Moldova, pp. 65-72. ISBN 978-9975-3225-9-1.
237. **ХЫРБУ, С.** Лингвокультурологический аспект устойчивых сравнений. In: *Știință, educație, cultură*. Vol.2. 2017. Comrat, pp. 48-49. ISBN 978-9975-83-041-6.
238. **ХЫРБУ, С.** Этнокультурная коннотация в семантике образных сравнений. In: *Probleme de filologie: aspecte teoretice și practice*. Ediția 5. 2019. Balti, Republic of Moldova, pp.98-104. ISBN 978-9975-3316-6-1.
239. ЧЕРЕМИСИНА, М.И. *Сравнительные конструкции русского языка*. Москва: КомКнига, 2020, 270 с. ISBN 978-5-397-07367-7.
240. ЧЕРЕПАНОВА, О.А. *Мифологическая лексика Русского Севера*. Ленинград: ЛГУ, 1983. 169 с.
241. ЧЕШКО, С.В. Человек и этничность // *Этнографическое обозрение*, №6, 1994, с. 35-49 ISSN 0869-5415. [accesat 24.05.2022] Disponibil: <https://eo.iea.ras.ru/issue/13496/>
242. ЧУЛКОВ, Михаил, Дмитриевич. (1743 или 1744-1792). *Абевега русских суеверий идолопоклоннических жертвоприношении свадебных простонародных обрядов колдовства, шеманства и проч.* / Сочиненная М.Ч.; Иждивением Ф. Гиппиуса. Москва: Тип. Ф. Гиппиуса, 1786. [2]. 326 с. [accesat 10.05.2022] Disponibil: https://rusneb.ru/catalog/000199_000009_003338706/

243. ШАНСКИЙ, Н.М. *Фразеология современного русского языка* / Н.М.Шанский. Москва: Высш. шк., 2019, 272 с. ISBN 978-5-9710-6560-9.
244. ЩЕРБА, Л.В. *Избранные работы по языкознанию и фонетике*. Изд. 1. Москва: Флинта Наука, 2016, 352 с. ISBN 978-5-9765-2608-2.
245. ЭЙНШТЕЙН, А. *Собрание сочинений* [Текст] / А. Эйнштейн. Т. 8. Москва: Наука, 1968, 486 с.
246. ЮМ, Д. *Сочинения*: В 2 т. / Пер. с англ. Церетели С.И. и др.; Вступ.ст. Грязнова А.Ф.; Примеч. Нарского И.С. Москва: Мысль, 1996. 2-е изд., доп и испр. Т.1. 735/800 с. ISBN: 5-244-00764-5/ 5-244-0765-3.

Dicționare și enciclopedii

247. AGRICOLA, E. *Wortverbindungen und Redewendungen / E. Agricola // Die deutsche Sprache: kleine Enzyklopädie: in 2 Bd. / hrsg. von E. Agricola, W. Fleischer und H. Protze*. Leipzig, 1969, Bd. 1. S. 590.
248. ANGHELESCU, M. *Dicționar de termeni literari*. București: Editura Garamond, 1995, 254 p. ISBN 9739140904.
249. ANTONESCU, R. *Dicționar de simboluri și credințe tradiționale românești*. Iași: Tipo Moldova, 2016, 729 p. ISBN 978-606-676-861-0.
250. BECKER, U. *The Continuum Encyclopedia of Symbols*. The Continuum Publishing Company. New York, 1994, 345 p. ISBN 0-8264-0644-0.
251. BIDU-VRĂNCEANU, A., CĂLĂRAȘU, C., IONESCU-RUXĂNDOIU, L., MANCAȘ, M., PANĂ-DINDELEGAN, G. *Dicționar general de științe ale limbii*. București: Editura Științifică, 1997, 403 p. ISBN: 973-44- 0229-3.
252. COLȚUN, Gh. *Dicționar frazeologic român–rus*. Chișinău: Editura ARC, 1996, 397 p. ISBN 9975-61-006-4.
253. CONSTANTINESCU-DOBRIDOR, Gh. *Dicționar de termeni lingvistici*. București: Teora, 1998, 351 p. ISBN 9736014967.
254. *Dicționar de Filozofie și Bioetică*. Teodor N. Țirdea, Petru V. Berlinschi, Anatol I. Eșanu, Didina U. Nistoreanu, Vitalie I. Ojovanu. Chișinău: CEP Medicina, 2004, 441 p. ISBN 9975-907-33-4.
255. *Dicționar explicativ al limbii române*. Ediția a II-a revăzută și adăugită, Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan–Alexandru Rosetti”. București: Ed. Univers Enciclopedic, 2009, 1193 p.
256. *Dicționarul explicativ al limbii române*. Ediția a II-a. Academia Română, Institutul de Lingvistică. Editura Univers Enciclopedic, 1998, 1192 p. ISBN 973-9243-29-0.
257. DIMITRIE, M., PETROVICI, E. (coordonatori). Rosetti, Al. et al. (colectiv). *Dicționarul limbii române literare contemporane*. Editura Academiei Republicii Populare Române, 1955-1957.
258. DOBRESCU, A. *Dicționar de expresii și locuțiuni românești*. Chișinău: Litera, 1997, 376 p. ISBN 9975740596.
259. Duden Deutsches Universalwörterbuch: 120000 Stichwörter / hrsg. und bearb. vom Wissenschaftlichen Rat und den Mitarbeitern der Dudenredaktion. – 3., völlig neu bearb. und erw. Aufl. – Mannheim; Leipzig; Wien; Zürich: Dudenverl., 1996, 1816 S. ISBN3-411005503-0.

260. Duden: in 12 Bd. / Das Standardwerk zur deutschen Sprache / hrsg. vom Wissenschaftlichen Rat der Dudenredaktion. 1991–1993. Bd. 11: Duden. Redewendungen und sprichwörtliche Redensarten / Wörterbuch der deutschen Idiomatik: mehr als 10000 feste Wendungen, Redensarten und Sprichwörter / hrsg. und bearb. von G. Drosdowski und W. Scholze-Stubenrecht. – Mannheim; Leipzig; Wien; Zürich: Dudenverl., 1992, 864 S. ISBN 3-411-04111-0.
261. Duden–Redewendungen und sprichwörtliche Redensarten / Wörterbuch der deutschen Idiomatik /hrsg. Und bearb. Von G. Drosdowski und W. Scholze-Stubenrecht.– Dudenverlag, 1992, 866 S. ISBN 3-411-04111-0.
262. DUMISTRĂCEL, St. *Dicționar de expresii românești. Biografii. Motivații*. Iași: Institutul European, 2001, 534 p. ISBN 973-586-175-5.
263. DUMISTRĂCEL, St. *Lexic românesc. Cuvinte. Metafore. Expresii*. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1980, 262 p. ISBN 973-586-175-5.
264. EVSEEV, I. *Dicționar de magie, demonologie și mitologie românească / Seria Dicționare Amarcord*. Editura „Amarcord”, 1997. 144 p. ISBN: 978-973-9244-28-2.
265. EVSEEV, I. *Dicționar de simboluri și arhetipuri culturale*. Timișoara: Ed. Amarcord, 1994, 222 p. ISBN 973-96667-2-8.
266. ILINCAN, V. *Dicționar de expresii românești în contexte [DERC]*. Presa Universitară Clujeană, 2015, 304 p. ISBN 978-973-595-856-5.
267. KERNBACH, Victor. *Dicționar de mitologie generală*. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1989, 666 p. ISBN 973290030X.
268. KUN, N.A. *Legendele și miturile Greciei Antice*. București: Editura Orizonturi, 2018, 544 p. ISBN 978-9737363886.
269. LĂZĂRESCU, G. *Dicționar de mitologie*. București: Casa Editorială Odeon, 1992, 292 p. ISBN 973-9008-28-3.
270. MARCU, Fl. *Marele dicționar de neologisme*. București: Ed. Saeculum, 2008, 1040 p. ISBN: 978-9738-45-526-9
271. LUTZ, R. Eule. *Lexikon der sprichwörtlichen Redensarten [Elektronische Ressource]*, Berlin: Directmedia Publ. 2000 [1994], S. 1595
272. SALA, M. *101 cuvinte moștenite, împrumutate și create*. București: Humanitas, 2010, 250 p. ISBN: 978-973-50-2786-5
273. WALKER, B, G. *Women's Encyclopedia of Myths and Secrets*. HarperCollins Publishers Ltd, 1995, 1136 p. ISBN-13 978-0044409540
274. АШУКИН, Н.С. АШУКИН М.Г. Крылатые слова: Литературные цитаты; Образные выражения. - 4-е изд., доп. Москва: Худож. лит., 1987. - 528 с.
275. МИХЕЛЬСОН, М. И. *Большой толково-фразеологический словарь Михельсона*. Издательство ЭТС, 2004, 2208 с. ISBN: 5-86455-128-7. Disponibil: https://dic.academic.ru/contents.nsf/michelson_old/
276. КУБРЯКОВА, Е. С. *Краткий словарь когнитивных терминов [Текст] / Е.С. Кубрякова, В.З. Демьянков, Ю.Г. Панкарц, Л.Г. Лузина; под общ. редакцией Е.С. Кубряковой*. Москва: Филол. ф-т МГУ им. М. В. Ломоносова, 1996, 245 с. ISBN 5-89042-018-1

277. ЛСС - Логический словарь-справочник [Текст] / Гл. ред. Н.И. Кондаков. М.: Наука, 1975. 720 с.
278. ЛЭС - Лингвистический энциклопедический словарь [Текст] / гл. ред. В.Н. Ярцева. М.: Сов. энциклопедия, 1990. 685 с.
279. ОГОЛЬЦЕВ, В.М. *Словарь устойчивых сравнений русского языка*. Москва: ООО «Русские словари»: ООО «Изд-во Астрель»: ООО «Изд-во АСТ», 2001, 797 с. ISBN 5-17-008794-2
280. СТЕПАНОВ, Ю.С. *Константы: Словарь русской культуры. Опыт исследования* / Ю.С. Степанов. Москва: Языки славянской культуры, 1997, 825 с. ISBN 5-88766-057-0
281. *Философский энциклопедический словарь*. / Гл. редакция: Л. Ф. Ильичёв, П. Н. Федосеев, С. М. Ковалёв, В. Г. Панов. Москва: Изд. Советская энциклопедия, 1983, 840 с. ISBN 5-85270-030-4 (ISBN 978-5-85270-030-8)
282. ШАПАРОВА, Н.С. *Краткая энциклопедия славянской мифологии*. Москва: „АСТ”, „АСТРЕЛЬ”, „РУССКИЕ СЛОВАРИ”, 2001, 624 с. ISBN 5-85270-068-1.

Surse:

283. ANDONE, T. *Buchet de amintiri*. 2011, CoRoLa, [citat 05.03.2022] Disponibil: <https://korap.racai.ro/?q=p%C4%83rul+auriu+ca+spicele+verii&ql=poliarp&cutoff=1>
284. APITZ, B. *Nackt unter Wölfen, Reinbek bei Hamburg*: Rowohlt 1961 [1958]. DWDS. Disponibil: <https://www.dwds.de/r/?q=wie+ein+Ochse+&corpus>
285. BĂDĂRĂU, G. *Dicționar de scriitori canonici români*. Corola-publishinghouse 2019-12-19. [citat 16.12.2021] Disponibil: <https://korap.racai.ro/?q=ca+floarea+de+cire%C8%99+&ql=poliarp&cutoff=1>
286. BĂLAN, I. *Teatrul ca o lecție de viață*. CoRoLa, 2012. [citat 16.12.2021] Disponibil: <https://korap.racai.ro>
287. Berliner Tageblatt (Morgen-Ausgabe), DWDS, 03.03.1931, <https://www.dwds.de/>
288. Biblia sau Sfânta Scriptură, tipărită sub îndrumarea și purtarea de grijă a Preafericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe, cu aprobarea Sfântului Sinod. București:, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, 1997, ISBN 973-9130-88-7.
289. BLOS, W. *Denkwürdigkeiten eines Sozialdemokraten*. Bd. 1. In: Simons, Oliver (Hg.) *Deutsche Autobiographien 1690-1930*, Berlin: Directmedia Publ. 2004 [1914], S. 9450. Disponibil: www.dwds.de
290. BOBROWSKI, J., Levins M., *34 Sätze über meinen Großvater*. Roman. Frankfurt a. M.: (West-Ausgabe) Fischer, 1964. 232 S. ISBN 3-596-20956-0.
291. BUJOR, A. *Maxime și cugetări. Cioburi de înțelepciune și de nebunii*. Volumul II. Editura Epigraf, 2008, 576 p. ISBN 978-997-59-475-89
292. CĂLIN, C. *Provinciale*. CoRoLa, 2012 [citat 16.12.2021] Disponibil: <https://korap.racai.ro/?q=ca+o+vr%C4%83jitoare+&ql=poliarp&cutoff=1>
293. CĂLIN, C. *Provinciale*. Fragmentarium 1975-1989. Bacău, Ed. Babel, 2012. 476 p. [citat 10.01.2022]. Disponibil: <https://korap.racai.ro>

294. CĂRTĂRESCU, M. *Orbitor*. Corola-publishinghouse/Imaginative/295572_a_296901, 2019-12-19. Disponibil: <https://korap.racai.ro/?q=p%C4%83rul+ca+s%C3%A2rma+&ql=poliqarp&cutoff=1>
295. CIUCA, V. *De ziua copiilor*. CoRoLa, în ediția nr. 1984 din 06 iunie 2016. Disponibil: <https://korap.racai.ro/?q=p%C4%83rul+ca+spicul+de+gr%C3%A2u&ql=poliqarp&cutoff=1>
296. CONȚU, A. *Drumul apelor*, 38 (roman), în ediția nr. 2279 din 28 martie 2017 Disponibil: http://confluente.ro/aurel_contu_1490700511.html
297. Corola-publishinghouse, 2019-12-19 [citată 05.03.2022] Disponibil: <https://korap.racai.ro/?q=ca+un+papagal+&ql=poliqarp&cutoff=1>
298. Corola-publishinghouse, 2019-12-19 Disponibil: [citată 05.03.2022] <https://korap.racai.ro/?q=ca+un+clown+&ql=poliqarp&cutoff=1>
299. Corola-publishinghouse/Memoirs/2341_a_3666, 2019-12-19. [citată 06.03.2022] Disponibil: <https://korap.racai.ro/?q=ca+un+vagabond+&ql=poliqarp&cutoff=1> 67
300. Corola-publishinghouse, 2019-12-19. Disponibil: <https://korap.racai.ro/?q=ca+un+butoi&ql=poliqarp&cutoff=1>
301. Corola-publishinghouse/Imaginative/2144_a_3469, 2019-12-19. Disponibil: <https://korap.racai.ro/?q=ca+un+pepene+galben&ql=poliqarp&cutoff=1>
302. Corola-publishinghouse/Imaginative/1871_a_3196, 2019-12-19. Disponibil: <https://korap.racai.ro/?q=chel+ca+un+ou&ql=poliqarp&cutoff=1>
303. COVRIG, R. *Udrea: Ponta, premierul „lose-lose”*. The Reference Corpus of the Contemporary Romanian Language (CoRoLa), 2013. [citată 05.012.2022] Disponibil: <https://korap.racai.ro/?q=Ponta+a+aruncat+prosopul+&ql=poliqarp>
304. CREANGĂ, I. *Amintiri din copilărie, povești, povestiri*. Editura Humanitas, 2014. p. 78. Disponibil: https://humanitas.ro/assets/pdf/Ion-Creanga_Amintiri-din-copilarie.pdf
305. DAMIAN, Th. *Așa cum îngerii curg*. CoRoLa, 2006.
306. DEJANU, D. Despre limbă și stilul literar (IV): Să respectăm limba română ca pe o înaltă Doamnă. [citată 12.04.2022]. Disponibil: <https://www.argesexpres.ro/index.php/cultura/38786-despre-limba-si-stilul-literar-iv-sa-respectam-limba-romana-ca-pe-o-inalta-doamna>
307. Der Spiegel, 17.06.2013. DWDS. Disponibil: <https://www.dwds.de/wb/frisch%20wie%20der%20junge%20Morgen>
308. DINCĂ, N. *Din lumea reală a satului -proză scurtă umoristică*. CoRoLa, în ediția nr. 1737 din 03 octombrie 2015 Disponibil: <https://korap.racai.ro/?q=ca+un+elefant&ql=poliqarp&cutoff=1>
309. Digitales Wörterbuch der deutschen Sprache Disponibil: <https://www.dwds.de/wb/Eierkopf>
310. Digitales Wörterbuch der deutschen Sprache, Die Zeit, 23.07.1965, Nr. 30. Disponibil: <https://www.dwds.de/wb/Eierkopf>
311. DWDS. *wie ein Pfingstochse*. [citată 16.02.2022] Disponibil: <https://www.dwds.de/wb/geschm%C3%BCck%20wie%20ein%20Pfingstochse>

312. ELIAS, N. Über den Prozeß der Zivilisation – Soziogenetische und psychogenetische Untersuchungen. Bd. 2, Frankfurt a. M.: Suhrkamp 1992 [1939], S. 59. [citată 16.03.2022] Disponibil: www.dwds.de
313. EMINESCU, M. Opere, vol. III. Poezii tipărite în timpul vieții. Note și variante. De la Doina la Kamadeva. Fundația pentru Literatură și Artă, Regele Mihai I, 1944. CoRoLa. [citată 16.12.2021] Disponibil: <https://korap.racai.ro/?q=ca+floarea+de+cire%C8%99+&ql=poliarp&cutoff=1>
314. ENZENSBERGER, H. M. Der kurze Sommer der Anarchie, Frankfurt a. M.: Suhrkamp 1972, S. 96.
315. GEBRÜDER, Grimm. Brüderchen und Schwesterchen. Disponibil: <https://www.childstories.org/de/bruederchen-und-schwesterchen-33.html>
316. GOETHE, J. W. von: Poetische Werke. Vollständige Ausg. Den Text besorgte L. Lohrer [u. a.]. 10 Bde. ab Bd. 11: Gesamtausgabe der Werke und Schriften in 22 Bden. 12 Bde. Stuttgart: J. G. Cotta'sche Buchhandlung (1949–63). [citată 16.12.2021] Disponibil: <https://www.dwds.de/wb/Hexe>
317. GOGOL, N. Der Newskij-Prospekt (Alexander Eliasberg, 1922). <https://www.dwds.de/>
318. HENRY, D. *Thoreau*. CoRoLa. 2017 Disponibil: <https://korap.racai.ro/?q=ca+p%C4%83catul&ql=poliarp&cutoff=1>
319. MARINA, G. Putin este așteptat azi în Belarus. „Calul troian și mesajul lui Lukașenko [citată 20.12.2022] Disponibil: <https://www.digi24.ro/stiri/externe/putin-este-asteptat-azi-in-belarus-calul-troian-si-mesajul-lui-lukasenko-2189019>
320. HILSEN RATH, E. *Der Nazi & der Friseur*, Köln. Literar. Verl. Braun 1977. DWDS. [citată 10.12.2021] Disponibil: <https://dwds.de>
321. IONESCU BUCOVU, I. *Eternul shakespeare - 400 de ani de la naștere*. CoRoLa, în ediția nr. 1940 din 23 aprilie 2016. [citată 16.12.2021] Disponibil: <https://korap.racai.ro/?q=frumos+ca+Apollo&ql=poliarp&cutoff=1>
322. IONESCU BUCOVU, I. *Ielele - proză scurtă*. CoRoLa, în ediția nr. 1540 din 20 martie 2015. [citată 16.12.2021] Disponibil: <https://korap.racai.ro/?q=+un+bujor+&ql=poliarp&cutoff=1>
323. IONICA, Cr. *Biciul lui Nietzsche pe femeia lui Breban*, 2001, [citată 16.12.2021] Disponibil: <https://korap.racai.ro/>
324. KANT, H: *Die Aula*, Berlin: Rütten & Loening, 1965. 465 S. [citată 20.11.2021] Disponibil: <https://d-nb.info/452307864>
325. KERSTIN G. *Saphirblau*. Arena Verlag GmbH 2010. [citată 20.10.2021] Disponibil: <https://www.goodreads.com/book/show/6919272-saphirblau>
326. LEIPZIGER Volkszeitung, 13.10.2012. DWDS. [citată 10.10.2021] Disponibil: <https://www.dwds.de/wb/geschm%C3%BCkt%20wie%20ein%20Pfungstochse>
327. LISANDRU, Cr. *De-ale chefliilor (proză umoristică)*. CoRoLa, 2011. [citată 05.03.2022] Disponibil: <https://korap.racai.ro/?q=ca+sperietoarea&ql=poliarp&cutoff=1>
328. LUCHY, L. CoRoLa, în ediția nr. 1987 din 09 iunie 2016. [citată 05.03.2022] Disponibil: <https://korap.racai.ro/?q=ca+abanosul&ql=poliarp&cutoff=1>
329. LUCKNER, F. von: *Seeteufel*, Herford: Kohler 1966 [1921], S. 114. [citată 20.10.2021] Disponibil: www.dwds.de

330. LUTZ, R. *Tod*. In: Lexikon der sprichwörtlichen Redensarten [Elektronische Ressource], Berlin: Directmedia Publ. 2000 [1994]. S. 6562. Disponibil: www.dwds.de
331. MOERS, W. *Die 13 1/2 Leben des Käpt'n Blaubär*, Frankfurt a. M.: Eichborn 1999, 704 S. ISBN 978-3-328-10768-2. [citată 20.01.2022] Disponibil: https://www.penguinrandomhouse.de/leseprobe/Die-13-1-2-Leben-des-Kaeptn-Blaubaer/leseprobe_9783328107682.pdf
332. MANEA, N. *Cartea fiului*, CoRoLa, 2012. [citată 20.01.2022] Disponibil: <https://korap.racai.ro/?q=chel+ca+o+farfurie&ql=poliarp&cutoff=1>
333. MORARU, P. *Povești de adormit nepoți*. Iași: PIM, 2014 CoRoLa, 2014. [citată 20.01.2022] Disponibil: <https://korap.racai.ro/?q=p%C4%83rul+ca+m%C4%83tasea&ql=poliarp&cutoff=1>
334. MUEHSAM, E. In: Der deutsche Schriftsteller, 1934, S. 3. [citată 20.10.2021] Disponibil: www.dwds.de
335. NĂLBITORU, I. *Sub semnul blestemului*. În ediția nr. 1372 CoRoLa, 2014. [citată 12.01.2022] Disponibil: <https://korap.racai.ro/>
336. STANESCU, N. *Despre limba română*. [citată 11.08.2021]. Disponibil: https://www.nichitastanescu.eu/opere/proza/despre_limba_romana.html
337. NICOLAE, D. *Statuile din sufletul nostru*. În ediția nr. 2165, CoRoLa, 2016 [citată 20.01.2022] http://confluente.ro/nicolae_dina_1480871729.html
338. NORDDEUTSCHE, Neueste Nachrichten, 28.06.2019. DWDS, 28.06.2019. [citată 20.10.2021] Disponibil: <https://www.dwds.de/wb/Elefant%20im%20Porzellanladen>
339. NUȚU, O-M. *Antologie: poezie*. CoRoLa, [citată 20.10.2021] Disponibil: <https://korap.racai.ro/?q=p%C4%83rul+auriu+ca+spicele+verii&ql=poliarp&cutoff=1>
340. PARASCHIVESCU, R. *Toamna decanei: convorbiri cu Antoaneta Ralian*. The Reference Corpus of the Contemporary Romanian Language (CoRoLa), 2011. [citată 05.12.2022] Disponibil: <https://korap.racai.ro/?q=drege+busuiocul&ql=poliarp>
341. PARFENI, M. *Păcatul și urâtul sau pierderea frumuseții*. În: Jurnal Spiritual: Revista de dialog etic, estetic și religios. CoRoLa, 2016. [citată 10.10.2021] Disponibil: <https://jurnalspiritual.eu/pacatul-si-uratul-sau-pierderea-frumusetii>
342. PAUL-BĂDESCU, C. *Tinerețile lui Daniel Abagiu*. Editura Polirom, . CoRoLa, 2012, Disponibil: <https://korap.racai.ro/?q=ca+o+gogoa%C8%99%C4%83+&ql=poliarp&cutoff=1>
343. PLESCH, H. Wahlplakate vor 2000 Jahren. DWDS. Welt und Wissen, 1932, nr. 2, Bd. 21. [citată 16.12.2021] Disponibil: <https://www.dwds.de>
344. POPA, V. D. *Fețele iubirii*. CoRoLa, 2007. [citată 05.03.2022] Disponibil: <https://korap.racai.ro/>
345. RAȘCU, M. *Povestea lui florea-zâmbet de floare*, În ediția nr. 1932 CoRoLa, 2016. Disponibil: <https://korap.racai.ro/?q=p%C4%83rul+ca+m%C4%83tasea&ql=poliarp&cutoff=1>
346. ROCA, G. *Danaela și izvorul iubirii*. În ediția nr. 412, CoRoLa, 2012 Disponibil: <https://korap.racai.ro/?q=de+greci&ql=poliarp&cutoff=1> [citată 05.012.2022]
347. RUSU, L. *Legendele copilăriei*. Iași: Ed. Pim, 2008. CoRoLa. [citată 20.10.2021] Disponibil: <https://korap.racai.ro>

348. SAFIR, G. *Adevărul nu-l poți ascunde*. În ediția nr. 204, CoRoLa, 2011 [citată 20.10.2021] Disponibil: <https://korap.racai.ro/?q=negru+ca+pana+corbului&ql=poliqarp&cutoff=1>
349. SCHRÖTER, H. *Ich, der Rentnerkönig*, Genf: Ariston 1985, S. 94. [citată 12.02.2022] Disponibil: <https://www.dwds.de/wb/Tanne>
350. SF. CLEMENT AL. *Cuvânt de îndemn către Elini*. Scrieri, Partea I, București: E.I.B.M.B.O.R., 1982.
351. SF. GRIGORIE DE NAZIANZ. *Cuvânt apologetic*, 76, (PG 35, 485 C).
352. SF. GRIGORIE PALAMA. *Tomul Aghioritic, Filocalia*, Vol. VIII. București: E.I.B.M.B.O.R., 1998.
353. SCHAEFFER, Al., *Helianth I*, Bonn: Weidle 1995 [1920]. DWDS. Disponibil: <https://dwds.de>
354. SCHAPER, Ed. *Der Henker*, Zürich: Artemis 1978 [1940]. [citată 20.06.2022] Disponibil: <https://dwds.de>
355. SPIRIDON, E. *Povestea lui Vasilică*. În ediția nr. 1367, CoRoLa, 2014. Disponibil: <https://korap.racai.ro/?q=p%C4%83rul+des+ca+o+p%C4%83dure&ql=poliqarp&cutoff=1>
356. STAN, V. *Secerătorul*. În ediția nr. 166, CoRoLa, 2011. Disponibil: <https://korap.racai.ro/>
357. STAN, V. *Tentatia*. În ediția nr. 1255, CoRoLa, 2014. Disponibil: http://confluente.ro/Stan_virgil_1402248038.html
358. STEHR, H. *Der Heiligenhof*, München: List 1952 [1918], S. 64. Disponibil: <https://www.dwds.de>
359. *Süddeutsche Zeitung*, 04.01.2014. DWDS. Disponibil: <https://www.dwds.de/wb/frisch%20wie%20der%20junge%20Morgen>
360. TUCHOLSKY, K. *Militaria*. In: Kurt Tucholsky, *Werke - Briefe - Materialien*, Berlin: Directmedia Publ. 2000 [1919], DWDS. Disponibil: <https://www.dwds.de/r/?q=wie+ein+Ochse+&corpus=>
361. ȚENE, Fl. *Aspecte ale copilăriei în literatura română și literatura universală*. În ediția nr. 912, CoRoLa, 2013. Disponibil: <https://korap.racai.ro>
362. ULRICI, H. *Leib und Seele*. Leipzig, Ger.: Weigel, 1866. Disponibil: www.dwds.de
363. VASILE, G. *Europa în cincizeci de romane*. Corola-publishinghouse/Science/1435_a_2677, 2019-12-19. Disponibil: <https://korap.racai.ro/?q=cre%C8%9B+ca+&ql=poliqarp&cutoff=1>
364. WARBURG, A. *Bildniskunst und florentinisches Bürgertum*, Leipzig: H. Seemann Nachf. 1902, DWDS. [citată 16.12.2021] Disponibil: <https://www.dwds.de/>
365. *Welt am Sonntag*, 22.12.2013, DWDS. Disponibil: <https://www.dwds.de/wb/schneewei%C3%9F>
366. ZGHERAN, A. *Ana Barbu - suflet luptat de cruzimile bolii*. În ediția nr. 1600, CoRoLa, 2015. [citată 16.12.2021] Disponibil: <https://korap.racai.ro/?q=+un+bujor+&ql=poliqarp&cutoff=1>
367. АБГАРЯН, Н. *Всё о Манюне*. ООО «Издательство АСТ», 2015. [citată 16.12.2021] Disponibil: <https://www.litmir.me/br/?b=265050&p=1>
368. АКСЕНОВ, В. *Круглые сутки нон-стоп* // «Новый Мир», 1976. Disponibil: <https://ruscorpora.ru/>

369. АКСЕНОВ, В. Новый сладостный стиль. М.: Эксмо-Пресс, ИзографЪ. 1997. Disponibil: <https://ruscorporu.ru/>
370. АНДРЕЕВА, И. «Брызги шампанского» // «Ковчег», 2014, № 42. Disponibil: <http://litbook.ru/article/6142/>
371. Библия. Современный русский перевод Книги Священного Писания Ветхого и Нового Завета Канонические. Ветхий завет. Книга пророка Амоса (2011). Disponibil: https://coollib.com/b/180267-bibliya-bibliya-sovremennyiy-russkiy-perevod-knigi-svyaschennogo-pisaniya-vethogo-i-novogo-zaveta-ka_/readp90
372. БУЛГАКОВ, М.А. *Мастер и Маргарита*. Часть 1. Избранная проза. М.: Худ. лит., 1966. Disponibil: <http://masterimargo.ru/book.html>
373. БУНИН, И.А. *Чистый понедельник*. Стихотворения. Рассказы. Повести. М.: «Художественная литература», 1973. Disponibil: <https://ilibrary.ru/text/1019/p.1/index.html>
374. ВИЗБОР, Ю. И. *Альтернатива вершины Ключ*. Сочинения: В 3 т. Т. 2. М.: Локид-пресс, 2001 - <http://lib.ru/wizbor>
375. ВОДОЛАЗКИН, Е. *Лавр*. М.: Астрель, 2012. 448 с. ISBN: 978-5-17-078790-6. Disponibil: <https://libcat.ru/knigi/proza/sovremennaya-proza/193072-2-evgenij-vodolazkin-lavr.html#text>
376. ГЕРЦ, Г. *Принципы механики, изложенные в новой связи* [Текст] / Герман Герц; под ред. И.И. Артоболевского; перевод с нем. В.Ф. Котова, А.В. Сулимо-Самуйло. М.: Изд-во Академии Наук СССР, 1959. 388 с.
377. ГЛУШКОВА, В.Г. *Костромская земля. Природа. История. Экономика. Культура. Достопримечательности. Религиозные центры*, ООО. Москва: Издательство «Вече», 2015. Национальный корпус русского языка. Disponibil: <https://ruscorporu.ru>
378. ГОГОЛЬ, Н.В. *Вечер накануне Ивана Купала*. Большая хрестоматия. Русская литература XIX века. ИДДК. 2003. Disponibil: <https://ilibrary.ru/text/1088/p.15/index.html>
379. ГОЛИЦЫН, С. *Тайна старого Радуля*. М.: Детская литература, 1989.
380. ГРИГОРОВИЧ, Д.В. *Мой дядя Бандурин*. Санкт-Петербург: тип. т-ва «Обществ. Польза», 1892. Национальный корпус русского языка. [citat 16.12.2021] Disponibil: <https://ruscorporu.ru>
381. ДОВЛАТОВ, С. *Переводные картинки* // «Иностранная литература», 1990, №9.
382. ДОМБРОВСКИЙ, Ю.О. *Факультет ненужных вещей*. Часть 5 (1978). Собр. соч.: В 6 т. Т. 5. М.: Терра, 1992. Национальный корпус русского языка. [citat 16.12.2021] Disponibil: <https://ruscorporu.ru>
383. ДОМБРОВСКИЙ, Ю.О. *Хранитель древностей*. 4 часть 1. Собр. соч.: В 6 т. Т. 4. М.: Терра, 1992.
384. ЕРШОВ, В.П. *Ель – дерево мертвых*. Петрозаводск. Электронная библиотека. Disponibil: <https://kizhi.karelia.ru/library/ryabinin-2003/102.html>
385. ИВАНОВ, Алексей. *Победитель Хвостика* (1990-1991). СПб.: Азбука-классика, 2006
386. КОВАЛЬ, Юрий. *Солнечное пятно*. М.: Вагриус, 2002. Disponibil: <https://ruscorporu.ru>

387. КОРОЛЕНКО, В.Г. *Повести и рассказы: в дурном обществе*. Собрание сочинений в десяти томах. Том 2. М.: «Государственное издательство художественной литературы», 1953. Disponibil: <https://xn----7sbb5adknde1cb0dyd.xn--p1ai/%D0%BA%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE-%D0%B2-%D0%B4%D1%83%D1%80%D0%BD%D0%BE%D0%BC-%D0%BE%D0%B1%D1%89%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%B5/>
388. КОРОЛЕНКО, В.Г. *Собрание сочинений в десяти томах*. Том 2. Повести и рассказы: В дурном обществе М.: «Государственное издательство художественной литературы», 1953.
389. ЛИПКИН, С. *Записки жильца (1962-1976)*, М.: «Книжный сад» «Аграф», 1997. Disponibil: https://thelib.ru/books/lipkin_semen/zapiski_zhilca.html
390. МАЦАНОВ, А. *Горечь полыни на губах* // «Ковчег», 2013, № 38. <http://litbook.ru/article/3221>
391. НИКУЛИН, Н.Н. *Воспоминания о войне (1975)*, СПб, Изд-во Гос. Эрмитажа, 2008.
392. ОСЕЕВА В.А., ДИНКА, Л.: Лениздат, 1991. 608 с. ISBN: 5-289-00959-0. Disponibil: <https://www.ruscorpora.ru>
393. ПАВЛОВ, О. *Карагандинские девятины, или повесть последних дней* // «Журнальный зал в РЖ, «Русский журнал» // «Октябрь», №8, 2001 Disponibil: <https://magazines.gorky.media/october/2001/8/karagandinskie-devyatiny-ili-povest-poslednih-dnej.html>
394. ПАУСТОВСКИЙ, К. *Итальянские записи*. «Новый мир», 1962, № 5, с. 155-165. Национальный корпус русского языка. [citat 05.03.2022] Disponibil: <https://ruscorpora.ru>
395. *Предложения, выражающие сравнительные отношения* // Рус. Грамматика / Академия наук СССР. Институт русского языка. <http://edu.shd.ru>
396. СЕМЕНОВ, Г. *Приезд сына*. Антология русского советского рассказа. М.: «Современник», 1989. Disponibil: <https://ruscorpora.ru/>
397. СОЛОМАТИНА, Т. *Мой одесский язык*, М.: Эксмо, 2011. Disponibil: http://loveread.ec/read_book.php?id=13933&p=100
398. ТОЛСТОЙ, А.Н. *Черная пятница*. Авт.сб. Эмигранты. М.: «Правда», 1982 <https://lib.misto.kiev.ua/TOLSTOJA/blkfrday.dhtml>
399. ТРОИЦКИЙ, А. *Удар из прошлого*. М.: Вагриус, 2000.
400. ТУРГЕНЕВ, И.С. Поли. собр. соч. и писем: В 30-ти т., Т.3, 7. [*Отцы и дети. Записки охотника и др.*]. М.: Наука, 1978. [citat 06.03.2022] Disponibil: <https://ilibrary.ru/text/96/p.27/index.html>
401. УТЕСОВ, Л. *Спасибо, сердце!* М.: «Вагриус», 1999. Национальный корпус русского языка. [citat 16.12.2021] Disponibil: <https://ruscorpora.ru>
402. *Фоносемантика в лицах / Personalities*. În: Лингвистический ИКонизм [citat 11.08.2022]. Disponibil: <https://liconism.com/fonosemantika-v-litsakh-personalities/13предшественники/499-потребня-александр-афанасьевич-1835-1891.html>

Surse digitale

403. Corpus computațional de referință pentru limba română contemporană (<https://corola.racai.ro/>)
404. Digitales Wörterbuch der Deutschen Sprache – DWDS (<https://www.dwds.de/>)
405. <https://dexonline.ro/>
406. <https://www.dex.md>
407. <https://www.redensarten-index.de>
408. Национальный корпус русского языка (<https://ruscorpora.ru/>)

Declarația privind asumarea răspunderii

Subsemnata, Hîrbu Stella, declar pe răspundere personală că materialele prezentate în teza de doctorat sunt rezultatul propriilor cercetări și realizări științifice. Conștientizez că, în caz contrar, urmează să suport consecințele în conformitate cu legislația în vigoare.

Hîrbu Stella

Semnătura

Data

CURRICULUM VITAE AL AUTOAREI

CURRICULUM VITAE

STELLA HÎRBU

INFORMAȚII PERSONALE

Data nașterii: 27/01/1969 | **Cetățenia:** Republica Moldova

 Str. Bănulescu Bodoni 59, Chișinău, MD-2005, Republica Moldova

 (+373) 22 402 951 (+373) 69194646

 stella_hirbu@yahoo.de; stella.hirbu@ase.md

EXPERIENȚA PROFESIONALĂ

01/02/1994–Prezent	Academia de Studii Economice a Moldovei Limba străină de afaceri (l. engleză) Limba străină de afaceri (l. germană) Istoria culturii și civilizația germană
2019 – 2022	Agencia Națională de Asigurare a Calității în Educație și Cercetare (ANACEC), Expert evaluator
2020	Centrul Educațional „Quo Vadis”
2017 – 2018	MACIP - ASEM Centrul de Instruire și Consultanță în Afaceri
2014-2017	Centrul de instruire lingvistică – ASEM
2009–2010	Translator în cadrul proiectului UE Twinning: Susținerea reformării Instituțiilor Penitenciare și a Reformei Penale în Republica Moldova” Instrumentul european de vecinătate și parteneriat (IEVP), Chișinău, Republica Moldova
2000-2001	Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit GmbH, (GIZ) Moldova
1997–1998	Program E.T.F. (TACIS) al UE ”Language Training in Moldova”, coordonat de Universitatea din Grenoble, Franța, Chișinău, Republica Moldova
1996-1999	Universitatea de Stat din Moldova, Lector universitar (cumul)
1995-1998	Universitatea Liberă Internațională din Moldova, Lector universitar (cumul)
1986-1987	Școala medie ruso-moldovenească, or. Florești, Asistent pentru activitate extracurriculară

EDUCAȚIE ȘI FORMARE

2007 - prezent	Studii de doctorat, Domeniu de cercetare: Lingvistică generală / filosofia limbajului / psiholingvistică / lingvistică informatizată (621.01) Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, Republica Moldova
2015– 2017	Studii de masterat, Specialitatea Administrarea afacerilor, Diplomă de Master în Administrarea Afacerilor ȘMEEB, ASEM, Chișinău, Republica Moldova
1987– 1993	Studii universitare, Diplomă - Profesor de Limba Germană și Limba Engleză Universitatea Pedagogică de Stat ”A. Russo”, Bălți, Republica Moldova
01/1995–03/1995	Deutsch Intensiv für Lehrkräfte, Zertifikat ZMP (Curs Intensiv de Limba Germană pentru Cadre Didactice, Certificat Internațional ZMP) Goethe Institut, Berlin, Germania

COMPETENȚE PERSONALE

LIMBA MATERNĂ **Rusă**

**ALTE LIMBI STRĂINE
CUNOSCUTE**

	ÎNȚELEGERE		VORBIRE		SCRIERE
	Ascultare	Citire	Participare la conversație	Discurs oral	
Română	C1	C1	B2	B2	B2
Germană	C1	C1	C1	C1	C1
Engleză	C1	C1	C1	C1	C1

Niveluri: A1 și A2: Utilizator elementar - B1 și B2: Utilizator independent - C1 și C2: Utilizator experimentat [Cadrul european comun de referință pentru limbi străine](#)

**COMPETENȚĂ
DIGITALĂ**

AUTOEVALUARE				
Procesarea informației	Comunicare	Creare de conținut	Securitate	Rezolvarea de probleme
Utilizator independent	Utilizator experimentat	Utilizator experimentat	Utilizator independent	Utilizator independent

Competențele digitale - Grilă de autoevaluare

- bună stăpânire a pachetului Office (procesor de text, calcul tabelar, software pentru prezentări);
- Platforme educaționale online (MOODLE, GoogleClassroom, ZOOM)

INFORMAȚII SUPLIMENTARE

GRANTURI / BURSE PENTRU STAGII DE PERFEȚIONARE/ CURSURI DE INSTRUIRE CONTINUĂ ÎN STRĂINĂTATE

- iunie – iulie 2020** • "Goethe Institut" Stipendium, *Sprachkurs: DL Deutsch für Lehrer*, Goethe Institut München, Germania
- iulie 2016** • "Goethe Institut" Stipendium, *Internationale Sommerakademie Deutsch – Fortbildung für DaF-Lehrkräfte aus Bulgarien, Rumänien, R.Moldau, Ungarn und Polen*, Varna, Bulgaria
- octombrie 2013** • Tagung des Deutschlehrerverband Rumäniens *Europabürger sein – voneinander lernen: Sprachlehrer im Dienste von Demokratie, Frieden und Entwicklung*, Hermannstadt/ Sibiu, România
- iunie 2013** • Fortbildungseminar, *Nachkontakttreffen der Stipendiaten 2013*, Goethe Institut București, România
- februarie – iunie 2010** • "Goethe Institut" Stipendium, *Multimedia Führerschein*, stagiul de perfecționare la distanță, Goethe Institut, Germania
- iunie – iulie 2008** • "Goethe Institut" Stipendium, *Fortbildung Deutsch Entdecken: Aktuelle tendenzen der deutschen Sprache*, Goethe Institut Mannheim, Germania
- iunie – iulie 2003** • "Goethe Institut" Stipendium, "Landeskunde und Methodik" în cadrul seminarelor "Deutsch für den Tourismus", Goethe Institut, Berlin, Germania
- ianuarie – martie 1995** • "Goethe Institut" Stipendium, *Deutsch Intensiv für Lehrkräfte*, Zertifikat ZMP (C1), Goethe Institut, Berlin, Germania